פ. בימקאָ

טונקלע געשטאַלטן

דאָם ערשטע בוך

1926

ניו יאָרק

Copyright, 1926

by

PH. BIMKO, New York

עטלאכע ווערטער :

די זאכן, וועלכע קומען דאָ אריין אין די דריי ביכער, זיינען אָנגע־
שריבן געוואָרן פאר די לעצטע צען יאָר ; כ׳האָב זיך באמיט די
עלטערע זאכן צו באַארבעטן, אויפסניי זיי אָנצושרייבן, און כאָטש
כ׳גלויב קויִם, ס׳האָט זיך מיר נעוואָלט איינגעבן זיי אויסצורייסן
מיטן וואָרצל, און אָפּוויישן פון זייער פנים די צייט, וועו זיי האָבן
צום ערשטן מאָל די וועלט דערזען, — איז מיר פונדעסטוועגן א שאד
נעווען זיך מיט זיי צו שיידן, צוליב זייער נישט אויסגעלעבטקייט ;
זיי גייען נאָך דערווייל דאָ האָנט ביי האָנט, אָן אונטערשיד, כאָטש
כ׳טו עס נישט מיטן נאנצן האַרץ, און בין זיכער דאָס זיי וועלן
שפעטער, ביים אַרויסגעבן די ביכער א צווייט מאָל, אַרויספאלן און
פארלוירן ווערן ווי א סך אנדערע זיינען, אויפן וועג צו זייער ווידער־
געבורט פארלוירן געגאנגען ; איך בין באפרידיקט אויף אזוי פיל,
וואָס זיי גיבן צו די קאָליר, די פארב, — די ביכער זאָלן זיין אזוי
פארשידנארטיק.

דער מחבר.

דער הויליקער

דער גלח איז אָנגעקומען אין פּאַראָפּיע, נאָכדעם ווי דער אַלטער, א זקן, האָט אָפּגערינט ס׳דאַרף עטלאָכע זיבעציק יאָר, און געשטאַרבן אין טיפן עלטער; ער האָט זיך באַזעצט אינ׳ם אָפּגעוונדערטן הייזל, וואָס איז געווען אין שכנות פון טמאה־הויף, און וואָס איז בעשטאַנען פון דריי קלייניע, אַלט־מאָדישע שטיבלאָך, פּאַרלטערטע, וועלכע האָבן אמאל אָנגעקערט צום קאָשטשאָל.

ס׳גלח׳ל איז נאָר־וואָס ארויס פון סעמינאַריע, און נאָך נעכט האָט די מוטערס מילך אויף די ליפן; אויף זיינע באַקן האָט נעשפּילט א יונג רויט פּאַרבל, ווייל די קלויסטער־מויערן האָבן נאָך נישט אינגאַנצן געהאָט ארויסגעצוינען דעם קלעי פון זיינע ביינער.

ס׳דאַרף האָט זיך מיט אים שטאַרק דערפריט; ער האָט אָפּגעריכט די תפילות מיט היץ, אינגאַנצן — פלאָם־פייער; ס׳פויערים־פּאָלק איז שוין פון לאַנג נישט געוואוינט געווען אזוינס צו הערן, ווייל דער זקן פלעגט דאָס מאַכן בלחש, מורמלען קוים־קוים מיט די ליפן, אויפגעהויבן די הענט, זיך שוואַר צוגעשאָקלט, און מער געזאָגט אינזיך ווי ארויסגעבראַכט פאַר די ליפּען.

די פּויערים האָבן דערביי נעקניט, און נעציטערט אימת־מות.

— ס׳איז נאָר קיין גלח נישט, נאָר א שטיק פייער, די אוינן בליצן מיט פייער, מ׳קען נישט נאָנט איינשטיין ביי אים...

אין א פּראָסטן טאָג איז ער קיינמאָל נישט אייננעזעסן אין שטוב, ס׳גלח׳ל; זיך אָנגעטאָן זיין ברייטע צעלאָזטע דעליע, דעם שטרויענעם הוט אויפ׳ן קאָפּ, און זיך ארומגעטראָגן א דערהויבענער צווישן די פעלדער, מיט די שטעזשקעם; אלטע באבעם האָבן נעקניט פאַר אים, נעכאָפּט קושן די האַנד, און עלטערע, באיאָרטע פייערלאָך, — זיך איינגעבוינן אין דרייען, און הכנעה׳דיק אים באַגריסט:

— ניעך בענדושע פּאכוואלאני...

א פּראסט פּנים, גרויסע אויגן, קעלבערנע, די ליפּן גראָע, עטוואָס אויפּגעשאָרצט אזוי ווי ביי א יונג פּייערל, אָבער זייער פרום, צוגעלאָזן, פּאלקסטימלאך. האָט ליב געהאט אָפּצושטעלן א קליין שייגעצל, און זיך אדורכצושמועסן:

— צו ער קען שוין גוט פּאטשערוש זאגן?...

אויפּדערנאכט איז ער נעווען אין שטוב, ארומגענאנגען הינט־אונ־צוריק אין בלויזן קאָפּ, אָנגעטאָן אין שווארצן כאלאט, וועל־כער איז געלעגן אויסגעגאסן אויף זיין גוף, און געווען פּארקנעפּלט פון אויבן ביז ארונטער ווי א קלייד; אָדער געזעסן פּארטיפט איבער די ספרים'לאך, וואָס זיינען געלעגן פּאר אים אויפ'ן טישל, פּארגליווערט אין דער האלב פינסטערניש פון שטיבל, אזוי ווי א שאטן צווישן שאטנס, זיך געפּיניקט און אָפּטמאל פּארהערט, וועז ס'פּלעגט זיך אויפּמאכן די טיר, און אים אָנזאגן:

— ס'וואָרט אויפ'ן אינווייניק א „קומע", ר'זאל ניין מיט א חולה מתודה זיין...

אינאיינעם מיט'ן יונגן גלח'ל זיינען אויך די שטיבלאך געוואָרן אויפּגעריכט מיט א פרישע „נאָספּאָדיני"; די אלטע, וואָס האָט זיך אויסגעלעבט אינאיינעם מיט'ן אלטן גלח, האָט, — נאָכדעם ווי מ'האָט דעם אלטן גלח אראָפּגעלאָזן מיט'ן ארון אין גרוב אריין, זיך צוגעזעצט מיט די שטיבלאך, און נעקושט די ליסט פון דער טיר:

— זי וועט שוין מיט א פרישן גלח נישט מער אומניין, און פּאָרט צו א קרובה אָפּלעבן ווי־ס'איז אירע יאָרן, ווי לאנג ס'איז איר נאָך אויפּגעלייגט צו לעבן...

די פרישע „נאָספּאָדיני" איז נעווען א יונגע שיקסע, נאָר א פרומע, וואָס האָט זיך אויסגעקאָווען הינטער די מויערן פון א שפּיטאל, אין א קינדער־קלויסטער, וואו מ'האָט אויפּגעקליבן

קינדער פון נאם אראפ; זי איז נעווען שטארק פרום, אזוי ווי די „שאסטרע", ווען האט זי אויסגעכאווען. זי וואלט אבשר אליין נעווען אנגעטאן א בריט צעלאזט קלייד מיט א ווייסן קאפטור אויפ'ן קאפ, א בינט שווארצע קרעל מיט א גרויסן ווייסן זיל־ בערנעם צלם אויפ'ן הארץ, ארויסגענאנגען אין שפיטאל, און אינאיינעם מיט זיי אלע אומגענאנגען מיט די קראנקע, זיי מתודה־ נעווען און נעקושט אין קאפ פאר'ן טויט...

זי איז נעווען שטיל, די שיקסע, זייער באשיידן, זיך אפנע־ רוקט פאר זיינע טריט, דעם יונגן נלח'לס און אים אדורכגעלאזט טיט גרויס עהרנגעפיל; באלד מיטן ערשטן טאג פון איר אנקומען פאר א „נאספאדיני" — דערשפירט די היילינקייט, וואס רוט אויף זיין קאפ, און זיך געהאלטן פאר א גרויסע זכיה:

— וואס ס'איז אויף איר אויסגעפאלן דער גורל מיט אים אינאיינעם צו זיין, אים אפצעווירן, און נישט נעווארן קיין שוועס־ טער אין שפיטאל...

אז ער איז נישט נעווען אין דער היים, דער נלח, האט זי פלייסיק נעראמט די שטיבלאך, אפגעשטויבט די הייליקע „אב־ אזן", געלופטערט די ספרים'לאך, אז די מאלן זאלן זיי נישט צו־ גרעסן; אים ריינגעמאכט ס'געלענער, און טאמער איז ער נראד אנגעקומען, — אזוי האט איר נענומען קלאפן ס'הארץ, ס'בלוט נעקומען אין פנים אריין, און פאר גרויס צערודערונג זיך פרום איבער'צלם'ען און זאגן:

— ניעך בענדושע, פאבוואלאני...

ס'נלח'ל האט עפעס אומבאשטימט צוגעשאקלט מיט'ן קאפ. אבער פאר גרויס צורודערונג, דערזעענדיק אירע בארויסע פים, ;י שוועדע ברוסטן אראפהענגען איבער זיין בעט, — מורא האבן א מינוט לייגער אייגצושטיין ביי זיך אין שטוב, און עוקר זיין אין פעלד; ארומניין אזוי צווישן די שטעושקעס, שטארק פאר־ פלערט, נישט פילן צומאלט ווי די אלטע באבעס קושן זיין האנט, און נישט הערן די פויערים, ווי זיי גריסן אים:

— ניעך בענדושע פאַכוואַלאַני...

ביז אויפדערנאַכט אזוי, אז די פינסטערניש איז פאר אים אומגעריכט אראָפגעפאלן צו דער ערד, און ער האָט זיך נעקענט נעפינען ערגעץ אויף די הינטערשטע פעלדער פונ׳ם דארף, א מהלך ווייט פון קלויסטער, פלעגט ער נעמען גיין א היים, זיך אדורכ־גנב׳ענען אין שטיבל צו זיך, זיך פארגראָבן אין די ספרים, וועלן עפעס דאָרט אין זיי חוקר ודורש זיין; אבער לערנען איז אים שווער אנגעקומען; עפעס האָט נישט אָפּגעטראָטן פון זיינע אויגן די שיקסע, וואָס פלעגט זיך גראד אויסוואקסן אין אזא הערלאַך געשטאַלט, מיט א טיף־געקרייזנקט געפיל, און זיך אוועק־שטעלן פאר אים שטייף און מאַנען:

— כ׳בין געשיקט פון גאָט צו דיר, כ׳זאל באגליקט ווערן פון דיין שוים...

און ער האָט אויפגעריסן די אויגן, זיך אוועקגעשטעלט א דערציטערטע; אין די אויערן האָבן אים נעקלונגען די גלאָקן אזוי אייגו ווי ביי קריסטוס געבורט. פאר די אויגן איז געשטא־נען די מויד׳ס בילד, מיט איר שטילער באשיידענער מינע, אזוי ווי ביי א היליקע שוועסטער, א נאָנע, וואָס איז שווער געפרואווט נעווארן, און געקומען אָפּקומען פאר אירע זינד צווישן די מויערן פון קלויסטערס; ס׳האָט זיך אָנגעזעון אין אירע אויגן דער טיפער צער פון א געליטענער, געפיניקטער צום טויט...

ער האָט מורא געהאַט צו רייַדן; ס׳האָט אים אינווייניק געשטיקט, און נישט געקענט ארויסברייננען פאר די ליפן:

— אז. מ׳זאל איר צונעמען פון די אויגן, פון זיינע דלת אמות, וויל ער זינדיקט בלויז במחשבה, אז ער דרייט זיך ארום מיט איר אין איין שטוב...

די ווייטאָקן האָבן זיך אלץ מער צעגאָסן אין זיין לייב. אָבער אויפ׳ן פנים ביי אים האָבן זיי זיך נישט אָנגעזוען; עס איז געבליבן אזוי אייגן טרוקן, נאר וואָס די רויטקייט אויף די שפיץ־באקן האָט

זיך אלץ מער נעבלייבט, נראד אזוי ווי די נראבע מויערן פונ׳ם איינגעזעסענעם שטיבל, וואלטן זיי אויסגענאגט צו ביסלאך; ביי די תפילות־אפריבטן האט ערשט זיין ווייטאק נעפונען א טירעלע וואו זיך ארויסצושפארן, און ער האט זיך צושרינן מיט ביטערע קולות, נעפלאטערט איננאנצן ווי א דאך, א שטיק פייער, א סנה, און די בייערלאך פלענן ליגן און קלאגן אויף די פנים׳ער, מורא־האבן מיט זייז בליס זיך צו טרעפן...

אפגעקילט האט ער זיך ערשט נאך די תפילות, אויפן פעלה. אליין נעגאנגען פאמלאך, מיט א פארלאשן הארץ, און צוגעקלאפט צו איטלאכן טריט מיטן שטעקן, ווי א בלינדער; א קיל ווינטל האט געבלאזן אויף זייער מאטע באקן, געלאשן די פלאמען, און באלד זיך אפגעשטעלט מיט א קליין שייגעלע ריידן, ווי ער וואלט דערמיט נעוואלט פארטרייבן פון זיך די שווערע ספקות, און לאסקאווע איהם פרענן:

— פאקאש יעזוסא?

און דא דערשפירן די שיקסע, ווי זי קניט אין א ווינקעלע אויף דער ערד, ביידע הענט פארלייגט אויפן הארץ, אזוי ווי א פרומע שוועסטער פרימארגן, ווען אין דרויסן וועקן זיך די הימלען, באלויכטן מיטן הייליקן אויל פון „אבראז", אויסגיסנדיק מיט אזוי פיל געבעט אירע שטומע בקשות און פארלאנגען...

ס׳איז אים געווארן ענג מיט איר אין שטוב צו זיין און, אז ער איז אהיימגעקומען, — האט זיך די מרה־שחורה באזעצט ביי אים אויפן פנים; מיטן אריבערטרעטן די שוועל, האט זיך א גראב הייטל ווי ביי א טויב פארצוינן איבער זיינע אויגן, און ער האט אויפגעהערט צו זען; אלעם ארום, האט ער געשפירט, איז פול מיטן הייסן אטעם פון איר צושמאלצענעם קערפער, ווען רוט ווי א שווערער בארג אויף אים, און באזונדער — די ברוסטן, ווען העננען אראפ איבער זיין מויל, אזוי ווי די שווערע קאנען, און טריפן מיט פעטיגקייט אויף זייגע ליפן:

— טרינק, פרישע וואַרימע מילך. עס וועט זיך צענייַן אין דיינע אברים, און דו וועסט נישט פילן אַזוי שטאַרק די יסורים.

ער פֿראַווט זיך לכתחילה אָפּווערן, אָבער ס'האַרץ חלש'ט, ס'ציט, און ער בייגט איין — קענן זיין ווילן — ווי א קליין שעפּסל בייגט איין ס'קעפּל צו די ציצלאַך, און זויגט פון אירע ברוסטן, וואָס הערן נישט אויף צו טריפן, און זיינען צוגלייך ווי די שווערע קאַנען ; און מורמלט שבור פון תענוג, פון נענום, אַנ־קלאַמערנדיק זיך מיט ביידע הענט אין ביידע הענט פון איר קערפּער :

— לאָז מיך נענטער, נענטער, איך וועל מיך אָנווינען ביי דיר, שטילן מיין הייסן דורשט ביי דיר...

ס'איז אים שוין שווער אויפצוליגן אין בעט, אלץ ארום איז זיך צעשוואומען, די נאַכט מויד איז זיך צעשוואומען, זיך פאַרגעסערט, אונגעהויער גרויס איז איר קערפּער און ער לינט ווי א נעשוואַ־לענער באַרג ביי אים אויפן הארץ...

און דאָ, דוכט זיך אים, אז ער אליין צעשווימט זיך, צעפאַלט אין באַוונדערע שטיקער ; הענט באַוונדער, פיס — באַוונדער, און עמיץ טראָגט אונטער אויף א קופּערנעם פייער־פאַן א קאָפּ, א נעקעפּטן קאָפּ — זיין קאָפּ, איננאַנצן פֿארשטייפט, די אויגן נע־שלאָסן, די האָר ווי שפּיזלען, און ארום הערט זיך דאָס שטילע געבעט אזוי ווי פון טויזנט גלחים וואָס זאָלן קניען, און שרפים זאָלן פלאַטערן, טויזנט וועקסענע ליכט — רויכערן, ערגעץ אין היילן, קעלערן פון פאַמיליען־קברים, וואו ס'שימערן וועגט, לייכטן, בלישטשען, און עפּעס אַן אומרו ציטערט מיט א זילבערנעם הויך, אזוי ווי פון אירע נאַז־לעכער, און ס'דוכט זיך :

— מאריא אליין מאַכט זיך צורעכט, און הייליגט זיך פאר'ן הופּה־בעט, וואו גאָט ברויך געבוירן ווערן...

אז ס'נלח'ל איז אראָפּגענאַנגען צו מאַרגנס פון בעט, האָט אים די שיקסע ליבלאַך צעשמייכלט אין פּנים אריין ; ער האָט ניט

נעקענט אויסהאלטן איר בליק, און איז ארייננעפאלן דערנעבן אין קאשטשאל, זיך נעוואַרפן מיט'ן פנים צו דער ערד פאר'ן אלטאר, און שרעקלאך נעווויינט...

זיין פנים איז שוין נעווען אינגאנצן גלייב, פונקט ווי ביי אן אלטן גלח, וואס וואלט שוין זיינע יאָרן נעהאט באשטאט צווישן די מויערן פון אלטע קלויסטערס; אין זיין איצטיקן גיין האט זיך נעשפירט א לויפן, א ציטערן, עפעס אזוי ווי ר'וואלט די מנוחה פארלוירן, און נעזוכט ערגעץ פון זיך אליין אנטרינענצואווערן, פון זיינע איינענע יסורים זיך אויפצורוימען...

די מויד האט זיך שוין מער דרייסטער צו אים צוגעשארט, נעקושט רעם מאנטל פון קלייד, אים אויסגערעדט, און נעוואלט באַרגרינגערן דאס הארץ:

— זיי זיך נישט מצער, געטלעכער מענטש, וועז ס'איז מיר באשערט כ'זאל אויפגעריכט ווערן דורך דיר...

און ער האט מער נאָר נישט נערעדט, דער גלח, נאָר טיף נעטראָגן אין זיך די יסורים, נישט מער אפגעווערט זיך פון איר, נאָר איבערגעבנדיק זיך שטיל, שווייגנדיק פאר א קרבן; זיך נעלאָזט גלעטן פון אירע הענט, און הילפלאָז זיך נעפילט אין אירע ארעמען, נעבונדן; נאָר וואס אין קאשטשאל אליין האט דער שמערץ ארויסגעריסן זיך גוואלדיק פון זיין ברוסט, און ער האט זיך ארויסגעצויגן מיט'ן קערפער ביי די תפילות — ווי א לאנגער דאַרער סקעלעט, א פינסטערער שאטן מיט שווארצע פינסטערע לעכער, וואס האט עפעס געשרינן, געווויינט, אז די פויערים זיינען שוין געוואָרן אומרואיק, ארומגענאנגען צעטראָגן, און שטארק איבערגעקלערט:

— ס'איז נאָר קיין מענטשלאך בעטן נישט, האט באלד שוין קיין מענטשלאכע צורה נישט...

ער האט פשוט מורא גהאט, דער גלח, מיט איר אינאיינעם צו זיין אין שטוב, און פלעגט פארפאלן ווערן אויף נאנצע טעג; נישט אויפנעהערט זיך צו באקלאגן אין לאנגע בריוו פאר'ן קרושאנדוש־פראלאט, וואס אין סעמינאריע:

— פארוואס מ'האט אים דא ארויסגעשיקט, ס'איז א פאר־נרעבט דארף, נעמיינע לייט, זיי פארשטייען אים נישט, און וואלט דורכאוים געוואלט מ'זאל אים צוטיילן אין אנאנדערע פאראפיע.

אבער, אז ס'פלעגט אנקומען אלץ די איינענע תשובה :

— אלע פאראפיעס זיינען פארנומען, און איבערטוישן אים איז זייער א שווערע, שווערע זאך...

אזוי איז ער אינגאנצן אראפגעפאלן ביי זיך, געבליבן דער־שלאגן, און שווייגנדיק זיך איבערגעבן דעם בלינדן גורל זיינעם אין די הענט ; זיך נעלאזן אינגאנצן אויף הפקר, און ארומגיין צו גאנצע טעג אויפ'ן אלטן דארפישן צמענטארוש, אפלינן צווישן די קברים, ארומהאלטן די צלמים, עפעס וועלן זיך צונויפניסן מיט דער שטומער שווייגנדיקער שטילקייט וואס האט דארטן געפלאסן, און ביינאכט ווידער זיך פארשלימסן אין קאשטשאל, אנידערקניען פאר'ן גרויסן הייליקן „אבראז", פון וועלכן די הייליקע מוטער האט פיינלאך אראפגעלויכטן ; פארגליווערט ווערן שעה'ן לאנג, ביז ס'פלעגט זיך עפעס נעמען רירן דארטן, אזוי ווי הענט אים צו גלעטן, און דערשפירן ס'קומט א הילונג אויף זיינע וואונדן; זיי־דענע פרוכט'ן זיך צו וועקן ; בלאע, הימל־בלאע פארהאנגען מיט זילבער־וויסע שטערנדלאך, — אזוי ווי די הימלען וואלטן אראפגע־נידערט צו זיינע פים, אים ארויסגענומען, און ער וואלט זיך אויסגעמישט מיט'ן בלאען עטער, צעשווימען געוואלן...

אין טיפער נאכט, שנייען האבן געהויערט איבער די וועלט, די פרעסט — געהאט אנגעטאן אייזערנע רינגען אויף אלעם, איז געזעסן ס'גלח'ל איבער די ספרים'לאך, קיין שלאף האט אים נישט גענומען פאר די אויגן, — און ס'איז ארויסגעקומען עפעס א פייערל איינגעבאלט פון קאפ ביז צו די פים אין א שווארן פעלץ, מיט א הויכע רובלינע איבער'ן קאפ, און זיך געבוקט ביז צו דער ערד :

— ניעך בענדושע פאכוואלאני ?...

האָט זיך ס'גלח'ל אויפגעכאפט פון זייגע שווערע רעיונות, אפּנעענטפערט במחשבה, און נעפרעגט אים :

— מה בקשתך ?... וואָס זיין פארלאנג איז ?

אזוי האָט ס'פייערל נעזאָגט :

ס'וויבערל האלט אים נאָר שמאָל, זי דאַרף זיך מתודה זיין, און קען דעריבער נישט שטארבן...

אזוי האָט ס'גלח'ל נישט געזאמט קיין איבעריקע מינוט, זיך אָנגעטאָן זיין פעלץ, און נעפאָרן מיט אים ; דאָס שליטל האָט זיך געגליטשט א־בער די הויכע שנייען וואָס זיינען געלעגן אזוי הויך אָנגעוואָרפן, און האָבן געציטערט, געשמינקלט, ווי באַצירט מיט שטערנדלאך ; דאָס גלעקל האָט געקלונגען, ווי א פיינעלע ציטערט מיט'ן העלזל, און ס'גלח'ל האָט זיך אריינגערוקט די הענט אין די ארבל, עפּעס דערשפּירט א קעלט אין די פּיס, וואָס זיינען אים געוואָרן שוואר ווי צענטנערס, אָבער ס'איז אים געווען גוט מיט דער ווייסער וועלט, און שטארק געשמעקט צו פּאָרן אין דער ווייס־קייט אריין. זיך נעפילט אזוי פריי, גרינג אויפן הארץ, ס'איז אים נישט אנדערש אויסגעקומען :

— ווי, אז דאָס פּאָרט ער אליין איצט זיך ערגעץ מתודה זיין פאר וועלכן אלטן ביסקאָפּ, הונדערט יאָריקן זקן, וואָס די עלטער האָט אים אראָפּגעבויגן דעם קאָפּ, ער זאָל מוזן קוקן צו דער ערד, נלייך אין גרוב אריין...

די פראָסט האָט נענומען שטארקער, די לופט איז געוואָרן ווי שטאָל, און האָט נעקלונגען; ס'שליטל האָט נעסקריפּעט ; ס'פייערל האָט זיך אריינגערוקט די הענט אין די ארבל, זיך איינגעהויקערט ; די וואריימקייט פון פעלץ, דאָס גלעקל, די גרויסע סנאָפּעם שטרוי, — דאָס אלץ האָט אים באלד איינגעשלעפערט און, ער האָט גלאָזן דאָס שליטל אויף די פערדם בעראָט...

ס'גלח'ל האָט נישט געשפּירט די קעלט ; ער האָט זיך אלץ מער צוזאמענגעקיטשעט, ס'איז אים געווען ווארים, וויינינסטנס

— האָט זיך אים אזוי אויסגערוכט; ס'האַרץ האָט נעפֿלאַפּט שטאַרק, אין קאָפּ זיך געמישט, און ער האָט זיך געפּילט, אַווי פֿריי, דערהויבן, ס'איז אים ממש נעווען ליכטיק אין די אויגן. עפּעס א ליכטיקייט האָט זיך אויסגעשפּרייט. א גן־עדן־ליכטיקייט, די פּערד האָבן באַקומען גאָלדענע גרושיוועס, און צעפּלאַטערט מיט אים געפֿלויגן איבער ווייסע צעפּלאַסענע וועגן, אַלע הייליקע קומען אים אַנטקעגן, מיט צעפּלאַמטע קרוינען אויף זייערע קעפּ, ברעגנדיקע פּייער־פּאַנען אין די הענט, און זיי רויכערן פּאַר אים מיט ווירויך, שפּרינגען קדוש; און די הענט פון דער הייליקער מרים גלעטן אים מיט ליבשאַפט, און טרייסטן אים מיט נרוים נעבעט, מיט פיל הבטחה:

— זיי דיך משמח, נעטלאַכער מאַן, נאָטס זון האָט באַווילקט דיר צו פֿאַרנעבן, דו ביזט נעהיילקט אין דיינע יסורים, און דערלייזט פון זיי...

— —

אז דער פּויער האָט זיך אויפֿנעכאַפּט, ווען די בערדלאַך זיינען נעבליבן שטיין פּאַר זיין כאַלופּע, איז ער אראָפּנעקראָכן פון בינטשטרוי אין נענומען וועקן דעם נלח:

— פּראָשע קרעזשענדזשא?...

איז דער נלח ארונטערנעפּאַלן ווי א שטיקל אייז פון שליטן, און מער קיין אָטעם נישט נעהאַט...

מ'האָט אויפן דאָרף זיך פּשוט דאָס לעבן נענומען פּאַר אים; נעמאַלטן פּאַר אן אבן־טוב, נישט נעלאָזט אויפ'ן קיין שטויבעלע פּאַלן, אָפּנעהיטן זיינע טריט, און זיך אצינד נעכאַפּט:

— ס'איז מיט אים נישט נעווען נלאַט; ער איז צו נרוים, צו הייליק נעווען, און זיי האָבן נישט די זכיה נעהאַט זיך לאַנג אָפּצופּרייען מיט אים...

דער מצה

א קליין הייפעלע ברואים האָט זיך צעצויגן נעשלעפּט איבער'ן זומפּ, — נעשלעפּט צום וועלדל, וואָס איז ליכטיק געווען פון דער זון, וועל־כע איז דאָרט אונטערנעאַנגען, און דעם וואַלד אין איינציקע, באַ־זונדערע בויבער, ווי שוואַרצע טונקעלע נעשטאַלטן, אויסגעטיילט.

דאָס הייפעלע האָט זיך נישט צוזאַמענגעהאַלטן; צופעליק גע־ווען צונויפגעקליבן, פון נעכטן, העכסטנס — אייערנעכטן, און פון בלויזן גיין מיט איין וועג זיך נעקענט; געזאַלט האָבן משתתף גע־ווען איינער מיט'ן צווייטן, איינער מיט'ן צענטן, איינער מיט'ן צוואַנציקסטן, מיטן הונדערטסטן, — ס'זאָל נישט אויסקומען איט־לאַכן באַוונדער צו מאַכן די נסיעה אליין פאַר זיך, נאָר זיין אַנ־געקניפט אין וועמען, אין שאָטן פון וועמען, א ווילד־פרעמדן, זאָל זיין...

אז זיי זיינען צונעקומען לעבעדיקע נאָך, צום שטיקל וועלדל, — זיינען זיי אוועקגעפאַלן אלע אינאיינעם אויף דער קופּע, אזוי ווי געשאַכטענע, אונטערגעהאַקטע, אויף דער האָריקער ערד; אָהן שום חרפה זיך נעלייגט, מיט די אייגענע פּנים אַריבער יענעמס לייב, אזוי ווי נעוואָלט אויפטייען ס'פון־שרעק־פאַרקילטע בלוט, זיך דער־וואַרימען, און אפשר נאָר ווייל אינאיינעם לינגדיק — אין זינען נעהאַט — וועט דער הייפן זיין גרעסער, און שוועכער אויפגעפרעסט צו וועלן; נישט אזוי גרינג טאַקע אָנקומען אויסגעריכט צו וועלן צום טויט...

ארום איז גיך געוואָרן טונקל. דער וואַלד האָט זיך עפּעס, נאָכדעם ווי דאָס ביסל מענטשן האָט זיך אין אים אויפגערוימט — צונויפגענומען; פאַרנאַנגען; אויפ'ן פעלד ארום אים, האָט זיך אָפּגעשטעלט א נעפּעל, וועלכער איז אין דער טיף געוואָרן אָפּגע־לויכטן אין גרין־נעל־רויטע קאָליר, ווי ביים אָפּשיין פון א פּייער,

פון א גרוים צעשפּרייט פייער; ביי די פּאָדערשטע בייטער האָבן אודאי שוין געפּלאָמט די הויכע קרענזשוואָטע קעפּ, וואָס האָבן באדארפט זיין ווילד־צעשויבערט, ווילד־צעבארשט, אזוי ווי ביי רויע, נישט דערשלאָפענע, און אין מיטן־נאכט־אויפגעוועקטע צי־גיינער־שע מיידן...

הינטער דער נעדיכטקייט פונם נעפּל, וואָס האָט זיך רק אויף זייער מזל נעשטעלט, און וועלכער האָט אויף א טריט בלויז פּארהוילען פון זיך — האָבן טאקע די לייט מער באַרוט נעקענט ליגן אינ׳ם וועלדל; מער באהיט — די קינבאקן זאלן זיך נישט הינטיש־געפאלן געבן א טרייסל, וועלפיש א צוק, און א קלונג מיט די הויל צעבראָכענע צייגער:

— מ׳וועט זיי נאָך דאָ באלד אויך, אין דער ווילדערניש פון צווישן די פעלדער און וועלדער דערטאָפן, און צעטראָגן...

אין דער שלאָף האָט זיי דעריבער מער זיכער נעגומען, אייג־נעגומען; ווי די קליינע קינדער — באלד נעגומען כראָפען, כראָ־פען מיט דער שווערקייט פון בערן; שלאָפנדיק פרייער האָבן זיך די קופקעלאָך צענומען, מאנכע: ווי שכל׳דיק, איינאנצן אָפּ־גערוקט, און אנדערע, פארקערט, זיך נאכמער איינס־אויפ־ס׳אנ־דערע אריבערגעלייגט, צונויפגעדרייט ווי איין לייב־און־לעבן, אין עפעס אין דער פינסטערקייט געהאט ס׳אויסזען, כ׳ווייס, פון בינטלאָך איינגעווייד, וואָס מ׳האָט דאָ ערגעץ אַרויסגענומען ביי בהמות פון די בייכער נאכ׳ן שעכטן, און וואָס הינט זאלן דאָס ארומגריזשענדיק האָבן פארשלעפט, זייענדיק זאט, איבערגעפרעסן — אויף הפקר נעלאָזן...

שפעטער א ביסל האָט זיך דאָ געב־ענגט צושלעפּן א יונגערמאן מיט א ווייבל — א סך מער אייד־לער, און בלייבער אויך; זיי האָבן אודאי געמוזט גיין אינאיינעם מיט די יעניגע, וואָס זיינען פריהער דאָ אהער אָנגעקומען, און זיך אומבאמערקט געהאט אָנגעקניפט ער־נעץ נאָכן אָפּגיין פון צוואנציקסטן אָדער הונדערטסטן וויאָרסט, און

אויף אזוי פיל בלויז נעהאט א שייכות צו זיי, — וואס די איינע צרה האט זיי אלעמען ארויסגעטרייסלט פון די אלטגעבאקענע היימיש־אויסגעווארימטע לעכער זייערע; און נישט בלויז אפשר צופעליק נאר בכיון, שוין נאכאלעם, ווי יענע אלע וועלן שלאפן — אננעקומען אהער, זיך צוגעלייגט אונטער א בוים, די ביינער אויסצוגלייכן...

נישט לאנג, מיט א מעת־לעת צוריק, זיינען זיי נאך, דער אייגענער מאן מיט'ן ווייב, ווי די אלע ארומיקע, וואס זיינען דא געלעגן ווי גע'הרג'עט — געווען ביי זיך, אין זייערע שטובן, אויפן דאך; און דאס יונגע בלייכ־פארזארגטע ווייבל, וואס איז נישט תמיד געווען בלייך און פארזארגט, נאר פארקערט: לעבעדיק־אויפגעלייגט, כאפ־לאפ, געפלאמט, געשווימען, אזוי פריילאך, זארג־לאז געהאט אריבערגעשווימען און איבערגעקומען: טעג... וואכן... הדשים... און באלד יארן מיט אים...

דאס אומרואיקע, פון דער נאטור קאפריזנע ווייבל, האט זיך אליין כמעט מיט אירע אייגענע הענט ס'אומגליק גענומען; א גרויסער פלאטער־קאפ, — האט זי נאך פון פריער א סך מאל אפגעטאן אויפלכע שטיקלאך, ביי וועלכע זי האט זיך נעקענט נענוג האבן צו קאפן; נאר ביי קליניגקייטן אז זי האט נעפעלט — האט נישט אזוי פול אויסגעמאכט, ס'אויסגעקומען פאפעריק; פארקערט: ווייל ס'האט זיך אזוי נעמאכט, מיטן קאפ אראפ און מיט די פים קאפויר, — האט עס איר נערעגט, נעמאכט שטייף, אמביציעז, עקשנות'דיק, און צום סוף, אונטערגעבנדיק זיך, געוויטלט:

— כ'וואלט נענאנגען שווערן, ס'וועט נישט זיין אזוי...

דאס מאל איז זי אויך נאר נעבליבן אויפן דאך, בלויז צוליב א קאפריז, ווייל ס'האט איר, פראסט, אננעשפארט צו זיצן; ס'איז שוין קיין לעבעדיקער הונט נישט געווען, און ווער ס'האט געקענט זיך נעהאט אפגעטראגן פון א גוטע מינוט, מיט נאנצע ביינער; די ארומיקע הייזלאך זיינען שווארץ, חושכ'דיק, אננערוי־כערט, צוגעסמאליעט נענוג — נעלעגן טיף אין רר'ערד איינגעזונ־

קען; צייטנווייז זיך אזוי נעהויבן ווי אויסגעשפרייטע פלאכטעם אויפ'ן ווינט, געקרעכצט ווי קליינע קראנקע קינדער פון היץ; ס'האט עפעס אזוי געארבעט מיט זיך, ווי א זעג קריצט מיט די שטאלערנע ציין, וועו זיי קענען נישט אהרכבייסן א פעטן באראיי־ליקטן סענק; מילא, איז א חדוש, אז דער מאן, דער אייגענער מאן האט איר אננעהאלטן, און ביי איר דורכאוים געוואלט צעברעכן ס'עקשנות:

— ביז וואו־וויים קלערסטו דאס אזוי ארייגזיצן?... ביז דער הימל וועט דיר אויפ'ן קאפ אראפפאלן?...

ניין; האט זי מער גענלויבט דעם יונגיטשקן, מאנגרן ווי א שטעקעלע — אפיצירל, וואס איז ביי זיי איינגעשטאנען; ס'יונ־גיטשקע אפיצירל האט נאך געהאט די מוטערס מילך אויף די ליפן, — און פון זיין בקיאות אזוי גוואלטיק געהאלטן, ווי ער וואלט ריכטיק געווען די ערשטע האנט, און ס'וואלטן נאך א סך אנדערע, א חוץ איר — אויף אים געזעצט; קוקנדיק אויף זיין זעלנערישע רואינקייט, פארוואנדרן דעם מאנס טענות, און מערקווערדיק — ארומגעפלויגן, די אייגענע פארשייטע קאץ, פלאפל־דיק־צאפלדיק, שפילנדיק־הוליענדיק, — אזוי ווי ס'וואלט נאר קיין שום סכנה איבער איר קאפ נישט געווען; און נאכמער מערקווערדיק: געוואלט כאפן די אייגענע זעלנערישע רואיקייט, און אפנעשעפט פונ'ם צעקראכענעם, אפנעשטאנענעם מאן, ביי וועלכן די קינבאקן טרייסלען זיך באלד נאריש ביים שוואכסטן ברילן, און די אויגן ווערן גרין־געל, באקומען אלע מיתה־משונה קאלירן וועו א גראנאט ווערט צעשפליטערט.

— כא־כא... ס'וואלט נישט געשאט גאר, מ'וואל אים זען ארויסצוקרינן א קליין ביסעלע ווייטער... אין גרוב, טאקע.... וואלט ער אפשר געווארען מער שטייפער, מער מענטש...

אויף וויפל, מ'שטיינט נעזאגט, זי האט אונטער דעם פאר־שטאנען, דעם מענטש....

און זיך נעכאפט, ווי אלע מאל, נעווײנטלאך, ביי גרויסע קלײניקײטן — אז זי האט שלעכט נעטאן; און אז ס'איז נעווען אימבאַרעכנט, אומבאלײגט, ווי ביי א קליין צופיעשטשעט קינד, וואם איז צופיל און משוגע איינגענלויבט אין אירע נאַרישקײטן — און זיך נעבאך געוואלט ארויסכאפן, ארוים, אין לופטן כאטש, טאקע נישט מער ווי אין לופטן, ווײל ס'זיינען שוין מער קיין וועגן נישט געווען; זיי זיינען פון צופריער, איידער זי האט זיך געהאט מיישב געווען, — נעכאפט און באשפּיגן נעוואַרן מיט בלײַ פון די קלײנע, גראָב־בײַכיקע הויבּיצער, וואם האבן בריים איבער זיי געהאט אויפגעמאכט די מיילער...

— א?... האסט גוט געקענט זיין זיכער מיט אים?.. א?.. ס'איז נעווען צוליב וואם צו שטעלן אלץ אין קאן?... — איז ער ארומגעגאנגען איבער דער שטוב, און זיך אראפּגערעט פאר צרות פון הארץ.

ארום האט זיך די ערד נעהויבן, געוויגט, שטיקער געוואַרן אפּגעבראכן, אוועקגעטראגן; לייבן האבן זיך נעריסן, נעשפּארט צום גיין, און דער הימל — זיך נעבויגן אונטער זייערע טריט, זיי נעפאלן צו די פים; קאפּיטעס פון פערד האבן הייזער אוועק־געקאפּעט, די שטיקער זייערע, צעשפּריצט ווי שוים מיט די נאז־לעכער — — זייערע צעפּלאשעטע גרזשיוועס האבן געפלאמט — הענט זיך פון אומעטום נעצויגן — — — לאנגע, דארע, בראנע הענט, אויף וועלכע די אדערן זיינען געווען אנגעצויגן און אייגנלאפן ווי גראבע שטריק, שטיקער נעשפּאנען, פונקט ווי די קערפּער ביי זיי וואלטן ערגעץ בעדאַרפן מיט גרוים עקשנות הייזער אוועקשלעפן; און א מורא'דיק, משונה נעריטש ווי ביים קיילן חזרים — האט זיך פון טויזנטער העלזער געריסן: ר־ר־ר־ר. און זיי פארשריגן, נאכמער פארטונקלט איר ס'קול, וואם האט

נערופן אים, דעם איין־אייניציקן, דעם מאן, אין מיטן ראננלען זיך מיט וועמען דאָרטן, אין דער פינסטער, וואָס זי האָט נישט געקענט בייקומען...

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

א מין נעדיכטע פינסטערניש, א קלעפיקע, וואו און אין וועלכע ער איז נעהאט פארגאנגען איבער די אויערן, און זיך ב'קיין שום אופן נישט נעקענט ארויסקאָפן, נאר־וואָס דער ווינט אין שטוב, א מארכה, דער צוג־ווינט וואָס האָט זיך אזוי וואויל־עריש לאָבוזווא־טע נעפיפן: ז־ז־ז... פון דער אויסנעבראכענער טיר פארבי דעם אויסנערישענעם פענסטער, — האָט אים, אָנכאָפנדיק פאר די האָר, איינמאָל, א צוויט מאָל, נעשטעלט אויף די פים; ס'ערשטע, אויף וויפיל זיין צעהיצטער קאָפּ האָט אים אויסנעטראָגן, נעוואָלט דערשמעקן דעם ווייב'ס סוף, ווי זי האָט דאָ אָפּנעשניטן, און אָנטאָפּנדיק איר לייב, וואָס איז ערגעץ נעלעגן ארויינגעהאקט אין בראָכווארג, — זיך איינגעדרייט אין א קנויל און יעמערלאָך ארויסגעלאכט:

— א?.. איר נבורה?.. קענן הונגעריקע וועלף זיך נעוואָלט שטעלן... חיות בייקומען...

אין דרויסן האָט זיך נאָך אלץ נעהאלטן אין ברעכן; דאָדאָרט, ווייט־אריבער, הויך־ארונטער, איז עפעס אראָפּנעפאלן נאָך, זיך א קאָפּוירגעהויבן, ווי נאָכווייען פון א שוואר האָבן, — אָבער דערמיט שוין, ווייזט אוים, געצאנקט און זיך געלאָשן; יעדער ציטער איז געווען ווי ביי א גוסס'ן לייב, וואָס גיט זיך נאָך א ריר, איידער ער ציט־אויס די פים מיט אלעמען; וואָרימע ווינטן האָבן זיך שוין נעהאט ארויסגעלאָזן, ווייניק־וואָס נאָך אפילו געקענט געזונט מאכן, אָבער דערווייל נעהיילט, געגלעט, אָפּגעווישט און דערקוויקט...

און אין דעם חושך, בשעת ס'האָט ערנעץ־וואו נאָך א שלעפנע־טאָן, פֿארביסן, הין־און־צוריק, און א ווייסער פֿאס פייער האָט זיך א צאפֿלגעטאָן איבער ברייטע טיילן פון חרוב'דיקע שטרעקעס: צעבראָכענע, צעשאָבערטע הייזער, צעטראָטענע פּגרים; ביי די פֿאסן ליכט האָט ער געזען אויף ליגן צעקנייטשט ס'ווייב, ווי זי האָט זיך געוואלגערט א ביסל נישט שיין איבער די קישנס אויף דער ערד, וועלכע דאָס לאָבוזוואָטע פֿארשייטע ווינטל האָט אָנגעבלאָזן ווי די באלאָנען; ס'אָנטיכץ איז אויף איר לייב נעווען צעריסן, צעפֿליקט און צעפיצלט, און אויפֿן פּנים אירן איז נע ווען צעשווידט א גרימאָס, יענער גרימאָס וואָס ביי א מענטש, וועלכן מ'האָט אויסגעשניטן א שטיק פּלייש פון לייב, און הויבט ערשט־אָן נאָכן אויפקומען פון שלאָפגעטראָנק, אויף ריכטיק באָנעמען און פילן די יסורים...

צוליב א צעצוינן נעוויין פון א קליין פּיצל קינד, האָט ער אויפ־געמאכט די אויגן, דער מאָן, און מיט גרויס חדוש געזען: ס'איז טאָג, א גראָער, עטוואָס נאָך רויער טאָג; די נאכט האָט זיך אפילו דעמאָלט נאָך נישט געהאט מיט אלעם אפּגעטאָן, און נאָך עפעס געהאלטן אין איין אראָפרינען פון די הימלען — אָבער די טיפקייטן האָבן שוין ארויסגעקוקט פון איבערא: קלאָ־רע... לויטערע... ס'איז קיין שפור ניט מער געווען פון נעפל... און טאָקע דערפאר האָט די ביטערע מורא, — אז מ'קען נאָך דא ווערן דערזען פון מיילן־ווייט ארום, שוין ס'ביסל גולים געהאט אויף יי פּים געשטעלט, און זיי אונטערגעטריבן:

— אין וועג אריין, רירט.. חבר'ט אייך נישט מיט'ן וואלה, וואָס איז אין אזא צייט א גרויסע סכנה; דער בוים האָט א חוץ בלעטער, פּירות, אויך אן אויגנשאפט צו דינען פאר א תליה, אויף וועלכן מ'קען גרינג אויפגעהאנגען ווערן...

זיי האָבן זיך אָפּגעטראָגן. געבליבן ליגן איז דער מאָן, וואָס האָט, ווי אויינער וואָס האָט נישט מער וואָס אָנצוווערן, —

נענוג לאנג געדולדיק געוואַרט אויפן ווייב, וועלכע האָט אויך באַ־דאַרפט אויפמאַכן די אויגן, און זיי נאָך אַלץ נישט געהאַט אויפ־געמאַכט, ביז ער איז ענדליך געוואָרן אומרואיק, און איר געגנ־מען וועקן :

— דו שלאָפסט טאקע אזוי געשמאַק ?...

האָט זי נישט געענטפערט.

— מ'וואָלט אפשר אויך באַדאַרפט ארויס פון וואַלד, ס'איז נישט מער קיינער אין אים געבליבן...

האָט זי נענומען שלינגען די שפייעכטס, וואָס האָט זיך איר אזוי פיל געמאַכט אין מויל, און אראָפגעלאָזט אין קעל אריין ; זיך שטיל אזוי געזונקען מיט אָפענע אויגן, וואָס האָבן זיך באַלד אויפגעמאַכט און שארף געקוקט אויף דער וועלט, אויף דער אויפ־געקומענער וועלט, וואָס האָט קוקנדיק נענומען עלטער ווערן מיט רגע'ס, מינוטן, — די שיינע ארומיקע וועלט..

ער האָט אים דערשפירט, דעם בליק אירן, וואָס האָט זיך אריינגעשניטן אין דער וועלט, — אזא רואיקער, אור־אור־ווייטער, קדמונ'דיקער, פון פאר דער וועלט באשאפענער און אריבער דער וועלט פארגיינדער, — און שוין גאָר נישט מער געקלערט איבער דעם ברעקעלע, פשוט מענטשלאכע שטיקעלע פארדראָס וואָס איבער איר שטענדיקער און ליידיקער אמביציע, דורך וועלכער ס'איז דאָרטן צעבראָכן געוואָרן אזא יונג ליכטיק לעבן, ווי עס ווערט צעבראָכן א לעבעדיקער קוועלעדיקער שטראָם וואסער — וואָס כאפט זיך ארויף אויפ'ן ראָד פון א וואסער־מיל ; ער האָט שוין נישט מער געדיינקט אויף פון אוועקצוגיין אזוי גיך, ווייל פאר די פריערדיקע מורא דא צו בלייבן אליין איז ער געבליבן פארשעמט, און ס'האָט זיך אים גאָר נישט אויסגעווייזן מער קיין מורא צו זיין.

— ווי שייך, וועלן נישט נאָך די אוועקגענאַנגענע אידן, מיט וועלכע זיי האָבן אייננטלאָך נישט געהאַט צווישן זיך גאָר — די וועגן באַלד ווייטער פול ווערן מיט אנדערע אזעלכע אידן, וואָס זיינען מסתמא שפעטער ארויס, נייען איצט ארויס, אַדער וועלן נאָך

שפּעטער ארויסגיין פון די מקומות ארום, אויפ'ן גאנצן שטח, וואָס ס'פּייער האָט ארומגעכאפּט און האלט נאָך אין איין ארומכאפּן... אזוי וועלן זיי נאָכדעם גיין מיט אנדערע... און נאָרנישט זיין אליין....

ס'יונגע ווייבל איז נאָך אלץ אזוי נאָכאנאנד געלעגן, וואָלקנ־שוואָר, גאָר נישט די אייגענע, פּערער־לייכטע, קעציש־פּלינקע, — אירע אויגן זיינען נאָך אלץ אזוי אפּן געשטאנען, נישט אהין, נישט אהער, — צוגעהאקט, און בלויז ווי דורך א נס נישט אויסגע־רונען; צווישן ווייסע, פּולע, לענגלאכע פּלוימען, און מיט דער פּארב פון פּלוימען; נאָר איר האָרץ, דאָס אייביג מענטשלאכע האָרץ וואָס בלוטעט אויף יערע וואונד, — האָט זיך געהויבן, שוין נאָר נישט ריטמיש, נאָר געפּאָכעט ווי א בלאָזאק; ס'איז זיך דאָרט עפּעס אנגעלאָפּן מיט אלע וועגן און פון אלע קליינע און קלע־נערע אָרערלאָך, — דאָס אומיטלבאָרע געווייון, ס'גרויסע געווייון פון אָנגעוויי־טאָקטער נשמה, און ס'איז נעווארן א קוואל, יענער גרוי־סער קוואל וואָס שטאַרקט זיך, גייט איבער, און ברעכט אָט־אָט אוים אין יענעם געווייון, וואָס גייט דורך אין דער בריים און אין דער ליינג פון דער וועלט.

— א... מיין מאן?.. וער וועט מיך אציינד רייניגן פּאר דיר, מיין מאן?...

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

ס'איז שוין געווען שפּאָרער טאָג, אז זיי האָבן זיך ארויסגעקליבן פון וואלד; דער הימל האָט זיך ניך,.אין גרויס אייגעניש געלייטערט, געווארן, אז אלץ ארום, די גאנצע לעבעדיקע וועלט האָט זיך אזוי שוין מכין געווען פּאר אים; די פּויגעלאָך, די ערשטע, א — הא, האָבן אים שוין נעווארטעט אזוי פרי און באציטכם צו חנפּה'נען אויף די אייבערטשע ביישטימאלאָך, און געטרילערט:

— לאָנג לעבן זאלסטו טאָג, שיינער, ליכטיקער טאָג, וואָס דו האָסט זיך צוגעאיילט צו קומען, נאָך איידער די נעלע, כיטרע

וועוועקעס האָבן באוויזן אונז די העלזער אויפצוריסן... לאַנג לעבן זאָלסטו דערפאָר, טאָג...

זיי זיינען געגאַנגען אויפן וועג, און מיט די שמאָלע סטעוש־קאָלאָך, וואָס האָבן זיך אזוי צעקרימט אריינגעדרייט צווישן די פעלדער, צו ווייטע אָפּגעלעגענע ישובים, — זיינען אלצאינאיינעם אראָפּגעקומען אידן, פאָר׳הושכ׳טע, דערשלאָגענע, האָבנדיק אויפן פּנים די ביטערע מורא פאָר דעם אומגעריכטן צאָרן, וואָס איז זיי אראָפּגעפאַלען אויף די קעפּ; נישט ריידנדיג און זיך נישט קענענדיג געגאַנגען אוועק, און אלץ מיט דעם אייגענעם אויסגעשפּראָכענעם וועג, וואָס האָט זיי באדערפט בריינגען צו א שטאָט, וועלכע ס׳פייער האָט נאָך דערווייל נישט געזאָלט האָבן ארומגעכאַפּט; און זיי האָבן גאָרנישט געשפּירט ס׳גיין אויף דעם אומענדלאָך לאַנגן וועג, ווי ער וועט ביי זיי איינגעשרומפּן, נעמט זיך אלץ מער אויס, און אז נאָך איטלאָכן בארג־ארויף און בארג־אראָפּ — האָט זיך אלץ נענטער צוגערוקט א שטאָט צו זייערע פּיס; די פּרעמדע מויערן האָבן זיי אָננעקוקט גאָר אָן חדוש, אזוי ווי זיי וואָלטן שוין נישט געווען פון די ערשטע; און דאָס פּנים ביים יונגן ווייבל איז בלייך געווען, דאָס ציטערן מער דראָבנע, פונקט ווי דאָס אומ־נאָרמאָלע ציטערן פון א שפּינדל אין א זייגער.

זי האָט זיך א וויילע אָפּגעהאַלטן, אזוי ווי נישט שטאַרק קיין חשק געהאט צו דער שטאָט, און עפּעס מורמלענדיק מיט די ליפּן קוים־קוים אריינגעגאַנגען אין איר, אָננעשפּאַרט אינם מאַנס אקסלען, גראד ווי איינער א מענטש, וואָס גייט אונטערן שניידט־מעסער, און מ׳ברויכט אים אויסשניידן א נעוואוקס פון בויך...

ער האָט באָלד, נאָך אינ׳ם איינענעם טאָג, נעקראָגן א שטוב, דער מאַן, באַר זיך מיט זיין ווייב; פון ליבן זיסן דראָפ, נעווארן אריינגעהאקט אין סוף שטאָט, פארוואָרפן אין א העק, אין א קליין

שטיבעלע אויף א בוידים, וואָס אונטער א דאַך, ביי א שלאָג־באַן פון א שאָסע, וועלכן — עטלאָכע געטאָפלטע ליניעס האָבן אַדורכ־געשניטן...

דורכן פענסטערל פונ׳ם שטיבל האָט זיך גוט געזען דער פּלאַנט אונטן, וואָס האָט זיך אויסגעשפרייט ; רעלסן, ראַמ־פּעס, פּאַרבּרענטע בנינים, וואו און צווישן וועלכע ס׳זיינען געקראָכן מענטשלאָך ווי ווערימלאָך, און עפּעס אזוי שאָטנדיק, סודות׳דיק מיט פּאַרטיק־צוגעגרייטע ווי אָפּגעשטימטע צייכנס רעגולירט די אייזערנע וועגן, אָפּגעהעקלטע וואַגאָנען, אָפּגעהעקלטע, צעוואָרפּן און צונויפּגעשפּיליעט...

אויפּגעשטעלט און צעטומען צוגן, — באַנען גאַנצע...

אין שטוב האָט עס זיך זייער שלעכט אָפּגערופּן ; דער שוועַ־רער אומרו פון פּלאַנט האָט זיך דאָ געוויגט, און אָנגעגעבן אין דרימל עפּעס העכער און שטאַרקער, ווי ס׳גערוש פון אן אלטן פּאַרצייטיקן זיינער ; ס׳פּייפן פון די מאַשינען אין בוצן, וואָס האָבן געשפּאַנט די וואַגאָנען, האָט זיי שוין צום איבעריקן א מאָל ג׳טויט געמאַכט ; ס׳יונגע ווייבל איז עפּעס נאָכאָנאַנד געווען אזוי ווי זי וואָלט נישט געקענט קומען צו זיך, און וואָס דער מאן איז נישט אלץ צו איר צוגעשטאַנען, און איר געוואָלט אויפּרייַדן :

— זי זאָל אביסל ארָאָפּ פון פּינסטערן בוידים, אויף וועלכן זי לינגט, און ארויסגיין זען א וועלט פּאר די אויגן...

איז זי געבליבן טויב, און אים ווי געלאָזט רויִדן צו דער וואַנט ; געבליבן טויט־פּארשווינן, ווי ס׳לשון וואָלט איר געוואָרן אָפּגענומען ; צום טויט־אָפּגעלאָזן, משונה־באַוואָקסן, און מיט א גל וואָקם פּנים ; איר האַרץ האָט נישט מער אָנגעקוואָלן פון יערן קליינינקן ברעקעלע, און די גרויסע לוסטינקייט ביי איר איז עפּעס צעפּאלן געוואָרן אויף דראָבנע ברעקעלאך ווי קייקעלאך קוועק־זילבער, וואָס צעלויפן זיך אין פּיצלאך, בראָזגעלאך, און מ׳קען זיי מער נישט כאַפּן, מער נישט צונויפּנעמען...

ס׳האָט אים, דעם מאַן, ווייניקטאָן פּאַר איר, און ער האָט עם גוט אויסגעקרייגט; איר אומרו האָט אים אין שטוב נישט גע־לאָזט זיין, און ער איז ארומגענאַנגען אין די נאַסן, וועלכע האָבן זיך שווער באַוואויגן מיט די וועגענער, אָבאָזן, וואָס האָבן זיך פון דאַנעט, פון דעם איינעם פּלאַץ אַנגענומען מיט קוילן, אמו־ניציע און עסנווארג, — און זיך אַוועקגעשלעפּט צו יענעם אָרט, פון וועלכן ער מיט נאָך א סך אַנדערע זיינען אַוועק.

די שטאָט דאָ איז געווען זייער נאַנט צו יענעם אָרט; דאָ זיינען געזעסן די שטאָבן, די הויכע נענעראַלן, און ווי נענייטע דאָקטוירים אַנגענאַנגען מיט׳ן חולה; דאָ אָפּגעצויגן און דאָרט פּאַרשטאַרקט; געמינערט ביי איינעם און דעם צווייטן דערלייגט; אויף אַזוי פיל נאַטירלאַך, ווי מ׳האָט געהאט דערפּאַר א לעבע־דיקן חוש, און דער שכל האָט מחייב געווען, אָדער מ׳האָט בא־קומען אַנצוגעהערן, און סתם דערשמעקט וואו ס׳איז נישט מיט אלעמען...

און אים, דעם שטיקל מאַן, וועלכן ס׳איז דאָ אויסגעקומען זיך אזוי ליידיק ארומצודרייען אין דער דאָזיקער לויפּנדיקער שטאָט, וואָס האָט אין זיך געהאט דעם גאַנצן אימפּעט פון דאָרטן, פון יענעם אָרט, און אליין אויך כמעט ווי איבערגעלעבט אלע איהרע פּיבערן — איז מיט גאָרנישט ניט אַנגענליט געווארן פון דער הויכער טעמפּעראַטור, אין וועלכער זי פלעגט אמאל אריינפאלן, און נישט אַנדערש אויך געווען, ווי ווען ס׳האָט זיך געמאכט שטיל, אזוי שטיל, איבערנאטירלאַך שוין...

ער האָט אויף אלעם אלצאיינס געקוקט, ווי נישט אים מיינט מען, — און אויף זיין פּנים איז די וווייכקייט געווארן נע־שטויעט, מיט פאלדן פּארצוינגן, גראָד ווי א פּעלץ אויף דער מילך, וועו מ׳נעמט איר אראָפּ פון אויוון, נאכ׳ן אָפּקאָכן זיך, און הויבט זיך נאָר־וואָס אן אָפּצוקילן; ער איז אליין אויך אזוי געווארן אָפּגעלאָזן, פויל־נאכלעסינג צו אלעם, באַוואָקסן,

א סינסטערע בריאה, וואס האָט זיך פון ערגעץ אָפּגעריסן, און מראָגט זיך ארום, נישט זיין עסק — וואו און ווען : נאָך דער האלבע נאכט, בייטאָג, און אויף וועלכע וועגן...

ס׳פּנים זיינס איז געווען א מסור, אבער ס׳האָט אים דאָ נישט געהאָט פּאר וועמען צו מסר׳ן ; ווער איז דאָ זיין געווען, און וועמענס — ער ?... די קאלטע שטיינער פון ברוק, די חשכ׳־דיקע מויערן, אָדער די מענטשנ׳ס ?... ווער זיינען דאָ די מענטשן געווען ?... אן אָנגעלאָפּ, אן ערב־רב, א צומישונג, פון האלב ווילד, וויים פּאַרוואָרפּענע, פעלקער...

און ס׳האָט זיך נאָר קיינמאל נישט געפונען עמיץ פון די אלע, וואָס זאל אים אָפּשטעלן אין מיטן ניין, טיף אריינקוקן אין די אויגן, און פרענן :

— מענטש, ווער ביזטו ?... און ווי קומסטו דאָ אהער ?... איז ביי דיר ערב שקיעה, אָדער דיין זון האָט זיך שוין געזעצט, און דיר אונטערנעגנגען ?... און ס׳איז ביי דיר שוין א מדבר, א מדבר שממה, א ברייטע אומגעהויערע וויסטענישע...

נאָר ניכער פּאר אלעם געקענט, ווען ער האָט זיך פּאר א רגע לענגער אָפּגעשטעלט אויפ׳ן ראָג פון א נאס, — אים א שטופּטאן בייז, און פּאראכטליך :

— הע, וואָס שטייסטו, א נאפּ, און קוקסט אוים נאראָנים אויף די וועגן ? ס׳איז קיין אָרט נישט דאָ צו שטיין, פּארשטעלן מענטשן דעם וועג ,וואָס די ערד ברענט זיי אונטער די פים !..

ס׳איז עפּעס אזוי פּשיקרע און וואונדערלאָך, אז פון וואָס אייגער אנטלויפט, און ער זאל זיך נישט וועלן אויסבאהאלטן בחדרי־חדרים, אויסדרייען אויף וועגן און אונטערוועגן, אוועק איבער ימים — וועט עס אים אמאל, אמאל אנטקעגן קומען ; ער מעג ווי־נישט־ווי זיין זיכער, און ס׳וועט אים מיט טויזנט אויגן נאכקוקן.

לויערן, און וועך־נישט־וועך צו האָנט קומען; פּלוצלינג, אומנעריכט, נישט וויסן, וועך און ווי אזוי, און וואָס ס'האָט אים צו טרעפן, — אים אויפן קאָפּ אראָפּפאלן...

און אין דעם אופן באַראַף מען אויך פּאַרשטיין די נעשיכטע, ווי ס'האָט זיך געפירט מיט דעם מאן.

דער מאן פון זיין ווייב איז געווען קליינקעפּלדיק, אזוי ווי ס'אָרט פּאַר די עהלדרן וואלט פון לכתחילה, ביי אים ענג געווען, און זיך נישט געקענט אזוי רירעוודיק־ברייט, בריוח צעוואקסן; דוכט זיך, א מענטש מיט'ן פּולן כאראקטער פון גרויסן אָרט, און מיט דער אייגענער מורא, וואָס ביי א האָז — נעציטערט פּאַר יעדן ברעקעלע, וואָס האָט אויף זיך געטראָגן דעם צייכן פון א גרויסע שטאָט; שרעקלאָך מורא געהאט פּאַר דעם פּרעכן, פּאַרשיטן, וואָס קוקט אַרויס פון די אויגן ביי פּרויען, וועלכע וואקסן זיך בכלל אוים צווישן די שווערע גמאכן, אויסגעפּלאַסטערטע גאסן, לייר־דיקע בולוארן, און ענגע פּאַר'חלש'טע שווינדזיכטיקע געטנער.

ער האָט נישט געוואלט נעמען קיין וויב דאָרט, און אוועק איר זוכן ערגעץ אין א קליין שטעטעלע, א דערפל זאל זיין, נאָר אזוינע וואָס זאל זיין ביז אין א גרויסן גראד — סאָליד; לעבעדיק, באוועגלאָך טאקע און — צוריקגעהאלטן וואו מ'באַראַף, מיט א מאָס, מיט טאקט, און באשיידן; מער — זיין פּרייד, די גוטע זיסע הויז־פּרייד, ווי דער נאסנשימער, לאמפּנציטער, אויפגעבלאָזענער בליאסק פּאַר זייטיקע פּאַרבייגייער און א שטיק קנאה — פּאַר פּאַריסענע גרויסע אויגן.

און א זעלכע האָט ער אויך אין איר געהאט; א קוואל פּין ענערגיע, א צאפּלדיק קנויבל, א שטיקל קוועק־זילבער, וואָס רוט נישט, שטילט נישט, און איז נישט מער בלויז ווי די הויז־פּרייד, זיין נשמה־ליכט און הויכער אייגלער באַגער...

ער, דער מאן, וואָס האָט אזוי געווייכט ס'גרויסע אָרט, מורא געהאט אז דער בריטער פּארנעם, דער אימפּעט און מיטריים

פון מיליאנען גרויסע און דראבנע נעשענישן — זאלן איר נישט פארבלענדן, אויפרייצן, פארביליקן, אז זי זאל אנהויבן קוקן ערנסט אויף דער גוזמא פון אויפגעבלאזענע קליניקייטן, — האט מיט א זעלטענער צופרידנקייט זיך געזעצט ווערן א טרוקענער שרייבער דארטן אויפן דארף, הארט הונטער'ן וואלד, ווו ער האט מיט פליים געציילט, נערעכנט די קוביקן, געלאזט ארויסציען דאס גע־הילץ, אבי זיין שטיקעלע פרייד זאל נישט ווערן געמינערט, אומגעענדערט, אפגעהיט און אפשר אזויערנאך באוואכט...

ער האט ווייניק, נאר ווייניק זין געהאט פארן דארף, וועלכעס איז דאך נאר איינגנטלאך בלויז געווען א מין פארהיטונג, א שטייגל אזא, — וואס זאל נישט לאזן ס'ווייב ארויספאלן אין דער אומבא־נרעניצט־אפענער וועלט ; אליין — א גלגול פון אן אלט געמיט, וואס האט נישט געהאט קיין שום נעפיל פאר א לעבעדיקע זאך ; נישט מיר, נישט דיר — א מענטשל, ביי וועלכן ס'דארף האט נאר קיינמאל נישט, א חוץ פון ווייב, — אנגעקוואלן פון נאר : נישט פון די פייגעלאך וואס האבן אזוי שיין געזונגען אויף זיין פענסטער ; נישט געווארן מיטגעריסן, שאל־פראל, אינאיינעם מיטן אויפקומען פון דער ליכטיקער וועלט, איבער מאל און בארג, וואלד און פעלד און זיך אונטערגעטונקען איבער'ס קאפ און פארגעסן געווארן פון זיך אליין אין שטראלנדיקער זוניקער לידינקייט ; אדער נאר געווארן איינגעשרומפן, זיך צוזאמענגענומען, געווארן נאר נישט, ווען ס'האט זיך אלץ אפגעטאן, פארנאנענן, אז די זון האט אויפגעהערט ווארימען, גענומען ווערן קעלטער, און די שוואלבן נידעריקער ניין צו די ווארימע וואסערן ; ער איז געווען אוועק פון דער וועלט, פון דער וועלט וואס אין דרויסן ארום אים, און זיך געהאט אויסגעמישט אינאיינעם מיט אלעם וואס אין די דלת אמות פון די שטיקלאך שטיבלאך ; די מינעלאך וואס האבן געשפילט אויף איר פנים, — זיי זיינען געווען זיין וומער, זיין פרילינג, הערבסט און ווינטער...

אזוי, איז זיך נעווען שטיל ביי אים, שטילע מנוחה, טיק־טאק, טיק־טאק, — האָט געפלאָסן ס׳לעבן ווי דאָס אומאויפהערלאכע קלאפן פון שפּינדל אין אן אלטן פּארצייטיקן וואנט־זייגער; א לעבן, וואָס איז נעווען אויסגערעכנט ווי ס׳האָלץ אויפן גוביק, און באשטימט נאָך די שעה׳ן: פּאר פּרישטיק, מיטאָג און אוונט־ברויט; צוגעשניטן לויט אן ענגע מאָס, א פּארטיקע, — נאָכ׳ן מוסטער פון אנדערע, אזעלכע ענלאכע לעבענס, וועלכע מ׳קען. אויב מ׳וויל נאָר — אומבייטן, זיך אויסקלייבן אין א זשורנאל אָדער אין א בּארשריבן בוך אזוי ווי אן עסן, וואָס וועט צונויפ־געשטעלט אין א קאָך־בוך, אזא אָדער אזא...

און אזוי האָט זיך אים געלעבט, טאָג־אויס, טאָג־איין, נישט העלער און נישט טונקעלער, שטורמישער אָדער איינגעהאלטענער — הונטער׳ן וואלד דאָרט, אויפ׳ן דאָרף וואו ס׳רחבות פון די בעלדער און פון דער וועלט בכלל איז לאין ערך גרויס, — און האָט אין איר פלאכקייט, וואר וווייסט, אויב נישט געהאט דערגרייכט דעם טיפסטן, העכסטן שטאפל, ביז, אויב ס׳איז אים באשערט געווען, — דאָס קלייניע ביסל גאל אויסצוטרינקען; און דער ביטע־רער וואָרים וואָס איז זיך ס׳רוב מתקנא, וועט עמיץ א מענטש לאזט מיט וואָס ס׳איז באנוגן — האָט זיך פּאר דאָס מיט אים אפּגערעכנט אויף זיין שטייגער, אויסגענעסן א שטיק, זאפטיק־זים שטיק לעבן, און ארויסגעשטארטשעט די נעלע פוילע ציין:

— כי־כי־כי... האָסט דיר אייביק שוין אזוי געוואלט האבן?.. אן א נעלעבטער, דיר אזוי געוואלט האבן?... כי־כי... כא־כא...

ס׳מענטשל האָט באקומען דעם קלאפ איבער׳ן קאָפּ, אמת: א שווערן קלאפ, — האָט ער נעברויכט מסוגל זיין אים צו קענען אויסטראָגן, זיך דערהויבן איבער אים, אוי נישט צו לאזן, ער זאל זיך אזוי אינפרעסן, און אים פארצערן ס׳לייב ווי א ראָס; ער האָט על פּי שכל באדארפט זיין מער געלייטערט, און קוקן

העכער אויפן לעבן, ווערן געשווינטער, באוועגלאכער מיט אלעם, און דער מח זאל גיכער ארבעטן, די אויגן אין קאפ נישט שטיין, נעמטן א יאר, ביז זיי וועלן זיך איבערדרייען פון איין ווינקל אין אנדערן.

און אז ער איז נאכדעם אוועק פון דארף, וואו ער האט געגאסן דאס שטילע טריפנדע לעבן, וואס האט אזוי פאמעלאך געטריפט ווי טראפנס האניק פון פעטע בוימער, — זיך דא גאר קיין עצה נישט נעקענט נעבן אין דער פארשאלטענער שטאט, אין וועלכער ער האט זיך גאר נישט נענארט, אויב ער איז געווען איינגעגלויבט, דאס די ריכטיקע צרות וועלן זיך דא ערשט א שיט־טאן אויף זיין קאפ; ער האט באשיינפערלאך געמוזט צוזען ווי ס׳פאלט פון איר שטיקער, פון דעם ווייב זיינעם, און געווען אזוי אומבאהאלפן, נישט נעקענט איר דערהאלטן, אז זי זאל זיך נישט צעפאלן, ווערן א הויפן ביינער.

— נו?.. און אז ס׳איז געווען אזוי? — האט ער נע־מענה׳ט — איז דאך שוין אויך גענוג! וואס ווילסטו דיר צום איבריקן נאך נ׳טויט מאכן?... דער רוצח האט גע׳הרג׳עט, דער מלאך המות געשאכטן, נו?..

ער וואלט שוין געווים געווען באשטאנען אויף איר, אזוי ווי זי איז, אלץ פארליב געגומען באהבא, און זיך אפגעווישט די ליפן, גאר ווי?... ס׳זאל זיך ווייניקסטנס אפהאקן דערביי, און זיך נישט מער פארשלעפן, ווערן א קריינק; אז זי זאל זיין שטארק, און נישט שפירן די יסורים וואו ס׳זיינען אפילו יסורים פאראן; און נישט ווי זי האט געוואלט — אוועק גאר צו אזא הויכע מנוחה, וואו ס׳זיינען בכלל קיין יסורים נישטא, אפילו ווען מ׳ליידט געגוג שטארק...

ס׳ווייב איז צו אים, אלץ איינס, — ווי גאר נישט געווען; אויס ווייב, א נעכטיקער טאג, א בוידים, — ס׳האט איר מער א פנים קיין חשק נישט אנגענומען; כאטש ווי ס׳האט געשייגט, זאל זי יא עפעס זיין מיט אלעם, וויל זי האט דאך פארט געקענט

אפֿזיצן טעג נאנצע, כאטש א פאר'חלום'ט־דערשלאגענע, פון יענער וועלט דערופענע, און קוקן צום פלאנט מיט אזוי פיל פארשטענ־דעניש פאר יעדן ברעקעלע און זשארקעלע וואס ווערט דאָרטן אפֿגעטאָן, פונקט ווי מ'קוקט זיך צו מיט גרויס נעניטקייט צום שאכערעט, איבער וועלכן ס'האָבן זיך פארמאסטן צוויי גוטע שפילער...

און ער האָט געמומען ווייכן די שטוב, אינגאנצן ווי ר'וואלט אין איר דאָרט קיין ווייב נישט געהאט; זיך ארומגעדרייט אין נאס, נישט קיין חלוק — וואו, וואו די פיס האָבן אים נאָר ארומגעטראָגן, און זיך די הויט פון לייב אראָפגענעמען:

— וואס ר'האָט דאָן געהאט צו זיין אזא לעקיש, א שמענדע מיט עסיק, — נישט געזאָלט קענען צעברעכן ס'עקשנ:ת פון ווייב, אז זי זאָל באצייטנס אוועק, ביז ס'וועט איר נישט האָבן כ'לעבן געקאָסט...

דער קאָפּ איז אים, דרייענדיק זיך אזוי, פארשטייט זיך, נע־וואָרן גערירט, און ער האָט זיך נישט איינמאָל ארייגעדרייט צווישן די פערד און וועגן, פון אונטער וועלכע מ'האָט אים קוים מיט צרות און אנגסטן ארויסגעשלעפּט; דער אנטרייבער האָט געמוזט איינ־ציען מיט אלע כחות די לייצן פון די פערד, שעלקנדיק מיט טויטע קללות:

— וואו דאָס קריכט... אזא משוגענער קאָפּ... וואו דאָס קריכט...

און אז ער פלעגט בלייבן שטיין, צוריק בלייבן שטיין אויף זיינע אייגענע פיס, — דענסטמאָל ערשט קומען צום שכל, און זיך באזינען א קליניקייט, וואס האָט זיך אים אויסגעווינען פאר א גרויסע זאך...

— אומעטום און אויף יעדן טראָט וועלן מענטשן אזויערנאָך צעטרעטן — די אָנטרייבער קוקן זיך אפילו נישט אום, ס'ארט זיי נאָר נישט; און ביי אים האָט ער זיך דאָס אזוי צעריסן דעם

לעטניק, דער אנטרייבער, נעמאכט אזעלכע גוואלטן און אזוי גע־
שריבן : „מ'זאל אים ארויסנעמען פון אונטער די רעדער"... אזוי
געשאלטן אין טאטן אריין... כי־כי... איז דאס אים נישט אויף
צו להכעים ?...

איינמאל אין אוונט, ער איז נעקומען א היים נאך א נאנצן טאג
אומוואלגערן זיך אין דער טומלדיק־צעגראבענער שטאט, וואס האט
גראד עפעס מער נעפיבערט, מער זיך נעהויבן, נעבורטשעט, און
נישט איינמאל פון זיך נעמאכט א בייגל, זיך איינגעדרייט אין
דרייען ; און אין דעם אוועגט נעקומען אהיים, וואו ס'האט, לויט
זיין באגריף — באדארפט זיין א קאפיטשקע שטילער, און נעפונען
די שטוב, אזוי ווי זי וואלט נעזעסן אויף א היסן זודיקן קעסל ;
אריינשטעקנדיק די נאז האט ער זיך אפילו, וואס דווארעט, גלייך
נעוואלט צוריקכאפן, פונקט ווי איינער וואס מאכט־אויף די טיר
על פי טעות צו א פרעמדע שטוב, נאר — זעענדיק דאס
באקאנטע פנים פון זיין אפגעפרעמדט ווייב, איז ער שוין אזוי,
לאז מיך־נעמאך — אינגאנצן אריינגענגענן און מיט אלעם אין
איר נעבליבן.

אין דרויסן איז דער פלאנט ממש נעפלויגן אין דער לופטן ;
ס'האט אים נישט אנדערש ווי א משוגעת געהאט אנגעכאפט,
א ווילר משוגעת ; דער ראזיקער פלאנט וואס איז נעווען דער
הויפט־שפייכלער פון קוילן, אנטוכץ און עסנווארג, און פון וואנען
ס'האבן נישט אויפגעהערט ציען די לאנגע אומצאליקע, שווער
קריכינע און לייכט פליענדיקע אבאזן, צום אויסגעשפריימן פראנט,
און מיט די אלע גוטע זיבן זאכן אים ברייט נענערט פאר א לאנגע
צייט ; אויף דעם פלאנט איז איצט אנגעפאלן אזא צומישונג, פונקט
ווי ער וואלט פאר דעם איינעגעם פראנט, פאר וועלכן ער איז
לכתחילה באשאפן נעוואָרן, און אים געטריי נעדינט מיט לייב און
לעבן — מיט איינמאל אינגאנצן איבריק געוואָרן, אדער איבער
א נאכט שוין מער נאר קיין פראנט נישט נעהאט...

מ'האָט נעריסן פון די ראמפּעס, פון די סקלאדעס, מאגאזינען, אויפגעלאדן וואָס מ'האָט נאָר נעקענט, נישט קוקנדיק, אויב מ'וועט האָבן עפּעס א נוצן דערפון — אין די לאנגע אויסגעשטרעקטע באנען, וועלכע זיינען געוואָרן אונטערגעשטעלט און האָבן נעשריגן, געלייארמט ווי די קלייניע קינדערלאך, וועו זיי דערשפּירן עפּעס אן אומגליק, און געווויינט פשוט:

— זיי ווילן דאָ מער קיין רגע נישט שטיין; און נאָר אנטלויפן...

פאר א רגע האָט ער זיך, מ'קען נישט זאגן — גוט געפילט, און אויסגעזוען צו זיין שטארק דערהויבן, וואָס ס'האָט זיך אלץ אזוי מיט איינמאל אויפגעטרייסלט; שוין לאנג, צו לאנג געיוען שטיל, און ס'האָט אויסגעזען, ווי ס'זאל זיך שוין געוועזן האָבן אזוי איינגעשטעלט א לעבן אזא, אונטער דער בלייענער שווערקייט פון קוילן, בייטשן און קלעפּ, — און אין דער געהויבנקייט אזוי ארומגענגען, זיך אויסגע'טענה'ט, ס'ווייב זאל אויך אפשר עפּעס דערגיין.

— ס'האָט זיך דאָך אפּגעריסן, און ס'איז געקומען א צעמישונג אויף זיי; אן אימה ופחד, א וויסט קדחות...

אָבער אזוי ווי ס'ווייב איז אלץ איינס ווי פריער ווי וועו ס'איז געוועזן שטיל — געזעסן, א שטיק תם, א טויבער חוש און נישט געהאט קיין שום ברעקל געפיל פאר נאָר; און ס'האָט איר נישט גערעגנט, פארשארפט נ'שכל, שפיציק געמאַכט די אנגעצויגענע הויט איבער די הארטע ארויסשטארצענדע קינבאקן — אזוי איז ער ארומגענגען אין דער שטוב, אלץ איינס ווי ער וואלט געוועזן אליין אין איר, לחלוטין נישט מיט קיין עס; שפּירנדיק זיך מיד, אויסערגעווויינטלאך מיד, אזוי ווי נאָכ'ן אויסגיין פון טויזנטער מיילן וועגס, האָט ער זיך מיט שכל אויסגעטאָן און אריינגעלייגט אין בעט; אפילו נישט באלד איינגעשלאפן, אָבער די אויגן האָבן זיך פונדעסטוועגן פארמאכט, און אויפגעמאכט, און צוויישן דעם דאזיקן מין שלאפן און אויפזיין — האָט נאָך אלץ פארנומען דעם

אויבנאן ביי אים די פירכטלאכע מהומה, די אויפטרייבלונג, און נע־האט דאס געפיל, אזוי ווי ער וואלט ערגעץ געזעסן. אין א פארמאכט פליין חדר'ל, דלת על דלות, — פון א שיפל, וואס האט זיך אזוי געהוידעט אויף און אף אויף די נאר הויכע כוואליעס פון צעשפילטן ים, און זיך מיט אים דאס אויפן קאפ געשטעלט... ס'האבן אים גערירן שטיקער פון קאפ די בלינדע קולות פון פלאנט, און ער האט עפעס אזוי ווי יא געדענקט און נישט געדענקט אין אים, און ניכער פאר אלעם, — נעמיינט:

— דאס צענדליקער און הונדערטער מענטשן מוזן דא האבן צו טאן מיט א ווילד שטארקן בופל־אקס, פארן זיך דאס אזוי מיט אים און קענען אים נישט בייקומען...

שפעט, קענן טאג, איז ער איינגעשלאפן; אוועקגעפאלן, — אזוי ווי מ'וואלט אים, ריכטיג, דער'הרג'עט; געשלאפן טעמפ, אן שום זיסן אדער ביטערן געפיהל, אן ברעקל חלום, נאר נישט אנדערש ווי ער זאל זיין טויט, מיט אלעם טויט, — און א פאר־שטיקט ברומען פון אלטע דערבייזערטע הויביצער, ווי די פארלוי־רענע ווייטע בילן פון הינט אויף א דארף, — האט אים אויפגעוועקט, און, אויפסניי נישט נעדענקט נאר אין דער שטאט, אז זי האלט זיך אין איבערקערן, און אין דער גרויסער סכנה וואס ס'שטייט איר דערביי פאר, זי זאל אן שום איינזען — באמבארדירט ווערן... ער האט דא ערשט צו זיין גרויס וואונדער מיט א מאל דערפיהלט ס'ווייב, זיין ווייב, וועלכע איז פאר אלע מאל געווען אזוי ווייט, אפגעפרעמדט — ווי זי ליגט נאנט פון אים; נאר נאנט, באריהרנד, און ער איז שוין, איבער א רגע, געווען אזוי וואכנדיק, און אזוי קלאר ביי די נעדאנקען, ווי ער וואלט נאר נישט ניט אויפ־געקומען פון שלאף פון פאר א רגע, נאר אויפגעווען פאר א לאנגע צייט; דער מח האט נעארבעט רעגלמעסיק ווי א שרויף, און ער האט דורכאוים געוואלט וויסן:

— צו זי האט זיך נישט בכיון דערנענטערט צו אים, מורא־האבנדיק אין דער מהומה פאר עפעס עהנלאכעם וואס זי האט שוין

איינמאל אדורכגעמאכט, וועז ס'האט זיך אלץ אזוי אויפגעטרייסלט, אדער: ס'איז גלאט אזוי, א צופאל...

ס'איז אים געווארן וואהרים אין אלע־גלידער; דער קאפ — פארטרונקען פון פרישע, קלארע שטראמען, אזוי ווי זיי קומען־אן לויטער און קלאר באגינען, אין קוואל; זיינע הענט האבן זיך אויס־געבויגן ווי די בייטשן, די פים אויסגעקרימט ווי ביי א הירש; א שרי שער שפאגל־נייער כח האט אים אדורכגענומען, יענער כח וואס נעמט א־דורך די ערד פריהלינגס צייט, וועז ס'הויבט אן צו יערן אין איר; ס'האט זיך פון דער טיפענישׂ אפגעריסן א פארלאנג ביי אים, א שטומער וויטאק, וואס האט נישט קיין לשון, קיין אויסדרוק און קיין שום גלייכן — ביי א חיה; א ווילן — א טיפער, א דור־שטיקער...

און דאס ווייב, וועלכע איז נאך אלץ אזוי געלעגן ווי א שטיק האלץ, אן אונטערגעזונטער בוים, און נישט נעריט מיט קיין אבר, נישט באוועגט מיט קיין ברעם פון אן אויג, — האט זיך מיט איינמאל געגעבן א וואהרׂ ארוים, אויסגעקרימט די דארע־פינגער מיט די אנגעוואקסענע נעגל; די שווארצאפלען — צעצויגן ווי די שמאלע שפעלטלאך ביי א קאץ; און אינגאנצן זיך א קאפוירגעבויגן, ויי נעוואלט ארויסקריכן פון איר מאגערן, בייי־נערדיקן קערפער, פונקט ווי זי וואלט ערשט ריכטיק באקומען אן אנונג וואס מ'האט צו איר נעטאן, וועז ס'האט אזוי ווי איצט אויס־געזען: קורצע, גראב־בייביקע הויביצער האבן געבילט, האו... האו... און געמיינט אודאי, ס'ברויכט זיך איבערחזר'ן... די אייגענע גרויל־מייט... אזוי האט זי געגומען ארומשפרינגען, קריכן אויף די גלייכע וועגט און זיך דראפען; געוואהרן אזוי אויפגעטרייסלט, פונקט ווי דאס שטילע משוגעת וואס איז אין איר געווען ערגעץ פארוקט, — וואלט ארויסגעריסן זיך העלויש ווי א פייער, פון די טיפסטע ווינקע־לאך, און איר ארומגעכאפט, בראנדיק אנגעצונדן, אזוי אז מ'קען זיך שוין פריער נישט אפלעשן, ביז מ'וועט פארברענט אויף א שטיק קויל...

ער איז אוועק פון שטוב. ארויס, קודם, זיך אָפקילן, צו זיך קומען א ביסל אויף דער לופט. איז ער צוביסלאך אזוי געשטאנען, און ס'האַרץ ביי אים האָט צוביסלאך אזוי געגומען אָפפאלן, אָפפאלן, אזוי ווי ס'צעפאלט זיך נאָכן איבערברענען אויף שטיקלאך א גאנץ געהייז, א שווערער גמאך, און ס'בלייבט נישט מער פון איר ווי א פארלאָשענע קופע ערד, א בארג שטיינער, א הויפן גרָאָ.... שאבער...

ס'איז דענסטמאָל געווען קרוב צו טאָג. אויפן הימל האָבן זיך געשלעפט וואלקן, קריכנדיקע, שווער, שלעפענדיק־פויל, אזוי ווי מיט א שווערע עלטער אויף זיך און נאָך א שווערן וועג פאר זיך; ס'האָט דין געטריפט פון זיי, געשפרייעט, געמאכט אלץ גראָלאָך אויסזען, פייכט שפירן, און זיין בלאָטיק־פארשפריצט, בלאָטיק־צוגע'חזר'ט...

פון די ארומיקע הויפן, מארקן, פלעצער, האָבן נישט אויפ־נעהערט צו רירן די איינגעזעסענע וועגן. די אָבאָזן: קיכן, פאלאָט־קעס, נעצעלטן — זיי האָבן זיך ווי דורך א כשוף אזוי געשיקט צו־זאמענגעלייגט, איינגעפאלן ווי געפלאָצטע באלאָנען, און אויף איין וואָגן הינטער'ן אנדערן זיינען זיי ארויס פון שטאָט, אין לאַנג אויס־גע'סרר'טע שנורן, ווי א שמאָלער פאָס זיך אראָפגעוויקלט פון א ראָד, און געלאָזן הינטער זיך רויע צעפארעטע שטיינער פון האָריקע מיסט און ווארימע פערדסלייגע. דאָס נאָנטע און גאנץ אָפטע בילן פון די הייזעריקע הויביצער האָט אויף זיי אָנגעטריבן א מורא, גראד ווי זיי וואלטן געשפירט לאַנגע אויסגעצויגענע בייטשן פאָכן איבער די קעפ; און וואָס מער זיי האָבן זיך געוואלט ארויסרייען, נאָך ניכער זיך פארדריט, זיך פארהאקט...

די גאַסן זיינען געווען אָפגעשטאָרבן, טויט; די רייכע, אויס־געשטאָטע פענסטער פון די לוקסוס־האַנדלען — באהאלטן אונטער רויע ווייסע ברעטער, מיט וועלכע זיי זיינען געוואָרן פארקלאָפט; קיין מענטשן האָט מען נישט נעזען אויף די טאָג־שיין; ס'איז געווען א ריין מיליטערישע באוועגונג, ס'האָט געשטראָמט מיט

מילִיטער פון פּאַרשידענע שאַטירונגען, אין דער נאָענטער בריט און פּאַרנעם פון שטאָט. עס איז געגאַנגען, זיך געשאָטן, שיטער, געדיכטער, דא אויפֿנדיק ווי נאָכגיכער אנטקומען צו ווערן און דאָ איינגעהאַלטן — אזוי ווי מיט דער כונה, כאָטש אָפּגעשניטן צו ווערז פון ערגעץ אזוי ווי מ'גייט און שטייט מיט אַלעמען, און אינגאַנצן שוין מער נישט קענען ארויס... און איינער איז זיך געגאַנגען, ווי נישט אים מיינט מען, — דאָס מענטשל, א ציווילער מענטשל, זיך מיטגענעשלעפּט פּאַרזאָרגט מיט די אויגן־דיקע און בארוט מיט די איינגעהאַלטענע, וואָס איז אַלץ פון שטאָט נישט ארויס; און בעת אַלע אנדערע האָבן זיך דערווייטערט, אוועקגעקומען, — האָט ער זיך אַלץ אינאיינעם געדרייט אין דעם פּאַרכשופֿ'טן דרייד־ל, ווייל ר'האָט פּשוט נעמיינט, ס'וועט פּילייכט אזויערנאָך אויף אים גיכער קומען א טויט; קומען אומגעריכט, פון זיך אליין, ער זאָל נישט ברויכן צו טאָן קיין האַנט, — פון הימל, פון אונטער דער ערד, א גרויסע זאך מ'זאָל באַווייזן אויסצעציען די פוס אין דעם אָפּגאַנג?... א שטיק שראַפּנעל, גלאַט א באַמבע זאָל אויפֿרייסן, א דין אייד־ל פּלינק קיילכל, אָדער ס'נרינגסטע גאָר — מיט א שטאַרץ פון א דישעל, וואָס זאָל ארויסזעצן ס'האַרץ, און מ'זאָל מאַכן א קאָושעליק, פּארשפּאַרן מער זיך אויפצוהויבן פון דר'ערד.... ס'וועט זיך א סך אַנזען מיט א מענטשל מער אָדער ווייניקער...

שפּעטער, אז די נעדיכטקייט האָט זיך אויסגענומען, ס'איז געוואָרן מער לַיידיק, מער פּוסט, איז ער נעגאַנגען אין א גאַס, אויף וועלכע ס'איז ווידער נעווען אזוי שטיל; זיך דערשלאָגן איז א ווינקעלע, וואָס האָט אזוי צו זאָגן, — נערוט, און די ליבע שטילקייט האָט אים ממש דערקוויקט; ער האָט זיך אָפּגעשטעלט, צוגעשפּאַרט מיט די פּלייצעס אין א סלופּ פון א לאַמטערן, און זיך אזוי געשטאַנען במנוחה, אָפּגעצויגן א בישל נ'אָטעם.

— א טיערע זאך, ס'איז שטיל.. וואָס וואָלט נעשאַט, ס'זאָל שוין מיט אַלעם זיין אזוי שטיל?...

און גלייך האָבן א פּאָר הענט, וואָס האָבן באַארפט זיין אזוי שטאַרק און האַרט אויסגעארבעט ווי א ברעט, אים צונעקלעמט ביים קאַרק און שיעור נישט די קרעננעם צעברעכן.

— וואָס טוסטו דאָ, הונט אייגער, ביי א פּאַרק אמוניציע? — האָט זיך יענער נעריסן דעם גאַרנל.

און שוין איז ער געפלויגן ווי א שפּענדל; נאָכדעם ווי ער האָט זיך געהאַט ארויסגעקליבן פון דעם אָנגעוועיטן קאָשמאַר, דערפיהלט די געזונטע באָכעם וואָס יענער האָט אין אים אריינ־געלייגט — אזוי האָט ער נייענריק זיך באטראכט, ווי אויף צו להכעים אים גייט:

— ווארים ס'האָט א סך געפעלט, יענער זאָל אים ארייניאָגן א היים קניידל?... און ער זאָל נישט בלויז אָפּקומען מיט עטלאכע זעץ. א שמעק טאבאק דאַרט!... וואָלט אן אנדערער, וואָס חלש'ט אזוי פאר'ן פּיצל לעבן — אויך אזוי גלאַטיק אָפּגעשניטן?...

ס'האָט זיך דערווייל געמאכט נאכט, און דער הימל איז געוואָרן רויט, קופער־רויט, זיך נענומען גיסן ווי צעשמאלצענער בראנז; וואָלקנס זיינען אָנגעקומען, צעברענטע, מיט גרָאָע, אש־גראָע גרזשיוועס, ווי זיי וואָלטן זיך דאַרטן קוים מיט צרות ארויסגע־ראטעוועט פון דער שריפה; זיך ארויסגעכאפט איינציקע, און אין געריכטע קופּעס, סטאַדעס נאנצע קי, לעמער, וואָס מ'וואָלט גע־טריבן מיט רציחה, נישט אוועקרייסנדיק פריער ביז זיי האָבן נישט דערפיהלט די בראנדוואונדן פון פייער...

ער איז דאָ פּאר א ווייל שטיין געבליבן אויף א מאַרק, — א טויטער מאַרק, נישט מער די אלע טישלאַך, ביידלאַך, פּאר־שידענע סטאציעס, פונקטן, לאזארעטן; און די טויטע שטילקייט האָט דערמאָנט אין א יריד אויף א בית עולם, וואו מ'איז געווען אזוי שטאַרק פּאַרטאָן ארום א בר־מנן, און אזוי גיך ווי מ'האָט אים זיין רעכטס געטאָן, האָט אים איטלאכער נאָכגיכער פּאַרלאָזן. און ס'איז צוריק געבליבן אזוי שטיל אויף אים ווי אָן אים.

דאָס הייזעריקע בילן פון די הויביצער האָט זיך פלוצלינג

געגומען אפֿרופן נאָנט, אזוי ווי פון הינטער זיין רוקן; און א בלינדע גבורה, א שטומפּע אומזעבאַרע, אזוי ווי פון א סטאַדע געטריבענע אקסן, — האָט זיך געגומען שפּאַרן, אריינשפּאַרן בלינד, אָן וועגן און שטעגן, איבער אלעם און נאָר נישט; דאָס א מאַליקע ניין און שפּאַרן זיך, וואָס ס'איז אים שוין נאָר נישט פּרעמד געווען, נישט קוקנדיק — אויב מ'ברויכט הייזער אוועקשטופּן, גאַסן גאַנצע — ס'זאָל קיין מניעה נישט זיין, און דאָס ניין ביי וועמען ווערן אפּגעהאלטן... אזוי האָבן די אויגן זיך אים אָנגעצונדן, געגומען בליצן העל שטראָלן, און א שטראָליקער געלאָפן א היים, אזוי ווי נאָר נישט מער געווען געקריינקט — איר אָנזאָגן די גוטע בשורה:

— אז ס'האָט זיך ענדלאָך דאָרט איבערגעבראָכן; און אויף יענעם אָרט טאָקע, וואו זי איז צעטראָטן געוואָרן...

ער איז אריינגעקומען אין שטוב, — האָט אים אפּגעקילט די פּינסטערע שטילקייט; ס'איז געווען אזוי שטיל, אזוי ווי דער פּלאַנט אפילו וואָלט שוין אינדרויסן מער נאָר נישט ניט געווען, אוועקגעכאפּט געוואָרן, נאָר א ליידיק טיף ברייט פעלד; און אז די רויטע הימלען האָבן אפּגעלויכטן די שטוב, — האָט ער געזען ליגן ס'ווייב, אזוי־אייגן ווי א מאָל דאָרטן אויפן דאָרף, — צעקנייטשט, צעקנאַדערט און צענויפגעדרייט, און צוויי טרערן האָבן זיך געגומען שפּאַרן ביי אים פון די אויגן, זיך אריסגעקייקלט, און געלאָזן אזעלכע צוויי זילבערנע שלאַדן אויף די באַקן, ווי א זומערפייגעלע לאָזט איבער נאָך זיך אויף א גרין בלעטל...

א שוועץ נאכט

שפּעט נאָך האַלבע נאַכט, ברענט ס׳לעמפּל העל ארויפגעדרייט. די שארפּע ליכטיגקייט בלענדט העל איבער אַלעם, וואָס ס׳איז צע־שטעלט אין דיווינקלען, ביי די וועגט, אין מיטן שטוב, מיט וואָס זי איז נאָר אויסגעפּוצט און צוגעקליבן...

ווינציק איז ס׳כּעבל אַלט־אידישלאָך, אָפּ־בלאָקירט און פּאר־עלטערט; א יאשינאָוור אַלמער, א ספּרים־שוינקל מיט פּאר־גלאָזטע שויבן, א קליין טישל מיט קינדערשע צאַצקעס אין א פּאָר הויכע מצבה־בעטן, גראָבע בולט׳ע קריצונגען, אין אויף גראָבע נעטאָקטע פּיסלאָך, שטאַרק שוין אָפּגענוצט, אָפּגעריבן די פּאָליטור, כּאַט, — אין אָננעוואָרפען מיט בלאָנקע, שניי ווייסע איבערבעטן, וועלכע בלאָנקען זיך אזוי הויך און לופטיק פון פּריש־איינגעשיטן פּוך, ווי די באַלאָנען.

פּייגעלע לינט אין בעט, ס׳אויסגעוויינטע כלה־מיידל, אויס־געכאָוועטע — אויף טערערן, אָפּגעשפּראָבענעם בוימל, און אָפּ־געריבענע מטבעות; זי זעט זיך קוים ארוים, כּמעט פּאַרפאלן ס׳איז דער מאָגערער צאַרטער מיידלשער קערפּער אונטערן בארג בעט־נעוואָנטן, נאָר וואָס דער קאָפּ־האָר בלויז שוויבט איר ארום אויף די קישנס, פּארשפּרייט ווי אן אָפּגעשטאָנענע שוים; ס׳פּנים׳ל איר׳ס איז בלייך, די בעקלאָך — אָנגעצוינן, אָפּגעצערט, גראָד אזוי ווי זי וואָלט ערשט געהאט איבערגעקומען עפּעס א שווערע כריינק, און ציילט שוין די טעג ווען ס׳וועט איר אינגאנצן בעסער ווערן, אז זי זאָל שוין קענען אויפשטיין און זיך מיט אַלעם ארויס־קלייבן פון בעט; זי ציט לייכט נ׳אָטעם און האַלט דערבּיי פּעסט צוגעמאכט די אויגן, פונקט אזוי ווי זי וואָלט עפּעס מורא געהאט ארויסצעווייזן פּאר וועמען, אז זי שלאָפט נישט, און פון לינן וויידער, אויפּזיין, קרימט זיך נאָכמער איר פּנים׳ל אזוי

קינדיש־פארשמאכט, נישט ווייניקער באלד ווי פון דער זאַרג, וואָס שמט איר לייב, און פארצערט איר.

— מאַרגן איז איר חופה־טאָג ; גייט זי, ריכטיקער, ברויך זי גיין אונטער דער חופה, און דאָ געשיט נאָר קיין נס נישט, קיין צופאל מיט איר, ס'זאָל ווערן אָפּגעהאלטן, נאָר אלץ ארום גייט דערצו, פירט אונטער, קלייבט זיך אויף, פונקט ווי א רייע ביענטשן דערגיין ענגער, געקויטלטער און נענטער צום שפּיץ פון א בארג, — דעם שפּיצבארג פון איר לעבן און פארגיין...

פריער, ביז ס'האָט נישט געהאלטן דערביי, האָט זי נאָך ווי־ס'איז נישט א שמייכל נעטאָן, א שטייגער ווי ביי איינעם, וואָס קומט אין פּנים ארײַן דער ערשטער אָנבליק פון א קריינק, וואָס נעמט זיך איינעסן ערגעץ פארבאַרגענערהייט אין לייב ; און נאָכ־דעם, ווען מ'האָט שוין, נישט אויף קיין געלעכטער, אָפּגעשמועסט זמן חתונה — אזוי האָט זי שוין גענומען קוקן אין הימל אַרײַן, הילפלאָז, צעטראַגן, ווי א פארלאָרענע, וואָס האָט שוין יערן בטחון צו מענטשן פארלוירן, זיי אויפגעהערט גלויבן, און נאָר רק נע־בעטן :

— באַווייז, הימל, א נס, מאַך עפּעס אזעלכעס ווי דו קענסט : אן ערד־ציטערניש, למשל, א צעטרייסלונג... ס'זאָל אין דער צייט נאָר קיין טאָג נישט ווערן, איננאנצן ארויסגענומען ווערן פון סדר העולם, נאָר פארבלייבן, נאָכדעם ווי ס'ברויך ווערן ליכטיק, נעמען שאריען אויף טאָג — ווייטער נאכט, נאָכאנאנד פינסטער, נישט מער —קיין טאָג, זי זאָל דארפן גיין מיט אים צו דער חופה...

אצינד איז זי דאָס דאָ, די פינסטערע נאכט, ווועלכע ליגט איבער אלעם, און נאָך איר ברויך קומען דער טאָג, דער לעצטער — וואָס וואָלט אייגנטלאָך נישט בארפט קומען ; נאָר די איינענע נאכט זאָל זיך פארציען, כאָטש נאָך אויף א מעת־לעת, פירנצוואנציג שעה איננאנצן, און ס'וועלטל אנהאלטן אין דעם איינעגעם חושך ; פאר דער גאנצער צייט איז איר בקשה נישט מקוים נעוואָרן, און ס'איז קיין נס נישט נעשען ; צוביסלאָך איז זי דערנאנגען צום

טאג, וועלכער איז אזוי אלע מאל פינקטליך געקומען, צו דער מינוט, צו דער רגע, אויף דער האר, געבוירן און פארלוירן געוואָרן; האט זיך די וועלט דא איינגעהילט אין פינסטערניש, דא אין תכלת; דא אנגענומען א שטראלנדיק געזיכט, דא — א רחמנות'דיק פארווײנט אויסזען... און אויף איר פנים האט זיך די זארג צע־לייגט, עס גרין געמאכט, און קיינער נישט פון הויז, אזוי גוט דער טאטע, די מאמע, האבן געקענט וויסן וואס ביי זייער קינד איז נולד געוואָרן...

— טאכטערשי, וואס האלסטו אראפגעלאזט די אויגן צו דער ערד?...

— טאכטערשי, זאג: וואס ס'גריבלט דיך?...

אבער זי האט זעלטן עפעס געזאגט; נישט געקענט פועל'ן ביי זיך אראפצוריידן פון הארץ; ס'רוב פארשווינגן, אזוי ביזן לעצטן טאג; געווען א שטילע, ארומגענגענען מיט שטילע טריט, און קוים האט זי זיך יא אפגעשטעלט אויף א רגע, עפעס באטראכטן. עפעס ארומקוקן, — אזוי האבן זיך די אויגן — געזומען פייכטן, און זי איז גלייך פארזונקען אין א טיפן אומעט, ווי א שטילע, ge־פרואווטע, שוואר־געפיניקטע, צום מויט פארמוטשעטע אידישע טאכטער, וואס קען נאר רעכט פון איר אומגליק מיט די אויגן...

א גראבע פעטע מומע, מיט א פארשווימען שמאלץ־פנים, צוליב וואס די אייגלאך האבן זיך קלענער ארויסגעזען ווי מ'ברויך, — איז זיך זייער גראב מיט איר באגאנגען; אלע רגע אויפגע־ויעקט ס'אָרימע מיידל, נישט געלאזט איר אפאטעמען, זיין א רגע מיט זיך אליין, אז זי האט זיך געמוזט רויט־אנצינדן פון חרפה און בושה, פייגלע...

— זע נאר, די יחסנ'טע; מיינט טאקע — די ערשטע קודם א חתונה! שטייט — א גולם־נאר, און שפירט נישט די פליגן ויאס שטעלן זיך איר אויף דער נאז...

איר מארק־מויל האט פארטשעפעט ס'מיידל, ווען אירע פאר־פעצטע הענט האבן רואיק און נאכאנאנד אפגעמאכט די געשאכ־

טענע נענז אויף דער באנק; אונטערגעפאטשט די געפאשעטע בייליעקס, און פארמרוושעט די אייגלאך ביים טאפן ס'פעטס פון גרויס מתיקות, — און שוין תחלת נאכט איר נענומען טרייבן:

— גיי, לייג דיך שלאפן, פייגעלע; א כלה־מיידל ברויך זיין אייסגערוט... אויסגערוט...

אין איר קול האט דאן, גראד דאן — געשטעקט לויטער אויטלקייט, ממש — זייד, וואס ס'איז גאר נישט נעווען ייך צו ריכטן ביי איר, האט פייגעלע פונדעסטוועגן עס נישט נעקענט סובל זיין, ווי די זיסקייט אירע וואלט איר געאיבלט צום ברעכן, און ס'איז נישט אנדערש אויסגעקומען ווי ביי א שטיל, גוט־געהארכזאם קינד — ווען זי איז אהערצו ארויס, אין שטוב; נישט אפילו באלד געגאנגען שלאפן, און מיט איר ווילן, נאר ייך ערשט אוועקגעזעצט ביים פענסטער, געכאפט פון ליכטיקן דרויסן, וואו די זון איז מרה־שחורה'דיק פארגאנגען אין רויטן, אנגעטאן די ווענט א מאסקע פון א טויטן, און ס'הערצעלע האט זיך איר א צאפלגעטאן:

— נישט: ווי איר מרה־שחורה?... איינמאל כאטש זיך געטראפן גלייך, זי מיט דער זון; די זון ווייל נישט אונטערגיין, און איר אין אויך אזוי א שאד אונטערצוגיין...

די באבע, זיצנדיק ביים אויוון, און ערשט איצט איבערגע־חלום'ט אויפן וואר פון אירע טעג און יארן, ווי ס'זיינען מקוים געווארן די ברכות, וואס מ'האט איר ביי חופה־פירן צוגעוואונשן: „זי זאל עס ביי אירע אייניקלאך דערלעבן..." האט זיך באלד א הויבגעטאן פון איר איינגעזעסן ארט, און ווי פאר עפעס פארכ־טיקעס, הייליק־ציטרן־דיקעס, — איר נענומען הכנעה'דיק וועקן:

— צייט צו גיין שלאפן, אוצר...

האט זי זיך געכאפט: „אפשר טאקע צייט", און אראפגע־וואלפן ס'בלוזקעלע, נענומען שנירעווען א שוך, קנעפלען, אוים־בינדן בענדלאך, אויף וואס אלץ ס'אנטוכט האט זיך ביי איר גע־

האלטן, און אירע הענט האבן דאָ באלד געגומען אָפּפאלן, ס'טאָן — זיך לעשן, ביז זי איז ווידער א מאל אינגאנצן און מיט אלעמען אָפּגעשטאנען.

— די זון, די זון, יענע וויל נישט אונטערגיין, און זי וויל נישט אונטערגיין...

האָט זיך ביי דער באָבע א שמייכעלע אריבערגעכאפט, איבער די צעקנייטשטע איינגעשרומפענע פאלדן, און פרעפלדיק שטיל, אָן ציין, ווי געאנט פון איר חתונה־נאכט: „נארישע מיידלאָך..." זיך אליין געגומען איר אויסטאָן, ציביסלאָך ס'אָנטוכץ אראָפּגעצויגן, און אריינגעלייגט אין בעט א נאקעטע, צו־ווינגדיק איר:

— גיי שלאָפן, פייגעלע, שוין דיין תענות הויבט זיך באלד אָן, כאור הבוקר, און כח ברויכן דיינע ביינדעלאָך האבן...

און פייגעלע האָט ווי א קינד זיך געלאָזט איינדעקן, איינטוליען צווישן די קישנס גראָד אזוי ווי ס'וואָלט אין דרויסן נאָר א געזונטער פראָסט געהאט איינגעפרוירן די ערד, אָדער אזוי ווי זי וואָלט ריכטיק געווען נאָך א קריינק, און נאָך אלץ קיין כ ניט געהאט מיט זיך אליין אומצוגיין; די באָבעשי ווידער, האָט זיך פרום די הענט געוואשן, אוועקגעזעצט אנטקעגן איבער אויפן אנדערן בעט, בשכנות, — זיי געווישט, געווישט, און פארציענדיק די ברעמען ווי אן אלטע טויב איבער די אויגן, שטיל און גאָטפאָרכטיק פרום געבעטן:

— זע, באשעפער, דער וואָרצל איז נאָך געזונ יונג און פריש, — גיב אים ס'ביסעלע זאפט, וואָס אים קומט; ס'ביסעלע חיות; גיב בורא, טוי, פארן יונגן קעפל...

האָט פייגעלען פארקלעמט ביים הערצעלע, און מיט איינמאל אזוי פיל רחמנות באקומען אויף דער גוטער באָבינקע, אז זי האָט, ווען זי וואָלט נאָר געקענט — ארויסגעשפרינגען פון בעט, איר ארומגעכאפט, און אויסגעקושט אימלאכעם ביינדעלע באזונדער:

— באָבעשי, באָבעשי, וועט דער זאָפט מיינע וואָרצלען פע טער מאכן?.. און דער טוי מיין קאָפ אויפפרישן?...

ס'האָט געקענט זיין שפעט, און גוט שפעט, — און אין דער אנ־ דער שטוב איז נאָך אלץ מיט אלעם נישט געווען אָפּגעשטאָרבן; א קליין אָדערל האָט געקלאָפט: טיק־טאק... טיק־טאק... אזוי נאָרמאל, רעגלמעסיק — א סימן: דאָס גרויסע נערוויש איז נישט מיט אלעם טויט, נאָר אָפּגעשוואכט ביז נאָר־נאָר, און אז מיט די ערשטע רגע'ס אויפן גראָען טאָג — וועט עס זיך געווים דערכאָפּן, צוביסלאָך, און צוריקקומען אזוי הויך, אזוי שטאַרק, און אפשר מיט נאָכמער שטאַרקייט פון פריער; דערווייל איז שטיל, נאָר דאָס איינטאָניקע צאקען פון האק־מעסער וואָס וויל נישט ווערן אנטשווינגן, און ציט, און ציט, האָט זיך איינגע'עקשנ'ט קענן נאכצן קלאָפּערגעצייג פון טעלער, גאָפּל־מעסער, עפעס ווי ס'וואָלט דא געוואָלט זיין ס'אייבערשטע פון שטייסל, און באוויזן א בריה־ שקייט, אז ס'וועלט קיינמאל נישט מיד און שטייט נישט אָפּ פון האקן... און זי פּאַרבייסט די ליפּן, פּאַרקריצט די ציין, רייסט זיך און וואָלט גערן ארויסגעשפרונגען פון בעט, אָנגעכאפט די קעכן דאָרט פּאַר די האָנט:

— ווייבל, ווייבל, איר וואָלט אפשר אויפגעהערט? אויף א האלבע שעה, א פערטל שעה, צען מינוט, פינף, א רגע, אזוי, א — א — א — א — א — — — —

— הע? דוכט זיך: געשלאָפן... לאנג?... א מינוט אפשר, און פילייכט א שעה?

ס'האק־מעסער איז טאקע פאַרשווינן.

און ס'איז שטיל. אבסאָלוט שטיל — און נאָך ערגער, וואָס די שטילקייט מאטערט, ס'א קבר שטילקייט! אך, ס'זאָל זיך עפעס א רירטאָן, אויף א רגע, א קלאָפּטאָן אויף א האָרעלע, א

פּאכע: טיאך־טיאך, דער טיק־טאק פון׳ם אייגענעם האַרץ זאל זיך אזוי צעשרייען הויך אין אפּהילכן ווי די קלעפּ אין עפּעס נאָר א גרויסן גוואלט־גלאָק...

זי שארט אראָפּ ס׳בעטגעוואנט, און בלייבט ליגן האלב אויפּ־געדעקט; די ליכטיקייט שפּילט אויף איר קלאָר־אויסגעוואשענעם לייב, געהיילטן גוף, כשר־נעריניקטן; איבער די אויערן אונטערן וואסער זי איז נעווען, — האָט זי געהערט — האָבן ווייבער הויך אויפן קול פון אויבן גערופן: „כשר... כשר...“ און זי איז גלייך אויפגעשטיגן פון גרוב, גאנצע קוואלן האָבן זיך פון איר אראָפּגעטראָגן — מיט א ווארע ביי די הענט ארויסגעצויגן, און אין ליילאכער געהילט, אין קלאָר־געפּרעסטע, שניי־ווייסע ליילאכער.

— פאר דיר, מיין אומעט־טריבער, הייליק איך מיך דאָס, טובל איך מיך זיבן מאל אין זיבן ריינע וואסערן, און א כשר׳ע וועל איך דיר זיין, א כשר׳ע... פאר דיר...

א הויכער איז ער, א שטארקער און א זיידענער יונגערמאן... זיידנס אין די אויגן, — מאָרע־זייד; אין די ברעמען, — זיי גלעטן דיך ווי סאמעט; פּוכיק־ווייך די באקן, פארביק־רויט, און מיט א צארט געוועב די נאז־לעכער, א מיידלש געשטאלט אינגאנצן, א שטיק עלאסטישע פרויענבאוועגונג...

ס׳האָט, נישט אנדערש, ווי א טעות געהאט דער מלאך מיט אים; ער האָט מסתמא עפּעס אנדערש געמיינט, און אין דער לעצטער רגע זיך געכאפּט:

— ס׳וועט זיין א בן־זכר...

נאָר די נאטור, א פּנים, איז שוין צו שפּעט נעווען איבערצואנדערשן; און דער ווילן איז שוין פארבליבן — א פרויענלאכער, צארטער, ווייבלאכער, דאָס נעמיט — א לייכטעם, שוועבנדיקס, אזוי ווי ביי א שמעטערלינג, וואָס זשומט,

זש־וש־וש־וש...
פון מאָרגנפרי,
נלי
אין זונענשטויב;
און אויב
ס׳פעהלט דיר אָטעם אויס,
גיי צו אים אַוועק אין שוים...

— וואָס זיינן דיינע אויגן אזוי פינסטער און טריב, בלייבער קאָפּ? זאָג מיר, אייל דיך, דיין כלה גייט אוים פאר שרעק... שטיל.

— אייל דיך, זאָג... אויף דיין פּנים ליגט א שוואַרער וואָלקן, פיל שווערער ווי ער ליגט אויפן הימל, אין רעגן־צייט....

זאָגט ער:

— זאָלסטו וויסן: כ׳קער דיר נישט אָן מער, כ׳קער נישט אָן מער זיך אליין, — וואָרים כ׳בין א קינד פון גרויען פעלד, פון זון־און־רעגן, ברי־און־קעלט...

נעמט ביי איר ציטערן די ברעם ווי א שוואַרץ געוועב, פלאַטערן ווי א זומער־פייגעלע מיט די פליגעלאַך:

— אין ס׳אַרא הפקרות, קינד, קומסטו אריין?...

— ס׳איז נישט קיין הפקרות, מיין טייערער, ס׳האָט איר ליכט, איר רייץ, איר זון, איר כשוף, איר צויבער, איר אומעט און איר טרויער...

און זי הערט זיך אין ווי א לייכטזינק קינדעלע, וואָס לאָזט זיך איינרייבן אויף די נעשטאַרבענע מאמעשי, אז זי איז בלויז אַוועקגעפאָרן פאר א ווייל, און וועט באלד און גיך קומען צוריק; זי וווייסט שוין און פארשטייט, דאָס זי איז גרוים געוואָרן אויף א ביטערע צייט, ליכטיק גרוים און פול מיט שמעקנדיקע ריחות; א ליכטיק לעבן וויל זי, איר רייפע טראכט מאָנט שוין, נאָר איר באשערטער מוז דערווייל ליגן אין פעלד, מוז ליגן, האָבן א שטאַ־

לערן האַרץ, און קענען אויסשטיין די גרויסע יסורים, פֿאַרטראָגן די שווערע משאות, וועלכע לייגן אים־צו, פֿאַרשטיינען אים פֿשוט...

זיצט זי אויפן שטיין, קוקט צום הימל מיט גרויס נעוויין, זעט: ס'כמורעט זיך פֿונדעסטוועגן עפּעס אויס, ס'לייטערט זיך, ס'רייניגט זיך, און ס'ווערט ליכטיקער, שטראַלנדיקער; פּלוצעם צע־שווימען, פּלעקן צערינען, ליכטיקע פֿאַסן שלאָגן ארויס, זוניקע שטראָמען פּלייצן, פֿאַרפֿליצן, און די ערד, — די ערד, הויבט שוין אָן צו שמעקן מיט זעלטענע ריחות, טרוקענע צווייגן — צו טריפּן, שאָלן זיך שפּאַלטן; ס'שטעקן די פּיש ארויס די פּיסקלאָך פֿון די וואַסערן און שלינגען: בלאָ... בלאָ... די וואַרימע רעגנטראָפּנס... און זשאַבעס ווייזן זיך אויף, פֿרישינקע, גרינע זשאַבעלאָך, מיט צארטע הויטן, ציען זיך אויס אויף די בייכער, ביי די טרוקענע, נישט באַגראָזטע ברעגעס, קווא — — — קווא — — —

און די מענטשן, די מענטשן קריכן שוין ארויס פֿון די באַהעלטענישן, ווי נאָך א גרויסן שלאָפֿ רעגן — א מבול, נאָך א פֿאַרפֿליצונג, א דערטרינקונג; די בלייבט באַקן וועלן רויט, טריבט אויגן — קלאָר, יונגע מיידלאָך צוואָגן זיך אויפֿסניי די גאַלד־געלאָקטע קעפּ־האָר; און כלי זמרים שאַרפּן שוין די סמיטשקעס, ציען ווייטע טענער, לעבעדיק־פֿריילאַכע; „מזל־טוב דיר, כלה!... מזל־טוב, דיר חתן!...“ נאָר זי איינע קוקט אַליין די ווייטע וועגן אויס, און מיט יערן טאָג וועלן אירע אויגן מער גרויס, קלאָפּט איר האַרץ מידער, לייגט זי זיך צו דער ערד אַנידער, באַ־נאַבט ס'פּנים אין די הענט, און קלאָגט ביטער פֿאר די וועלט:

— שוין זשע, ווייסט איר נישט, הימלען, וואָס ס'האָט נע־זאַפּן מיט א מאָן, כ'וועל אייך זאָגן די סמנים: א הויבער, א שלאַנקער, מיט א פֿרויענגעזיכט, דער קאָפּ־האָר באַוואַקסן נעדיכט, אויגן אין בלאָען געפאַסט, אין גיין און אין רייַדן, דוכט זיך: א פּאַנטאַסט; איר רעט צו אים און ער ענטפֿערט אייך נישט גליך, כאָפּט זיך ערשט שפּעטער און ענטשולדיקט זיך פֿאר אייך... ס'ווערט נאַכט, און איר בליק היינגט נאָך פֿון פֿריען פֿרי־

מאַרגן איבערן דרויסן, איבער די מויערן, וואָס בלענדן אלע פאר־
נאכט, יעדעס מאל וועז די זון דרייט זיך אוים צו זיי, אויידער
זי פארגייט.

ס'איז שטיל. אטעם־שטיל. מ'הערט ווי א פייגעלע פליט...
ס'אויער פארנעמט א טויב נערוויש... זי זעט: א מענטש גייט,
גייט איינגעבויגן, הינקט און שטעלט זיך אפ, הויבט דעם קאפ
אויף, קוקט ברייט און טיף, און פרעגט:

— דערקענסט מיך נישט, דיין בלייכן חתן מיט די בלאָע
אויגן?...

זי קוקט אים טיף דערשראקן אין די אויגן, און זאגט:

— ניין, נישט בלאָ זיינען דיינע אויגן, נאָר שוואַרץ און
פינסטער ווי דער תהום...

— זיינען זיי דאָס שוואַרץ געוואָרן פון די נעכט וואָס אויפן
פעלד, מיין טייערע, און געביטן די קאליר; דערקענכסטו נישט אויך
דיין חתן אין דעם יונגן, הויכן שלאנקן מענטש, וואָס איז גלייך
ווי א בוים?...

— ניין; מיין חתן איז טאקע אזוי געווען, ווי דו זאגסט:
הויך און שלאנק ווי א בוים... אבער פאר מיר שטייט א מענטשל
איינגעבויגן ביז צו דר'ערד, וואָס דער הויקער אויף די פלייצעס
מוז אים דאָס אזוי ארַאפבייגן...

— איז דאָס פון לינן אין גרוב, טייערע מיינע, אזוי פיל
טעג, יאָרן, און פון רעגן און ווינט — געוואָרן אזוי אויסגעקרימט;
נו, דערקענסטו מיך נישט אין קול, וואָס האָט דיך אנגעלאָקט און
נעקלונגען ווי דאָס שענסטע געזאנג אין דיינע אויערן?...

— ניין; דאָס קול ביי דיר איז א טרוקענער, א האַרטער,
און קלינגט אפ אזוי ווי מ'וואַרפט א שטיין אין בלעך...

— איז דאָס פון שרייען, טייערע מיינע, פון וועלן איבער־
שרייען דאָס געשריי פון שיסן, פון גראנאטן אויפרייסן, שראַפ־
נעלן פלאצן; אבער דאָס אלץ באדארף דיך נישט אפשרעקן, וואָרים
ס'פעלד האָט מיר נישט מער ווי איינגעבוינן צו דער ערד, ארויס־

נעצוינען די העלע קאליר פון די אויגן, צוגענומען די מראה פון פנים, פארענדערט ס'קול, און נאכאלעם דאך געבליבן דער אייגענער, נישט מער ווי איבערנענאסן אין אנ'אנדער כלי, אין, וואם רוואָרעט, א צעבראכענע כלי, — אבער מיט דעם אייגענעם האַרץ, גוטן ווילן ,און זעלטענע מעלות, וואם נאר דו אליין האסט זיי געווואסט אויסצורעכענען...

פאלט זי אויפן פנים און ווייניט:

— ווארים, כ'וויים, אויב ס'פעלד האט דיך נישט מיט אלעם איבערגעביטן ?... דיך נעמאכט אחזריות'דיק, ביזט און פארביסן, וועז דיין לייב איז אזוי צעקאליעטשעט נעוואָרן און רואינירט ?...

ווי ס'רייצן אויף הלומות און צעטראָגן ,אויב זיי זיינען אזוי כארקרימט, שלעפן זיך נאך נאכן עק פון א לויפנדיקן צוג, וואם פליט ערגעץ אוועק פון א פייער, און ווי זיך ראטעווען איבער ברענענדיקע בריקן ; וואַרפן אראָפ כהרף־עין, אין טיפן אָפגרונט, און הויבן אויף תיכף ביז הינטער די וואלקן ; ווי שלעכט האט זיך געמוזט פילן דאם אָרימע מיידל, וועז זי איז אזוי געטראָגן געוואָרן ווי א פארמאכט פעסל איבער די הויכע כוואליעם פון א צעשפילטן טייך ; און נאָר דער איינער חלום ?... מיט אים איז זי שוין פאר־טיק ?... כע־כע... וואו איז שוין דאם מיידל אין דער דאזיקער נאכט נישט אויסגעווען ?... אין ס'אַרא אויסגעשפריצט מרבריות, וועלדער, — און וועמען שוין אלץ נישט נעזוכן ?... אירע פאר־שטאַרבענע ברידערלאך, שוועסטערלאך, — ווי זיי האבן זיך גענומען פאר די הענטלאך און איר ארום נעמאכט א ראָד, זיך געשפילט מיט איר, — זי האט זיי דאך אזוי פיל נעהאט !.... איר מאמע איז דאך צוזאמענגעפאלען פאר צרות, וואם קיין איין קינד האט זיך ביי איר לענגער נישט נעקענט דערהאלטן ווי ביז א יאָר, א האלב יאָר, אנדערטהאלבן יאָר אויך, און אוועקגעשטאָרבן... אבער א קאליקע איז ער דאך געבליבן, דער חתן אירער, —

דאָס האָט איר שוין דער חלום נישט איבערגעטריבן ; הינקען הינקט ער נאָנץ שיין אונטער ; אויף דער מלחמה געווען און א מתנה אהיים געבראַכט: א פרעמד שטיקל פוס, אונטערגעשטוקעוועט ביז צום קנעכל. און א קלייניע אויסגעפאַשעטע קוליע, וואָס איז סך הכל אביסל גרעבער פון א שטעקן, נאָר אָפּגעטאָקט, פּאָלירט, ריין...

ער זאָגט :

— ר'ברויך זיך נאָר לאָזן צו מאַכן א שטיקל פוס, אזוי וועט ער שוין נישט ברויכן האָבן די קוליע אויך ; קענען אָנטאָן אן עלענאנטן שוך, באשטעלן איין פּאָר פּאָר ביידע פים — נלייך, אויף איין מאָס, און דער וועט נאָך קענען זיין מער נעט, מער צוגעשניצט, און מיט מער לאָק, רייץ, נאָר ס'נאָנצע אומנליק וואָס ר'וועט אין אים קיין מאַכט נישט האָבן...

זאָגט זי :

— כאַ־כאַ־כא ! יענעם וועט עס אויסגעצייכנט קענען אָפּ־נאַרן. אָבער זיך אליין ס'היטל פון קאָפּ אראָפּ'גנב'ענען ?...

זי שפּירט א ווייטאָק אין פוס און זעצט זיך אויף ; זיצט רואיק, שטיל, גלאַסן, און הערט זיך איין : פון דער אַנדערע שטוב הערט זיך א מיד כראָפּן, — דאָס האָבן זיך מאַטע־מאַמע צונלייגט, פארהאוועט, פארקאַכט, פון אָנלויפן זיך א נאָנצן טאָג, זיך אוועקבריינגען :

— א קלייניקייט ?... ס'ארא נחטה ?... דאָס איינציקע שטיקל טעכטערל דערלעבט מיט מזל צו דער חופה צו פירן !...

און לינן איצט, ווי אויף א וויילע אוועקגעפאלן איבער וואָס ס'איז, א שטיין, א ביין, וואָרים אין זייערע בעטן לינט זי דאָס איצט מיט דער באָבע, פאָר כבוד וועגן, — שלאָפן זים, טויט־מיד ; און ארום זיי שטייט אָנגעשטעלט, שטיין שטויפן מעלער־אָנגעבריינגט ; אנדער נעשיר, וואָס ס'איז אָנגעבאָרגט געוואָרן ביי שכנים, קרובים, סתם מענטשן — און ס'איז נישטא קיין ארט מער וואו זיך אויסצודרייען, א טריט צו טאָן, אז מ'זאָל נישט אויף עפעס ארויפקריכן, אויף עפעס אָנטרעטן...

אויף אלעם לינט דער צייכן פון צערודערטקייט, צעטראָגנקייט, נישט נאנצקייט; ס׳איז אלץ אזוי אומבאשטימט, אויסגעמישט, אַנ־געוואָרפן אין אייגעם, און טראָגט דעם כאראקטער פון אויל־עניש, כאפ־לאפ, פון פארטאָן זיין, און אוועקגעוואָרפן פון דער האנט, אזוי, צוליב א אומגעריכטע זאך; צוליב די נאכט, א שטייגער, וואָס האט זיך אריינגעמישט און געשטערט, אפגעשטעלט דעם נאנג פון טאָן, נישט אויסגעזוצט, — אויב איין זאך איז שוין דריי פירטל אפגעטאָן און האט נאך באראָרפט א גלעט, ס׳זאל שוין זיין כשר מיט אלעמען, און פארקערט, נאנץ פון אָנהויב, ערשט מיט דער האנט זיך צוגעריכט; און דאָס, אויף אזוי לאנג — ביז ס׳וועט נאָר צוריק ווערן טאָג, אזוי ניך וועט זיך שוין מסתמא צוריק נעמען רודערן און הוידען אין די ווינקעלאך ביז צו די לעצטע הכנות פאַרנאכט, ווי לאנג זי האט נאָך א מיידל צו זיין; ס׳וועלן זיך צוזאַמענקומען נעסט, איר אין כלה־שליייער פארהילן, אין וועלאָן אָנטאָן, אויפן כלה־שטול זעצן...

ס׳לעמפל ברענט אזוי נאכאנאנד העל ארויפגעדרייט, אזוי וי מ׳וואלט עס אומישנע נעלאָזט לייכטן; די ליכטיקייט באגיסט די שטוב, די העל־נעקאלכטע וועגט, אז ס׳ארט איר אזש אין די אויגן, וועלכע נעמען ביי איר פינטלען; זיי מאכן זיך דערפון צו און מאכן זיך דערפון אויף; די ברעמען שלימן־אפ די אויגן און שוואַרצע רעדער נייען־אויף, נעמען זיך דרייען פייל פון בויגן, שפריצן מיט פונקען.

— אוי, וואָס איז דאָס?... מאמעלע, היט מיך, נעם מיך צו דיר!... באבעשי?... קליינע קינדערלאך מיינע, געשטארבענע כרידערלאך מיינע, זייט מנין אויף מיר, נעמט׳ס מיך דאך אין ראד ארויין, כ׳בין אייער שוועסטערל דאך!. פארשעמט מיך נישט...

האָרט הינטערן אויוון קריכט ארוים א קאָפּ, בלויז — א קאָפּ; פריער רודערט זיך עפעס א ביסל, רודערט זיך, און ס׳ווייזט זיך נאכדעם דער קאָפּ, א פירעקנדיקער מיט א פירעקנדיסע נאז, פיר־עקנדיקע נאז־לעכער, א פירעקנדיק מויל, פון וועלכן ס׳איז ארוים־

געשטעקט, נישט אהין־אונ־אהער, — מער, א פירעקנדיק שטיקל צונג, א צאָל די גרעב...

— א בלויזער קאָפ?... אָהן לייב און לעבן?...

ער שארט זיך, דער קאָפ און זי רוקט זיך אוועק; רוקט זיך; דער בחור פארשטייט די קונץ פון נאָכקריכן, און גייט איר טאקע נאָך, לייגט איר, כמעט א פולשטענדיק טויטע אוועק אויף דער ערד, ועצט זיך צו איר אויפן הארץ, נעמט די ברוסט־וואָרצלען אין מויל אריין, און זייגט ביי איר ווי א זמאָרע; איר וויסט פון א זמאָרע? ... זי וויל שרייען, מאכן וויניקסטנס מיט די הענט, זיינען די הענט ביי איר אָפגענומען, געליימט, קען זיך מיט אלעם נישט לויין ריר טאָן, ביז זי שטרייגט זיך אָן און גיט מיט איבערנאטיר־לאבע כחות זיך א וואָרף, און בלייבט שטיין, איננאנצן וואכנדיק, נאקעט־נאָל, אין איינעם העמד, די פים — בלאנק, שטייף, וונג־געבוירן, פרישׂ־געוואקסן, הירשן־פלינק, קוקט אין פענסטער וואו ס'איז נאכט, שטילע, קלאָרע נאכט, — ס'וואלט איר אודאי אזוי גוט געווען, ווען זי זאָל ארויס מוטער־נאקעט אין דער מוטער־נאכט ארײן, ס'וואלט קלאָרער געוואָרן דער קאָפ, און ליכטיקער מסתמא, די נאכט, העלער, אזוי ווי מיט א שטערן, א געפאלענעם שטערן; זי וואלט געווען א שטערן צו דער ערד, פאר איר געלויכטן פון עק ביז עק־וועלט, דערפרייט מיליאָנען הערצער, געהיילט קראנקע, פארוואָרלאָזטע ברואים, געוואָרן די טרייסט פאר געפאלענע, דער ליכטיקער אויפגאנג אויפן פינסטערן הימל; די אויפגעשטאנענע, נעהיילטיקטע מאריא, צו וועלכע אלע קניען, בעטן און שטארבן געהאלפענע פון אירע מיט'ליידנדע בליקן...

א רגע, און ס'נערגעלע איבערן גלעזל פון לאמפ, אויפן באלקן, וואָס איז אזוי ווי א זון־נערגעלע וואָס מ'ברענגט ארײן אויף דער וואנט מיט א קליין ברעקל שפיגעלע, — פארנעמט איר זייער; קוקט ווי ס'ציטערט גראד אנטקעגנאיבער נ'פלאם פון לעמפל, ויאָס שטייט אויפן שיבער — און וואָלט געווען ס'שטיק חיות, ס'לעבן פון פלעמל, זיך ארויסגעצוינן פון דארט, באזעצט אונטערן

כופיט; שטעל אונטער די האנט — איז עס אויף דער האנט; לייג אונטער וואס דו ווילסט, איז עס אלץ אויף וואס ס'זאל נישט זיין; נישט מער — פארדריי ס'לעמפל, גייט עס אוועק, אזוי ווי די נשמה פון א לעבעדיקע זאך, וועלכע ווערט נאר נישט, ווי באלד ס'ברעקעלע ליכט, ס'נשמה'לע גייט אויס...

ס'ניט איר א טרייסל, א שוידער; די הויט אויפן לייב איז שוין נוט נערינצלט, און האט שטארק חשק זיך ארויסצוכאפן אין בעט; נאר דא שטעלט זיך איר דער שאטן אין וועג, און זי האט זיך מורא א ריר צוטאן פארן שאטן, וועלכער איז אזוי הויך און לאנג, פאנגט זיך אן ביי די שפיצן־פינגער אירע פון די פים, און לייגט זיך אויס ארום א האלבע פאדלאנג, די נאנצע וואנט, ביז א העלפט אין באלקן אריין...

— כע?... זי איז נאר נישט אזוי הויך, אזוי גרויס און לאנג ווי גרויס, הויך און לאנג ס'איז דער שאטן?... מ'זאגט: הושענה רבא ביי נאכט, יום־כפור, זעט דער מענטש נישט זיין שאטן — אויב ס'איז אים נישט באשערט אויסצולעבן ס'יאר: ס'איז טאקע קינדערש, און זי האט דערפאר נעקענט מורא האבן קלייניריהייט; אבער וען ס'הארץ שרעקט, איז א קינדערשע מורא פאר א דערוואקסענעם אויך נישט קליין; און ווי זאגט מען: הושענה־רבא, יום־כפור? מיט וואס איז די חתונה־נאכט ערגער פאר יום־כפור אדער הושענה־רבא?...

שטייט זי טאקע אזוי, האט זיך מורא א ריר צו טאן, ווייל טאמער רירט זיך נישט דער שאטן, אזוי ווייסט זי שוין, אז דער טויט שטייט הינטער דער טיר, היט איר, קוקט נאר אוים ס'זאל זיך עפעס מאכן מיט איר, עפעס א וואשטע קרייטל, א דערצינדונג, א שלעכט פארבינדונג, א בייז־אויג, קאפ־וויי־טאק, א שניט אין פינגער, באין ברירה, ר'זאל זיך קענען צורירן....

און אזוי ווי דאס צינגל פון א וואנשאל, וואס וואקלט זיך הין־און־צוריק, אזוי צאפלט זיך איר פיסל, ביז עס באוועגט זיך

אויף א האַרעלע, גיט בלויז א ציטער, און א קינדערשע פרייד באפאלט איר, זי פאטשט צוזאמען ביידע הענט :

— יאָ, ביים שאָטן האָט אויך דער פוס א ציטערנעטאָן, ס'איז איר שאָטן, איר שא־א־א־א־א־טן !

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

און די באָבע האָט זיך אויפגעכאפט ; ס'געשריי, א פנים, האָט איר ארויסגענומען פון דעם נעשמאקן, זיסן שטיקל שלאָף, און זי קוקט, גלויבט נישט די אויגן וואָס זיי זען : פייגעלע אין מיטן שטוב, צעשפרייט די פים, — נעמט זיי אהין, נעמט זיי אהער, אזוי פארטאָן, אזוי פארהאָרעוועט, אזוי וויַ זי וואלט מיט פיל פליים עפעס געמאסטן און נישט געקענט דערמעסטן... און קנייפט זיך אוים שטיקער פליש פון די ענ־ רינצלטע באקן :

— א כלה?... טאטע־פאָטער אין הימל !... ס'קען א כלה אזוי אין איר חופה־נאכט, אין דאָך נישט גוט מיט איר...

רייסט ערשט פייגעלע אויף די אויגן, קוקט טיף אין דער באָבעשי'ס דערשראָקען פנים, און פאלט באזינען אויף איר הארץ, האלוט איר ארום ווי א קליין קינד, איידער ס'גייט שטארבן, אונטערטעניק און מיט אזוי פיל געבעט :

— באָבעשי, פאר דיין שטויב זאל איך אוועקגיין, אויב כ'האָב עפעס געמיינט, און אויב דו וועסט מיר דאָס האָבן צו פאר־ דענקען, באבעשי !...

די באָבע האָט איר ארויינגענומען צו זיך אין בעט, און לאָזט איר נישט מער אליין ; אן אלט מענטש טאקע, א זקנה, — דאר אויסגעטריקנט לייב, מאָגער, הויט־און־ביין, אפגעציטערט, איינגעשרומפן, קאלט ; און ס'איז איר ענג אינאיינעם מיטן יונגן בלוט, ס'פארברענט דער אטעם, ס'יונגע לייב גליט איר אזוי, זי

איז שוין גאָר נישט געוואוינט דערצו, נאָ· ווייל זי איז מלא שרעק פאַרן יונגן מענטשל — נעמט זי דאָס גהנים פאַר ליב, און ברע־נענדיק און בראָטנדיק זיך, בעט זי נאָך פאַר איר...

— ממיני מיכאל משמאלי גבריאל...

פיינעלעס לייב היצט, אין קאָפּ בליצט: זי וועט ברויכן זיין באַנאַנד מיט איר חתן, אַזוי וועט זי מורא האָבן צו קוקן אויף יענעם אָרט וואו ס'איז צוגעשטוקעוועט דאָס שטיקל פוס; דאָרטן וואו ס'לאָזט זיך אויס דער אמת'ער פוס, ס'ווערט איבערגעהאַקט דער לעבעדיקער שטראָם, און פאַלט גאָר נישט אריין אין דעם צוגענאַרטעלטן שטיקל, אַזוי דאָס ס'איז גאָר נישט נייטיק...

און גייט אויס...

איז נאַכט, די אומגעבעטענע נאַכט דאָס געקומען, און אַלץ האָט זיך אָפּגעשטעלט; די טישן זיך געדעקט מיט אַ זעל־טענער געשיקטקייט; די טעלער אנגעפילט מיט די ליבע עסנס, די ווייגען זיך צעגאָסן אין בלאַנקע געפּעסן, די כלי זמרים זיך צוזאַמענגעקומען, און גלייכן אָפּ, נעמען איין, בעטן אויס, אַזוי ווייך; די פידלען בעטן זיך... טראָמפּייטן רייסן איין... און דער באַס קלאָגט זיך: בוה... בוה... ס'ברענען די בליצלאָמפּן, ס'לייכטן די שפּיגלען, גלאַנצן, גלימערן... ס'זייד רוישט, טאַפט, אַטלאַס, — שוואַרץ־ווייס, בלאָ־רויט, גאָלדגעשטיקט, ווייבער גייען — האָפּ־האָפּ, מ'האָט שוין דער כלה מיט מזל צעפלאָכטן דעם צאָפּ; די שווערע פיס גייען גרינג, און מאַנסבילשע שווערע הענט פּלעסקען צו, די שוואַרצע בערד, פעך־שוואַרצע בערד רודערן זיך נאָר, און די גראָבע קולות באַסעווען־מיט: שאַ־שאַ־שאַ־שאַ־שאַ־שאַ — — —

— — — — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — —

מ'פירט די כלה פאַרביי — — — — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — —

— — — מ'גייט צו דער חופּה — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — —
אין א ליכטיקע לבנה־נאכט. — — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — — — —

אונטער גאָלדענע שירות מיט געפלאָכטענע הענט, צעפלאַקערטע הבדלות, פירן איר די גראָבע פעטע ווייבער מיט געקרויזנטע שטערן־טיכער, זילבערנע ברוסט־ברעטלאַך, — טראָגן איר אין לופטן, הויבן איר אונטער נאָר צו דערלאַנגען אין גערטל — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — — — —

אין גערטל שטייט דער עולם, זיינען די חופה־שטאַנגען אויפ־געשטעלט, און הינטער איר אין א ווייסן קיטל ווארט דער מענטש, א קליין פיצל מענטשל, מ׳זעט גאָר דערפון קיין גוף נישט, און מ׳הערט גאָר קיין קול נישט... ס׳מוז אודאי זיין דער מענטש פונם פירקאַנטיקן קאָפּ, צו וועלכן מ׳פירט איר אזוי במתופים ובמחולות, מיט געזאַנג, טאַנצנדיק; די אונטערפירערקעס שווימען מיט איר, שוועבן, און קומען דאָ באַלד־אָן מיט איר אויפן ריכטיקן אָרט, — אזוי גיט זי זיך אוואָרף, א הייב אין דער לופטן, און נעמט שפּרינגען, אריבערשפּרינגען איבער אלעמענס קעפּ, טאַנצן און דרייען זיך ווי אַן אָפּגעריסענער פליגל פון א ווינט־מיל, און קלאַפּן איבער די קעפּ:

— ניין... כ׳גיי נישט צו אים...

די חופה־שטאַנגען פאַלן־איין, דאָס מענטשל ווערט כחרף עין, — אויס מענטשל, און פון גאַנצן צעשפּרייטן עולם ווערט א־קו־פּע, א געפערלאַכע, וואָס וואַרפט זיך אזוי ווי זי וואָלט אריינגעפאַלן אין ס׳פּאַזמען — מיט טויזנט הענט, טויזנט פיס, גליט מיט טויזנט אויגן, שרייט מיט טויזנט העלזער, רייסט זיך: „הע־בע־מע, האַלט איר, דערהאַלט איר, די כלה...״ און זיי אלע זוכט דער באַס אי־

בערצושרייען, וואָרנען גאַנץ ערנסט: „בוה... בוה... בוה... די כלה איז נישטאָ...“ און דער טרומייט, אַזוי ווי פון יענער וועלט שאַלט: „טראַ־טאַ־טאַ — — — די כלה איז פאַרביי“ —

העלער, אויפגעוואָרפענער טאָג...

ס'בעט שטייט אַרויסגערוקט אין מיטן שטוב, און פייגעלע ליגט אַרומגעבונדן נ'קאָפּ; די טאַטע־מאַמע קוקן צוטומלטע, און צענעמען די הענט אַלצאינאיינעם:

— זיך געוועזן ריכטן אויף אַזאַ צרה?...

— אויף אַזאַ אומגליק?...

די איינע באָבע, וואָס איז דוכט זיך, נאָך אַ מאָל אַזוי אַלט געוואָרן איבער דער נאַכט, — מאַכט מיטן מויל, רעט אַזוי ווי פון אַ קבר אַרויס:

— ס'אַ נאַכט... אַ נאַכט... איידער מ'האָט איר געקענט איינעמען... געשלאָגן, גע'הרג'עט, געקראַכן אויף די גלייכע ווענט...

און זי הערט, פייגעלע, און וואָלט זיך גערן אָנגערופן, געוואָלט אַרויסשרייען, אָבער די צונג איז איר ווי אַ שטיק האָלץ, די קעל — צוגעשנירט, נאָר־וואָס דער מח האַקט, די שלייפן רודערן, און די אוינן פינטלען שאַרף...

די קאפריזנע

אויף א האלב שטילע נאס, אין א שטארק געבויט הויז, באלד אויפן ערשטן שטאק, גלייך ווי מ׳פארמאכט הינטער זיך די שווער־פארגלאזטע הויז־טיר, — האט אן עלעקטריש קנעפל געבעטן פאר זיך אויפמאכן די טיר צו א שטילע ריינצוגעקליבענע וואוינונג.

א יונג פאר פאלק, וואס נישט לאנג פון נאך דער חתונה, האט זיך דא א ביסל פויל געלאנגווייליקט, און געשפילט מיט די מענ ווי איינער וואס ציט־אויף פערל אויף א שנירל.

דער מאן, א דראבנע מענטשל, און נישט קיין איבעריק גע־זינטער, האט זיך געשפינלט אין ווייב, וועלכע האט פול געמאכט די שטובן, און ארומגעשפרונגען מיט אזוי פיל פרייד און הנאה פון איר לעבן; ס׳הארץ פלעגט אבער א פיקטאן, וועו ס׳איז אים אויסגעקומען צו זיצן שטארק איינגעטוליעט מיט איר, זיך ארייג־קוקן אין די אויגן, און וועלן דערביי אויסנארן ביי איר אזוי פארשעמט א סוד פון אונטערן הארץ.

— עטעל, ווילסט האבן א קינד?

און ס׳ווייבל האט זיך שוין דא אזוי קינדיש פארקרימט, קינ־דיש צעשמייכלט, זויער, און באלד אראפגעלאזט די אויגן ברוגז, נעהויבן מיט די אקסלען, נאריש, תם׳וואטע געציקט, מיט וואס, ס׳קען זיין, זי האט זיך אפשר געשעמט אזוי אפן ארויסצוזאגן, און מיט א פול מויל:

— ניין... כ׳ווייל נישט... אזוי גיך שוין?...

זיין פנים ווערט מאט, און די גאנצע שוואכקייט נעמט אין דעם ארויסזעצן, פונקט ווי ביי איינעם וואס באקומט א קלאפ, און ס׳בלוט לויפט ביי אים אפ פון די באקן; ס׳איז עפעס קענ־

טיק: ער ליידט דערפון, ס'טוט ערגעץ וויי, און נישט ער וויל דאָס טיפער אָנרירן, אָבער ער קען דאָס נישט אינגאנצן פארשווייגן אויך, — קוויינקעלט ער זיך אזוי פאר איר:

— עטעל, ס'איז דיר נישט לאנגווייליק טיט די שטובן צו זיין א גאנצן טאָג אליין?...

— ס'איז מיר טאקע יאָ לאנגווייליק, — זאָגט זי — נאָר קיין קינד וויל איך פונדעסטוועגן נישט האָבן...

און באלד נאָך אזא קורץ אראָפרויידן זיך פון הארץ, אז דער פארזאָרגטער מאן פלעגט זיך נעמען אויפן צו דער ארבעט אוועק, און צולייגן די ליפן צום שטערן פון זיין יונג צעפּיעשטשעט ווייבל, אזוי האָט זי אים שוין צוריקגעהאלטן מיט א שטיל ציטערדיק געבעט, אזוי ווי זי וואלט געפילט, אז זי האָט אים געקרייצט דערמיט.

— וועסט מיר נישט אָנטאָן קיין עגמת־נפש, אז כ'וועל דיך בעטן: וואָס גיכער קומען א היים, דו וועסט דיך אָפּקומען... דו ווייסט דאָך אזוי גוט, ווי גרויס ס'איז מיר דער טאָג אין די אויגן, אז דו ביזט נישטאָ?...

אויף וואָס ער לאכט:

— יאָ, טאקי, אין די אויגן פון א יונג ווייבל נאָך דער חתונה, אז זי וויל זיין אליין, אָהן א קינדעלע...

זי בלייבט שוין דערנאָך אליין איבער. ליגט אין בעט, און קען אפשר אזוי אָפּליגן א שעה, און צוויי... נישט אומקוקן זיך מער אויף גאָר, און שוין טראכטן איבער א יונג פּיצל קינדעלע, וואָס שוועבט ערגעץ צווישן די וואלקן, פארטאָגס.

און ווייסט גאָר אליין נישט, אז אירע ברעמען פאלן אראָפּ, איבער די אויגן, פאר עפעס א שטילע ציטערדיקע מורא... זי דרעמלט אויף איבער א רגע איין, און ס'גיט איר באלד עפעס א טרייסל — אזוי שפרינגט זי שוין ארויס, נעמט אויסלייגערן אירע גלידער, אויפוועקן ס'פארשלאָפענע בלוט און זוכט זיך צו צעשטרייען.

די שטוב נעמט אויפלייכטן אונטער אירע הענט. און אז דער

מאן קערט זיך אום שפעטער אהיים, אזוי נעמט זיין הארץ, וואס איז פארדערווייגט געוואָרן אזוי אָפגעלאָשן, — זיך פרייען, און פארגעסט שוין אין אלעם וואס ס'שמערצט אים, נעמט שמייכלען נאריש־לאך, באהערשט מיט איר לוסטיקייט.

— טאקי נאָר נישט דיר אומעטיק, ניין?...

— דו זעהסט דאָך!... — האלט זי אין איין רוימען און ארומפליען.

— און דו מיינסט דיך לאנג אזוי צו לאָזן באנוגן דערמיט?... א?...

— כ'קלער...

— אפשר דיר מאכן היימלאָך?... באקלער דיר?...

— כ'וויל מיר נישט באקלערן...

— נאר?... אזוי אָפקומען די טעג מיט די ליידיקע שטובן. דאָס וועט זיין דיין לעבן?...

ס'ווייב האָט נעלייקנט. ס'איז איר יא באנג נעווען. אָבער זיי חשק — האָט אויף איר אנגעווארפן א מורא... ס'קינד האָט איר געשראָקן... און אזוי ווי זי האָט זיך עפעס נישט געקענט נעפינען, ס'האָט איר פאָרט געפעלט עפעס אזעלכעס, וואס זאָל איר מיט אלעם פארפילן ס'וויסע לעבן, און נאכמער אפשר — צו פארטרייבן דעם מאנס מחשבות, האָט זי פאר היימליכקייט אויסגע־קראצט פון ערגעץ א קליין פיצל הינטל מיט א צוגעפלאטשט נעזל, און דערמיט אים מהנה געווען.

— זעסט, וואס כ'האָב?... א הינטל!.. א הינטל!.. און דו פרייסט דיך נאָרנישט?...

דער מאן האָט זיך געפונען שטאַרק געטראָפן, געווען נע־קרייגט; ס'האָט זיך אים אויסגעדוכט, ווי זי וואלט געוואלט פארבייטן דאָס לעבעריקע צאפלדיקע קינד, וואס ברויכט זיך אויס־שטיין אין אירע געדערים, — אויפן מאמן חיה'לע, אויפן הינטל...

ביי יעדן מינעלע, סיגה'לע, וואס ס'הינטל ווידער האָט אַרויס־
געווויזן — האָט א קוואל מיט געלעכטער ארויסגעפראָלט פון איר
יונג צאפלדיק הארצעלע.

— מאָפּס'... מא־פּ־ס... ס'האָט דאָך אזוי פיל חן,
ס'הינטעלע...

אירע געלעכטערן האָבן געהילכט איבער אלע שטובן — זי
האָט געשעפט נחת; ער, ווידער, איז געוואָרן באטריבט, און טיף,
אינווייניק־טיף זיך געשפירט באַליידיגט; און זיצנדיק וואו־דאָרט ביי
דער ארבעט, אריבערגעבוינן איבער די ביכער, האָט אים דאָס
קלערן נאכמער אריבערגעבוינן, צעקנייטשט דעם שטערן, פארעל־
טערט ס'פנים...

א טונקעלער אומעט האָט זיך צעלייגט, און אַנגעהאלטן אין
שטוב, מיט זיין אריינקומען. און דער שטילער קאפריז צווישן
דעם מאן און זיין ווייב, וואס האָט זיך פון פריער געהאט צעשפילט
אין א לייכטער שטיפעריי, האָט שוין עפעס גענומען אויסזען ווי אן
ערנסטער ברוגז, וואס קען זיי דערווייטערן פון זיך אויף גאנצע
טעג...

— ווילסט דורכאויס ס'הינטל?... אזוי ליב איז עס דיר,
און איינגעבאקן אין הארץ, אז דו ווילסט שוין מער נישט וויסן
פון א קינד?...

דאָס ווייבל שטייט פארשטייפט, פאריסן ס'נעזל, וואַרפט
נערוועז א פרענז פון גארטל, וואס שלייפט ארום איר טאלית, און
זאגט מיט אזוי פיל קאפריז:

— כ'וויים נישט, וואס דו ווידער האָסט געוואָרפן אזא אומ'חן
אויפ'ן הינטל...

און צו אַוונט, ווען די פאַרהאַנגען לאָזן זיך נעריכט אַראָפּ אי־
בער די פענסטער און די שטוב וויסט נישט מער נאָר פון דרויסן

וואָס צו זאָגן... ס'וועט אזוי פינסטער צווישן די וועגט דאָ, אזוי פאלט זי אריין אין זייגע אַרעמס, מיט אזוי פיל שטומקייט און רחמנות אין אירע אויגן.

— זיי דאָך נישט אזוי שלעכט צו מיר, מיין מאן...

זיינע גלידער גלייכן זיך אויס, די הענט ברעכן זיך צוזאמען פֿרום די ביינער פון איר מאָגערן לייב, און ס'האַרץ נעמט זיך ביי אים טיף־באַוועגן, ארויף און אַראָפּ, ארויף און אַראָפּ...

— ווי! יא... ווי! יא... זיי נישט איינגעשפּאַרט...

אויף די הינטערשטע טרעפּ פונם אייגענעם הויז, וואָס פֿאַרקירעוועט זיך אין קעלער, — האָבן פֿאַרקערט מענטשן; און דאָס ווייב, אז זי פלענט ארונטערגיין פון שטוב צו דער גאס, און האלטן אַראָפּ־געלאָזט די אויגן, איז איר א סך מאל אויסגעקומען צו זען אין דער צעעפענטער טיר, א פרוי; א דיקע, מאוס'ע פרוי, מיט ברייטע, גראָבע פּיס, א צעלאָבערטע, און וואָכ האָט זיך א סך מאל געקייקלט אויף איבער די טרעפּ, און זיך אָנגעשטויסן מיט איר, ביים אַרויסגיין; און עפּעס האָט איר ווען־נישט־ווען אַקלאָפּגעטאָן אין האַרץ, ווען ס'איז איר אויסגעקומען זיך אָנצוקוקן מיט איר, כאָטש זי האָט ווייניק פון איר געוואוסט, און אפילו קיינמאל נישט געהאָט נאָך מיט איר זיך צונויפגערעדט.

יא. זי האָט געוואוסט: ס'וואוינען מענטשן אין קעלער. און אז זי, די גראָבע מויד, ברויכט אודאי זיין א טאָכטער פון אן צלטן גאָנקערער, אָדער — א ווייב פון א נעזונטן, שטאַרקן, ארבעטס־מענטש; ווי! זי אליין האָט אויך געשיינט אזוי געזונט צו זיין... און אויף ווי!פל זי האָט זיך געשראָקן פאר איר, איז עס געווען דערפאר, ווי! זי האָט עפּעס אין איר געשפּירט ס'אייגענע וואָס מ'שפּירט געווייניקסטאָך, צו א פרוי, ווען זי איז אין אנ'אנדערע צייט...

טרעפּנדיק איר, ווען זי איז נראָד געווען אינאיינעם מיטן מאן, איז איר באפאלן א שווערער אנגסט:

— זעסט? די מויד, אדער, — דאס ווייבל וועט אודאי האבן א קינד...

דער מאן האט אין אזא רגע איר נאר נעקענט צוריקהאלטן; און אפשר בכיון אדורכגעלאזן די פרוי פריער אין גאס אריין, אזוי ווי דערמיט געוואלט ארויסווייזן צו איר זיין ערגעבנקייט, און צוטיילן כבוד...

אין גאס ערשט אויף צעפלייסן פרענן:

— ווי קומסטו דערצו, אז זי זאל האבן א קינד?...

— ס'דערקענט זיך נישט אן איר?... — שוידערט זי.

ביים מאן נעמט שמייכלען א האלב פנים מיט צופרידנקייט:

— אויך גוט, אז ס'נעפינט זיך נאך אזוינע, און שעמט זיך אפילו נישט דערנאך ארויסצעווייזן אין גאס אריין...

און אז זי שווייגט, רעדט ער ווייטער:

— און נאכמער: ס'נעפינט זיך גאר קיינער נישט, זעסטו, וואס זאל איר דא וועלן אריינקוקן אין די אוינגן, פרעך, א שמייכלטאן, נאר — מ'טרעט נאך פאר איר אף אנ'ארט אויפן טראטואר... דאס ווייב שווייגט שוין אים נישט מער, און שרייט־אן אויף אים:

— ביזט איר מאן אודאי מקנא, יא?...

— און ווי מיינסטו, כ'בין אים נישט מקנא? — קוקט ער איר אין די אויגן, עפעס אזוי ווי מיט א בקשה...

— אזוי? — פארקרימט זי ס'נעזל, — האסטו א ברירה... איך וועל מיך נישט לאזן אפריידן...

— אזא חרפה איז עס, מיינסטו?

דאס ווייב רעדט נישט מער; און מ'נייט נאך דערנאך גאס־איין, גאס־אוים, אבער שוין ווייט נישט אזוי נעמיטלאך, ווייט נישט אויפנעלייגט... איר שטערן קנייטשט זיך, ס'איז קענטיק: ווי זי טראכט שטילערהייט איבער דער פרוי, וועלכע האט זיך נאר אויף איר אומגליק דא באזעצט אונטן אין קעלער, אז זי זאל אים זיין א דארן אין אויג, איר מאן...

דאָס ווייב איז געווארן ברוגז אויפן מאן. דערפאר, ווייל ארויס־ גייענדיק איינמאל פון שטוב, שוין א גוטע האלבע שעה נאכדעם, ווי ער האָט איר נעקושט אין קאָפּ, און געזאלט האבן אוועקגע־ נאנגען צו דער ארבעט — האָט זיך פלוצלינג אויפגעמאכט די טיר פון קעלער, און איר מאן איז פון דארט ארויסגעקומען; א שטן: האָט ער פונקט באדארפט ארויסגיין פון דארטן, גראד ווען זי האָט נאָך עפעס־וואָס, א קלייניקייט, געוואלט אראָפגיין אין נאס אריין, — און גלייך ארויף, איר אין פנים אריין; דאס איז געווען אזוי אומגעריכט און צופעלינ, אז זי איז נעבליבן שטיין נאר כמעט צו פאלן אין חלשות; ער ווידער האָט זיך געפונען דערמיט אין אזא פארלעגנקייט, אז ר׳האָט זיך נאָר נישט געקענט ארויסהעלפן...

ס׳האָט איר פארקלעמט ביים הארץ. די נישט ארויסגערעדטע חרפה — באדעקט ס׳פנים, אין אזוי ווי מיט ערביטערונג וואס האָט זאגאר טונקלעלער געמאכט איר שטימע — האָט זי ביי אים ער־ שטוינט געפרעגט:

— ווי קומסטו אין קעלער אריין?

ער האָט נישט געהאט וואס צו זאגן; און נאר מיט די אויגן געזוכט ערגעץ ארויסצובאקומען זיך, פונקט א שטייגער, ווי זי וואלט אים געווען נעכאפט מיט א פרעמד ווייב אינאיינעם, — וואו ס׳איז נישטא קיין שום פארענטפערונג...

— ווי קומסטו אין קעלער אריין?... ביזט דאָך שוין פון א האלבע שעה, און מער אפשר, — אווען צו דער ארבעט?

דער מאן האָט זיך דאָך ווי־ס׳איז געפונען, זיך אויסגע־ דרייט מיט א תירץ, און ווי־נישט געקענט נאָך אוועקגיין, שפירנדיק אז ס׳ווייב וועט שוין זיין דאָ אויף אים אש להבה, נאָך דער מעשה...

און דאס ווייב האָט טאקע נישט נערוט; אריינגעפאלן גלייך אין קעלער מיט א ברען, ווי צו שונאים, וואס ווילן פון איר אפרירן דעם מאן, — און געציטערט פאר כעס און אויפרעגונג:

— צו וואס האָט איר דאָ געהאַלטן מיין מאַן, זאָגט מיר! ניכער!...

קיינער פון די קעלערדיקע ברואים האָט זיך אויף איר, די פאַריסענע, דאַר־פיסלדיקע ווייב, נישט אומגעקוקט; ביז איר שרייען האָט אויפגערודערט א בערגעלע שמאַטעס, און דער קאָפּ פון אַנ־אַלטע, אפשר — הונדערט יערינע זקנה, האָט א ניכטערע גע־שאַקלט מיט די צעיורענע גאַמבע:

— ס'האָט אים קיינער נישט דאָ אַרויסגענומען, און נע־האַלטן; וואס שרייט איר אזוי...

איר כעס האָט נאָכמער געוואקסן און געברענט צוליב דער גלייכגילטיגקייט פון דער פרוי, וואס איז דערביי געזעסן אזוי צעלייגט אויף א נידריק פיסנבענקעלע, געגייט א זאק, און עפעס אזוי בייזווילינ איר אנגעקוקט, אן איין וואָרט.

— וואס האָט דאָ מיין מאַן געטאַן? — האָט זי זיך גע־צאפלט, און ס'האָט אויסגעזען, ווי א פארשטיקט געווײַן האלט זיך אין ארויסרייסן ביי איר, פון אונטערן הארץ...

— וואס אייער מאַן האָט דאָ געטאַן? — האָט די פרוי צע־עבנט ס'מויל ציין, און ארויסגעלאכט ווי פון א פאס, — זיך געקומען נאָכפרעגן: ווי אזוי כ'וועל מיין מאַן האָבן א קינד?...

און דאָס געווײַן וואס האָט פון פריער געהאַנגען אויף א האָר, האָט זיך ארויסגעריסן ביי איר, — פארלאָזנדיק דעם קעלער.

. . . . . .

דער מאַן, אהיימגייענדיק, האָט שוין געוואוסט, אז ער האָט אין ווייב זיינעם זיך איינגעקויפט א שונא; און אריינקומענדיק אין שטוב — נישט געקענט איר אָפּריסן פון דער קאַנאַפּע, וואו זי איז טאקע זייט דאן געלעגן, כמעט נישט אנגעטאַנענערהייט, נישט פארקעמט, און נאָר געהאַלטן אין איין ווייסן ווי א קליין קינד...

— וואס איז דיר? און איבער וואס ווילסטו זיך ס'לעבן נעמען?... ווייל כ'בין נעווען ביי זיי אין קעלער?..

האָט דאָס ווייב ערשט ארויסגעקייכט מיט א געוויין, אזוי ווי ס'וואלט זיך געהאט אָנגעקליבן ביי איר אונטערן האַרץ, אוז נישט געהאט דעם נאכצן טאָג פאר וועמען ארָאפצעווינענ.

— וואָס, דו נייסט שוין אין קעלער אריין צו איר, אינטער דיין ווייב'ס ווינד?...

— וואָס האָסטו אזוי מורא, אז כ'גיי?... ס'וועט חלילה, מיין שום שלעכטס נישט בריינגען; זי האָט א מאן, א טרעגער, א שווער אויסגעהאַרעוועטן מענטש.

— אזוי?... און צו וואָס גייסטו ווידער צו איר?... פועל'ן אפשר: כ'זאל מיך פארזען אין איר?... יא?..

דער מאן נעמט איר קוים איין, זעצט זי אוועק צום טיש, גלעט איר לאסקאווע די האָר, צענעמט זיי מיט די פינגער, אזוי ווי מיט א קאם, און וויל איר אזוי ווי ברוגז'ערהייט דערווייזן:

— נאריש קינד, וואָס דו ביזט... כ'האָב אריינגעבליקט דערפאר, וויל ס'האָט מיך פארקלעמט ביים האַרץ... האָסט געזען: א נידריק שטיבל... דער מאן — אנ'אויסגעארבעטער מענטש; און ביי מיר — אזעלכע העלע ליכטיקע שטובן, צאפלט שוין דארמ עפעס ביי וועמען און דערפרייט ס'האַרץ, און ביי מיר איז אזוי פוסט אומעטום...

דאָס ווייב טוליעט זיך... שפארט צו, קענטיק, פאר רחמנות, איר קאָפ צו זיין האַרץ און פארזינקט אזוי אויף א לאנגע ווילע... עס ווערט דורך דער צייט טונקל אין דרויסן, און במילא — טונקל אין די שטובן; קיין האָנט שטרעקט זיך נישט אויס צו מאכן ליכטיק. זיי רירן זיך נישט. אין ביידנס הערצער קלאפט עפעס שטארקער, ווילדער... אזוי, אז וועז זיינע הענט הויבן איר אָן ארומצופלעכטן ווי הארטע טרוקענע צווייגן, — בלייבט זי כמעט ווילנלאָז, צעפאלן, נאכגיביק...

און ס'בליצט ביי אים אויף א שנעזן אין קאָפ, דער שגעזן וואָס די פרוי אין קעלער וויסט נישט פון אזא עקשנות, און האָט היינט אינדערפרי אזוי נראָב און נאריש אים אויסגעלאכט:

— אייער ווייב האָט די דעה איבער אייך !...

דאָס ווייב דערשפּירט : דער מאַן צעפּלאַקערט זיך, ווערט בלאַ־מיקער, און ווייסט, ס'וועט איר קיין שטיק נעזונט דערפון נישט צוקומען ; עס וועלן זיך באַלד נעמען צענליען אירע נעדערים... אזוי נעמט זי זיך עפּעס צאַפּלען, אָפּווערן, בייסן זיין לייב אזוי שארף מיט די ציין, אז זיי ווערן איר אוש הייליק אין מויל...

זי איז געווארן ברוגז... אראָפּגעלאָזט ס'קעפּל, און נישט געקענט אים מער קוקן, דעם מאַן, אין די אויגן...

אים האָט א נעלעכטער געשטיקט :

— נאָריש ווייב, וואָס דו ביזט... מיינסט טאַקע : אז דו האָסט ערשט חתונה געהאַט מיט מיר ?...

— און דו מיינסט : אז כ'הויב שוין מאָרנן אָן צו טראָגן ?...

און כאָטש זי האָט געערדט אזוי זיכער, און מיט חוצפּה זאָגאַר, האָט איר דאָך ס'הארץ געקלאַפּט דערביי, ווייל זי איז נעווען אין הויפּע שרעק :

— אויב זי טראָגט שוין ווירקלאַך נישט ?...

נעווארן נערוועז. ביי יערע קלייניקייט זיך געווארפן, נע־דאַקט פון דער האַנט, געבראָקט, אָבער וועו דער מאַן האָט אויפּגע־הויבן ג'קאַפּ, אריינגענומען אירן אין זיינע הענט, און פינסטער אריינגעקוקט אין אירע אויגן :

— הער, עטעל, טראָגסטו, — זאָלסטו ווידער קיין קונצען נישט מאַכן, בעט איך דיך...

האָט זי זיך טאַקע דערשראָקן פאר זיין קוק, און ווייכער גע־ווארן... ס'האָט איר פאר א צייט אזוי ווי נעמאַכט פארגעסן אין אַלעם, און מיט א באַנגע צערטלאַכקייט זיך שוין נאָכדעם געפּלענט ווארפן צו אים, אים ארומכאפּן אין דער טונקלקייט וואָס צווישן די וועגט, און זיך לאָזן כמעט אויף הפקר אין זיינע אָרעמס :

— טו מיר, מיין מאַן, וואָס ס'הארץ דיינם גלוסט...

האלט ער איר ביי זיך; און אז זי וואַרימט זיינע גלידער, אזוי זעט ער אַ ליכטיקייט, אַ נעקרוינטע ליכטיקייט אויף זיין קאָפּ; אַ בריליאַנטקייט, — וואָס מאַכט פול אלע ווינקאלאך; אַ געזאנג. — ווי ס'רוישן פון פליגעלאך ביי אַ קליין מלאכ'ל...

און ווערט ער איבערגעוועבט פון אַ שטראל וואָס פאלט אריין פון די גאסנלאָמפּן, — איבער די וועגט, און הויבט איר אויף אַן אָנצוזען, ארויסשיילנדיק זיך אזוי שלאנק און בלאנק פאר זיך — ווערט ער שוין גאנץ ניכטער, לעבעדיק, „האָצי, האָצי, וויבעלע מיינס..." מאכט ליכטיק, און בלייבט דאָ גאנץ אונערוואַרט צוריק פארגליווערט פאר אירע אויסגעווייניטע אויגן.

— וואָס, עטעל, דו האָסט געווייניט?...

באהאלט זי שעמעוודיק און באַ'חנ'ט ס'פנים הינטערן קישן, — ער זאל דאָס נישט זען ביי איר, אין דער אויפגעהעלטער ליכטיגקייט; און ער פילט אָבער ווי די טרערן אירע קוילערן זיך איבער די באקן, וואַרימע טראָפנס — נעמט ער אָפשטיין פון אלעם וואָס ר'האָט געוואָלט, און פרואווט איר דערמינטערן:

— אויב דו האָסט אזוי מורא, עטעל, וועל איך דיך ווידער נישט נייטן; ס'איז נאָך נאָר נישט אזוי לאנג נאָך אונזער חתונה!...

און גלעט איר צערטלאָך איבערן קאָפּ:

— האָסט נישט וואָס צו ווייגען, זיך אוועקצובריינגען... וואַרים, אז דו וועסט דיך וועלן אָפּנארן נאָך מיט אַ יאָר, אָדער צוויי — וועל איך דיר נישט לאָזן באקומען, מיינסטו?...

זי שפרינגט פון דער הויט... ס'פנים שטראלט... זי ווערט צוריק לעבעדיק, אויפגעלייגט... שטיפעריש... אַ יונגע ציג... ייאַרפט זיך צו אים אויפן האלז... און אזוי בויגזאם, שלאנגיש. מיט אזוי פיל פייער קלעטערט זי איבער אים, און גלעט אים:

— אזוי זעסטו, האָב איך דיך ליב... אזוי זעסטו, האָב איך דיך ליב...

איר פרייד האָט אים א קליין ביסעלע פארטויבט; און ביים אַוועקגיין אינדערפרי, ס'איז אים אויסגעקומען זיך צו באגעגענען מיט דער טיר פון קעלער, און ווער רעדט, א מאָל נאָך ארויפגיין אויף דער פרוי, וואָס איז שוין דאָן געווען אין די פולע חדשים — איז ער געבליבן טרויעריק, און נישט ווילנדיק זיך אָפּגעשטעלט, אראָפּגעלאָזט די אויגן צו דער ערד, און געטראכט :

— אזא אָרעם הויז, און ס'וויב וויל נאָר נישט אָנטאָן קיין גוואלד איבער זיך !...

פאר דאָם האָט ביים וויב זיינעם, פארקערט, — נעזונגען ס'האַרץ ; ווי א זומער־פייגעלע האָט זי געזשימט א נאנצן טאָג איבער די שטובן, און זיך געשפילט מיט שטראלן זון־שטויב... און ווען איר האַרץ האָט זיך שוין נעהאט גוט צעשפילט, און דער מאן, — האָט זי געזען, — איז אזוי רואיק, גלאט, אזוי ווי ר'וואלט קיינ־מאל נישט ג'חלום'ט פון נאָר — האָט עס איר פלוצלינג א קלאפ־נעטאן איבערן קאָפּ, פארשווינדלט אין די אויגן... א צוק... און זיך איבערגעשראָקן אויפ'ס טויט :

— איז זי שוין נישט אמאל אין עסק ?... טאקע דערפאר וויל איר מאן איז איצט אזא שטילינקער, ווי א קליין וואסערל. און לאזט איר אינגאנצן און מיט אלעמען צורו ?... צורו ?... נאָר פון יענע טעג ווען זי איז געווען אזוי געפאלן ביי זיך, און נישט נעקענט אויסשטיין זיין ברוגז ?... זיינע קאפריזן ?... האָט זי עפעס נישט אמאל ג'ירשנ'ט פון אים ?...

איר פנים איז פלוצלינג און מיט אמאל געווארן פארגעלבט, אונטער די אויגן — טונקל, אויפגעהערט צו אטעמען אזוי בריט, און זיך געשפירט ווי א פויגל, וואָס האָט זיך געלאזט כאפן אין שטייג...

און אז דער מאן איז דאָם מאל איר געקומען אונטער די אויגן, — האָט זיך אים ס'האַרץ געזומען וואַרפן, און צאפלען, די אויגן געלאָפן פון די לעכער, עפעס אזוי ווי ר'וואלט זיך מער נישט נעקאָנט נעפינען :

— עטעל... וואָס זאָגסטו?... ס'איז ערשט בלויז א קלער ביי דיר?... נישט: דו ביזט מיט אלעם זיכער?... ע־עט־על?...

ס'ווייב איז בייז... זי לויפט... א בייזע אומרו שטעקט אין איר... ס'יאָגט איר אַריין און אַרויס... און ווען זי זעט די פרוי, וואָס אין קעלער, — פארשטעלט זי זיך ס'פנים.

— וואָס, אזוי וועל איך אויך אמאל אויסזען?...

און שטייט צו צום מאן:

— קום ערגעץ, און מ'וועט פארטאָן... ס'איז נאָך פרי.. פון אָנהויב...

ניט ער איר א מעסט־אָן, מיט דעם בליק פון צוקינפטיקן טאָטן, וואָס וואכט אויף ביי אים:

— ווי?... ווילסט דער'הרג'ענען?... נו, האָסטו א בריה!.. און ס'לשון וועלט ביי איר אָפגענומען...

א שטילער, פארצוינענער ברוגז...

אויף די ליכטיקע טעג קוקט זי מיט אומעטיקע, טריבע, האלב אויסגעווייניגטע אויגן; און אין די כמורנע טעג — ליגט זי ווידער אַריינגענראָבן אין בעט, ווי זיך נישט אָנטאָן, נישט פארקעמען. עפעס אזוי פארלענגן... ארום וואקסט דער שימל, און זי טראכט נאָר אריין אין זיך — פול מיט כעס.

— יא... ער האָט מיך אָנגעקרינגן, מיין מאן?...

און דער מאן, — א שטארקייט פילט אן זיינע גלידער, ער דרייט זיך ארום אין הויז, זיך פילנדיק ווי א בריייטער טאָטע אין האָט אויף אלעם אויסצוזעצן:

— שוין?... מער קיין שטוב נישט?... און קיין ווייב נישט?...

פּרואווט איר אפילו אויפמינטערן, און וועז זי שלייִדערט זיך, קאָפּעט אים אוועק, — אזוי ארט עס אים אויך נישט מער, גייט עס אים נישט שטאַרק אין לעבן ; ער ווייסט: ס'ברויך אזוי זיין... זי זאָל וואַרפן... שלייִדערן... און אז זי וועט שוין שפּעטער אַנדערש ווערן... זי זאָל נאָר האָבן... בשלום אויסגעבונדן ווערן... ווערן א מאמע...

און ער גייט זיך נעלאָסן, גלעט זיך דאָס שארף־אויסגעראזירטע גלאַטע פּנים, רויכערט בריים, מיט דער פּולער שטאַרקייט פון א מאן, וואָס שפּירט — ער איז שטאַרקער געווען פּאַרן ווייב, און אויסגעפירט איבער איר...

לאכט בריטלאך:

— כ'זע שוין, ס'וועט פון דיר זיין א הייסע מאמע...

זיצנדיק ביי דער ארבעט, לאָזט עס אים אָבער נישט אייַנרוען... איז אים די מינוט א יאָר... ער קלערט שטאַרק איבער:

— אזא ווילדע קאַץ, ביז דאָס וועט ווערן א מוטער, וואָס דאָס קען איבער זיך אָנטאָן?... אז, זיי האָבן דאָך קיין שכל נישט!... און ער מוז איצט האָבן אַן אויג אויף איר...

און אזוי גיך ווי ער קומט אין שטוב, זעט איר ליגן אויף דער קאַנאַפּע, ווען אפילו — פּאַר'חושכ'ט, אזוי ציט ער שוין פּריי אָפּ נ'אָטעם, און ס'האַרץ הערט אים אויף אזוי צו זעצן...

ער באַראַיקט זיך אָבער נאָך נישט, און גייט איבער די שטובן, קוקט מיט חשד אויף אַלעם, שמעקט מיטן נאָז ווי א שמעק־הונט ; שאָקלט אַדורך צווישן די סלויאקלאָך אין דער קיך, און גיט א לעק די ברעקלאָך געמאָלענעם פעפער, פּאַפּריקע, מושטאַרדע, אויב ס'שפּירט זיך נישט דאָרט קיין אַנדערער טעם...

און טיילמאָל שטייט ער צו צום ווייב, קענטיק: בלויז צופּצוקומען פּאַר איר, און גלעט איר קאָפּ:

— וואָס, ביזט טאקע אזוי ברוגז אויף מיר?...

זי ענטפערט נישט.

— טו דיך אָן, און קום אין נאַם אריין...

און זי רירט זיך נישט.

ברענגט אים דאָס עקשנות אי'ס ארויס פון די כלים, אז נעמט ברומען גראָב, אונטער דער צונג, אזוי — דאָס זי שטייט אויף כמעט קעגן איר ווילן, נעמט עפעס אויף זיך, און קלייבט מיט אים צו ניין.

— יאָ... איצט קענסטו נאָך פּועל'ן ביי מיר, אָבער שפּעטער, מיינסטו, — וועל איך אויך קענען ניין מיט דיר, ווען דו וועסט ווילן?...

און זיי נייען ביידע ברוגז'ע, נייען אויפּיסיק ארונטער מיט יעדע טרעפּ, און ווען זיי קומען צום טיר, — גיט זיך פּלוצלינג ארים ארויס א געווויין פון קעלער, א נעווויין פון א קליין־ברעקעלע קינד...

און זיי בלייבן ביידע שטיין... אָפּגענומען די פּיס, קענען זיך מער נישט אוועקרירן פון אָרט:

— עט־ע!...

אירע אויגן בלישטשען, ס'האַרץ, זעט מען — נעמט זיך ווארפן, און באלד גיט זי זיך ארים פון זיין האַנט, און א שפּרונג איבער אלע שטיגן, פּאלט איבער דער טיר פון קעלער, און קוקט... קוקט אויף דער פרוי וואָס שטייט אזוי שלאַנק און האַט פון זיך אויסגעטאָן ס'קינד... איר קערפּער איז שוין איצט גלייך ווי א בוים... די האָר — פּארקעמט אין א לאַנגן צאָפּ, ליגט איבער די פּלייצעס...

און זי ציטערט, דאָס ווייבל, ברענגט קוים ארויס פּארן מויל:

— וואו האָט איר ס'קינד?...

די פרוי קוקט אויף איר, ס'פּנים — צעשמייכלט:

— איר ווילט זען מיין קינד?...

און באוויזט איר אין קישן א רויט שטיקל פּנים'ל, וואָס קרימט זיך, און מלאַסקעט מיט די ליפּעלאַך...

אזוי גיט זי דאָס א כאַפּ, נעמט קושן די רויטע ליפּעלאַך, און שפּרינגט דערמיט... טאַנצט... ווינט עס אין דער לופטן...

און פרייט זיך, מיט טרערן אין די אויגן:

— אזא קינד וועל איך אויך האבן?.. אזא קינדעלע?...

— אין אזא קינד האב איך נישט נעווארפט האבן?...

און פארשטייט נישט, וואס ס'האט זיך דא אזעלכעם מיט איר געטאן...

אין טיר שטייט דער מאן, קוקט אויפ'ן ווייב, וועלכע ס'האט אזא טיפע פרייד ארומגענומען, און ס'פנים שיינט אים:

— כ'האב געווארפט, אז זי וועט זיין א הייסע מאמע, נאר כ'האב נישט גערעכנט: אז דאס זאל נאך זיין פריער אויידער זי וועט געבוירן...

די ערשטע ציט

ס׳יונגע ווייבל האָט זיך באַלד נאָך דער חתונה אָפּגעקילט ; איר היים פלאַטערן, וואָס איז געווען ענלאָך ווי ביי א טויב, האָט זיך צוביסלאָך געלאָשן, און דאָס גיריקע חלשן צו זיין אינאיינעם מיטן מאן, זיך אַרומכאָפּן מיט אים, לאָזן אויסקנעטן מיט אים אזוי ווי פון איין שטיק טייג, אבסאָלוט פארפאלן ווערן אין אים און מיט אים, — האָט אָנגעהויבן אָפּצעפאלן און זיך אָפּטיילן ; און זי איז באַלד געבליבן כמעט ווי ענטוישט, מער אויסגעניכטערט, מער אויסגעליטערט, און מיט ריינערע אויגן געקענט אריינקוקן אין דער פארנעפלטער פארנאנגענהייט, זיך איבערליינן מיט א קלאָרן ישוב־הדעת :

— אז, ס׳איז מער געווען דער בלאסק, דער שימער, ס׳חלשן. ווי ס׳דערגרייכן...

און פונקט ווי די פארבן אויף די פעדערן פון אן אלטע, פארעלטערטע פאוול, זיי ווערן גראָער, מאטער — אזוי האבן די פלאמען אין אירע באקן זיך פארענדערט ; איר בליק האָט אַצינד ארומגעשוועבט אין שטוב, אויף די אלע קליינע פארצעלייענע קעפלאָך, וואזאנען, וואָס זי האָט באקומען צוגעשיקט צו דער חתונה, דאָס איינציקע וואָס פלענט איר אַצינד נאָך דערמאָנען, אז זי האָט געלעבט א מאל אין א מיידלשע צייט, וועלכע וועט שוין פארבלייבן א סימוואל, א גאלדענע ערינערונג.

זי האָט זיך אַצינד געפילט אזוי איינזאם, אָפּגעריסן פון אלע חברטעס, נאָכן אנקומען צום מאן, וועלכער האָט באדארפט אויספילן מיט זיך די פוסטקייט אירע, פאר יענע אלע יונגד־מיידלאָך ; איר פארזיסן די טעג, — אז זי זאל ערשט אנהויבן בליען ווי א יונגע רויז, זיך שפּיגלען אין דער ליכטיגקייט פון דער גאלדענער זון ; צו איר מאן, דעם יונגן בלייבן שאטין, צו וועלכן זי האָט געשפּירט

א שטארקע ליבשאפט פון פריער נאָך, און זיין בלייבקייט איז נע־
ווען אין אירע אויגן אזוי ווי ס׳בלייבקייט פון די הימלען ; צו
דעם מאן, האָט איר איצט, נאָכן ערשטן ביכל צוזאמענלעבן —
פארשידענע פרעמדע געפילן באהערשט, ווייטע, אומהיימלאָכע,
און זי גענאכט ציטעריק ווי א שיואלב, קאפריזנע ווי א קינד...

אין דער פרי, לינדיק אין בעט, פלענט זיך איר שוין לאנג־
ווייליגן, ביז צום ברעכן ; דאָס פנים צעקנייטשט, האלב־אויס־
געווייקט, נעלב — פלענט זי דערזען אין דער גרויסער שפיגל־טיר
פון דער וועש־שאנק, וואָס איז געשטאנען צופוסנס פון די בעטן ;
אז איר מאן, דער בלייבער שאטן, גייט אוועק ארום ניינע —
בלייבט שוין שטיל אין שטוב, לייזיק, און זי קען אפלינן צייטן
אומגעשטערט, נישט אנגעזעהן פון קיינעם, ס׳זאל קיינער נישט
באאומרואיקן איר לייזיקן קאָפ ; שפעטער — ארויסשפרינגען
ראָפטום פון בעט, נישט וויסנדיק צומאָלט אז זי לינט נישט מער,
און אז זי גייט ארום איבער אלע דריי אפענע שטובן, פון שלאָף־
שטוב ביז אין דער קיך, אפשטעלן זיך סתם, זיך פארהאלטן דאָ
אויף א רגע אהן שום סבה, און באלד וווייטער ניין אן א צוועק ;
נישט באמערקן די רייזקייט און די לייטערע שטילקייט וואָס לינט
אויסגענאָסן אויף אלעם, פון א קליין שפילקעלע ביז צו א גרוי־
סע מאסיווע קרעדענס־שאנק, פארצעלי־גענעם, און מיט אויי־
מאל אזוי ווי אין עפעם זיך דערמאָנען, און כאפן אויף דער
גיך זיך אָנטאָן, פארטיק ווערן איבער א רגע, אזוי ווי עפעם
א נייטיקע זאך וואלט איר געטריבן, און וואָס זי קען נאָך חלילה,
פארשפעטיגן, אז זי זאל זיך אזוי פארגעסן ; לענגער פלענט
זי האָבן צו טאָן מיט די האָר, דאָ האָט זי זיך שוין נישט
נעקענט העלפן, און די לעקלאָך מיט די הערלאָך זיך נעמוזט
קרייזלן ביים טואלעט־שפיגל, זיצנדיק דערבי אין א העל־זוי־
דענע אונטער־האלקע, פארלייגט א פוס, אז ס׳גראָבע פלייש האָט
זיך שרעקלאָך צעשפרייט אין צעצויגענעם זיידענעם שיטערן זאָק ;
אויפפרישן זיך די באקן, זיי געבן די ריכטיקע קאליר, אָנבייסן

די ליפן רויטליכער, די אויגן צוגעבן עטוואס גלאנץ, און שוין אזוי אוועקגיין א פארטיקע מיט אלעם, אין גאם אריין שפאצירן...

זעלטן, אז זי האט אדורכגעלאזט א שפאציר ; ס'איז שוין ביי איר געווען, ווי א שטיק לעבן — כאטש צוויי־דריי מאל זיך אדורכצוגיין איבער דער גאם, און נאכדעם קומען אהיים, נעווינטלאך, צום מיטאג ; ביים מיטאג איז זי שוין ווידער נעזעסן אין א לייכטן דורכזיכטיקן פענויאר, נאקעט די הענט ביז ארי־בער די עלענבויגן, און פון די עלענבויגנס, העכער — ברייטע גלח'י־שע ארבל, צוליב וועלכעם ברייטקייט מ'האט אויך צום איבריקן ארויסגעזען די האנט ביזן שאטנדיקן ווינקל ; דער קאפ האר — יאפאניש ארויפגעדרייט מיט א שפיץ, אזא ארט סאלאנ־פריזורע, וועלכע האט זיך צו דער צייט פריש און פייכט נעהאלטן פון קעלנער וואסער, און פארשמעקט איר גוף, אים צוגעגעבן א זעלטן צארטע פרישקייט ; און נענעסן האט זי מיט טאקט, איבער־געלייגט, — געשניטן פעניצלאך מיטן מעסער, צוהאלטנדיק מיטן גאפל, דאס גקקייט פויל אויף די באק־ציין, און מער נעקוקט אויף די פאלירטע מאניקור־נעגל, אויף די גערייניקטע קינסטלאכע ציין, — אנטקעגנאיבער אין שפיגל, ווי מיטן עסן גופא זיך אפגע־געבן...

מיטן מאן האט זי דענסטמאל קנאפ גערעדט ; ס'האט זיך עפעס נעפילט צווישן זיי אן אנגעצוינגקייט, און ס'האט דאן אוים־נעזעהן, אזוי ווי מ'וואלט אלע מאל באדארפט האבן א דריטן מענטש, וואס זאל קענען אדורכבריינגען צווישן זיי, אזעלכעם וואס היינגט אין לופטן, און האלט דעם ברוגז ; זי האט נישט נעקוקט צו אים, גראד ווי זי וואלט זיך אין עפעס נעפילט שולדיק קענן אים נאך פון דער חתונה־נאכט, אזעלכעם וואס זי קען אים נישט ארויס־צאלן, און וואס דעם מאן קען זיך אפילו נישט חלום'ן אויפצומאנען ביי איר...

עפעס האָט איר, דער פרוי, נישט אָנגעהויבן באַלד שמעקן דאָס פרויען־לעבן; און פונקט אזוי ווי ס׳האָט איר פריער נעריסן, און זי האָט דורכאויס געוואָלט אריבערגיין יענע ציים, אז זי זאָל וואָס גיכער זיין פון היינטן, — האָט עס איר באזונדער נישט גע־שמעקט אציגנד; פון דרויסן האָט זיך אפילו אלץ אומגעביטן: זי געפינט זיך אין דרויי לימטיקע באקוועמע שטובן, און קוקנדיק אויף די שטאַרן, וואָס זיינען בלאָס־בלאָ פון די פיאַלעטע, מאַט־רויטלאָבע אָוונטן — רייסט זיך נאָכמער איר האַרץ, און דער־שפירט ערשט ריכטיק איר גרויסע מיידלשע בענקשאפט, וואָס ציט זיך פאַר איר אין דער טיפער אומענדלימקייט; און ווי א ראָוע ערינערונג שווימט ארויף עפעס א גאָלדענער פאַרלאָנג פון מיידלשע באהאלטענע באגארן, וואָס איז גלייך צו האַלב־צייטיקע קאַרנפעל־דער, נישט דערשטאַנענע נאָך, און בלויז טיילווייז באגילדטע...

זי האָט זיך אין מאַן נישט גענארט, אין דעם בלייבן שאטין, אין דעם לאַנגן אויסגעצויגענעם, וואָס מיטן שמאָלן נעזיכט און דאַרע זשעברעם, וועלכע מ׳האָט געקענט אָנציילן ביי אים אויפן לייב, ווי ביי א כארט; ער איז נאָר געווען א קליין ביסעלע טרוקן, אָן א ברעקל פּאָעזיע, אָבער דערפאַר מיט זייער פיל נאַטירלאָבער גוטסקייט, און איר צעטראָגנקייט האָט אים נישט וויניק שלעכט געשטימט, ער זאָל ברויכן ארומגיין אָן א קאָפּ; ס׳האָט אים נישט געלאָזט איינזיצן ביי אן ארבייט, במנוחה אראָפשלונגען א ביסן ברויט, אז זיין בליק זאָל זיך נישט דערביי פאַרטיפן אין איר, און אלצאיינאיינעם פרענן:

— כ׳וויים נאָר נישט, וואָס ס׳עסט איר אזעלכעם און נראָבט איר אונטער, אזוי ווי א ווארים נראָבט אונטער א בוים; ס׳ארא פנים זי האָט, וואָס דער וואָלקן גייט קיינמאָל דערפון נישט ארונ־טער, נאָר מאַכט עס באַטריבט ווי דעם הימל אין רענדיקע טעג, — לויטער רענדיקע טעג אין איר פנים...

זי פלעגט נאָר דענסטמאָל קריינקליך שמייכלען, אומנאַטיר־לאָך שמייכלען, זוכן א תירוץ, אן אויסרייד פון דער וואָנט

און ווידער נישט קענען זיך אויסריידן מיט אים; א מאדנע שע־
מעווידיק געפיל האט איר ארומגענומען אין אזעלכע מינוטן, וועו
דער מאן איז צוגעשטאנען צו איר, איר נעפייניגט מיט די זיס־
נאריש רייד, אז זי האט שוין געמוזט זיך פארשטעלן ס'פנים מיט
ביידע הענט, אדער באהאלטן דעם גאנצן קאפ אירן אין א פאלע
פון קלייד, און זיך קוויינקלען מאדנע קינדיש:

— כ'וויים אליין נישט...

א נישט, אינגאנצן גאר אוועקגיין פון טיש, אראפלאזן די פאר־
האנגען, ס'זאל זיין טונקעלער אין שטוב, און זיך אויסלייגן אויף
דער העלדעסענירט־פלושענער אטאמאנע, זיך אויסשפרייטן און
צענעמען די פיס אין אזא אופן, וואס זי וואלט זיך אפשר געשעמט
צו טאן מיידלווייז, און זיך צושמייכלען:

— ווי נאטירלאך ס'איז אזוי, ווי באלד מ'האט נאר חתונה,
און מ'איז מיט א מאן אינאיינעם...

אין איר צעטראנגקייט האט זיך געשפירט א לייט־מאטיוו, אוינ־
אונ־דער־זעלביגער, וואס האט זיך א דורכגעצויגן, ווי א פיינער
שטריך אין איר גאנצער באנעמונג און ארט לעבן...

באלד, נאך א פאר טאג זיין מיט אים נאך דער חתונה, האט
זי זיך שוין אנדערש דערשפירט, געזען: אז ס'איז נישט גלאטיק
מיט איר, אזוי ווי זי וואלט זיך שוין באצייטנס געהאט אנגעשטעקט
מיט עפעס פון אים, און דאס פנים אירס האט זיך פארטונקלט;
עפעס אזוי אומגעריכט, אומגערן, און אן וועלכער־ס'איז איבער־
לייגונג, און א קליין ביסעלע צופרי, האט זיך איר אויסגעדוכט, —
אז זי האט נאך לעת־עתה, נישט געוואוסט, ווי זי זאל דאס פאר־
שטיין... און געוואלן צעטראגן, זיך פארלוירן, אראפגעפאלן פון איר
קוראזש, וואס אלץ ארום און ארום דער חתונה האט איר געהאט
פארשאפט, און שוין אזוי גיך נישט מער געקאנט קומען צו זיך;
זי האט געגומען זוכן סמנים אויף איר קערפער, מיט יעדן טאג אלץ
מער געזוכט, געוואלט עפעס שפירן, אבער דערווייל נישט געשפירט

נאָר ; כאָטש זי האָט נוט נעוואוסט, אז ס'וועט ערשט אָנהויבן צאָפֿ־
לען ביי איר, לעבן, — אין די העכערע חדשים אין אז עס אנטוויקלט
זיך דערווייל עפּעס בלויז ביי איר אין די געדערים, ס'נעמט זיך
צונויף פון א פּלעק, א רויע אומבאשטימטע זאַך, וואָס וועט זיך
שפּעטער פֿאַרמירן אין א נעשטאַלט, באקומען א חיות און געבן
א ריר : פּיק... פּיק... דערווייל שלאָפט נאָך אלץ דאָרטן, נישט
מער ווי ס'וועט, ס'האלט אין וועלן, אזוי מיט איטלאכן טאָג,
מיט יעדע שעה, רגע און אויגנבליק : און דאָס איינציקע וואָס
ס'גיט איר אָנצוגעהערן איז, — וואָס זי ברעכט אראָפּ ס'עסן,
ס'דריקט איר כסדר אונטערן גריבל ביים האַרץ, און האָט דערי־
בער די איינציקע מעגלאכקייט זיך צו באקלאָגן :
— זי שפּירט קיין טעם נישט אין עסן, אזוי ווי ס'וואלט
נישט נעווען ריכטיק דערזאלצן...

ס'האָט איר אפשר נישט אזוי שטארק נעאָרט ס'טראָגן, ווייל
זי האָט דאָך פריער נעוואוסט, און זיך דאָס באלד פֿאַרגענומען, אז
זי האָט חתונה דאַרויף, און אז זי קען נאָר העכסטנס אָפּשלעפּן א
חודש, נאָך א חודש, און אז פריער צו שפּעטער מוז דאָס זיין
אומפאַרמיידלאָך ; נישט מער, וואָס ס'האָט זיך אזוי נ'אָנגלע
נעמאכט, פֿלוצלינג, נראָד וען זי האָט זיך נישט נעריכט, און
אפשר נאָך דערווייל נישט נעוואלט, איז ביי איר אויסגעקומען, —
אז ס'מוז עפּעס נישט זיין מיט אלעמען ביי איר, און אז ס'וועט
מסתמא, זיין א פּאַרזעעניש ; א קינד מיט א קעפּל פון א חזר'ל,
אָדער גאָר מיט פיסלאָך פון א פערדל, מיט קאָפּיטקעלאָך, אָדער
ס'מינדסטע שוין — א פלאָם אויפן באק, א מייזל אויפן שטערן,
א שראָם, א בעלמע, אָדער גאָר אן אנדערן חסרון, — וואָס זי
וויסט נישט פון אים...

זי איז געלאָפן, אין נעהיים, מיט דער נאנצער שרעק וואָס איז
אויף איר אָנגעפאלן, צו ווייבער, און מיט אראָפּגעלאָזענע אויגן, פּאַר־
שעמט, — אזוי ווי זי וואלט נעווען א מיידל ; מ'האָט איר נעזאָנט:
זי זאל שטארק זיין אויסנעהיט ביי די טינדסטע באריונג אויף

איר לייב, באוואוסטזיניק אדער נישט באוואוסטזיניק, ווארים דאס קלענסטע ביסל ווייסן, דערשרעק, באגענעניש — קען זיך ווירקלאך באלד אפרופן אויפן פיצעלע קינד ; און זי ווייסט שוין ווי א געניטע צו דערציילן פון פרויען, וואס האבן זיך אין דער צייט אנגעכאפט ביים פנים, זעענדיק א פייער — האבן זיי געהאט א קינד מיט א פלאם אויפן בעקל ; אן אנדערע, וואס האט זיך אזוי ארומעט פארזען אין א הויקער... אזוי, אז ס'איז נאר פון פארלירן זיך, און נישט וואס זי האט אנגעהויבן אזוי פרי צו טראגן, און פונדעסטוועגן האט זי זיך נישט געקענט בארואיקן, איינס מיט ס'אנדערע צוזאמענגענומען און זי איז געווען אויף צרות ; מער ווי זיכער : אז זי איז אנגעקליידט מיט, גאט דער לעבעדיקער ווייסט, וואס פאר א באשעפענעניש ; און דעריבער נישט נעקענט, ווען אפילו זי וואלט געוואלט — זיין פריי, יונג, צעלאזן, און במילא שטארק אויסגעהיטן מיט איטלאכן טריט...

— כ'וויים, קינדעלע, אז דו ביזט אין אזא צייט, — נו, ברויכסטו זיין צעטראגן ?... קארג פרויען זיינען גלייך מיט דיר, און נאר נישט אזוי קאפריזנע ?... — האט ער זיך פאר איר געקלאגט :

— יא, — זאגט זי, — אבער אזוי פרי שוין... דערמאן זיך...

און אזוי ווי זי האלט זיך דאן אן זיין ארעם, האט די געוואוינהייט זייט זי האט אנגעהויבן צו טראגן — זיך צוהאלטן גייענדיק אין גאס אן זיין ארעם ; דריקט זי אים נערווען, האט מורא זיך רעכט אומצוקומען ; אבער דא טרעפט זי זיך גראד ווייל זי ווייל נישט, מיט א שטיינערן געטל ערגעץ אויף א ראנ־גאס, און זעט ווי עס שטייט אזוי איינגעמויערט און פארקרימט : „לאז־מיך־געמאך"... אויסגעבויגן, נאר אראפצופאלן... אזוי גיט זי נאך פעסטער א נעס־ארום דעם מאנס האנט, און מורמלט :

— זעסט : א יוזל... א יוזל...

ער הויבט אויף נ'קאפ, זעט : איר פנים איז אזוי בלייך, טיף־דערשראקן, פרענט ער :

— איז וואס, קינדעלע, שרעקסטו דיך אזוי, — א יוזל?...

רעט זי נישט מער, נאר פינטלט אזוי מיט די אויגן, און גייט ווייטער מיט אים; און ביז ער קען זיך עפעס רעכט דערשלאגן, וואס־וועז, דער יוזל קען איר שלעכטס טאן, אזוי באגאנגט זי זיך שוין ווידער מיט עפעס א קליין מענטשעלע, א ליליפוטל, א הויקערל, וועלכעס נייט זיך אזוי לייכט, גרינג, מיט דראבנע טריטעלאך, מיט אן אויסגעגלאנצט שמעלצנדיק פנים'ל, און דריקט שוין צוזאמען מיטן גאנצן כח די האנט זיינע, שפרינגט שיעור נישט פון דער הויט ארויס:

— א הויקער...

איז ער נאכמער פאר'חדוש'ט און פרעגט פארוואונדערט נאכמער פון פריער:

— איז וואס ארט דיך, א הויקער?...

זי קען נישט רייכן, וואהרים איר בליק לויפט נאך ארום צווישן דער מענגע מענטשן, זי זוכט דעם הויקער, כאטש זי וואלט אים גארן נישט געוואלט זען, — און באגאנגט זיך, מעשה שטן, מיט א נעגער, מיט א שווארצן, שמייכלענדיקן נעגער וואס איז אזוי עלע־גאנט אנגעטאן און פארפוצט, נאר מיט א קויל־שווארצ־פנים, — און הויבט אינגאנצן אן צו ציטערן, צו פלאטערן, אז ער כאפט איר אונטער'ן ארעם זי זאל אינפאך נישט אומפאלן.

— וואס האסטו אזעלכעס געזען, זאלסט זיך האבן אזוי דער־שראקן, קינדעלע?

— א נעגער! — שטאמלט זי — א שווארצן...

— נו, איז וואס נייט דיך אן דער שווארצער?...

— דו פרעגסט נאך: וואס?... — ציטערט זי מיטן גאנצן קערפער, און קען נישט קומען צו זיך — הייסט: ב'קען דאך זיך פארזען אין אים!...

— האסטו מורא, דו זאלסט זיך נישט פארזען? — ציט ער פרייער אפ נ'אטעם.

— כ׳וויים ? אין אזא צייט ?... מ׳זאגט : ס׳האט א סך דערצו... און דו וואלסט דיך נישט געשראקן, וועו איך וואלט נעהאט א קינד מיט אזא שווארץ פנים׳ל און שווארצע הענטלאך?...

אויך זיין בלייך פנים, דעם מאנס, האט נעשפילט א קריינקלאך צעצויגענער שמייכל ; ער איז געזעסן האלב אנגעשפארט אין דער וויכער שטיל, און דער פארליגטער פום האט, קענטיק פון זיך אליין, זיך באוואוינן.

— האסטו טאקע מורא, פאר א בארזענים ?... אן א גע־לעכטער, מורא : זאלסט נישט האבן א קינד מיט א קעפל פון א פערדל ?...

זי האלט די אויגן אראפגעלאזט צו דער ערד, אזוי ווי זי וואלט אים נישט נעקענט קוקן אין פנים אריין, און איז פעסט ביי זיך, אפגעמאכט :

— וואריים, ס׳קען גאר נישט געמאלט זיין, מיינסטו ?...

— כ׳וויים נישט, אויב יא — זאגט ער אפגעהאקט — און אויב ס׳האט ערגעץ געזאלט טרעפן: א פרוי זאל האבן אזא באשע־פענים, ווי א קינד מיט א קעפל פון א פערדל, פיסלאך פון א חזיר׳ל, אזוי ווי דו האסט דיר אין קאפ ארייגעזעגומען....

זי לאזט זיך נישט איבערריידן, און ווערט אלץ מער צע־טראגן ; האט אראפגענומען די בילדער פון די ווענט, ארייגע־שטעלט און פארשטעקט די גיפסענע קעפלאך אין דער שאנק, און דרייט זיך ארום אין די שטובן, וועלכע זענען אוים אזוי ווי זיי וואלטן קיינמאל נישט געווען דערוימט ; ביי אים צעשמייכלט זיך אפט ס׳פנים, פאר עגמת־נפש, פארשטייט זיך, און יעדעם מאל, ווען זי באגרייפט עפעס אנדערש, ס׳זאל איר נישט זיין אין די אויגן, — זוכט ער אלץ מער איר אויסצוריידן :

— ס׳א נארעלע דו ביזט... מיינסט : כ׳מאך מיר עפעס ?... ס׳פאלט מיר גאר נישט איין !... כ׳וויים : ס׳איז מיט אלע אזוי... ביי אן ערשטלינג, וואס איז דער חדוש ?.. ס׳איז ביי דיר פון אלע

יאָרן געווען פֿאַרשלאָסן, און איבער וואָס דו האָסט א מאָל בלויז געקענט קלערן, — לעבסטו עם אצינד איבער אין דער אמת'ן — וואָס איז דער חדוש, אז דו ביזט אביסל ארָאָפּ פון וועג ?... נישט מער, דו וועסט צוריק ווערן א מענטש, אז דו וועסט אויסטראָגן... איבערקומען... און... זען...

זי הערט אים ווי די וואַנט ; נאָר וואָס פאר די לעצטע טעג איז ביי איר עפּעס געקומען צו קריכן א מחשבה אין קאָפּ אריין, אז זי ברויך גאָר נישט אויסווארטן ביזן סוף, ביז זי וועט האָבן, נאָר קען נאָך פריער, א סך פריער אויך דערגיין, וואָס ס'טוט זיך ביי איר אין די געדערים, און נעמט שוין, אויך דעם סמך, צושטיין צו אים, דעם מאן, און אויספרענן אים :

— דו קענסט מיר נישט זאָגן : אויב א פארזעענישׂ מיט א קעפּל פון א חזירל, קען לעבן ?...

— פרעג מיך עפּעס גרינגערס ! — דרייט ער זיך אוועק פון איר, מיט פארדרוס.

— ניין, — קלעפּט זי אין אים — כ'וואָלט דאָס דורכאויס געוואָלט וויסן...

— וואָס ? — שטייט ער אומבאהאלפן, און צענומען מיט די הענט.

— אויב א קינד מיט א קעפּל פון א חזיר'ל, קען לעבן ?...

— שטייט זי איבער אים.

— וואָס וויים איך ? — קוקט ער איר מיט געבעט אין די אויגן.

— און אויך מיט פיסלאָך פון א פערדל ?...

— ווילסטו, איך זאָל דיר דאָס זאָגן?...

— וואַרט ! — האָלט זי אים אָפּ, — וועז דערפילט מען ס'קינד אין בויך ?...

— דאָס זעסטו, איז שוין גיכער א זאָך...

— נו, זאָג...

— ברויכסטו ביי מיר פרענן ?... איך בין נענייט אין די ואכן ?... גיי, פרענ יעדע פרוי, וואס האָט נאָר געהאָט א קינד, וועט זי דיר דאָס זאָגן...

— און דו ?...

— כ'וויים ?... — קען ער זיך נישט ארויסהעלפן — מ'זאָגט: אז אויפן פינפטן חודש, מ'לייגט צו די האָנט צום בויך, שפירט זיך ווי ס'גיט א פיק...

— אויב אזוי ?... — צעשטראָלט זיך איר פנים, — וועל איך דאָך שוין באלד אינגיכן וויסן ; וואָרים ס'איז דאָך אונ־מענליך, אז א פארזעענישׂ זאָל לעבן...

און זי ציילט, רעכנט, — אלע טאָג ציילט זי און רעכנט ; נאָך איטלאכן מיטאָג ציילט זי, איז פארטאָן בייטאָג און ביינאכט מיטן רעכענען די טעג ; קען אפלינן שעה'ן לאנג, ביי א פארהאל־טענעם אָטעם און זיך נישט געבן קיין ריר, און איז פארנומען מיטן זוכן לעבן. אויב זי דערשפירט נישט עפעס א הויך, א בלאָז, א ווינטל אין בויך ; א סך מאל גיבן זיך ווי נעווייניטלאָך, די נערע־רים א טרייסל, און זי מיינט : זי האָט שוין אננעטאפט ס'לעבן פון פיצל עופה'לע מיט דער האנט, אבער אז זי בלייבט אין א ווייל'ע ארום אפגענארט, אזוי ווערט זי אומרואיק : ס'ווי'ל נישט לעבן ביי איר... זי טראגט א שטיין אין בויך... און די שווערקייט אויפן פנים רוט דורכאנאנד, פונקט ווי די וואלקנס חשון־צייט, אויפן הימל ; אין איר גיין און שטיין, טאָן — שפירט זיך די אננע־שטרענגטקייט ; ס'ציטערן, ס'פלאטערן, קומט אומגעריכט, ווי אנ־פאלן ; זי פילט זיך נאָר נישט ווי א פרוי אין דער צייט, וואס ביים ערשטן מאָל, פלוצלינג, נאכן איבערלעבן די נאנצע מיידלשע יוגנט, — ס'הויבט אָן בליען ביי איר, אומגעריכט, זי ווייסט נישט פון וואנעט און ווי אזוי, אויף א וואונדערלאכן אופן נאָר ; און דאָס אינערלאכע, דאָס פרויענלאכע אין איר באקומט אן אנ־דער וועגדונג, אינהאלט ; איר קערפער בויט זיך איבער, פאר־

לירט צוביסלאך די יונגע מיידלשע פארמען, ווערט אינגאנצן אן אנדערער ; מער — צעלאזענער, צעשווימענער...

און אז זי וועט האבן א פארזעגניש, דאס איז שוין ביי איר גע־ווען פעסט אריינגעהאקט אין קאפ; זי האט נאר נישט געוואוסט, און זיך נישט געקענט אויסמאלן, ס'א שטייגער מין באשעפניש דאס וועט זיין ?.... צי מיט פיסלאך פון א פערדל, קעגל פון א הזיר'ל, א קערפערל פון א קינד אויף פיר פיסלאך, — פון אזעל־כע אויסטערלישע ברואים וויסט זי גענוג ; און וויפל זי האט זיך נישט געבראכן נ'קאפ, געזוכט כמנים, איז אלץ פאר איר געבליבן א סוד, דער אייגענער סוד ווען ס'איז פריער אוממעגלאך צו דערגיין ביי א טראגן :

— אויב ס'קינד וועט זיין א אינגל אדער א מיידל ?...

זי האט זיך געוואלט דערמאנען אין אירע באגעגענישן פון פאר דער לעצטער צייט, אויף וואס א שטייגער, — זי האט זיך לענגער געקענט האבן בארקוסט ; האבן ווי אויף צו להבעים — פאר איר אלערליי קאליקעס געווימלט, מאדנע ברואים, פלעדער־מייז זיך געטשעפעט, שאטנס אויף די גלייבע וועגט געקראכן, אזוי דאס זי האט נישט געהאט פאר זיך קיין שום מיסטער פון א קא־ליקע אויף וועלכן זי זאל באשטימט האבן לענגער געקוסט ; און וויסן : אזעלכעם מער וועניק וועט ביי איר זיין...

זי האט שוין דערנאך צוליב דעם אינגאנצן אויסגעמיידט די גאס, און זיך וויטער ווי איבער דער שוועל פון איר שטוב — נישט געירט ; אבער ס'זיצן איינע אלייז, און די ליידינקייט פון אלע שטובן, האט זיך באזונדער זייער שלעכט אויף איר אפגע־רופן ; הוריות זיינען געקראכן אין קאפ, אנשיקענישן, אומנעבע־טענע... און נאך שפעטער — שוין מיט אלעם זיך אפגעהאלטן פון ארויסקוקן דורכן פענסטער, וואס גייט ארוים צו דער גאס ; ווייל, עטלאכע מאל, וואס זי האט צענומען די גארדינען פון דעם אייג־איינציקן גאספענסטער, און זיך נאר פארקוסט אונטן־אראפ, אזוי

האָט זיך עפּעס אלצ־אינ־אינעם און ווי אויף צו להכעיס אַרומכ־
געוואָרפן א הויקערל, א קליין רירעוודיק מענטשל, טאקע אפילו
אן עלענאנטל, מיט א קורץ פראקעלע, און פּיצלאך לאקירטע שיכ־
לאך, אז מ׳האָט קוקנדיק דאַרויף נאָר נעקענט שמייכלען: „ווי
ס׳מענטשלט זיך, ס׳קליינע...“ זיין פּנים׳ל איז נעווען שוואַרץ,
אפילו נאָכן פעטן נעדיכטן, אויסראַזירן; די שוואַרצקייט האָט
געגלאַנצט ווי באשמירט מיט פּאָמאַדע, און אזוי ווי ס׳וואָלט זיך
נישמאָלצן אויף דער זון, דאַרויף עפּעס צעגאָסן געוואָרן, אז ס׳האָט
נישט ווילנדיק געמוזט שטארק עקלן...

אָט דאָס הויקערל טרעט נישט אפּ פון איר פענסטער, כאָטש
ער האָט זאָגאָר קיין אייניציק מאָל פאַר זיין אריבערקלייבן זיך פון
יענעם טראָטואַר אויף אירן, — נישט אויפּנעהויבן די אויגן צו
איר, געקוקט צו איר, איז זי יעדנפאַלס געווען מער ווי זיכער,
אז ער פּאַרעט זיך דאָ נאָר רק איר צוליב... איינמאָל שטעלט
ער זיך אפּ אין מיטן גיין, פּארנעמט זיך א טריט צוריק און דרייט
זיך ווידער באַלד אויס, נעמט גיך און דראָבנע צוריקגיין, ווי ער
וואָלט זיך דערמאָנט אין עפּעס א פּארגעסענע זאַך, און ס׳הארץ
נעמט איר קלאַפּן:

— אָט־אָט, קוקט ער שוין אַרויף צו איר, זיי זעען זיך, און...
שוין... אוא הייקערל וועט זי באשטימט האָבן...

אָבער ער האָט נישט אַרויפגעקוקט און אויף איר פּנים שיינט
א גליקאָבער שמייכל, א קורצער, ווי א זונעלע אין א טריבן טאָג...
אירע אייגלאַך גלאַנצן־אויף און ווערן באַלד טריב...

אין שטוב איז אומעטיק־שטיל, ס׳הערט זיך כ׳זשומען פון א
פליגעלע; א זוניקער זיל ליגט פון פענסטער־אויס און שטעכט זיך
אַריין ווי א שפּיז אין דיוואָן; ער ציטערט, רויעט, ווי אָנגעפּילט
מיט לעבעדיקע מיקראָבן... און זי זיצט אזוי, מיט א פוסטן קאָפּ,
ביז זי באַרירט זיך מיט אלעם, קומט אַוועק אין דער אַרומיגער
לויפיקייט, צעגייט זיך ווי א שטיקל אייז אין ווארים וואַסער;
בלויז ס׳איינע הארץ פאָכט, און די לונגען בלאזן זיך אן ווי א

לעבעדיקע זאך, — ווייטער איז זי איננאנצן טויט, די פּים אפּ־
געשטאַרבן, די הענט — אָפּגעשטאַרבן, דער גאנצער גוף ליים, און
נאָר־וואָס אין בויך בלויז, דוכט זיך אינווייניק — רירט זיך עפּעס...
ס׳רירט זיך... פּיק... א פּיסעלע — נעריטס... א הענטל זיך גע־
וואָלט אויסגלייכן, און אזוי ווי א פּליגעלע א דראָפּענעטאָן אויף
א האָרעלע, א גערָאנק — — — — — — — — — — — —
— — — און זי שטייט שוין אויף די פּים, שטייט גלייך, זיכער
און אָנגעשטרייגט; ס׳פּנים פּארכאפּט; און מיט א מאָדנע גרי־
מאָס פון טיפּע ענטציקונג, פּאָלקאָמע פּארגעסענהייט, — איז זי
אריינגעטאָן אין זיך, מיט אלע חושים הערט זי, און ווייל נאָכ־
אמאָל דערשפּירן, און נישט צופּעליק, נאָר נאָכאמאָל טאקע —
אזוי ווי ס׳האָט זיך נעריטס ביי איר צופּריער — אָנגעהויבן לעבן
פון זיך אליין, דורך א וואונדערליכן אופן; אבער אזוי ווי זי
שפּירט שוין מער נאָרנישט, — נעמט זי גלייך אויסלייגערן די
גלידער, ס׳פּנים זיך צו לייטערן, און זי קומט ערשט צום שכל, ווערט
נאָנץ באַוואוסטזיניק, פּאַרשטייט אַצינד:

— ס׳איז נאָר אן אומגלאבע זאך ס׳זאָל שוין לעבן, ווען
ס׳איז נאָך קיין פּוּלע דריי חדשים נישט; און ס׳איז נאָך נישטאָ
קיין קינד מיט אלעם ביי איר...

זי נייט אוועק איבער דער שטוב, און מיטן ערשטן טריט, נעמט זי
א טרונק וואסער, און אז זי שפּירט זיך נאָך אלץ ס׳האַרץ נישט, אזוי
נעמט זי די אויפגעשניטענע לימענע פון טיש אראָפּ, בייסט איר טיף
אין מיט די ציין, אזש די הויט פון לייב ווערט אויף איר גערינצלט
פון דער זויערקייט, און נעמט ציטערן, שפּילן מיט די ציין; לייגט
זיך אוועק אויף דער אָטאָמאנע, אונטערשפּאַרנדיק ביידע הענט
הינטערן קאָפּ, ציט אוים די פּים, וועלכע בלייבן לינן צוזאמען,
ווי א צווילינג; ס׳לייכטע באטיסטענע שטוב־קלייד פּאלט איר
אריין צווישן זיי, און ס׳קומט אוים אזא לאנגער טיפער צווישנשייד.

וואָס העכער צום לייב — אלץ שמעלער, ענגער און נעדיכ־
טער; זי באטראכט אירע פיס, דעם גאנצן קערפער, וועלכער איז
אייגנטלאך בון דרויסן גאר נישט צו דערקאנען, און באהאלט אין
זיך א צינד, עפעס רעשטלאך פון א באשעפעניש; און וועו די
דאזיקע רעשטלאך, — טראכט זי — וועלן זיך אויפקלייבן, צור־
נויפנעמען, און אנהויבן וואקסן אין אירע נעדערים, — אזוי וועט
מסתמא דער בויך ביי איר מיטוואקסן, זיך צוביסלאך אויפהויבן,
צעציען, ווערן העכער, פולער, קיילעכדיקער, אז ס'וועט זיך גאר
אנגיין אן עקל פאר אים... מען מוז זיין זייער מאוס, דוכט זיך
איר, — ווייל אנטאן זיך דעמטמאל ווי מ'ברויך איז שוין אונ־
מעגליך; די טאליע איז מער נישטא, און מ'זאל זיך ווידער נעמען
איינשנירן אין קארסעט, קען ער צו שטארק צודריקן ס'לייב און
מאכן א תל פון פיצל עופה'לע...

א שטיל ווייענדיק געזאנג לאזט זיך דאן פון אונטן הערן,
פון הויף־צו, עפעס א לאנגער, אויסגעצויגענער, קלאגנדיקער מא־
טיוו, וועלכער גיט איר א שטארקן ברי; און זי שפרינגט אויף,
פאלט ארויף אויפן פענסטער, זיך איינאנצן פארגעסנדיק, און
דא דערזעט זי עפעס א מענטש מיט א קליין מאלפעלע, מיט וועלכן
ער גייט א פנים בשותפות בעטלען; דאס מאלפעלע טאנצט
משונה אויף א שטריקל, שפרינגט, ברעכט זיך: האפ... האפ...
און דער מענטש פון דער מאלפע איז אפגעריסן, ארומגעבונדן
די פיס מיט שמאטעס, אזוי ווי ער וואלט געקומען צוגייז פון
א ווייטע מדינה, — זינגט דאס אזוי אומגליקלאך, און ווינט זיך
אוים ס'הארץ...

ס'ווערט איר שרעקלאך נישט גוט צוקוקן. די פיס הויבן
איר אן ציטערן, און זי לויפט אוועק, ווייל זיך ערגעץ באהאלטן,
באשטעקן, אין באלט ארויין אין דער אנדער שטוב, א שטיק
משוגענע; אויך דא דערגייט דאס זינגען, און זי בלייבט שטיין,
די אויגן קריכן איר פון קאפ, זיי ווערן גרין, נאר ארויסצושפרינ־
גען; און — — — — ווי זי גיט איבער א רגע א רים אויף

די טירן פון דער שאנק, באגראבט זיך צווישן די קלייד־ער, דרייט זיך איין ווי א בייגל, קאָרטשעט זיך איינאנצן צוזאמען ווי א קליין פיצל קינדעלע, צוגעלייגט פון די אייגענע קלייד־ער, אויף וועלכע ס'האבן געפלאצט די היינגערס, איר אראפגעפאלן איבערן קאפ, איר צוגעדעקט און געבליבן ליגן, א בארג...

אזוי איז גוט, ס'איז שטיל, און זי הערט נישט מער דאס זינגען, זעט נישט די מלפּע — אבער פארדאס דערשפירט זי אצינד עפעס א ווייטאק אינווייניק... יסורים... ס'כאפן וויען... זיי קומען איינער אונטער דער אנדערע, נאך קליינע וויל־עס, און וואס עפּטער — שטארקער, רייסנדיקער, רייסן זיי איר אפ די לונג־אונ־לעבער, ס'הארץ מיט די בעביכעס, און זי קריכט שוין ארויס קוים מיט צרות פון דארטן, אין איין טויט־שרעק, פרואווט זיך גלייכשטעלן, אבער א קורטש האלט איר צוזאמען, האלט אויס־געקרימט די פיס; זי דערשפירט א פייכטקייט אויפן לייב, ס'ווערט איר היים, ס'שוידערט, א טויט־שוויים באגיסט איר, און קוים וואס זי דראפעט זיך נאך צו ווי־ס'איז צום בעט, וויסנדיק: „זי האט זיך צורעכט געמאכט... דער'הרג'עט..." נעמט קרעכצן, און איכ־איינעם כיט די ווייען, וואס נעמען ביי איר שטארקער, און צעלייגן איר, שרייט זי אויף העכער, פארצווייפלטער...

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

אז דער מאן איז געקומען אוונט־צייט א היים — האט ער די שטובן נישט דערקענט; דעם ווייב'ס בעט איז ווי ארייגעפאלן אין עס־שטוב, און מענטשן האבן זיך געדרייט ארויין און ארום, פרעמדע מענטשן, וועלכע ר'האט נאך קיינמאל ביי זיך נישט גע־זען, — ווי ביי זיך אין דער היים.

זיי זיינען אויף אים אנגעפאלן:

— פארוואס ר'האט די פרוי געלאזט אליין אין אזא צייט?..

— מ'זאל נישט געווען באצייטנס דערזען, וואלט ער שוין מער קיין ווייב נישט נעהאט...

איז ער געוואָרן טויט, און זיך נענומען בעטן, מ׳זאל אים זאָגן:

— וואָס ס׳טוט זיך?...

האָט מען אים באַרואיקט:

— ס׳איז אויף א מאָפּלינג, גאָר נישט קשה...

לעבן

ס׳איז שוין געווען שפּעט אין דער נאַכט, און די ליכטיקייט אין זאַל, וואָס האָט געשטראָמט פון טויזנטער ליכטער — האָט געשניטן די אויגן, זיי צוגעקלעפּט; די יונגע פּלאַטערדיקע מיידלאַך זיינען אָפּגעשטאַנען ווי די פּישלאַך, וואָס מ׳נעמט ארויס פון וואַסער; געווען מיד, און נאָכמער מיד — די לייכטע פּיסלאַך זייערע, וואָס זיינען געוואָרן שווער, פול־אָנגעגאָסן, זיך געבויגן אונטער די קני; און זיי, די מיידלאַך, האָבן זיך ענדלאַך גענומען לייכט און לופטיק ארייננלייגן אין די העל־שרייענדיקע מאַנטלען, פאַרנעמען א היים; און אין דרויסן, וואו זיי זיינען ארויס — האָבן די שווער־באַזעסענע אויטאָמאָבילן ווי א היים געבראַטנס זיי אויפ־געכאַפּט, און מיט איינע נאָך דער אנדערע זיך אָפּגעריסן, אוועק־געטראָגן אין דער פינסטער צווישן די טונקעלע הייזער וואָס ביי ביידע זייטן פון די גלייכע און צעדרייטע וועגן...

אויך ס׳יונגע כלה־מיידל האָט זיך ציטעריק צונויפגענומען, מיט א שעמעוודיקן בליק זיך צוגעזעגנט מיט אלע מיידלאַך, ווייבלאַך און טאַטע־מאַמע — בתוכם, און זיך זעלבסטשטענדיק ארייננגע־לייקט אין די ווייכע קישנס פון דעם אומרואיקן אויטאָ, וואָס האָט זיך שוין קוים געקאָנט דערוואַרטן אויף איר; זיך צוגעטוליעט מיט אזוי פּיל מורא צום יונגן קרעפּטיקן בחור׳ל, מיט וועלכן זי איז ערשט איצט אליין אוועק, שוין צו בלייבן מיט אים... די בעקעלאַך אירע האָבן געפלאַמט, די קניען געציטערט, דער קאָפּ זיך געוויגט, שלעפעריק, לאַשטשענדיק־ווייך געוויגט... און ס׳הערצעלע האָט נאָך עפּעס געלעכצט, געווען זיס פאַרשמאַכט; אלע ווילע זיך איבערנגעגעבן צו א לייכט דרימעלע, וואָס האָט געקענט ווי א דין

ויידן שנירעלע שפּינוועבס פון א שפּין וועלן איבערנעריסן, וועז דער בריטער אויטאמאביל האט זיך א הוידלנעטאן ערנעז אויפן וועג, וואו ער האט זיך געהאט צעלאזן, און מיטן גאנצן אימפעט גענאנגן...

— העלא ! — האט דער מאן אויסנערופן פיל פרייד, זיך שפּעט אויפכאפּנדיק אין זיין טונקעלן שלאפּצימער — אזוי פרי ביזטו שוין ארויסנעקראכן פון בעט, יונג ווייבעלע מיינס?...

ס'יונגע ווייבעלע איז שוין פון א צייט נעלענן אין דער אנדערע שטוב, נעלענן מאכטלאז, הפקרות'דיק צעוואלפן די פּיס, און ווי ערשט אויסגעאטעמט די לעצטע ווייען אירע... נעפילט אזא חלשות'דיקייט אויפן הארץ, א נודנעקייט, דאס ביי זיין ארויסקומען, האט זי פאר זיין בליק שעמעוודיק באגראבן ס'פּנים'ל, און נאר־רישלאך אים אוועקגעשטופּט:

— ניי, גיי, כ'וואלט נעוואוסט דו האסט אזא שלעכט הארץ, וואלט איך נאר נישט געווען חתונה געהאט מיט דיר...

ער האט נעלאכט.

אין שטוב האט א צינד נאכן האלבן טאג, אויסנעזען ווי ס'וואל נאך זיין נאר פרי; אויף אלעם איז נאך אזוי ווי נעלענן דער טוי פון פריען טאג, וואס האט אין ערשטן פרימארגן נאך זייער חתונה, נעווויינטלאך דא, — א ביסל שפּעטלאך אויפגעמאכט די אוינן...

דעם יונגנמאנטשיקל האט געשפּראצט די פּארב אין פּנים, די באקן — געבליט, און ארומשפּרינגענדיק ווי א צינ ארום איר, דעם ווייכן באשעפענים, האט ער אויף דער גיך ווי ר'וואלט קיין אנדערע ארבייט נישט באקומען, זיך נענומען צונויפטראגן און אנ־שטעלן צו אירע פּיס דאס זילבער־ווארג, דאס אלץ וואס זיי האבן באקומען צו דער חתונה געשענקט, און ווי א קינד מיט צאצקעס — זיך נעפרייט:

— ווי געפעלט דיר עפעס דאָס שטיק זילבער?.. און ס'אנדערע?... דער רויטער טינטער?...

ס'יונגע ווייבעלע איז נאָך אלץ אזוי ווי פריער געווען אָנגעברוגז'ט, — און די ליכטיקע שטיקער זילבער האָבן איר אויף קיין האָר נישט דערפרייט; זי האָט זיך אפילו געפוילט צו רירן; איר וויכער גוף איז געווען שוואר, וואָגיק, ווי א פייכטער שוואם, וואָס איז פול געוואָרן אָנגעזאפט פון לינן א גאנצע נאכט אי־ן־ן רעגן; אירע אויגן זיינען געווען טריב, א שטיק נעפל, יענער נעפל וואָס ווערט אזוי אָפט אין פרילינג, ווען ס'וועטער בייט זיך מיט דער שעה; די ערד ווערט וווייכער, וואָרימער די לופט, און ס'הויבט אן צו טריפן מיט זאלבן, שמעקן מיט וויירוך...

האָט ער איר גענומען אויף די הענט, צוגעטראָגן צום אָפענעם פענסטער, און איר געוואָלט דערפרייען:

— ווי געפעלט דיר עפעס דער נעגנט?... א שיין אָרט דיר אָפגעזוכט?...

האָט זי יא צוביסלאָך זיך גענומען אויפהייטערן; דער ליכטיקגעבענטשטער „נעיבאָרהוד" מיט זיינע גרינע הייזלאָך, שפילנדיקע זומער־פייגעלאָך — האָט איר טיפ אויפגעווועקט; ס'האָט איר גענומען ציען דאָס אויפגעפראָלטע לעבן אין דער ברייט־אויפגעוויקלטער וועלט, ס'הערצעלע צוריק געגומען פישטשען, די יונגע בייגדאלאָך — צו קנאקן, און זי איז באלד אליין געוואָרן ווי א זומער פייגעלע, וואָס וואָלט דא אריינגעפלויגן דורכן אפענעם פענסטערל, און געגומען ארומזשומען.

— ווי שיין ס'איז אלץ דא, מיין מאן... ווי שיין ס'איז אלץ דא...

און די פרישע, וווייבליך־געבוירענע פרייד האָט ערשט געגומען פלאטערן ביי איר ווי ביי א יונג פייגעלע, וואָס דערשפירט די וואָרימקייט פון ערשטן שטיקל זינדל אונטער אירע יונגע־פלינעלאָך, נאָר כאפנדיק אויפן אויג די שלאָפשטוב, וואו ס'בעט איז נאָך געשטאנען פון ביי־נאכט, — אָנגעוואָרפן, צעלייגט, צערודערט.

אזוי איז זי גלייך ביי זיך אראפגעפאלן און צוגעשפארט צום יונגנמאנמשיקל, זיך קינדיש נע'חדוש'ט ווי אויף גאר א גוואלדיק־נרויסע זאך:

— ווירקלאך, כ'בין שוין מער קיין מיידל נישט?...

— כ'בין שוין מער קיין מיידל נישט?...

איר מאן, ס'יונגע קרעפטיקע בחור'ל מיט די רויטלאכע האר, און שווארע טרייסלענדיקע שטיקער פלייש אויף די הענט — א־ז געווען זייער א היציק בחור'ל; שוין שפעטער אפילו, גאר שפעטער, האט נאך אלץ, איין גאט ווייסט פאר וואס, — ס'בלוט נישט אויפגע־הערט צו זיין אזוי וואכעם, און לויפן אין זיינע אדערן; און פון גרויס חרפה, וואס ער ווערט גאר נישט זאט — נעזוכט א תירץ זיך צו פארענטפערן פאר איר:

— ס'איז נאר דערפאר, וואס דו ביזט אזוי שיין, מיין ווייבעלע, אזוי יונג...

און נישט בלויז פאר דער צייט, וואס מיט איר זייענדיק, נאר אויך פאר די גאנצענע טעג וואס ער האט געמוזט ערגעץ אנניין מיט א „שאפ" — איז ער אויך אזוי צעטראגן געווען, זיך אפט פארגעסן, געמאכט טעותים, אז אלע האבן אויף דעם סמך פון אים אנגע'חוזק'ט:

— ס'יונגע ווייבל האט אים נישט־קשה צעדרייט...

אין אוונט, א היימקומענדיק אין זיין ליכטיקע היים, וואס איז פול געווען מיט די גוואלדיקע אויפטועכצער פון זיין יונג ווייבעלע — האט אים ס'הארץ גאר, גאר אנגעקוואלן, און זיך געקענט נאריש מאכן פאר איר, פיעשצענדיק זיך:

— אך, ווען כ'קען דיך אזוי האבן א גאנצן טאג ביי זיך...

לאכט זי:

— זע, דו זאלסט זיך ארויפארבייטן, און אליין ניין איז „ביזנעס" פאר זיך, — ווען איך קענען צו יעדע צייט קומען צו דיר...

זי איז געווען זייער מילד, ס'יונגע ווייבל, און עפעס ווי אויס רחמנות אים אזוי צוגעלאזן צו זיך ; געלאכט, ווי ס'יונגע מאנטשיקל ערגערט זיך, דראפעט זיך אויף די גלייכע וועגן, און שמייכלענדיק מכלומר'שט אויף א געלעכטער זיך פון אים אפגעווארט :

— ניי... ניי... כ'בין נישט איצט אויפגעלייגט צו דיר...

און נאכאלעם, פארט א מאן — אים טאקע דערפאר נישט געקענט בייקומען, און זיך נעמוזט לאזן... און ערשט נאכדעם ווידער הארציק לאכן פון אים, ווען ער פלעגט בלייבן ווי נעווינטלאך, לינן אזוי מאט... שוין אהן כח און ווידער נישט זאט... נאריש שלאגן איבער'ן פנים, אים צוטיילן פעטשלאך ווי א קינד וואס טוט אזויגס וואס מ'באדארף נישט.

— נא... נא... נא דיר... דו וועסט נאך ?..

— דו וועסט נאך ?....

ס'יונגע ווייבעלע, מ'קען נישט זאגן, איז נעווען זייער א שיינע, א שלאנקע, א מאגערע, פונקט מיט אלעם ווי מ'באדארף, — און פון פאר דער קליינער צייט וואס נאך איר חתונה, — נאר נישט געהאט פארלוירן פון איר ריין קערפערלאכער געשיקטקייט ; און אזוי ווי זי איז נעווען מיידלווייז, — שלאנק, בויגיק, אזעלכע איז זי אויך נעווען דערנאך — פון די שפיצפינגער פון די פיס, ביז צו די אקסלען ; און דאס וואס זי האט געהאט צו טאן מיט א מאן, איר אייגענער מאן, מעג זיין, — האט זיך דערווייל נארנישט ניט אפגערופן אויף איר ; און פונקט ווי זי האט פריער אפגעהיט איר צארטן קערפער — האט זי ערשט איצט נאכגיכער געהאט די מעגלאכקייט אים אפצוהיטן...

יעדן פרימארגן, ווען זי איז נאך געלעגן אין בעט, און דער מאן איז שוין געווען אוועק, — האט זי אים שוין נעגלייכט, דעם קערפער ; אפגעוויישט וואו א קנייטשעלע ; געוואוינגן, נעבויגן, גע־ שטרעקט אין דער לענג און אין דער ברייט ; מורא געהאט, איר

כערפער זאָל עפעס נישט נעמען אויף זיך, נאָר אלץ זיין אזוי לאנג, אזוי דין, — האָט זי געמוזט וועלן נאָכמער איבערקלייבעריש אין עסן, און פייניקן איר לייב...

דער מאן האָט דאָס נישט נעוואוסט; אָבער דערנאָך האָט אים שוין יאָ עפעס געגומען גיין אין נאָז אריין, און בלייבן פאר'חדוש'ט, זיצנדיק מיט איר ביים עסן.

— פאר וואָס עסטו נישט דאָס ברויט מיט פוטער, נאָר אזוי, טרוקן?... — פרעגן ערשטוינט.

האָט זי נישט געוואָלט אויסזאָגן, נאָר שמייכלענדיק באָ־האלטן דעם סוד, דעם סוד פון וואָס איר שיינער קערפער קען נאָך מאוס ווערן.

— כ'עס נישט געלן קיין פוטער, — זאָגט זי.

— און צום פלייש האָסטו אויך, ווי כ'זע — א שוואכן אפעטיט?...

האָט זי יאָ אפגעביסן א שטיקל, דאָס פויל נעקייט, און צום סוף דאָס אויסגעשפינגן.

— ס'איז צו פעט, ס'פלייש...

פון פאר דער קלינער ציים וואָס פון נאָך זייער חתונה, האָט זי, כ'יוננע ווייבעלע, זיך קארג־וואָס געהאָט אויסגעלעבט פון אירע מיידלשע באקאנטע; זיך נאָך לייכט נעקענט מיט זיי מיטכאפן אויף א „רייט" און נעוואָן אויסנעקאָכט אין אלע זייערע שמר־שטיק...

דאָס ארויסגיין פון פאפא'ס און מא'ס היים, וואו זי האָט געהאָט איר קליין באשיידן צוגעקליבן שטיבעלע, — אין דעם זעקס „רומיקן־פלעט" — האָט איר גאָר קיין פיצל מי נישט געקאָסט; פאפע האָט שוין געזאָרגט ס'זאָל אלץ זיין צו דער באשטימטער ציים און „אפ־טו־דייט", די מעבל און אנדערע קאָסטבארקייטן; און זי איז דאָך בלויז, ווי זי האָט זיך דאָס איינגערעדט — איז זיי אריין, אין די שטובן, און אין זיי געבליבן, רק צוליב די

צערטלאכקייטן פון דעם יונגן קרעפטיקן בחור'ל, איר מאן, ער זאל ווייניקסטנס שפירן א לעבעדיקן ווארימן אטעם צווישן די טויטע שטיקער „בארניטשור".

און אין די דאזיקע, זוניקע, העלליכטיקע שטובן, פלעגט נאכאלעם אויך נישט איינמאל אויף איר אנפאלן א בענקעניש; און דאס, ס'רוב, זיצנדיק אליין נאכן האלבן טאג אין דער ליידיקייט פון דעם גאנצן „פלעט"-שטובן, אזוי לאנג און ווייט אוועק פון איר אויפשטיין און מאנ'ס פארשווינדן, און נאכאמאל אזוי ווייט און לאנג, ביז ער וועט דארפן קומען צוריק; אין די דאזיקע נאכמיטאק שעה'ן, ווען ס'האט זיך דא גאר נישט באוואוינט, אלץ ארום איז נעווען אפגעשטאנען, קיין בלעטעלע זיך נישט נערירט. א צווייגעלע דורך א פיגעלע זיך נישט איינגעבוינן, — איז איר די לאנגווייליקייט אזוי שווער געווען בייצוקומען; און זיך געמוזט ארויסכאפן פון דער לופטיקער געפאנגנשאפט אירע, און אווען ווי אמאל, מיידלווייז, צוריק צו די מיידלאך...

קיין יונגע פרויען פון איר'ס גלייכן, וואס האבן זיך נעזאלט מיט איר ארומכאפן גלייך נאך דער חתונה, — האט זי אין דער משפחה נישט נעהאט; דער מאן האט אפילו יא געהאט אן עלטערן חתונה-נעהאטן ברודער, האט זי טאקע די פרוי יענע, די איינע שווע־גערן אירע, — נישט נעקענט פארטראגן; קודם כל, איז דער עלטע־רער ברודער אליין נישט נעווען דאס וואס איר מאן, כאטש פון איין טייג געקנאטן; און זיין פרוי — עפעס געהאט אזא זיסלאך קווי־טשיק קול'כל, נערעט אויף דער ביישטימע, אז ס'האט זיך איר נאר אויסגעדוכט, דעם יונגן ווייב'ל, אז וועגן וואס יענע זאל נישט ריידן, מעג זיין פון „דרעסעם", פון „דזשולערי", פון „בארניטשור", איז עס נאר בלויז אן אנשטעל, ווייל זי מיינט באמת גאר עפעס אנדערש, וואס זי ווייל ביי איר ארויסקרינגן, מיט א מיין, א פאר־דאכט:

— אויב ס'מאכט זיך עפעס נישט ביי איר?..

און אויך אויף די אנדערע יונגע מיידלאך, וועלכע זיינען נאך געווען מיט איר אזוי אויסגעקאכט, א מעשה פלא — האט זי אויך געהאט אן אויג, דאם זייער גאנץ חבר'ן זיך מיט איר, איז אויך א שטיק נאר דערפאר, וואם זיי ווילן ארויסקריגן פון איר :

— אויב ס'איז טאקע אזוי ווי זיי מאלן זיך דאם אוים מיידלווייז ?...

— ס'איז טאקע אזוי ?...

— אזוי און אזוי ?...

צווישן די אלע מיידלאך, ביי וועלכע ס'האבן זיך אזוי קריינקלאך גערייצט די געבליטן, קוקנדיק אויפן יונגן ווייבל ; שמייכלענדיק זיס־אויפגעציטערט מיט די אקסלען, זיך דערמאנענדיק אין עפעס ענליכעם, מענלאכעם און אומפארמיידלאכעם — צווישן די דאזיקע אלע מיידלאך איז אויך געווען איינע, אן עלטערע, בארשוויגענע מיידל, וואם האט איצט, אליין אפשר נישט אויסנזייענדיק נאר. — געזוכט איר אנצודריקן די גאל, נעמען די לעבער ; און ווען ס'איז זיי אויסגעקומען ביידע באנאנד צו זיין, האבן זיי זיך איינס ס'אנדערע די הויט אראפגעגעסן ; ס'עלטערע מיידל האט דאן אין איר געגנווארט אנגעשטרענגט געאטעמט, ס'נאנצע בלוט האט אין איר געארבעט, געשלאגן אין פנים אריין, און ס'יונגע ווייבל, ווידער, איז ביי זיך געווען געפאלן, פונקט אזוי ווי יענע א שטייגער — זאל זיך האבן ארומגעטראגן מיט א פרעטענזיע אויף איר מאן ; און אפשר גאר אזוי געברענט פון אייפערזיכט, וואם זי, די יונגע קאץ, לעבט שוין באציטנס מיט א מאן, און יענע די עלטערע, סאלידע מיידל — מוז נאך דערווייל פארשווארצן אירע טעג אין נעבט ביי זיך, אין ענגן חדר'ל, און זוכן צו פטר'ן די קלעפיקע לאנגווייליקייט מיט שווערע ביכער...

ס'אלטע, בטבע, רואיקע און פארשלאפענע מיידל, פלעגט זיך אומווארפן ווי א געבונדענע אין א שטייג ; זיך רעגן באהאלטע־נערהייט ; און ס'יונגע ווייבעלע, פארקערט, פלעגט ווידער אלע

וויילע ארויסקומען מיט אן אנדערע פרייד; מיט א געווייסע צע־
רייצטע, צעלאזענע יונג־וויבערישע פארשוויטקייט, וואס נאר אין
די האניק־חדשים; און קוקנדיק אויף איר, אויף דעם יונגן וויבעלע,
האט זיך נעשפירט, ווי יענע ווערט עפעס אומנעשלייערט אויף א
זעלכע מיני־כוואליעס, וועלכע מוזן אזוי אין נישט אנדערש ווי
אזוי — ארויסקווילן ביי איר... א מאל מיט דעם אומרואיקן ווארפן
פון א פוס; א מאל — מיט'ן צאפלען פון די הענט, מיט בלאע
שארפע בליצן פון די אויגן, און סתם מיט א הילכיקן קוויטשיקן
נעלעכטער, וואס קומט פון דער העלער הויט, ביי דער מינדסטער
קלייניקייט...

ס'אלט־פארעלטערטע מיידל לינט אוועקגעלייגט ווי א דין
פלאך ברעטל אויף דער קאנאפקע, די פים — שטייף, ס'פנים אויס־
געלאשן ווי ס'אש אויפ'ן פאפיראסל וואס זי רויכער־ט.

— ווייכט, — זאגט זי, איר אנמעטנדיק פון אויבן בי־ז
ארונטער — ווען דו זאלסט מיר אפילו נישט זאגן, אז דו האסט
חתונה געהאט, וואלט איך עס אויך גלייך געוואוסט, קוקנדיק אויף
דיר...

— וואס זעט מען דאס אויף מיר? — וואונדער־ט זיך ס'יונג
וויבל.

— אין בלויזן זיצן אפילו... — קוועלט ביי איר אן ס'האר־ן
אויף יענערס געפאלנקייט.

— ווי אזוי זיץ איך?... — תמ'עט ס'יונגע וויבל.

— א מיידל זיצט נאר נישט אזוי... — וואקסט ס'האר־ן
ביי דער אלטער מויד.

ס'יונגע וויבל פרואווט זיך צונויפנעמען, אבער דאס קומט
איר נאר שווער־אן, צוליכן גיבט וואס די אלטע מויד לאזט אין
איר אריין.

— א, דו זעסט?... ווען דו זאלסט אפילו ווען זיצן אנדער־ש.
וועלן שוין די פים דיינע נישט אזוי פארשלאפן אראפהענגען ווי
ביי אן אומשולדיק מיידעלע, וואס האט נאר קיין שום אנונג נישט.

און זיך אזוי צענעמען אן שום מיין...

און דאָס אלטע כיידל ציט דערביי אזוי, אין־לשער, אוים אירע לאנגע מאגערע פיס, — ווי׳ל זיך נעווים באווייזן מיט דער זעלטענער שלאנקייט פון איר מאנערן קערפער; מיט די אויכגע־גאסענע ליניען וואס איר אלט לייב האט, און איז זיי נעווים אויך באשערט צו האבן, נאר נישט אנדערש ווי ביי א שטיין, וועלכן כ׳האט אזוי צום ערשטן און לעצטן מאל, און נישט אנדערש ווי אזוי, — אויסגעהאקט, ער זאל זיך שוין מער קיינמאל נישט ענדערן, ביז׳ן טויט אריין...

זאגט זי:

— נא... קוק מיך אן... קענסטו דאכטן א מאל נאך אזוי שלאנק צו זיין?...

גיט זי א שפרונג־אויף, ס׳יונגע ווייבעלע, א נעביכענע; נעמט דין גיין, דראבנע, אויף די שפיץ־פינגער, ציקנדיק מיט די אקסלען, און באוויזט אויף אלע־לייי ארטן די יונג מיידלשע נעשפיצטקייטן פון איר קערפער.

— נו?... און אז כ׳האב שוין חתונה געהאט, בין איך אפשר נישט די אייגענע?..

שמייכלט זי אפילו נישט, ס׳אלטע מיידל, נאר וואס די אלע פארזעסענע יארן אירע, וועלכע זי איז העכסט ווארשיינלאך פאר־זעסן צוליב די אייגענע מורא, דאס איר קערפער זאל נישט פאר־לירן די שלאנקייט; די אלע פארזעסענע יארן אירע, קוקן ארויס דורך די שמאלע צווישענענימענע שפעלטלאך פון אירע מאטע אויגן, און וואַרפן אויף איר אן אן אימה.

— אזוי?... ביזט גליק?.. שלאנק?.. וואַרט־זשע, כ׳וועל זען שפעטער, ווי דו וועסט מיט א יאר שפעטער, אז דו וועסט אזוי זיין צוגעלאזן צו דיין מאן — אויסזען?... אויב דיין יונג שיין לייב וועט נאך אזוי יונג און שיין זיין?...

ס'אלטע מיידל, קען זיין, האָט זיך אפשר נישט איבערגענומען, וואָס כ'יונגע ווייבל הויעט ארום ווי א שמעטערלינג, נאָר גיכער טיפ־באדויערט די איינגעבוירענע פון גאָט געבענטשטע שלאנקייט אירע, וואָס וועט אונטער דער לאסט פון מאנס דורשטיקע פארלאנגען, פארלוירן גיין ערגעץ, ווי ס'צאַרטע יונג־פרויליכע איז ערגעץ ביי איר באַרלוירן געגאנגען...

און געלערנט מיט איר, נעקנעלט...

— דערווייטער דיך פון אים... מייד אים אוים.. ס'א שאד דיין שיין לייב... דיין ליכטיק גיין און שטיין...

און דאָס יונגע ווייבל, וועלכע דער ביטערער חשד האָט פון צופריער נאָך, כמעט אזוי ווי פון זיך אליין, א קליין ביסל בלויז געהאט אנגעהאלטן, — איז מיט איינמאל געווארן אויפגעוועקט, און ארומגעכאפט פון א בריטע נאטירלאכע מורא ; און נאָך יעדן מאל וואָס זי איז אויפגעקומען אין דער פרי, נאכדעם ווען דער כאן איז געהאט אוועק, — שוין נישט מער אראפגעשפרונגען ינע זארגלאזע, הויך־לאכנדיקע יונגע פרוי, וואָס האָט פול געמאכט מיט איר לאכן די שטובן ; נאָר, גיכער זיך געקענט ראפּטים א וואַרף־ארויסטאָן פון בעט, א נאקעטע, — ווי זי האָט ליב געהאט צו שלאפן ; מאכן צוויי־דריי שפריין, און בלייבן שטיין א דערשראָ־קענע, א ווילדע — וואָס וועט אויפגעוועקט דורכ'ן ביטערן צווייפל, שטיין אזוי, צעוואָרפן דעם קאָפ האָר... און נאכדאכטן :

— וואָס ר'האָט דאָ ווידער געטאָן מיט איר, יענע נאכט, דער מאן ?..

די נעכט אירע ווערן שווער. דער קלעפיקער קערפער זיינער וואָס ליגט נאָכט ביי איר אין שכנות, ווי א געדייענדער בארג — שטיקט, באַרכאפט נ'אָטעם ; און נאָר אינדערפרי, וועָן דער טאָג כאפט אים ארוים — אָטעמט זי גיכער אָפּ; א נאָנצן טאָג נאכדעם, ווי לאנג זי איז אליין, האלט זי דעם קאָפ אויפגעהויבן, לעבט און לאכט.

נאָר אז ס'קומט פֿארנאכט, וועלן די זון זעצט זיך, — נעמט ז זיך פֿארענדערן; ערוואַרט זי ס'אַנקומען פון מאַן, דעם יונגן קרעפּטיקן בחור'ל וואָס מיט די שווערע הענט, — מיט מורא; דער יונגערמאַנטשיקל, ווייסט זי דאָך, אייל'ט זיך דערפֿאַר אזוי גיך א היים, ווייל ער איז אינגאַנצן באַנומען מיט די ריחות פון איר וואונדערל'יך שיין ל'ייב, מיט וועלכן ער קען זיך נאָר נישט אנטזעטיקן; ער עסט ס'עסן, ווייס זי — ר'קוקט אויפן מעבל, ל'ייענט ס'בלאַט ציימונג, און פיל'ט אין אַלעם דעם ריח פון איר ל'ייב, — ר'האָט דאָך פֿאר איר דאָס אַליין געזאָגט; גל'יך, נאָכן עסן שטייט ער אויף פון טיש, מערקווערדיק־זאָס, איבערגענעסן, וואונדערל'אך־בארוישט, און נעמט אזוי ווי אין א זים שברות, צוועקשאַרן די שטול'ן; איז אזוי ל'עכערל'אך אומבאַהאַלפֿן ביים צוועקרוימען און צעשטעל'ן די בענקל'אך, וואָס שטייען אים אזוי ווי א שכור די הייזער, נישט אין ריכטיקן וועג, — וואונדערנדיק זיך נאָר:

— צול'יב וואָס מ'האָט דאָס באַדארפט אזוי צו צעשטעל'ן די בענקל'אך?...

זי וויסט שוין זיין מיין, און פֿארגעמט זיך ל'כתחיל'ה אין א ווינקל'ע, ער זאָל נאָר נישט באַמערקן און דערקענען אין איר... נאָר וועט די ראָל'עטן ל'אָזן זיך אראָפּ ווי ברעמען איבער ל'יכטיקע אויגן — אזוי וואקסט זי זיך אויס, דאָס דאַרע־קוואַרע באַשעפּעניש, און דרייט זיך אינגאַנצן אין ווי יענער פּייכטער וואַרים אין דער האַרטער ביינערנער מושל, אז מ'נעמט זיך צו אים צו רירן...

— ניי אוועק! — זאָגט זי, — וואַרים כ'בין נאָך נישט מיט אַלעמען...

דאָס איז אפּיל'ו ביי אים שוין א ניים; נאָר אזוי ווי ער שפּירט זיך דערווייל נישט, שמייכל'ט ער זאָט, צופרידן, און קען נאַריש־זיס, עטל'אכע מאָל איר איבערפֿרעגן:

— וואַרים דו האָסט דיר וועלן א מאָל דען אזוי שטאַרק נאָכגעקוקט?...

גלייכט זי זיך מיט איינמאל אויס, וואקסט זיך גרוים אויס, שלאנק אין שיין, און זעט אויס ווי עפעס א געשטראפטער מלאך, וואס האט צוליב א חטא באדארפט אראפפאלן אויף דער זינדיקער ערד, דא אפקומען; און מיט דער קאלטער לבנה בלייכקייט וואס ביי יענער בארלאטערטער מיידל אין די אוינן — קוקט זי אויף אים, בעטענד און אפשרעקנד...

— גיי אוועק, כ'בעט דיך...

ביים יונגן קרעפטיקן בחור'ל, איר מאן, האט זיך עפעס נענומען רירן אויף די נעהירן, און נעהאט ס'נעפיל ווי א פליג קריכט דארט, קריכט שווער, מיט גרוים סכנות נפשות, קלעפט זיך מיט אירע דינע פיסלאך צו דער זעלטענער פעטקייט, וועלכע זי מוז מיט יעדן ריר אוועקרייסן, פשוט...

ער האט נעקוקט אויף זיין יונג בליענד ווייב, און אין זיינע אויגן האבן זיך נענומען צוביסלאך אויסבריטערן די שמאלע אפלאן ווי ביי א קאץ, ביי וועלכע מ'ווייל ארויסרייסן דאס בלוטענד־זאפטיקע שטיק פלייש פון מויל...

— וואס?... — האט ער נאר נישט געקענט פארשטיין — זייט וועז דאס אזוי?... ווי לאנג?...

— ס'קען זיין פון א צינד, — איז זי געבליבן איינגעשפארט, — זאלסטו זיין מיט מיר ווי פריער פאר דער חתונה, אן נישט אנדערש...

און איר הערצעלע וואלפט זיך, גיט זיך איטלאכן הויב, איטלאכן צאפל, מ'זעט: ווי ס'צאפלט זיך א שטיק יונג לעבן, וואס ווייל נישט אונטער גיין, אלט ווערן...

ביי אים ווערט ס'פנים אויסגעצויגן, און באקומט אלע זיבן קאלירן; די ליפן נעמען זיך איין, אזוי ווי די ציין וואלטן זיך אין זיי איינגעבישן; ער קען נאך אלץ נישט ווישן, ווי אזוי ס'האט זיך פלוצלינג ביי איר דאס אפגעריסן; כאטש ווייט, ווייט ביי אים אין א קליין ווינקעלע פון מח, האט זיך אים אלע מאל

אויסנעדוכט, אז דאָס אַלץ באַדאַרף נישט מער זיין ווי אויף דער־ווייל, און אזוי נישט זיכער דערמיט, ווי ס'וואָלט אים נישט גע־קומען; און יעדנפאַלס זיך איצט אַנטקעגן נעשטעלט, טא־קע דערפאַר, וואָס ער האָט זיך שוין געהאט אזוי איינגעלעבט מיט איר, דאָס וועט אפילו ס'האָט נישט מער נעזאָלט זיין ווי אויף א באשטימטע צייט, — שוין דערמיט זיך געפילט אזוי תקיף. ווי ער וואָלט געהאט פאר אַלע מאָל א חזקה אויף איר... און בריים געזעגנ'ט, שטארק זיך אויסגעזעגנ'טעט:

— ס'וועלן דיר נישט אַנגיין די אַלע וואויערישע שטיק... כ'איז דיר עפעס אונטערגעפלויגן... ניין... חתונה געהאט — מוזטו זיין א ווייב מיט אַלעמען...

זי איז שטייף, ס'קעפל פאריסן, און האָט נאָך דאָס עזות, די העזה, זיך צו שטעלן אויף דעם־יענעם, באשר בכן, וואָס דער מאן וועלט ס'רוב אין די צייטן פון נאָך דער חתונה וויבערעיש, און פאר־פלאַפלט זיך געווינטלאָך, געטרויט זיך פארן וויבל פונקט ווי בארן גלח, — פון אַלע קלייניע און אומוויכטיקע עבירה'לאָך וואָס ער האָט אויפן נעווישן פון די יונגע און היציקע יארן, וועלן מ'איז אזוי נישט איינגעשטעלט, אזוי נישט געזעצט...

שטעלט זיך דוקא נראָד אויף די שוואכקייטן יענע, און מיינט אפשר מיטן נאנצן הארץ וואָס זי זאָגט:

— ער זאָל זיך וויטער אזוי זיין ,וועלן אפילו מיט איר, — ווי בחור'וויז; און באין ברירה, ווי דענסטמאָל, אז ער וועט נישט קענען אויסקומען — זיך ניין ערגעץ וואו אפזוכן וועמען, און זיך נאָכגעבן די מינוט, די רגע, ביי יעדער איינע, נישט קיין חלוק, וואו און אויף ס'ארא ארט ער זאָל זיך מיט אזעלכע צינוויפטרעפן; צופע־ליק, פון דער גאס אראפ, אדער אפגערעט, — אבי זי זאָל זיך קע־נען דורכדעם אפהיטן פון אים, וואָס מיינט: דערהאלטן איר רייץ... איר יונקייט...

ס'האט עפעס געשפילט ביי איר, ביי דעם יונגן ווייב'ל; דאָ, אַריינקוקנדיק אין זיינע אויגן, וואָס פֿארציען זיך מיט אַזא הויט — ווערן איבערגעזומען ווי צו א שטומע צונג, וואָס ליידט, און גלייך ארויספֿאַלן פון איר אמביציעזער שטייפקייט בלייבן אנמעכטיק אין זיינע ארעמס; פֿאר דאָס נאָכדעם צוריק אויפֿפֿלאַמען מיט גרויס ווייטאָק, און זיך אָפּעסן ס'האַרץ:

— זע נאָר, ווי זי האָט זיך דאָס געקענט לאָזן אַוועי, צוליב א נעבאכדיקן בליק...

און נעמט, א משוגענע, — שטרעקן די פּיס, זיי מעסטן אין דער בריט, נאָכזוכן א שלאָד אויף איר קערפּער; זען: אויב ער ווערט שוין נישט מיט דער מינוט בריטער... צעקראַכענער... הויבן די ברוסטן, — אויב זיי ווערן נישט פּולער, שוועכער; אָן שפּעטער, זי קומט ארויס בּאַר דער טיר, גייט זי גלייך ארויף אויף א וואָג —זיך אָפּוועגן; גייט ווייטער, אין ס'קומט איר אַנטקעגן א צווייטע וואָג — גייט זי ווידער ארויף זיך אָפּוועגן; אַוועי, פון איין וואָג אַראָפּ אויף דער אַנדערע ארויף; און מער ווי יסורים פון זיי האָט זי נישט; ווארים, ווען איינע ווייזט איר מיט א האַרעלע מער — ווערט איר שוין ס'בלוט געמינערט.

— א פונט וויניקער ווי א לויט — מער, זאָל זיין...

פּטר'נדיק די צייט ביים ווענן זיך — כאָפּט זי זיך שפּעטער, א קאַצענער קאָפּ, אז זי האָט ווענען אויף זיך געלאָזט וואַרטן; נישט חלילה, דעם מאַן, נאָר טאָקע דאָס אלטע מייד'ל מיט ווילכע זי ברויכט זיך נאָך היינט זען... און ביז זי דערלעבט קומען צו איר, — וויל שוין יענע פון גרויס קרייַנקונג, מיט איר נישט רעדן; אָבער אַזוי ווי זי דערציילט איר נאָר, ווי זי האָט איינגעקלעמט דעם מאַן אירן, אז ער דרייט זיך אַרום ווי אַן אָפּגעשלאָגענער האָן, איז בלאָ אונטער די אויערן — אַזוי גייט שוין יענע מיט איר ארויס, פֿארנעמט זיך מיט איר צום ים, געווינטלאָך... און דאָ, אויפן ברעג, צו ווילכן דער ים ווארפט זיך מיט גרויס אימפּעט, — נייען זיי ביידע שטיל, ארטיק, אָרעם צו אָרעם, טויטלאָך

אַנגעפּודערט די פּנים'ער, רויט אַנגעשמירט די ליפּן; ווינן זיך אַזוי גלייך, געשיקט, מיט זייערע עלאַסטישע קערפּער, אז ס'באַקומט זיך דער איינדרוק, ווי דאָס זאָלן גאָר נישט זיין קיין מענטשן, נאָר פּאַרצעלייענע פּופּן, וואָס מ'האָט אַנגעדרייט אויף דראָטן:

— אַזוי פיל און אַזוי פיל זאָלן זיי האָבן צו גיין; און אז ס'וועט זיך אויסנעמען — וועלן זיי פּארגעווינט בלייבן שטיין, אויסגעקנאַטענע פינגערן פון גיפּס, אָן יערן וואַרימן אָטעם...

ביים אלטן מיידל גייט דער ברוגז אַראָפּ פון פּנים, און זי ווערט וואַרימער צו איר, נענטער, פרייט זיך אַזוי, — וואָס ס'איז איר געלונגען אַרויסצופירן ס'יונגע וויבל, פונקט ווי א פרומע שוועסטער פירט אַרויס א זינדיקע...

ס'יונגע, געזונטע בחור'ל האָט זיך געצאַפּלט אין די ליכטיקע שטובן, ווי א פריש אַרויסגעכאַפּט פישעלע אויף דער ערד, — אָבער ס'יונגע וויבל האָט זיך שטארק געהאַלטן ביי ס'איריקע, און זיינע רחמנות'דיקע בליקן האָבן נאכער שוין גענומען אָנטרעפן אויף קאַלטע אויגן...

זי האָט אפילו איצט, זיינע פּטור זייענדיג — גיכער גענומען שפּירן דעם עול פון הויז; גיכער גערוימט, און ווען ער האָט געזען ווי זי פלייסט זיך, גיט אַוועק איר נאַנצע ענערגיע אויף א לאַדע נאַרישקייט, וואָס איז נישט ווערט די רייד, — האָט ער ביטערלאַך געשמייכלט:

— וואָס מיינט זי, דער נאר, מיט דעם מיך צו פארגיטיקן?...

ס'בלוט איז אים געוואָרן פעט אין די אָדערן, און זיי האָבן נענומען הויך אָפשטיין אויף די וויסע הענט זיינע, ווי די קישקעס... דער קאָפּ איז אים געוואָרן שוואר צו דערטראָגן; די שלייפן האָבן געהאַקט; ס'פּנים, — מאַט, ווי פון אן איינגעגעסענע וואונד; ער האָט זיך נאָכאַנאַנד ארומגעטראָגן מיט הארצווייטאָק, אזוי ווי פון א שטענדיקן מום, א מאוסן, וואָס מ'קען נישט זיינע פּטור ווערן...

און איינמאל, אוונט־צייט, וען ער איז געוואָרן פריי, — האָט עס אים שוין איבער א גוואלט נישט געלאָזן גיין מער א היים;

דער שטערן האָט זיך אים געקנייטשט פון עפּעס א מעגלאַכער מחשבה, און באַוואוסטזיניק זיך געלאָזט פּאַרטראַגן פון די פּים אין נידריקן שטאָט־טייל, וואו ער האָט א מאָל בחור'וויז, — נע־ וואוינט ; אָפּגעפּרישט דאָס אָרט, וואו ער האָט פּאר א סך יאָר געגעסן אָוונטבּרויט צו דער צייט ; כאָטש ס'האָט אים נישט קיינער דאָ דערוואַרימט מיט קיין שמייכל, מיט א בּרייטן ברוך־הבא, ווי ס'גיט זיך מיט א מענטש, א נאַסט, וואָס מ'האָט אים נישט געזען פון פּאר א לענגערע צייט, וויל דאָס אָרט איז שוין, ווער וויסט, וויפיל מאָל געהאָט איבערגענאַנגען אין אַנדערע הענט, און נישט ע־ טראָפן מער קיינעם פון יענע אַלע מענטשן וואָס האָבן אים אזוי גוט געקענט...

האָט ער זיך דאָך, ועט איר, פּאַרט נישט דערמאָנט אין דער מעגלאַכקייט, אז ס'וויב זאָל אים ערגעץ וואו אויסקוקן, ווי אויך אין דער לימיגקייט פון די שטובן, — וואו ער זאָל ברויכן אויספּעלן ; ער איז פון אַלעם וואָס איז צו אים געווען אזוי נאָנט — געווען אזוי וויט אוועק, מיט נאָר נישט צוגעבּינדן פון נעכטן, און צום באַדויערן — מיט אַלעם אָפּגעווישט, וואָס ס'האָט ווירקלאַך געקענט זיין, אויב זי וואָלט זיך געווען אָפּגענעבן צו אים, וווי א וויב...

אָפּגעגעסן, איז ער ארויס אין דרויסן, זיך אויסשטעכנדיק פּוי־ די ציין, און נייגעריק געקוקט אויף די נעדיכט־באַוואַיינטע הייזער; און דאָ זיינען אָננעקומען די מיידלאַך, א שרעק — נאָך אַלץ די איינענע מיידלאַך, מיט וועלכע ער פלעגט זיך אָפּשטעלן ריידן פּאר יאָרן א הער, אין די בחור'שע צייטן ; זיי האָבן קענטיק, דאָ נאָך געווואוינט, אודאי דערפּאר וויל זיי האָבן נעפּירט אזא דער־ וויטערט אָפּגעשטאַנען־לעבן ; ער נעדיינקט, וווי נישט איינע פון זיי פלעגט זיך א מאָל פּארנעסן, אָנשפּאַרן מיטן אקסל אָן אים, און מחשבות'ן, זיך פּאַרטראַכטן :

— ס'איז אפשר באַשערט, ער זאָל זיין איר מאן?...

דערזעענדיק אים איצט, האָבן זיי זיך נעבאָך אוועקגעדרייט ; וויסנדיק עפּעס פון א דריט און א פּירט מויל — פון זיינע נדולות,

האבן זיי געמיינט, אז די בלויזע נייערריקייט האט אים נעטריבן און ארומפגעבראכט אהערצו־צו; ווי מ׳קומט א מאל פון גרויס וואוילטאק, אין רייכן שטאנד, — א קוק טאן אין דער געוועזענער ארימקייט ארײן, זיך צו וועלן דערמאנען אן איר, כדי איר דערמיט נאכמער צו פארגעסן; די בלאסע שמייכלען אויף זייערע בלייכע באקן האבן אים דערמאנט אן דער קריינקלאכקייט פון אפגענארטע מיידלאך, ביי וועלכע מ׳קען זיך מער קיינמאל נישט מיטן לעבן אויסקויפן...

— איר ברויכט מיר נישט נאכטראגן קיין בייז הארץ, כ׳האט זיך אזוי נעמאכט, — זיי געפרואווט געבן צו פארשטיין — ווארים, ס׳איז נאך נישט נאכאלעם אזוי ווי איר מיינט?...

און די מיידלאך, וואס זיינען פון לכתחילה באלד נישט געווען אזוי שטארק איינגעגלויבט אין זיינע גליקן — איז שוין איבער א רגע געהאט ארויס פון קאפ, וואס זיי האבן א מאל פון א דריט און א פירט מויל געזאלט הערן איבערזאגן, און זיך ערשט רעכט מיט אים ארומגעכאפט; מיט דער אויפגעהעלטער פרייד פון אלטע איבערגעשטאנענע מיידלאך, וועלן זיי טרעפן אן אויף אן אלטן היימישן מענטש, וואס מ׳האט אמאל גאנץ ערנסט וועגן אים נעטראכט...

און זיך געפרייט:

— כע־כע... ער איז נאך, פילייכט, נישט מיט אלעם אויסגעשפילט, דער בחור...

ס׳יונגעמאנטשיקל וואס מיט די גראבע הענט און רויטלאבע האר, האט טאקע אנגעהויבן מער און מער צו פארלאזן די היים, ס׳יונגע נעשיקטע ווייבל, און זיך נענומען ווייזן אין דער נידעריקער שטאטטייל, ביים וואסער, — אויסקוקן די ארימע מיידלאך פון אמאל און מיט וועלכע ער איז ערשט געווארן אזוי היימיש...

און אויפ׳ן ערשטן שטאק, דא ערגעץ אין א הויז, וואו ער איז אמאל אריינגעקומען צו אייניע א מאום׳ע, ווי נעווייניגטלאך צע־

פאלענע מיידל, מיט קורצע, גראבע פיס ; איינע פון א סך, וואס האט שוין אויפגעהערט צו וואַרטן אויף עפעס גוטס אין איר לעבן, אין איז תמיד גרייט אויף וועלכן אופן ס'זאל נישט זיין, זיך אפצונעמען א קליין חלק פון א גרויס — אבי איינע יארן זאלן נישט האבן צום איבעריקן פארשווינדן מיט גאר נישט...

ביי די איינע מיידל האט ער זיך געוואלט איינבעטן, און דער גוטער יאר ווייסט, צי ער איז שוין אויף אזוי וויט געווען פאר־נארט, אדער געפאלן ביי זיך, אז ר'האט נישט געזאלט זען, ווי אירע אויגן האבן אויפגעלויכטן מיט זיין קומען ; זי האט געלאכט מיטן גאנצן הארץ, ווי דאס בחור'ל איז בארשעמט און האלט אראפגע־בויגן ס'קעפל ; וואַרים נאך מיט יארן צוריק, אז ער פלענט קומען, האט זי אים שוין, צוליב איר הויכע עלטער און מאוסן קערפער, — נישט אוועקגעשטופט ; עס איז איר נישט געקומען גאר אויף די נעדאנקען, אז ער שעמט זיך איצט, ווייל ער האט שוין א ווייב ; ס'קען זיין, דאס איר אייגן בארפינסטערט לעבן, וואס איז אויסגע־גאנגען און פארלאשן געוואָרן אין דעם וויסטן שטובעלע, — האט דאס אזוי מיטגעבראכט, אז זי זאל זיך גאר נישט וויסנדיק מאכן, און אים נאך אפשר גאר דאנקבאר זיין, בענטשן יעדע איבעריקע שעה וואס ער וויילט איר, אין דערפרייט איר... זי האט אים געלאסקעט. דעם יונגענמאנטשיקל מיט די רויטלאבע האר, וועלכע זיינען אים אלע מאל געלעגן בארשווייסט אויפן שטערן, נישט האבנדיק נאך דאמאלט קיין אנונג, דאס ער קען איר נאך דערפאר אפשר ליב באקומען... ווירקלאך ליב באקומען... און זיך בלויז באנונג געלאזט, געווען איבערגליקלאך מיט די געציילטע מינוטן, וואס א מאן, א שטארקער, געזונטער, פול־בלוטיקער מאנסביל, האלט איר אין זיינע ארעמס ארויינגענומען...

ס'בחור'ל האט זיך דערפילט יום־טוב'דיק, אויף א מדרגה, דוקא אין דעם ברודיקן לאך פונם טענעמענט־הויז, וואו ס'האט געשלאגן מיט א שרעקלאכן געשטאנק פונם „יארד", און א זויערער ריח פון פארזויצטע איבערבליבענישן, האט אפגעדרייט די נאז ;

דער קאָפּ איז אים געווען קלאָר, דער שטערן אויסגעלייטערט, ס׳האָט אים צוריק געגוטען א השק צו לעבן... צו לאכן... זיך הויך אויס־צולאכן...

הארט די בלייכע זאמד־ברעגעס ביים ים, זיינען אין די אוועטן פון די הייסע טעג געגאנגען מענטשן ; געגאנגען ארטיק, מיט אָפּ־געמאסטענע טריט, זיך נישט איינגעבויגן צוליב עפעס־וואָס דאָרט. ס׳האָט זיך זיי געקענט פארוואלגערן אונטער די פים ; און נישט איינגעקוקט זיך, ווען דער ים האָט זיך פון ערגעץ אלצאיינעם אָפּגעריסן, און געוואָרן צוגעטראָגן מיט אזעלכע גבורה׳דיקע כוואָליעס, צו זייערע פים ; און צווישן זיי, די מענטשן, געווויינטלאָך. ס׳יונגע ווייבל מיט דעם אָפּגעבלאָקירטער מויד ; נישט געגאנגען דאָס מאָל פאָר תענוג, נאָר אומרואיק זיך באוואוינען, און נאָר נישט ווי איר שטייגער — זיך געטרייסלט, געשאָקלט ווי א דאָר פיכ־גערדיק בוימעלע, הערבסט־צייט, ווען דער ווינט קריגט עס אריין אין זיינע הענט, און נעמט עס אזוי מסוכנ׳דיק ווייג, אט־אט, ביז צום איבערבראכן... ס׳האָט איר געדאָרט דער קאָפּ פאָרן יוננ־מאנטשיקל, וועלכער האָט שוין, זי ווייסט נאָר נישט פארוואָס — אויפגעהערט פון פאָר דער לעצטער צייט איינאנצן א היים צו קומען ; און אָנגעשטרענגט, ווי ס׳הארץ וואָלט איר געזאָגט, אז ער ברויכט זיך ערגעץ דאָ וואלגערן אין די זאמדן, וואו מ׳קומט פון אלע ווינקעלאָך פון דער גרויסער שטאָט, — געקוקט ; נע־שלונגען מיט די אויגן יעדע ענלאכקייט פון א מאן וואָס פון זיין הויך, וואוקם, ביז ס׳האָט זיך פאר איר ענדליך אויסגעשיילט דער קערפּער — דער פולער אויכגעטאקטער קערפּער זיינער, — ער איז געווען איינגעדרייט איניינעם מיטן גראָבן מיידל, — און ס׳הארץ האָט זיך איר שיעור נישט אָפּגעריסן פאָר צרות :

— וואָס איז, דו ווילסט שוין מער נישט וויסן פון מיר ?...

ער האָט זיך גאָרנישט אָפּגערופן, און זי האָט איבער דער איינער רגע פארשטאנען איר בראָך : אז זי איז איצט נעבליבן

אליין אין דעם וועלטל, איינע אליין, וואם וועט באלד זיין צונליוך מיט יענעם אלטן פארזעסענעם מיידל, וואם מיט איר אפגעשלא־סענער טראכט, וועלכע קיינער וועקט נישט איבער ; זי וועט קענען ווי זיי בלויז הנאה האבן פון די זיידענע פינגער, דינע נע־שליפענע נעגל, נישט מער... און פארביטערט, אזוי ווי די נאנצע וועלט וואלט איר נישט מער איינגענאנגען — זיך נענומען רייס! רייסן פון דער אלטער מויד, וואם האט באקומען ס'אויסזען פון א שפין אין אירע אויגן... און מיט א טיפע הרטה צום מאן, וואם זי האט אים נעהאט צו פארשאפן אזוי פיל פיין, — נעבעטן :

— קום אהיים... כ'וועל זיין צו דיר וואם דו ווילסט...

ער איז נעלעגן אויפגעדרייט ; ס'הארץ האט זיך ריזיק נע־הויבן, און ס'צער — ביי אים ארויסנעברומט ווי ביי א טויב פון די אויגן...

דער נעוועזענער

מיק, דער געזונטער יונג מיט די בריטע פּליצעס, און רויט בלוט־שפּראָציק פּנים, — האָט צופעליק פּאַרלוירן אין פּראָנקרייך די פּים; דאָס אָפּשניידן אים די פּים ביז העכער די קני, — האָט, קענטיק, נישט אַזוי שטאַרק געאָרט דעם אויבערשטן טייל קערפּער זיינעם, ווייל ער האָט נאָכער נאָרנישט ניט געהאָט פּאַרלוירן פון די שטיקער פּלייש, וואָס האָבן זיך געווארפן אויף זיינע הענט, אַרום די ברוכטן, און נידעריקער פון די פּליצעס, ביים רוקן; דאָס לייב איז געבליבן אַזוי איינן געדיכט אויסגעקנאָטן, קרעפּטיק, און אין פּנים האָט נאָכמער געשפּאָרט דאָס בלוט פון די באַקן.

ס'האָט אים גיכער מער געאָרט, וואָס ער וועט באַדאַרפן אָן די פּים קומען צום ווייב, א היים; דאָס ווייב זיינס איז נעווען א ווילד אומרואיק שטיק געמיט, ביי וועלכער ס'בלוט אליין האָט געפּאַרבט די באַקן פון איר פּנים; די טעג ביי איר האָבן נישט געדרעמלט ווי די קליינע כוואָליעלאַך, אויף א פּאַרשלאָפן מייכעלע, נאָר פּאַרשריגן נעווארן מיט דעם מעכטיקן אימפּעט פון אויפגעוועקטע מוראַ'דיק־צושפּילטע כוואָליעס; ס'האָט זיך ביי איר געכוואָליעט די ברוסט, הייסבאַוואויגן, און ווען זי האָט געוואָלט אָטעמען ווי זי אַליין איז, — האָט זיך איר געמאַכט דער רויטער מויק מיט די לאַנגע פּים, וועלכן זי האָט ערגעץ דערטאַפּט „אויפ'ן דאַק", וואו ער פלעגט אַראָפּקומען פון די שיפן, און אים בריוט אַריינגעלאַכט אין פּנים:

— אוא גבורה'דיקן יונג וואָלט איך טאַקע נייטיק באַדאַרפט האָבן פּאַר א מאַן...

און אז ער זאָל ברויכן קומען צו איר א היים אָן פּים, האָט אים ווילד געמאַכט; כאָטש זי אַליין איז אים א שטיק שולדיק געווען, וואָס ער האָט ג'פּטר'ט די פּים; ס'וואָלט אים נאָר קיינמאָל נישט

איינגעפאלן זיך אוועקצושלעפן דאָרט אין דר׳ערד אריין, וועו נישט זי, דאָס הייסע שטיק בלוט מיט איר משוגענעם קאָפּ, וואָס האָט אים ארויסגעטריבן, מיינענדיק: ס׳איז קוני־אייל־אנדער „מארדי־גרא", וואו מ׳שטעלט זיך אויפ׳ן קאָפּ, ס׳ווערט ליכטיק אין די אויגן, דאָס לייב שטייף ווי א ברעט, די האָר שטעכיק און שארף, ס׳גלוסט זיך נאָר צו נעבן א וואַרף, א פלי ארויף ערגעץ אין דער פינסטערער הויך אויף אזא קליין וועגעלע, לופ־דע־לופ, און באלד — א פאל אראָפּ, אז די נערערים אין בויך זאלן זיך איבערדרייען...

אז זי האָט דערבליקט ווי ער האָט זיך אריינגעשאָרט אויפן בלויזן אונטן, — האָט זיך איר פּנים אויסגעקרימט, ס׳מויל געוואָרן ארונטערגעדרייט, אין די אויגן ארויסגעזעצט פון קאָפּ.

— פאר אזא לייט האָבן זיי דיך געכאַכט, כא?...

און מיק, ביי וועלכן דער קערפער האָט כמעט ווי גאָרניט געהאָט געליטן, וואָס די פּים זיינען ביי אים געוואָרן אָפּגעשניטן, און נאָך א קליין ביסל אפשר נעהאָט דיקער געוואָרן — האָט איבער דער איינער רגע זיך שוין געפילט אזוי געקריינקט וואָס ער האָט זיך געהאָט מיט אזוי פיל הכנעה פון אן ארימען דערשלאָגענעם הונט, אריינצושאָרן אין שטוב; און זיך גלייך אהויבגעטאָן אויפן אָרט, ווי דא עפעס געוואָלט פאַרכאַפּן, פאַרטיליגן דעם אָנגעהויערן שטורם וואָס האָט געהאָלטן אין אויסברעכן ביי איר, דערמיט וואָס ער האָט זיך אליין א כעס׳געטאָן, נאָך איידער זי האָט געקענט קומען צו זיך, אין איר דערלאָנגט מיט דער פולער ביטערקייט, וואָס ביי אים אוּפ׳ן הארץ:

— כוואָלט דיר אויך באדארפט אָפּטאָן ס׳אייגענע, פארשיי־טער רויב־פויגל; נעמען א האָק און דיר דערלאָנגען דיינע צווויי הענט, אז דו זאלסט וווייניקסטנס ברויכן אָנקומען צו מיר, נאָך א טובה...

און זי האָט אראָפּגעבוינן ס׳קעפל.

שפּעטער, אז ס׳האָט זיך איבערגעברענט ביי איר, ביי דעם יונגן שטיק בלוט, און באקומען צו פילן, אז דער קאליקע האָט אים נאָך כּיט אלעם נישט אפּגעטויט; אז ס׳איז נאָך געבליבן ביי אים אָן א שיעור מעגלאבקייטן, וואָס קענען איר נאכּנישט אַרנטלאָך אויפרייצן, — האָט זי אים צוביסלאָך גענומען נאָכּקומען, און דערווייל זיך גלאָזט איינלעבן מיט דעם איבערגעבליבענעם שטיק פון איר מאן, אויף ווי־ווייט זי איז נאָך געווען וויט פון אַן אנדערן, וועלכן־ס׳איז געזונטן, צווויי פיסיקן מאן...

ער, וואָס האָט זיך דאָס נישט צוגענגלויבט, און ס׳שטייט זיך, נישט געטרויט, — האָט איר אפּגעהיט מיט דער גאנצער אימה, וואָס ביי אזא שטייגער קאליקע, וועלכער מוז האָבן ס׳קרחות כּאַר זיין שיין ווייב, זי זאָל זיך חלילה, נישט צוציל פּארקוקן אויף וועמען, אזן איר כסדר געהאלטן אין דער מורא:

— זי זאָל זיך שעצן גליקלאָך, וואָס זי קומט בלויז אפּ דערמיט פאר איר הטא, און דרייט איר באלד נישט ס׳קעפּל ארונטער...

און אזוי ווי זי האָט זיך געפילט שטארק דערשלאָגן, נישט געזען פון אים, לאַ־די וואָס ער איז געווען א קאליקע — קיין פּריי אייג, נישט געקענט אויפהויבן נ׳קאפּ, האָט ער געפּרואוועט נאכּלאָזן ס׳שטריקל, און איר אויסריידן, פייערלאך:

— זי זאָל זיך נישט אזוי שטארק נעמען צום הארץ, וואָס ער איז אזוי שלעכט צו איר, — ס׳איז פאר ליבשאפט, וויל ער האָט איר אזוי שטארק ליב, מוז ער זיין אייפערזיכטיק; און אויב זי ליידט, וויל זי וועט שוין מער קיינמאָל נישט האָבן אין אים דעם רויטן מייק, וואָס האָט אזוי פלינק ווי א קאץ געקלעטערט אויף די מאסט־בוימער פון די שיפן, וועט ער פונקט ווי פריער אלץ־איינס זען איר צו פארשאפן דאָס גרעסטע פארגעניגן...

ער האָט נאָך אפילו נישט רעכט נעווואוסט, מיט וואָס א שטייגער ער וועט איר דאָס אזוי באגליקן, — איז ער שוין געווען אזוי איינגענגלויבט, פונקט ווי ער וואָלט נאָך נעווען ביי זיין ריכטיקער

גבורה פון אמאל; און אז ער איז ארויסגעקומען אויפן גאס, האט אים ס'פנים גלייך געגומען פלאמען, צוזעענדיק ווי אנדערע אן פיסיקע קאליקעס, לאזן זיך ארומפירן אויף וועגלאך, און זוכן מיט דער הילף פון עפעס א שפילקעסטל, די בלויזע אפגעשניטענע פים זיינען אודאי ווייניק, — ארויסצוקריגן א פעני ביי וועמען; אים האט געטריבן ס'משוגעת צו זען דאס ווייב מלכות'דיק, — אזוי האט ער זיך גיך אפגעקערט פון דעם דאזיקן זייער געמיטלאכן שנארן, פון וועלכן מ'קען זיך קוים אליין דערנארן בצמצום; ער איז נאך לעת־אתה — זיך געטראבט — חוץ די פים וואס פעלן אים, מיט אלעמען, געזונט, — אזוי האט ער זיך גיך געכאפט צו א פאר בארשטן, און א לאזגעטאן מיט האסט דאן־טאון, איבער די „קארנערס", ארומשפרונגען ווי א רוח, אפריסן די פאלעס, און שרייען מיט א לייב־קול:

— כ'מאך פון אלטע שיך, נייע; פאר איין ניקעלע מאך איך פון אלטע שיך, נייע...

דא אויף די „קארנערס", וואו ער האט זיך פאר א נאנצן מאג ארומגעוואלגערט, האט ער אויך א סך מאל אנגעטראפן אויף יענע פרייאבע „באים" פון די געווזענע; און דערפאר וואס ס'האט זיי ווירקלאך, קען זיין, געזאלט פארקלעמען אויפן ביטערן גורל פון דעם געזונטן לעבע־יונג; און נאכמער אפשר וואס ס'האט זיי דערמאנט אין די אייגענע געפארן, פון וועלכע זיי זיינען נאר על פי נס ניצל געוואָרן, — האבן זיי מיט גרויס גדולה זיך געלאזט פוצן ביי אים די שיך, און זיך גערן נאכגעפרעגט:

— ווי ס'נייט אים?

— און ווי ס'לעבט זיך אים?

מער פון אלע האט אין אים געקלאפט איינער פון די געווע־יענע, מעקס, א טעקסי־דרייוער, וואס איז אמאל ביי אים פון א זייט געלעגן אין די „קעמפס" און זיך דא אויף אומגעוואָרפן מיט זיין מאשינדל אויף די „קארנערס"; פון גרויס מיטלייד צו אים, האט זיך דערוועקט דאס גוט־ברודערשאפט פון די שלעכטע צייטן,

וועו מ׳האָט ביידע אינאיינעם אמאל אַרגטלאָך געטאפט א וואנט, — אוו געזוכט אים מיט עפעס דורכאויס א טובה צו טאָן, ארויס־צוהעלפן...

מייק האָט דערווייל נישט שלעכט אויסגעמאכט. ער האָט זיך אויסגעטויגט צו דער מלאכה. לייכט אוו גרינג ווי דער אמאליקער שר אויף הינערשע פיסלאָך צו די מאסטן, — האָט ער זיך אומגע־יוארפן, אוו אז מעקס האָט אים עפעס געפרעגט, האָט ער דוקא ליב געהאט זיך צו באקלאָגן:

— ס׳וואלט נישט געווען שלעכט, ברודערקע, וועו כ׳וואלט נישט געהאט דאָם איטאליעניש קלייוואַרג, וואָם קריכט מיר אין די לעבער...

אוו באהאלטענערהייט געשארט דאָם געלט.

פאר׳ן אויעקשלעפן זיך א היים, — ארויו אין א "דרייוודם־סטאר", זיך געהייסן ארָאפגעבן א שאכטל זיידענע זאקן, עטלאכע שטיקלאָך וועש זיידענע, אוו דאָם בריינגען צום וויב א היים מיט אזוי פיל אמביציע....

— וואַרט, וואַרט, דו וועסט נאָך ביי מיר, דערפאר וואָם כ׳האָב קיין פים נישט, — ניין אין נאָלר...

מעקס, דער טעקסי־דרייווער, וועלכער האָט זיך באמת פאר אים געבראכן נ׳קאפ, האָט איינמאל, צוזעענדיק ווי יענער יאָגט זיך אזוי נאָך א פאדינסטל, איז אזוי פאר׳חושב׳ט, שוואַרץ ווי די ערד, — געגעבן א שטעל־אפ ס׳מאשינדל, אים אריינגענומען, זיך געלאזט גיין העכער אפ־טאון, אוו אים באלד ארָאפגעלאזט ביים וואקזאל.

— דא, „באי׳לע", איז ס׳ריכטיקע ארט, אויב דו ווילסט עפעס מאכן מיט׳ן שוכ־פוצן; בחנם דיינע כחות, וואָם דו וועסט דארט צום איבעריקן פטר׳ן אויף די קאַרנערס...

דער קאליקע האָט זיך צוגעזעצט, ארומנעקוקט, אוו אייד־ער־נאָך וואָם, נישט־ס׳איז־עפעס, פון נאָר גע׳חלום׳ט, — איז שוין נאָך

ניכער אויף אים אָנגעפאלן א גראָבער פּאָליסמאן; א שוועד־אָנגע פרעסענער נפש מיט א פּארנאָסן פּנים שמאלץ, און ביי אים שיעור נישט דאָס איבעריקע איבערגעבליבענע שטיק לייב־און־לעבן געוואלט צעטראָגן...

— וואָס ווילסטו דאָ טאָן? — זיך ממש צעריסן.

— מאכן א פּאָר סענט! — האָט דער קאָליקע נעמורמלט.

האָט זיך ביים פּאָליסמאן אויפן פּעטן שמאלץ־פּנים אויסגע־גאָסן אזא בריטער חוזק, אז מ'האָט געקענט מיינען: די הויט וועט זיך אויף דעם צעגיין, דאָס גאנצע שמאלץ אויסרינען, און ס'וועט שוין מער קיין פּנים אויף דעם אָרט נישט זיין...

— וואו?... דאָ?... וואו די רייכסטע און פּארנעמסטע לייט קומען?...

און שוין האָט דער האלבער קערפּער פון שוכפּיצער זיך נע־נימען קייקלען איבער די טרעפּ, אזוי האסטיק פליען, און מיט אזא אימפּעט, אז ס'האָט זיך נעדוכט: ס'איז שוין איצט געקומען זיין סוף, ס'וועט שוין מער נעווים פון אים קיין שריד ופליט נישט בלייבן; און בלויז דורך א נס, אָדער פון דער איבערנאטירלאכער גבירה וואָס האָט נעשטעקט אין דעם נעזונטן שטיק קערפּער, זיך דערהאלטן — און געבליבן לינן נאנץ צוגעסנם פון די שטינן.

— וואו?.... דאָ?... — האָט נאָך אָפּגעקלונגען דער בום ווי פון א פּאָס.

און ער האָט זיך ערשט איצט דוקא נישט נעריטט, דער קאָליקע; נעשלאָנגענערהייט געלעגן, אזוי ווי א פּאר'משפּט'ער צום טויט, וואָס וויסט: מ'קען אים מער ווי איינמאל פּאר דעם זעלביקן חטא נישט אומבריינגען... און פונקט ווי פריער, וועו ס'איז אים נאָר אין קאָפּ נישט געלעגן דאָ צו בלייבן זיצן, אזוי האָט דער טויט־קלאָפּ אין אים אויפגעוועקט דאָס באוואוסטזיין, אלע זיינע חושים, וואָס האבן, שטאל־און־אייזן, אים צוגעהאלטן, און שוין מער נישט געלאָזט אוועקרירן... דערהאלטן דאָס אָרט — האָט ער פּאר־שטאנען, הייסט: דערהאלטן ס'וויב; וויל נאָר דורך אזא

ארט וואלט ער געקענט איר פארנעמען טאן, אפוואשן די אומצו־פרידנקייט פון איר פנים, זי זאל נישט וויסן באלד מער קיין חלוק פון א נעזונטן מאן, ביז א קאליקע...

דער גראבער פאליסמאן, וועלכער האט א פנים, אין מיטן פאלן, וועו מייק איז געפאלן, — דערזען: ר'האט געשלאגן א קאליקע; א בריקגעטאן מיט א משא פון צוויי הונדערט און עטלאכע פופציק פונט, אזוי פיל ווי ר'האט געקענט וועגן, — אין דער אויבערשטער העלפט פון א קערפער, וואס האט נאר קיין פיס נישט, — איז ער שטארק אראפגעפאלן ביי זיך, און פארשעמט א פרעג געטאן, ווי לחלוטין נישט מער געדיינקט אין דער מעשה'רע, וואס יענער האט בדעה געהאט אפצוטאן.

— וואס איז דאס געווען מיט דיינע פיס?...

— מיר זיי אפגעשניטן אין פראנקרייך, — האט ער ארויס־געבורטשעט, און נאך אלץ אזוי געלעגן ווי א שפל'דיקער הונט, וואס מיינט דערמיט צו דערוועקן רחמנות אויף זיך.

ביים פאליסמאן האט עפעס ערגעץ א פיק געטאן, נישט וויסנדיק וואו, און נישט נאר וואס זיין האנט האט זיך מער נישט אויפגעהויבן אים צו שלאגן, נאר א קריינקלאך געביל האט אים אים באנומען, צוגעשנירט די ליפן הינטער די פאדערשטע ציין: „גיי, זיי א נביא און ווייסט, אז יענער האט זיך נישט באזעצט מיט פיס, וועלכע ר'האט געזאלט האבן פארלוירן פון אונטן, נאר טאקע א קריפל...“ און זיך אפגעקערט כמעט מיט אן עקל צו זיך אליין, און אים שוין געלאזט זיצן, מיט דער דעה — בלויז א „דושאב“ צו מאכן, ביז ר'וועט זיך ארומזען, וואס ר'האט מיט אים צו טאן אין אן אנדערן וועג...

מייק האט זיך נישט געלאזט צוגלויבן, אז ער איז דא געבליבן זיצן; די מארמארנע וועגט, די מארמארנע שוועלן פון דער פרעבטיקער וואקזאל־געביידע וואס זיינען עטלאכע מאל איבערן טאג געווארן נעווייקט אין נאסע טיכער דורך שווארצע נעגערס, — האבן

געלויכטן, געברענט, און געפינקלט מיט זייער מאזאאיק, וועו די זון האט זיי אפגעלויכטן.

און ס'הארץ איז אים שיעור נישט צעשפרונגען געוואָרן פאר פרייד; ער האט גאר אנגעקוואלן, וואם ער איז א קאליקע:

— ווייזט אויס, אז דאם וואם ר'האט געפטר'ט די פים אין פראנקרייך, איז נאך יא עפעם ווערט, אויב דאם האט איבער א רגע געקענט מאכן אפהענטיק אזא גבורה'דיקן פאליסמאן, יענער זאל ווערן טויב און בלינד, נישט זען ווי ער זיצט און הערן ווי ער שרייט, רייסט זיך אוים דעם האלז: „כ'מאך פון אלטע שיך, נייע"...

כאטש ער האט נאך דערווייל דא גאר קנאפ נעמאכט; געהאט, נאכאלעם, ס'גוטע קדחות, — האט עס אים נישט אזוי שטארק געארט; דאם שטיקל ארט איז, אמת, נישט געווען איינגעווענט צו האבן א שוכפוצער, און ס'נאנצע ווינקעלע — וועו־אמאל געזאלט דאם הערן שרייען; דער נאטונג מענטשן: פרויען אין רייבע, פארבי־קע מאנטלען, זיידענע קליידער, צארטע, דינינקע שיכלאך, און מענער, — שטרענג פארטאנענע געשעפטסלייט, וואם פלענן דא־ארומעט אנקומען און פון דאנען אוועקפארן; אדער סתם זיך אזוי דרייען, אויסגיין צוליב פארגניגן, — האבן דוכט זיך, פון תמיד אזוי ריין געבלאנקט, געווען אנגעקראכמאליעט־שטייף; און איז ביי וועלכן אדער וועלכע — עפעס דארטן ארויס אויף א האר פון פאסאן, זיך נעמאכט א קנייטשעלע, א פאלדעלע, — האבן דארויף געוואָרט אזעלכע רייבע מיט גאלד און זילבער אויסגעשטאטע „פארלארס", וואו מ'האט אפשר דאם קנייטשעלע נישט מיט וויניקער פליים און ערנסט נעזוכט צו פארטאן וויי א דאקטאר א כירורג איבער אן ערנסטע וואונד...

מענטשן פון אן אנדערן כאראקטער זיינען זעלטן דא נעקומען, און די דאזיקע האבן דעם שוכפוצער נישט באמערקט, נישט נעקענט באמערקן, וועו אפילו ער האט זיך נישט וויניק גערוסן דעם האלז, זיי נעלעבערט די קעפ; מ'האט נעזען, ווי ער שטרייכט זיך

אן מיט אלע כחות אזוי הויך צו שרייען, — אז מ'זאל אים דערזען; ס'גאנצע בלוט קומט אים אין פנים אריין; זיין מויל שלאגט ממש, וויל דערשלאגן די רייכע, דעליקאטע, זעלטן־איידעלע נע־שלעכט און שטרענג פארטאנענע געשעפטסלייט, וועו ער באט זיי אן אזא גליק, א ווילדע מציאה:

— זיי מאכן פאר אייך ניקעלע פון די אלטע שיך, — נייע...

און זיי גייען פארבײ טויבע, באפאלן אים נישט אין די מויזנטער, אין דער צאל ווי זיי זיינען עם דא, און רייסן זיך צו אים פון אומעטום: פון אונטן, פון אויבן, איבער דער הויכקייט פון אלע טרעפן; און ס'ציען זיך נישט זייערע פיס, שטרעקן און צאפלען זיך ווי די שלאנגען, ווי די הונגעריקע שלאנגען ארום זיין האלז, הענגען אים ארא איבערן פנים, איבערן קאפ, — בינטנוויז, און צעטראגן אים, צעלייגן אים:

— מיר א „שיין" צופריער...

— מיר א „שיין" צופריער...

אזוי, איז ער שטארק געוואָרן נעפאלן ביי זיך, ביטער ענטוישט, און די אויערן האבן אים געגומען ארא־פהענגען ווי ביי א געשלא־גענעם כארט; און אזוי ווי ער האט זיך פריער געריסן ווי א שבור, באוויפן פון פרייד, צו מעקס'ן, אים געלעגן אויפן האלז:

— מעקס'ל, דיר וועל איך די ביינדעלאך דיינע אויסקושן...

— מעקס, דו וועסט מיר האבן ס'לעבן ביי איר אפגעשוינט, ביי מיין ווייב...

איז ער געוואָרן פארטרויערט און געהאלטן אין איין באקלאגן זיך:

— כ'האב מורא, מעקס, כ'זאל מיך נישט האבן דא באגראבן...

מעקס האט אים נעגעבן צו פארשטיין:

— ס'ארט איז נישט בלויז גוט, נאר קען נאר נישט בעסער זיין; די צרה איז: וואס עס איז נישט איינגעטרייט צו האבן

א שוכפוצער, און מ׳ברויכט אים נאָר איינארבעטן... דער סאָרט מענטשן דאָ האָט עס נישט געזען נאָך, פארשטייסט ? און זיי ברויכן דיך נאָר זען... בלויז דערזען...

מייק אליין האָט דאָס אויך געוואוסט, אָבער ער איז אָפּ־געפאלן פון חשק צו די שפּעטערדיקע גליקן ; געמוזט אָפּפאלן, וויל ער האָט נישט קיין כח געהאט אויסצושטיין פון ווייב, וועלכע האָט אים געגעסן ווי א שטיק זשאוור ; אז ער האָט באדארפט קומען אהיים לוידיק צו איר, האָט ער געשפּירט טעם־טויט...

— כ׳וויל נישט ווישן, וואָס דו וועסט מיך שפּעטער רייך מאכן — האָט זי געזאָגט — אז כ׳האָב א סך מער געהאט וען דו האָסט געארבעט דאון־טאון, ווי־וען דו לינסט איצט דאָרט אויבן, ביים וואָקזאל...

ווייניק דאָס ווייב, האָט ער נאָך געהאט א צוליינ־עפּעלע, די פאליסלייט ; איז ער נאָך נישט אינגאנצן מיט זיי געווען שוהר־בשוה ; בלויז פון זיי מנוחה געהאט, געווען זייערע שווארצע פּטור, — וועו מ׳האָט אים נישט ארויסגעזען פון אונטער די פּיס, וועלכע האָבן זיך אונאויפהערליך געשאָטן איבער די טרעפּן ; קוים אבער האָט דאָס איבער א רגע, וועו ס׳זיינען קיין צוגן נישט צוגעגאנגען — זיך איינגעשטילט, און דער הויכער צונאנג צום וואָקזאל, פלעגט איבער אלע טרעפּ בלייבן געגנצליך לוידיק ; דער גאנצער מאסיוו־פון־שטאל־אויסגעגאסענער בנין האָט אזוי פארסן ברייט ווי א חצופה ארויסגעשטארצט איר ברוסט, — האָט ער דאן, דער מאום׳ער קריפּל אונטן, אויסגעזען ווי א ווארים, א מאום׳ער ברודיקער ווארים, וואָס זאל נאָר מיט זיין קלוגן פארשטאנד זיך דאָ האָבן אוועקגעלייגט אין א זייט פון „סטריט", כדי ער זאל מער זיכער זיין אוו באוואָרנט מיט׳ן לעבן ; מיט׳ן איבעריקן איבער־געבליבענעם שטיקל קערפּער, אז ס׳וועט נישט צוטראָטן ווערן פון די אויטאָמאָבילן, וואָס לויפן אזוי הינטיש פארשייט אוו יאָגן זיך אן שום אייגזען...

די פארגליווערטע, ווי פון טשוגון־אויסגענאסענע פאליסלייט, וועלכע האבן נישט געקענט צוזען די מינדסטע עולה פון וועלכן כ'איז אריסטאקראטישן הויז, אז א שטויבעלע זאל ערגעץ־וואו דארויף באלן; און א שטיקל שפענדל, וואס האט נאר ציפעליג זיך געקענט פארוואלגערן פון די שמוציק אומריינע גאסן — זאל דא בלייבן ליגן א רגע, — זיי האט דאס געקאסט געזונט; זיי האבן זיך אזוי געפילט קענן דעם ריזיקן וואקזאל מיט אלע איבערריקע שכנ'שע, גדלות'דיק־פארסענע הייזער, וועלכע האבן זיך געמאסט מיט אים, וויל ער האט אויף א הארעלע פילייכט פארמונקלט זייער גלאנץ; זיי, די פאליסלייט, האבן זיך אזוי געפילט בנוגע די הייזער, דערמיט וואס זיי לאזן אים אזוי זיצן, פונקט ווי יענע פרויען, וואס זינדיקן באוואפטזינק קענן זייערע מענער...

און וואס איינער האט געפרואווט צו אים צושטיין:

— גיי, זוך דיר ערגעץ אנדערש־וואו אף אן ארט; מ'וועט דיר נאך אליין באהילפיק זיין אין דעם...

האט עס אים גענומען ווארפן, דעם קאליקע, אז מ'האט געקענט מיינען, — די שוועדע קריינק וואלפט אים דאס אזוי.

— כ'בין שוין גענוג אויף אנדערע ערטער אויסגעריסן געוואלן, און מ'ניט מיר דא אויך קיין האניק נישט צו לעקן...

כאטש, זיין עקשנות איז שוין נאכאלעמען וויניט געווען געבראכן; און ביים שוואכסטן געבייזער פון וועלכן ס'איז פאליסמאן, אפגערעדט: פון א קלאפ — וואלט ער זיך שוין געווים נישט געווען אקעגנגעשטעלט, וויל דאס גאנצע זיצן זיינס איז שוין מער נישט געווען ביי אים, ווי א ריין אפקומעניש; בלויז איינער, מעקס, דער כיטרער טעקסי־דרייווער, וואס האט אים איטליכס מאל, ווען יענער האט זיך שוין־שוין געוואלט צונויפנעמען אין אינפאקן די כלים, — אנגעטראטן ווי א הונט אויפ'ן קאש און געוואלט פשוט ממית'ן:

— לינ דא, הונט אייגער, ביים די שטיינער...

און אים אזוי פיל פארגרינגערט, מייק'ן, וואס ס'איז שוין מאקע אויף געווען א גוטסקייט — וואס ער איז אים טאג־טעגלאך געקומען צונעמען פון וואקזאל, און אפגעפירט אהיים; און דאס האט אים אויף אזוי פיל אויסגעמאכט, פונקט ווי ער זאל אין גילדענעם־גוטן אליין גיין, אויף זיינע אייגענע פיס, א היים; אפגערעדט: אז ס'איז אים געווען אזוי ביטער אויפ'ן הארץ...

ס'וואלט אים באשטימט נמאס און אפגעמאוסט געווארן, מיט מעקסל'ס גליקן, און מי יודע: אויב נישט געלאזן ס'טייערע ארט מיט האק־און־פאק, וועז נישט די וואקזאל־לייט גופא וואלטן זיך, פון דער העלער הויט — א נעם געטאן צו אים; די וואקזאל־לייט — פשוט'ע, באהארצטע מענטשן, וואס זיינען אליין נעווען זשעדנע אין א פעני, האבן זיך עפעס ארומגעזען ווי דער קאליקע ליגט און מאטערט זיך, גייט אוים ווי א ליכט; די דאזיקע לייט. וואס זייער עובדא איז אפצוהיטן די צונג, זיי צו באצאלן און צו צעטראגן נאך איידער זיי האבן זיך רעכט אפגעשטעלט און געהאר־מעווען די צעלאזטע רעדער; און שוין ארויסלויפן מיט די פעק אזוי ווי ביי א שריפה — זיי אויפלייגן אויף די אויטאמאביל, און דאס אפשיקן אינאיינעם מיט די בעלי הבתים דערפון, אין די האטעלן...

די דאזיקע לייט, נאכגיכער ווי זיי האבן געפאקט א מענטשל, ארויסגעקוקט דעם אנגעפארענעם אין די אויגן, און געוואלט כאטש אין א הונדערטסטל פון א סעקונדע דערגיין, וואס יענער באדארף אלץ אויף דער מינוט צו האבן:

— פון א ווייב?

— א באד?

— א ציגאר?

— א בלאט צייטונג?

אזעלכן ווידער נאך א „שיין" אויף די שיך, ניט מער אזוינס־גירט אין דעם זעלטן רייך־אויסגעשטאטן שוך־פארלאר, וואו א

נענער האָט אים אויסגעקנאָטן די לעדער פון שוך אויפ'ן פוס, זיי אים הינטיש אויכגעטאָפט און אויסגעלעקט, נאָר מיט'ן גאַנצן האַרץ צוגעפירט צום געזונטן, שטאַרקן און אָנפיסיקן שוכפוצער, ווָאָס אויף די טרעפ:

— גיב דעם מאַן א „שיין", ווי דו קענסט...

און אז מ'האָט נענומען שלעפן צו אים, אויף אים אָנווייזן מיט אויסדרוקפולע בליקן: „אָן פיס און וויל לעבן פון דער ארבעט, זיך נישט אָנלייגן אויף בעטלעריי..." האָבן די מענטשן, ראשית: מאָקע נישט אזוי שטאַרק מקפיד געווען; ס'איז זיי נישט געווען אין לעבן, דאָס אייגענע דורכאויס צו וועלן האָבן געמאכט ערגעץ אַנדערש־וואו; און אויב יא, האָבן זיי כאָטש אַראָפגעלאָזן ביים בלויזן „שיין" אויף די שיך, ווָאָס איז נישט נעווען אזוי מיט אַלע באקוועמלאכקייטן, וויל זיי האָבן שוין דערפאָר געהאָלפן א וויסטן קאַליקע...

אז ס'האָט זיך געמאכט צו טאָן, מ'האָט נענומען שטיין ביי אים אויף קעפ, פיס האָבן זיך נענומען שטרעקן, וואַרטן אומגעדולדיק ביז זיי וועלן די זכיה האָבן אָנצוקומען צו אים, — אזוי איז ער שוין ממילא געוואָרן אן אנדערער; דאָס ביטערקייט — זיך פון אים אָפּגעטאָן, און ער איז געוואָרן הייטערער, מער מענטש, און שוין גאָר אינגיכן געקענט אהיימקומען צום וויב מיט פינקלדיקע אייגלאָך, איר דערלאַנגען עפעס אן אנטיקל...

— א?... זעסט: א מאַן, א קאַליקע?...

און ביים וויב, האָט זיך גראָד איצט, האָבנדיק פון אַלעם גוטן, — נענומען צוברענען א מאָדנע נעדיכט פייערל; גראָד וועז ס'האָט איר גערונגען איבער'ן מויל, האָט זיך עפעס נענומען רייסן ביי איר, קאָכן דאָס יונגע געזונטע בלוט, אזוי ווי דורכאויס געוואָלט אריינפאַלן צו א נעניטן באוועגלאכן מאַן אין די הענט...

און לעת אתה, נישט געוואוסט: מעקס שטייט איר אונטער די פֿליִצעס...

אז מיק איז נעווארן אויפגעריכט, און ניט געשפירט נאָך דער־ווייל דעם ווייבס אויפגעוועקטע ליידנשאפטן; ס׳איז אים נישט געקומען אין קאָפּ, אז דוקא איצט זאָל זי, פון צו־גוט־ניין — נישט זיין מיט אַלעמען, האָט שוין אים גופא קודם געמוסען נאָגן א ווייטאָק; יענער ריס אין הארצן, וואָס ער האָט שוין יא אזא גאָלד־גרוב, און מוז זיין אזא וויסטער קאָליקע; פארגעסנדיק לחלוטין: אז נאָר אין דעם זכות איז ער דאָ געבליבן זיצן, שארן נאָלד, וואָס ס׳וואָלט נישט מענלאָך געווען וועג זאָל זיין מיט צען קעפּ און ניין פּאָר פּים... דער ווייטאָק האָט זיך נאָך שטאַרקער צעברענט, אוים קנאה צו זיינע גוטע ברידער, די געווען־ענע, צו וועלכע ס׳האָט ארויסגעשפּראָצט א לוי־טערע שנאה, א ווילדע פּשיקרע שנאה, ווי ביי אזא שטייגער קאָליקע, וואָס ווייסט, אז ער האָט א ברירה געהאָט ווי יענע אַלע, וואָס האָבן זיך פּילייכט ערנער פון אים געשאָגן, — עס נישט צו זיין; און אזוי ווי פריער — ארומהולין און האָבן די ליכטיקע וועלט, נישט דאַרפן קריכן ווי א באַרשאָלטענע חיה אויפ׳ן בויך, פּויזשען אויף אַלע פיר...

און אזוי גיך ווי ס׳האָט זיך וועלכער פון זיי געווינן, אים געקומען ארויסהעלפן — האָט דאָס ערשט אויסגעזען אזוי חוזק, וועז זיי ווילן אים שמעלצן די זיפ מיט א ניקעלע; און שוין ווייט נישט מער אריינגעלייגט דעם גאנצן כח אין זיי, נאָר אפּירטאָן מיט רוגזה הין־און־אהער איבער׳ן שוך, אים אָפּגעווישט, אָפּגע־לעקט...

— גייט מיר אין גאָט׳ס דר׳ערד אריין, כ׳ברויך אייך נישט נענייטיג האָבן; גייט, ברענט די קעפּ, — ס׳בעט אייך נישט קיינער קומען...

ער האָט זיך אפילו געזוכט צו מעקס׳ן; וואָס ברויכט מען מער — מעקס, וואָס זאָל אים נישט געווען אָנטרעטן אויפ׳ן קאַרק: „דאָ ליג, הונט איינער...“ וואָלט ער דאָך געווען, אויב נישט אויף צרות, — אַלענפאַלס, נישט אזוי שוין ארויפגעארבעט; און דעם

דאזיקן מעקס אפילו איז ער נעוואָרן א שונא, א דם־שונא, און ווער ווייסט: אויב נישט צוליב אים — אויך די אַנדערע אַזוי פיינט נעהאַט בתכלית השנאה; און דער גאַנצער כעס צו זיי האָט זיך דורך אים גענומען; ווייל דאָס נעקרייגטע ווייב זיינס האָט שוין צו דער צייט געהאַט באַוויזן אַרײַנצושפּריצן אירע גיפטן אין זיין בלוט, און עפּעס אזא נעמישט סם־המות'דיק נעפיל פון אומגעטרייקייט צו אים — איז נעוואָרן פולציטיק, און ס'האַרץ האָט אים נעזאָגט, אז דער יונג מוז דאָ האָבן שטעקן א יד אין איר אומצופּרידנקייט; און אז די נאַנצע אומרואיקייט אירע וואָקסט אפּשר אַרויס צוליב דעם יונג, וועלכער שטייט איר ווי א דאָרן אין אויג, זייט ער האָט אַנגעהויבן אַרײַנקומען צו איר אין שטוב...

און יעדן אוונט, וועו דער יונג פלעגט אים קומען צונעמען אהיים, האָט ער זיך כאָטש געשטילט מיט די טויטע קללות, וואָס ר'האָט אין אים אַרײַנגעלייגט:

— ביזט א הונט, מעקס; ס'ערגסטע באַשעפענישּ אין דער וועלט ביזטו, מעקס; כ'וואָלט דיך כאָטש נישט געקענט, ס'ארע טריפה'נער ביין דו ביזט...

און אויסדריקלאָך נעמיינט אים צו דערגיין די יאָרן, נישט כלויז ער זאָל זיך האָבן צו באַלעקן דערפאַר, וואָס ער קומט אים אַהיימנעמען, נאָר טאָקע אויך פאַרלירן דעם חשק מער דאָס צו טאָן...

מילא, האָבן יענע גוטע ברידער, די נעוועזענע, אז זיי האָבן דערשפּירט זיין כעס צו זיך, עוקר נעוועזן, אַדער בעסער נעזאָגט, זיך אויפּגעהערט צו ווייזן פאַר אים און אים געלאָזט לויפן ווי א משוגענעם הונט; צו קריגן באַצאָלט מיט שטייגער פאַר גוטס — זיינען זיי קיין בעלנים נישט נעוועזן; נאָר מעקסל, דער טעקסי־דרייווער, וועלכער האָט זיך געהאַט איינגעלעבט מיט אים, און נישט אַנדערש געדענקט, ווי דער חברה־מאַן עסט זיך אויף, וואָס ער האָט נישט די פּיס, און ווער ווייסט, אויב נישט דערפאַר וואָס ער איז שוין טאָקע נעוועזן אזוי צונעלאָזט צו זיין ווייב, — האָט

זיך נישט געמאכט פון זיינע קללות ; און וואס מער יענער האט געשאלטן, גיכער אים געהאלפן פארנעמען, גיכער ארויסגעפאקט אין כאשינדל, און צום איבריקן, אים געזוכט צו באדשטופן ס'מויל מיט א גראבן ציגאר.

— ליג דארט אינווייניק און פיפקע, וועסטו ווייניקער קענען שעלטן...

זיך אפשטעלנדיק מיט אים ביי זיין היים, — אים נאך אויסגעשפארט אן ארבעט : יענער זאל זיך ברויכן דראפען, קלעטערן עטלאבע שטאק שטיגן, דערמיט וואס ער האט אים א כאפּנעטאן פאר'ן ארעם איוף די פלייצעס, ארויפגעטראגן אין שטוב, און אפּגעלייגט ווי מ'לייגט אפּ א זייטל בלייש אויף א בויגקל ; און באד די קללות, פאר די חרמות, וואס ער האט פון אים ארויסגעכאפּט — אים אויסגערעט פאר'ן ווייב :

— אוי, איז דאס א הונט מיט אויערן, ווי מען מאכט מיט אים, טויג אים נישט ; הערט ער אלץ נישט אויף צו געבן אין טאטן אריין ; צו דאס זאל זיין א טבע אזא ביי אלע קאליקעס, — די כאליערע ווייסט זיי...

ס'האט דעם קאליקע פארווארפן צוועענדיק, ווי ס'ווייב זיינ'ס מרעפט זיך אין אלעמען גלייך מיט מעקסן, פארשטייען זיך, וועז מען ברויכט, אי אויפן וואנק, און אי אז זיי זיינען צעלאזן, הפקרות'דיק, — מיט אפענע, עזות'דיקע העויות, נאכקרימענישן, וואס מ'קען באלד פלאצן אויפ'ן אדרט, דאס צוזעענדיק...

מעקבל איז שוין פון פ־יער אין זיינע אויגן געווען א מאיס'ער וינג : נישט אזוי ווייט א מכוער, ווי ס־ם א בילינער נפש, ביי וועלכן די שעכטע זאך וועמע'ס האט געלעבט זיין אזוי שפאט בילי'ג, ר'זאל דאס אן א ברעקל געפיל לאזן ציט־עטן פאר גלאט גאר נישט... ער האט געוואוסט דאס זיין מאשינדל איז כמעט א באוועגלאכע זינדיקע נעסט אין די פארוואדפנסטע ווינקעלאך, ארום

די ים־ברענעם. און אז ער טוט אממיינסטן „ביזנעס" ביי נאכט, אריינעמענדיק אין דעם א האלב אויסגעלאסן מיידל, א פלאפער, און רופט שעלמיש ווי אויף עפעס רעכטס אנדייטנדיק, — צו די „באים" וואס אויף „קארנערס".

— ביליג, באים, ביי א געלעגנהייט א „ראיד" נאך קוני־אילאנד...

און זיך נישט געקענט שענקען, וואס ר'האט אים לכתחילה באלד נעווייזן א גאנג־וועגלע צו איר; וואס ר'האט זיך נענומען לאזן אפפירן פון אים אהיים, און אזוי נאך אליין אפשר אים נענעבן א צוטריט...

ער איז נאכאנאנד נעלעגן ביים וואקזאל, געלעקט די פיס, זיי צורעכט געמאכט, און דא האט דער קאפ זיך אים געבראכן, שיעור נישט געשפאלטן זיך פון איבערקלערן:

— דער שוויים מעג, הייסט עס, פון אים אזוי רינען, אז דאס ווייב זאל פון אלעם האבן, און דארטן, ווייסט דער גוטער יאר, אויב זי נייט נישט נאר אוים נאך אים, דעם טעקסי־דרייי־ווער?..

און אין די צווישן שעה'ן, וועו ס'זיינען קיין צוגן נישט נעווען, און ממילא — אויך נישט וואס צו טאן; ער האט נאך נעקענט זיצן א ווייל לוידיק, פארלייגט די הענט; און די איינענע באנאדינטע, מיט אים צונלייך — זאלן סתם שטיין, ווי איבעריקע: האט איינער פון זיי, אן אלטער סימפאטישער נענער מיט א שמייכלדיק צופרידענעם פנים, וואס האט זיך בשעתו, וועו ער קאליקע איז נאך נעלעגן אין געהאקטע וואונדן, נעווען אויף גרויסע נעברענטע צרות — אזוי צעריסן פאר אים, ערשט נעוואלט מהנה זיין, וואס ר'וועט גלאט אזוי שטיין, כדי ס'זאל זיך יענעם צומאלט נישט לאנגווייליקן, — מיט אים אויס'טענה'ן; אזוי ווי מ'רעדט מיט איינעם, בשעת ס'גייט אים גוט, וויפיל געזונט, כח און בלוט דאס האט אפגעקאסט; און דערבי דערמאנט די פארדינסטן פון זיינע קאלענן די נעווענענע, וואס האבן אזוי סיל איינזען געהאט

מיט אים, געלויבט מעקסל'ען ביז'ן טאג אריין פאר זיין גוטסקייט, וואס יענער קומט אים אפנעמען יעדן אוונט אהיים.

— ס'איז נישט קיין קליינע זאך, באי; נישט יעדער איינער וואלט דאס באלד געוואלט טאן: נישט קיין משפחה, קיין אייגענער — און שוינט דיר אפ ס'לעבן...

איז דער קאליקע, דער שיכפוצער געוואָרן ברוין און בלוי; כ'האט אים אויסגעדרייט הענט און פיס, אויסגעקרימט ס'פנים, אזוי ווי א ווינט וואלט אים פארוועיעט.

— נישט בחנם, דזשאַרדזש... כ'וועל דיר שווערן דאס ער פירט מיך נישט בחנם אפ אהיים...

מעקס ווידער, אז ער קומט אין זיין שטוב, ביים אפבריינגען איר דאס שטיק אומגליק אהיים, — אזוי ווייסט זי שוין דענסטמאל, דעם מאן צו לכעיס — צו שטיין אין א קורץ קלייד א זיידנס, אז די פולקעס פון די פיס זאלן זיך צאפלען; און דאס זאל אויפקאכן די בלוטן ביי דעם ווייסטן קאליקע, ער זאל זיך דארפן ווארפן אויף איר:

— באַרדעק ס'לייב, מרשעת...

— באהאלט די פיס...

ווייסט מעקסל קיין חכמות נישט, און דערלאנגט איר גלייך, אז דער מאן זאל כאטש צוזעצט ווערן — וואויל־עריש א יאג מיט דער ברייטער האנט זיינער, איבער דער נאקעטער פלייצע...

— עך, שוועסטערל, וועז כ'האב דיך אזוי, א שעה פארטאגס, נעבן „שעפסהעד־בעי", אדער ערגעץ אנדערש־וואו, אין מיין מאשינדל...

דעם קאליקע טאטשעט זיך די שוים פאר'ן מויל; זיינע כאקן ווערן פיל, און דער איבערגעבליבענער קערפער וואס פון־יי פיס, — נעמט זיך וואַרפן, אינטערהויבן מיט אזא כח, אזוי ווי ר'וואלט אים גערן געוואלט, אויב ר'זאל נאר קענען — צעמאלן, מאכן פון אים א בארג ביינער...

— גיי, וועך נעשאסן, מעקס... גיי פריער אין דר'ערד אריין, איידער דו זאלסט דאס דערלעבן... שלאג דיך אן מיט דער פאר־שימלטער טעקסי דיינער אין א סלופ, פאל מיט איר אראפ פון דער בריק אין „איסט ריוועך", און דערלעב נישט מער צו קומען, מיך אפפירן אהיים...

ביי מעקס'ן אויפ'ן פנים שפילט א שמייכל — איר שמייכעלע, אזן ער שארט אים אראפ פון זיך, ווישט אים אפ גאר אן שום אנשטרענגונג.

— ביזט א פערד, כ'זאל אזוי לעבן! ווארים, איך וואלט דיך טאקע אזוי שטארק, מיינסטו, געווען אנגעהאלטן ביים וואקזאל, ווען כ'וואלט נעוואוסט, — דו האסט אזא קאנאריקל זיצן אין שטוב...

דער קאליקע, מייק, האט נעקייכט פון איר רשעות; מורא נעהאט זיך ארויסצורירן פון שטוב, און דאס טיערע ווייבעלע, אז זי האט דערשפירט מעקס'ן, — האט אויף איר די הויט געברענט, דער נאנצער קערפער גע'חלשט, געצוינגן, צו אים זיך נעשטו־עקט.

לינט ער אבער איבער איר, דער הינטישער מאן, ווי איר נישט אפטרעטן, — וואס טוט זי? נעמט זיך מכלומ־שט ארויפ־שלעפן א פאר אלטע אויסגעדריוולטע זאקן אויף די פיס, און נעמט דערביי באלד ווינען ווי א ביבער, זיך באגיסן מיט טרערן.

— זעסט כאטש, אין וואס פאר א זאקן איך גיי?... זעסט?.. און דו באשרייסט מיך: כ'האב שוין גענוג... ווילסט דיך נישט ארויסרירן מער...

זי האט אויף באלד אונטער דער האנט אנגענרייט א לעכערדיק העמדל, וואס זי שלעפט אויף זיך קוים ארויף מיט מי־און־מאטער, אזוי, כ'זאל זיך דאס איבעריקע צעקריכן אויף איר לייב, און קלאנט דערביי אזוי יאמערליך, אזוי ווי די וועלט וואלט איר ממש אונ־טערגענגען.

— נישט קיין רעכט העמר אויפ'ן לייב, און ער האָט שוין קיין חשק נישט מער צו גיין פאַרדינען...

ער פּרואווט איר דערמאָנען :

— אז דאָס העמד איז נאָך פון פאַר א יאָרן ; די זאָקן — נאָך עלטער ; און אז זי האָט זיך שוין נאָכדעם געקויפט איינמאָל א טוץ זיידענע העמדער כּיי „גימבעל־בראָדערס", און אַן א שיעור זאָקן איבעראל אין אַלע געווייגלאָכע „סטאָרס"...

— וואו האָסטו?... וועז דאָס אזוי?... — נעמט זי אויפגערעגט, כמעט היסטעריש, ציען אַלע שיפלעדער, — ס'האָט זיך דיר געמוזט חלום'ען! דו האָסט מיר גאָר קיינמאָל נישט אזוי פיל נעלט נעגעבן, איך זאָל אויף דעם אַלעם האָבן, און אפשר גאָר קיינמאָל נישט אזוי פיל פאַרדינט, כ'זאָל קאָנען אויף דעם אַלעם האָבן !...

וועלט אים שלעכט אויפן האַרץ, דעם קאַליקע, און ער שלעפּט זיך אוועק מיט גרימענייש אין בויך פון שטיין און אויס'טענה'ען זיך מיט איר ; און באַלד ווי ער לייזיקט אָפּ די שטוב, זי באַרשטייט, אז ער ברויכט שוין אודאי זיין ביים וואָקזאַל, אזוי זיצט זי שוין ביי מעקס'ן אין זיין מאשינדל, און עס צעשפּאַרט איר פון געלעכטער :

— קוים וואָס כ'האָב געקענט זיינע שוואַרצע פּטור וועלן, דעם משוגענעם הונט...

זי איז אָנגעטאָן אין די דינסטע זיידענע קליידער, אין די פיינסטע זאָקן, טייערסטע וועש, אָפּגעמאָלן הערליך ס'פּנים, רויז־כערט א צינגערעטל, און פּלאָטערט.

— פאַר, מעקסל, פאַר אויף די גוטע ערטלאַך, פון וועלכע דו ווייסט !...

קענן אָוונט. זי ווייסט : אז זי ברויכט שוין צו דער צייט זיין אין דער היים, און ס'האַרץ טראָגט איר נישט אויס צו הוליען, — כאָטש ס'האָט איר נענוג געצוינגן דוקא נאָר ביי נאַכט אפירצו־קומען אין די בלענדינע סאַלאָנען ; וועז מ'קען זיך, ראשית,

אנדערש אנטאן, האבן א וואונדערליך פנים אין דער בלענדיגער ליכטיגקייט פון די אלע קאלירטע לעמפלאך; און נאכאמאל אזוי שיין, פארפירעריש און אימפאזאנט זיין, זיצנדיק מכלומרשט פאר־שטעלט מיט די פאלשע צווייגלאך פון א דין בייטעלע, ביי א טישל, פארלייגט א פיסל, ארויסלאזנדיק דעם רויך, — ער זאל זיך שלענגלען נלייך אין די אוינן...

קענן אוונט, אז זי האט נאך דערווייל געפילט א בארערפעניש צו פארן א היים, — האט זי זיך איינמאל איינגעשפארט:

— מעקס, דו פארסט אפנעמען דעם מאן מיינעם, נעם מיך מיט, כ'בין א בעלן צו זען ווי אזוי דער קאליקע מאכט אזוי פיל נעלט...

איז מעקס אויף איר נעוואלרן אנגעצוינן.

— ס'פעלט דיר נישט מער, ווי נאר די חיה זאל דיך זען ביי מיר, אין מיין מאשין...

— האב איך נאר מורא! — האט איר נענומען שפארן, — ר'וועט מיך אפשר וועלן שלאגן, כע־כע... ער מיינט: כ'מוז נאר זיין צוגעבונדן צו אים, און כ'טאר די ליכטיקע וועלט נישט אנזען?..

מעקס האט נישט קיין חשק.

— כ'וויל נישט — זאגט ער — ער זאל אין מיר אריינבא־כען מיט זיין פינסטערע גבורה; וואהרים, אז ער נעמט אין מיר אריינלייגן בלויז אויף א נעלעכטער, שפיר איך מיר אויך די זייטן נישט...

דאם יונגע באשעפעניש איז נעווען שטארק אויפגערוימט; ס'האט זיך איר נאך נעטרייסלט דאם לייב, אין נעכאפט א ציטער פון זיסן בארגעניגן; דאם קעפל, — גערוישט, געוואן ארנטלאך פאר־דרייט נאכ'ן אריינגיסן אין זיך די הייסע נעטראנקען — אזוי — האט זי שוין באלד נישט מער נעריינקט פון אים נאר, דעם קאליקע, אז ער זאל נאך נאר זיין איר מאן, און אזוי ווי בלויז פון נייניר צום נעווועזענעם, — אים נעשפרונגען אין די אוינן, פון אים נערוסן שטיקער...

— פֿאר־צו, מעקסל, פֿאר...

אזוי האָט מעקסל, וואָס איז סיי־ווי נעגאנגען מיט זיין מאשינדל פון די העכערע גאסן, נישט וויל־נדיק עם א קירעווע נעטאָן, און שוין נעבליבן שטיין ביים וואקזאל, וואו ער האָט אויסגעשריגן צום שוכפוצער, דעם קאליקע:

— העי, פערד, כ'האָב דיר נעבראכט א גאסט; דיין ווייבל ווי דיך זען...

דער קאליקע איז געווען פארוואָרפן מיט ארבעט. זיך נעריסן פון איר, נישט קיין חלוק, אין דעם דאָזיקן טאָג ווי אין אלע אנדערע טעג — ווי א הונט פון דער קייט; און גראָד אוונטצייט, וועו ער האָט שוין געוואָלט זיין פריי, נע'חלשט אהיים, האָט מען אזוי ווי אויף צו להכעים אים געמאכט — ס'זאָלן מער צוגן ארויינקומען, און מער מענטשן זיינען איבער אים געלעגן, אים באַאָגערט, נע־וואָלט צעטראָגן — האָט ער דאָס דערהערט מעקסלען.

און אזוי ווי ר'וואָלט דערפילט דעם סוף, זיין סוף, — זיך א וואָרפגעטאָן, א דורכגעשטופט פאר אן אויגנבליק פון צווישן די אלע פיס, וואָס האָבן אומגעדולדיק זיך גערירט ווי ביי יונגע פערד־לאָך, — אין באַלד דאָרט נעבליבן העגגען נאָר אָן א זייט, אן דער טיר פון דער אָפענער טעקסי; אזוי העגגען ווי ס'העגגט א בינטל פלייש אין א זאק, אין א טאָרבע, אויף א טשוואָק...

— ווי קומסטו צו מעקס'ן אין דער מאשין, בעסטער!

אויף איר פנים איז געלעגן א שמייכל, וועלכער האָט, נאָך־דעם ווי ער האָט זיך אזוי אויפגעקאכט — אזוי אייגן געלאָסן גערוט; זי האָט זיך אפילו נישט געוואָלט שטערן די באקוועמלאָך־קייט פון דעם ארט ליגן, ווי זי איז געלעגן: פארלייגט א פוס, דער קאָפּ אויף ארונטער...

— דו הערסט דאָך! — גענומען קלעפיק ציען וויערטער פון מויל־כל — מעקס האָט נישט געוואָלט נאָך דיר פארן, ווייל דו

שלאָנסט אים, אויב כ'וועל נישט מיטפֿאָרן אים אָפּהיטן פון דיינע קלעפּ...

אָבער דאָס סם־המות'דיקע שמייכעלע האָט צוגלייך אָפּגעלאָכט פון אירע אייגענע רייד, אָפּגעטוויט אין אים איטלעכעם לעבעדיקע געפיל, און זיינע העכסט זיינען באלד אינעווייניק אריין, געגומען איר ארומזוכן, איר נעוואָלט אָנטאָפּן, און דערפאר קען זיין, האָט זיך דער קערפּער זיינער באוואויזן, אראָפּגעפאלן פון דער מאשין; און מיט אזא קלאַפ ווי די משא פון בינטל פליש וואָלט נעווען צו שוואר, און דער זאק, די טאָרבע — וואָלט זיך דערמיט אָפּגעריסן; דער קערפּער האָט זיך נאָך געפֿרואווט אויפהויבן, אָבער פון קלאַפ, אידאי, האָט זיך דער קאָפּ אויף אים צעוויגט ווי ביי א שכור, און דער מעכטיקער וואָקזאל האָט זיך ווי געגומען בוקן אין זיינע אויגן, מיט אלע זיינע אויבערשטע שטאָקן; די הויכע הייזער זיך אזוי געלאָזן ליגן ווי די שטומע קעלבער; און ער האָט שוין לחלוטין נישט מער געדענקט אין גאָר, ווי בלויז אין אינזיך; אלע חושים זיינען געווארן וואכנדיק אין מיט אלעם אים געזוכט ארויסצוהעלפן, ווי אזוי ער האָט אויסצוהיטן די איבריקע קוים מיט צרות, איבערגעבליבענע העלפט פון זיין קערפּער, — זיי זאלן אים נישט, דאָ־דאָרטן, פון אלע זייטן, און אָרום — צוליידן, פֿארליגן, ער זאל בלייבן ליגן ווי א צוקוועטשטע פליג אונטער זייערע שטיקער...

די מעכטיקע הייזער, אין זיינע אויגן, יעדנפאלס, — צענעמען זיך מערער, בריטער, צעעפענען זיך, נאנצע אָפּגרונטן, — ס'פאלן אין זיי אריין אזעלכע אומגעהויערע לעכער, טיפע גריבער, און ער שפּרינגט אזוי אָפּ, פון דאָ, דאָרטן און אָרום, אין אלע זייטן; פון וואו און וואנען ס'וועט זיך אים אוים צו זיין מער נעפערלאָך, און מאנצט אזוי: האָפּ... האָפּ... קייקלט זיך אויפ'ן הינטן... אויפ'ן בויך... איבער'ן קאָפּ... אָרום, רונד־אָרום אין א ראָד... ביז ער בלייבט באלד ליגן צוזויפֿגעדרייט אן א באשטימט אויסזען, א קרעפּל פליש, אויף דער אינטערשטער שוועל ביים צוגאנג פון דער פֿרעכטיקער וואָקזאל־נעביידע...

דער רייטער

די נעגנד איז געווען אומרואיק און האָט געפיבערט.

איבער די פעלדער זיינען שמאָלע פּאסיקלאָך רויך אויפגענאַנגען, גראָד ווי יעשן־צייט, ווען קליינע שקצים'לאָך פּארברענען די אָפּגעברענטע באדיליעם פון די קאַרטאָפּל.

טונקעלע הימלען האָבן נידריק געשוועבט איבער דער ערד, און נע'מבול'ט איבער'ן קאָפּ.

ס'דאָרף, וואָס איז געלענען אין יענעם שטח, איז געווען נאָך לוידיק; די הייזלאָך, — פּוסט, פּארלאָזן, און מיליטער האָט נעראָיעט צווישן זיי, ווי ווערים אַרום א פּארלאָזטע וואונד.

נאָר אין איין הייזל, וואָס איז געשמאַנען אראָפּצו־צו, אין פעלד, איז געבליבן זיצן אן אַלט פּייערל מיט א טאַכטער יולקע, א גראָבע מויד מיט בליישיקע הענט.

ביי זיי אין שטוב האָט געוואוינט א סאָלדאָט מיט קורצע רייט־פיס, וואָס האָט זיי נישט אוועקגעלאָזט, דעם פּייערל מיט דער טאַכ־טער, פון דאָרף.

ווען אין דרויסן האָבן זיך געפּאַקט די פּויערים, ארויסגעשלעפּט אין די שכנות'דיקע דערפער זיך אינאיינעם באזעצן מיט אַנדערע געוונטן — האָט אויך די שיקסע געמומען אויפּבינדן די קישנס, צוואַמענלייגן די „אָבראָזן", און געוואלט אריבערגיין בעטן א „קומע":

— מ'זאָל איר שיינקען אן אָרט פּאר'ן פּאָטער אויף דער פּור...

האָט זיך אוועקגעשטעלט דער רוס שפּאַרן מיט איר, ריידן מיטן גוף, מיטן גאַנצן לייב־און־לעבן און, אויב ר'האָט א מכה גע־קענט ריידן, זיך קוים ארויסגעשלאָגן מיט זיין קייכן:

— ער וויל, אז יולקע זאָל נישט פּאָרן, נאָר איבערלייבן מיט אים!...

די מויד האָט זיך צעלאכט, אירע ליפּן ביים לאכן, ברייטער אויפגעשטאַרצט, און אַרויסגעווייזן אירע ווייסע געזונטע ציין:

— נאָרישער איוואן, ברויכסט מיך נייטיק האבן ביי זיך? וואָס, דו וועסט נישט קאָנען לעבן אָן מיר?...

איוואן, דעם רוס, איז שווער אָנגעקומען אַרויסצוברייננען א וואָרט, און ס'האָט אים אזש געשלאָגן די שוים פון מויל; נאָר אז ער האָט זיך איינגעשפּאַרט, איז עס מער געווען צו דערקענען אין זיין פּנים, איבער וועלכן ס'האָט זיך פּאַרצוינן א גרימאַס, אזן אין די אויגן וואס האָבן גענומען גרינען, ווי ביי א קאַץ.

— יולקע, ס'וועט דאָ זיין „סמוטנע" אָן דיר. יעי־באָגו — דו וועסט מיר פּעלן!...

— וואָס טוען דיינע „טאַוואַרישטשעס", איוואן? — האָט זי געזאָגט — דו וועסט זיי דיר אַריינגעמען דאָ אין שטוב, און ברענען די שטאַכעטן פון פּלויט... ס'וועט דיר זיין וואַרים און דו וועסט פּאַרגעסן אן יולקען... נאָר, נעדענק, איוואן, זאָלסט נישט פּאַרברענען צום איבריקן די שטאָל... מ'וועט נישט האָבן וואו ס'פערד אַריינצושטעלן, אויב מ'וועט נאָך אמאָל וועו קומען אהיים.

דער רוס האָט נישט געוואוסט וואָס צו רעידן, און איר געקוקט אין פּנים; ס'האָט אים ווי גענאָן אונטער'ן הארץ, עפּעס א וויטאָק פון אָקס, א שטומע צונג, וואָס קען נאָר מרוטשען:

— יולקע יעי־באָגו, אז דו ביזט מיט מיר אינאיינעם, — וויים איך נאָר נישט, אז כ'בין אין פּעלר; כ'קום אהיים, מאכסטו מיר ס'געלעגער, וואַרימסטו מיר אויף ס'קעסעלע און ס'דוכט זיך מיר, יולקע, — איך רייט א היים צו זיך אין שטוב; יעי־באָגו, דו כיזט מיר אזוי ווי ס'ווייב אין דער היים, נאָר נישט אנדערש...

און עפּעס א רחמנות האָט איר אַרומכנענומען צום פּאַר־וואָגלטן רוס, וואָס שלעפּט זיך דאָ אַרום מיט'ן פערדל זיינעם, צווישן די פעלדער, — און פון גרויס גדולה, אים אַריינגעוואַרפן א פּעטשל אין דער באק, מיט א געלעכטערל:

— גוט, וועסט מיך האָבן ביי זיך, נאָרישע מאלפּע...

און זי פלענט אים שוין אפוואַרטן ביי זיין אהיימקומען, אריינפירן ס'בערל אין שטאל, געבן דעם צו עסן, — און אליין זיך אוועקזעצן אויף א קליין בענקעלע אים צוזוכנם, און מיט די קליינע קאלמיקענע אויגעלאך, ס'אויגציקע מיט וואס זי האט זיך נעענליכט צו אים, — אים אריינקוקן אין פנים:

— איוואן, האסט א ווייב?

— יא, — צוגעשאקלט מיט דער גאמבע, די אונטערשטע העלפט פון מויל, וואס האט עפעס ווי באזונדער אראפגעהאנגען.

— אזא געזונטע, מיט גראבע הענט, ווי ביי מיר?...

ביים רום האבן געבלישטשעט די אייגלאך, און נארישׂ־תם'וואַ־טע געשאקלט מיטן קאפ ווי א הונט מיט די אויערן:

— יא...

— און מיט אזעלכע גראבע פים ווי ביי מיר?

— יא...

— און צו וואס ווילסטו, זאל איך דא מיט דיר אינאיינעם זיין? — זיך ברומז'ן.

ביים רום האט נערונען די שלינע פון מויל, וואס האט זיך אויסגעציגן אין א לאנג גאווירדיג שנירעלע, ווי ביי א הונט, וואס לייגט זיך אוועק צעיאכמערט אויפ'ן בויך, און שטעקט ארויס א רויטע צונג; ער האט היים געבריט מיטן אטעם אויף איר:

— וואַרים כ'ווייס דען, יולקע, אויב כ'וועל נאך אמאל וועז קומען אהיים צו איר?

ס'האט זיך, קוקנדיק, דער ווייטאק צענאסן איבער זיין פנים, די ציין — זיך געשארפט, די שלייפן — געהאקט; און א גוואל־דיקער כח, האט זי געשפירט, נעמט זיך שפארן אויף איר וואס לייגט זי אוועק ווי א שטרוי צו דער ערד, און וואס אט־אט דער־שטיקט ער זי אונטער דער משא; און ווי זי ניט זיך א וואַרף מיט א שרעקלאכער גבורה, א שטעל אויף די פים, און שטופט אים אפ א גארנישטל, א נעבאכל, פון זיך:

— גיי, ביזט א נאַרישער רוס, איוואַן, וואָס ווילסטו מיר אָפּטאָן, וואָס?...

די מויד האָט עפּעס נעשפּירט צו אים, און מיט יערן טאָג אלץ מער געשראָקן זיך פּאר אים; און ווען ער פלעגט קומען א היים, זיך צושאַרן צו אים ווי א קאַץ, לעקן, שמייכלען — אים א סך מאל דאָס זאָגן מיט א ברוגז:

— גיי, נישטאָ קיין האַרץ ביי דיר, איוואַן...

דער רוס פלעגט זיך עפּעס באלעקן מיט דער צונג, איר דרייען אין מויל ווי א וואלגער־האלץ, און איידער־וואָס באלד באקומען א נאכע אונטער'ן האַרץ:

— ביזט א כאם און, נענוג!

זיין פּנים פלעגט דאַן, אויף א ווילע בלייבן פּאַרוואלקנט, אָבער ביים ערשטן שמייכלע אירן — צוריק אויפהייטערן; און אז ס'האָט זיך צעשפּילט דאָס מאַנאַלישע אין זיינע אויגן, — האָט ער אויסגעשטעלט די באַק מיט א כיטרע שמייכלע:

— נא, גיב א ליאפ!...

זי האָט זיך געקאָטשעט פּאר געלעכטער.

דאָס האָט אים נאָכמער געברענט, אָנגעצונדן ס'בלוט, און איר צוגעלייגט מיטן קערפּער זיינעם:

— זאָג, שעלמא, דו וועסט נאָך שלאָגן?

און גלייך געמוזט אָפּלאָזן, דערשפּירנדיק א ווייטאָק, וואָס אירע ציין האָבן זיך אייגנעבישן אין זיין אקסל.

— אָך, דו סטיערוואַ פּראַקליאַטאיא, האָסט אזעלכע שארפע ציין ווי א וואלף.

און ער, דער רוס, האָט מיט איטליכן טאָג דאָ שוין ווייניקער נעדענקט אן ווייב, וואָס ר'האָט איבערגעלאָזט ערגעץ הינטער'ן בייקאל; אז ער פלעגט ווערען אדורכגעווייקט אין פעלד, נעמען קלאפן גוט מיט די ציין, — זיך גאַיילט צו קומען אין שטוב, צו יולסען:

— יולקע, דערווארים מיך...

אז ס'האָט זיך אים אָפגעריסן א קנעפל, אוועקגעטרענט א שטיק שינעל, — האָט ער נעקוקט יולקען אין די אויגן:

— יולקע, פאריכט מיר...

און יולקע האָט אים נעווארימט, פאריכט, און נישט ווילנדיק אָפטמאָל זיך ארויסגעכאפט:

— איוואן, כ'וואלט דיר נעווען א שלעכט ווייב, מיינסטו?..

ס'אלטע פייערל, איר פאטערל, וואם איז געזעסן אזוי ווי צוגעוואקסן מיט די פליצעס צום אויוון, וויל די פים זיינען ביי אים געווען געלעמטע, און אראפגעהאנגען ווי די פלעקער, אן מאכט, — האָט קנאפ נעקענט זיין טאכטער: מיט יארן צוריק איינמאל צער געהאט פון איר... און זיך געהאלטן פשוט, כאר אן אומגליק, וואם די פים זיינען ביי אים אָפגענומען, קען נישט רירן מיט זיי, און וויים דעריבער נישט אירע וועגן, די טאכטער'ס...

נאר אז ער האָט זיך צוגעקוקט צו זייער פירונג, האָט ער צומאל נישט אויפגעהויבן נ'קאפ, נאר געפרעפלט שטיל, ווי א קאליקע און א זקן:

— יולקע, נעדענק, כ'זאל נישט האבן נאך אמאל צער פון דיר; ס'ניהנם וועט מיר זיין ווייניק דורך דיינע זינד.

און יולקע, וואם האָט געפלאטערט, האָט זיך צו אים נעווארפן אויפן האלז:

— ניין, טאטולקע, איוואן וועט מיך שוין נישט אָפנארן...

דער אלטער איז אבער ווי פריער געווען פאר'צער'ט:

— ביזטו זיכער מיט אים, טאכטער? א סאלדאט — ס'איז דאך א ווינט....

האבן איר טערען געשטיקט, און זי האָט אלץ נישט געוואלט ברעכן איר עקשנות:

— ניין, פאטערל, אז איוואן רייט ארויס, נעדענקט ער: ער לאזט מיך איבער אין שטוב...

אינמאל איז דער רום נעריטן אויף זיין קליין פערדל וואָס ער האָט זיך מיטגענומען פון הינטערן בייקאל, נעגלעט אים די נרושיוועַ, געשניפט ווי א קאַץ די טריט אויף די פאַרלענגע זאמדן; און ארום האָט דער הימל נעוואַרפן מיט אזעלכע רויטע אָפּשיינען, נראָד ווי א קופערנער בעקן, אונטער וועלכן מ'הערט נישט אויף אונטערצוליגן ס'פייער מיט פרישע שייטער האָלץ. — האָט ער־זיך פאַרטראכט, נעקראָנן א שליאר:

— די טריט נעפעלן אים נישט; די ארטילעריע ברויכט דאָ ערנעץ האָבן פאַרטוישט די פאָוויציע...

עטלאכע רייטער, וואָס מיט אים, האָבן זיך צעשטעלט ארום, און שטיל צווישן זיך איבערנערעדט:

— שטיוול־טריט...

— פערד'ס־טריט...

— א „קאַליע". טיפע פאַסן אין זאמד, ווי די אָדערן אויפן לייב פון א מענטש...

און זיי צעקריכן זיך נאָכן שליאר פון די „קאַליעס", וועלכע צעגייען זיך נעריכט אינם זאמד, קניפן זיך צוזאמען אין אן ענגן קניפּ און צעגיין זיך באַלד ווי די „אָדנאנעס" ביי שפּין...

ביי איוואנען ווערן שפּיציק די אויגן, ווי ביי א קאַץ, וואָס צאַטעוועט אויף א מויז, איבער א יאמע...

— ס'ברויך שוין ערנעץ דאָ זיין. — ניט ער א מרוס.

עמיץ האָט נאָך נישט באַוויזן צו פרענן:

— ווער מ'האָט זיך צו פארנעמען?

און ס'האָט שוין א פאָכע נעטאָן פאר די אויגן א בינט־פייער, און די פערד האָבן זיך צעלאָזט ווי די לייבן מיט אויפנע־שטעלטע גרושיוועס; פאראויס איז שוין נענאַנגען צעפּראַלט א פערד וואָס האָט אויף זיך נעטראָגן נישט מער ווי דעם לייַדיקן זאַטל — און נישט אָפּגעטראָטן פון די איבריקע רייטער, פונקט ווי עס וואָלט נעווען זיכער, דאָס פערד, און זיי נעטרויט, דאָס דער וועג איז דער זיכערסטער מיט אים נעלם צו ווערן...

אנקומענדיק אויפן דארף פארן הייזל, איז איוואן ארונטער־געשפרונגען פון פערד און נערופן:

— יולקע!...

איז יולקע ארויס, זיך געשטעלט די הענט „פאדבאקעם", און אים אריינגעלאכט אין די אויגן:

— נאס... ס'וואסער גיסט זיך דאך פון דיר אראפ, איוואן; ווי?.. אין טייך געווען אויפגערוימט?...

דער רום האט געריבן דאס לייב פון פערד, וואס האט געפארעט.

— יא, יולקע, זיך פארקראכן אויף דער סאמע נאז, און פארטריבן מיט א בלינדן וועג אין טייך... כע־כע... די קוילן זיינען נאר אריינגעפלויגן אין וואסער ווי די נאדלען... גיב א קוק, יולקע, נישט אמאל א דראפע־נעטאן וואו?...

די מייד וועלט אומרואיק, און טאפט אים ניך ארום מיט א קלאפנדיק הארץ:

— מ'זעט נישט; ס'בלעכל פון היטל נאר אויסגעקרימט, כוואלא־באגו...

ער שמייכלט מיט הנאה:

— וואס, א מזל, פון צוויי רייטער די פערד צוריקגעקומען לויידיק...

און זיי זיינען ביידע אריינגענאנגען אין שטוב, געלאזן ס'פערד שטיין אנגעבונדן ביים בוים, ס'זאל זיך אביסל צעפארען פון דער זון, — און דערווייל פויל ארומגריזשען די סקורע.

ארום האבן נאך אנדערע פערד געהירזשעט, און אייניצלנע סאלדאטן זיינען ארומגעקראכן צווישן די האלב־אייגעפאלענע, צעטראגענע שטאלן, — אנגעהאנגען די שינעלן אויף די אקסלען; אוועק מיטן וועג, וועלכער האט אוועקגעפירט צו די שכנות'דיקע זיאיקע דערפלאך, — האט א צופיר פארק זיך ביסלאכווייז פארלאזן מער הונטערן וואלד, גראד ווי דער אונטערשטער עק פון א צוג, וואס פארקירעוועט זיך אין א האלבן ראד, אין א בויגן...

דער רוס חמר׳ט.

יולקע האָט אים שוין עטלאכע מאָל געוועקט, און ער מאכט אלץ אויף די אויגן, דער רוס, די נעלע צעשוואומענע אויגן, און המר׳ט...

— איוואן, ביזט קראנק?

— קראנק, יולקע, — פיבערט ער, — קאלט, די ביינער ברעכן...

און ער נאָרעט זיך אלץ טיפער, אין דער אָפּגעקראָכענער לייזיקער קאָלדרע, כראָפּעט, שנאָרכט, דער שטערן גלוט, — א שטיק פייער...

די מויד קען זיך נישט העלפן, עס טוט איר ווייַ ס׳האַרץ, און זי ציט באַרבסן די שטאכייטען פון פּלויט ארויס, און ברענט זיי; אין שטוב איז א היץ, א חמימה — פון די וועגט קייקלען זיך קלייניע קייקעלאָך וואסער, וואָס לאָזן איבער נאָך זיך אזעלכע לאנגע ריי־וועלאָך; זי פּאַרשטופט נאָך דערצו די לעכער אין פענסטער, אז די וואַרימקייט זאָל, חלילה, נישט ארויס, — און וועקט אים, אלץ אינאיינעם איבער:

— וואַרימער? איוואן, וואַרימער?...

אויפן רוס ציטערט ס׳לייב, די ציינער האקן ווי א זעג, און ער טרייסלט די מאַרדע נאריש ווי א חולה׳וואטער הונט.

— קאלט, יולקע... קאלט...

זי וועט דערשראָקן, לייגט אָן אויף אים א בארג קישנס, שטעלט צו גרויסע טעפּ מיט וואסער, וואָס נעמען פּאַרען ווי אין א שוויץ. אָבער — דער רוס וואַרפט זיך אום אויפן נעלענער אין א קדחות, גלאָצט מיט די אויגן, שטרעקט אוים די שוואַרצע קנאָכיקע הענט צו איר און שלעפט זי מיט צוואַנגען צו זיך, קריצנדיק מיט די ציין:

— קאלט, יולקע... קאלט...

זיין בראָנדיק לייב וועט צעשמאלצן, ס׳שלאָגט אויף דעם ארוים א שוויים, די האָר קלעפּן זיך, שווערע אנגסטן קומען ארוים,

און ער קריכט אלץ טיפער אין איר לייב, און היילט ווי א געשלאַ־
נענער הונט :

— קאלט, יולקע,... קאלט...

ס׳ברענט דער קאָפּ, ס׳מישט זיך איוך די געהירן ; ער פילט
ווי ס׳קערט זיך אים אינווייניג אלץ איבער ; נישט אנדערש, ס׳איז
עמיץ אריינגעקראָכן מיט א האנט אונטערן הארץ, און נעמט דאָרט
צוואמען ס׳נאנצע בינטל, די לונג־אונ־לעבער מיט די מילץ...

ער ציט שווער דעם אָטעם, אז די וועגט פון שטוב, דוכט זיך,
ווינן זיך אינאיינעם מיט די ביינער פון זיין ברוסט־קאסטן. אזוי
ווי א בלאָז־זאק, וואָס נעמט זיך צונויף, און לאָזט נאָך.

— דערווארים מיך, יולקע !...

און די מויד, וואָס האָט זיך צענויפגעדרייט מיט אים אינאיי־
נעם אין א קנויל, — האָט פארנלייזט די אויגן, און פילט עפעס
אזא שווערקייט אויף זיך, אזוי ווי זי וואלט איינגאנצן צעפאלן
געוואָרן אין באזונדערע שטיקלאָך...

און ווידער איז דער רוס אויפגעשטאנען. ס׳פנים האָט צוריק
באקומען די מראה, די אוינן זייער ביסטרע שארפקייט, און סוקנדיק
אויף יולקען זיך געלעקט צו איר, ווי א הונט, וואָס לעקט די פּאלע
פונם בעל־הבית :

— וואויל, יולקע... וואויל...

און ער רייט אויף די פעלדער, וועלכע קאָרטשען זיך ווי
צעשניטענע שטיקער שלאנגען ; אבער, איטלאכס מאל ווען ער
רייט ארוים, טוט אים ווייי ס׳האַרץ, — יולקע שטייט, האלט אראָפּ־
געלאָזן דעם קאָפּ ,און קוקט אים נאָך מיט א קלאפנדיק הארץ :

— איוואן ! נעדענק, איוואן...

און אין אים קאָכט עפעס... עס שפּארט אים... אבער ער
קען זיך דאָך נישט באפרייען פון דעם שווערן יאָך, וואָס ליגט אויף

אים אָנגעווָאָרפן ווי א משא אויף די פּלייצעס, און שלעפּט זיך אום אלץ צווישן די פּעלדער, מיטטראָנגדיק אין האַרץ דאָס שטומע נעפּיל, יולקעס...

ס'דאָרף ווערט אלץ מער פּוסטער. די בוימער — מער אָרומ־נעגריזשעט פון די פּערד... די הייזלאָך טוען אויס פון זיך צו־ביסלאָך די פענסטער, די טירן, און ווערן פון טאָג צו טאָג מער צוגעלייגט...

הינטער די בוימלאָך נעמען זיך אלץ מער וואָלגערן צעברָאָכע־נע מיליטערישע וועגן, צוויי רעדערדיקע קויל־קעסטלאָך, וואָס שטייען כורעים מיט די דישעלס צו דער ערד.

און ער רייט, דער רוס, אָנגעשפּיצט די אויערן... רייט... עפּעס ציט אים א שליאָך אין וועלדל, און לאָזט זיך פירן פון פּערד נאָך די טריט; שטעלט זיך פלוצלינג אָפּ, ס'האָרץ נעמט אים קלאָפּן, ער קוקט זיך אָרום — יולקעס אויגן בעטן זיך:

— אייואָן! געדענק, אייואָן!...

דער שליאָך גיט אים קיין רו נישט; ס'ציט אים ווייטער... שלעפּט אים... און ער רייט אָפּ אביסל, — מחשבות קומען אין קאָפּ אריין:

— די שטוב... יולקע ליגט פּאַרן צלם, און קניט... בעקעט... און ס'ניט אים א נעם האָגלען איבער'ן קאָפּ:

— טור..... טור־ר־ר־ר־ר....

ס'בלישטשעט פּאַר די אויגן, ס'שווישטשעט אין די אויערן, און ער אָנטלויפט אויפן פערד; לויפט מיט אלע כחות, ציט קוים דעם אָטעם; ער פילט עפּעס א ווייטאָק, ס'ווערט אים שווערער צו זיצן אויפן זאָטל, — און ער וויל זיך נישט אָפּשטעלן קוקן, נאָר רייט גיכער, טרייבט ס'פערד, ביז ער קומט אָנצולויפן דערמיט אויפן דאָרף. שטעלט זיך אָפּ פּאַרן הייזל, באַווייזט נאָך אריינצו־לויפן אין שטוב, און פּרייכט, די אויגן קריכן אים פון קאָפּ:

— יולקע, יולקע, גיב א בליק, — ס'טוט עפּעס וויי... פּייכט.. מ'זעט נישט קיין בלוט?...

דער מויד פאלט איין ס'האַרץ; זי נעמט גיך אראָפשלעפן ס'אָנטוערץ פון אים, אין פארברעכט די הענט:

— בלוט, איוואן, פולע הויזן מיט בלוט...

ס'פנים ווערט אים טונקל. ס'נעלבלאכע אין די אויגן צע־שווימט זיך, ס'ווערט אים שוואַרץ און פינסטער, ווי ביי א שלאָפס רעגן; די פים ציטערן, אין ער כאפט איר אָן, יולקען, דריקט איר מיט נעבעט און מורא צו זיך:

— קאלט, יולקע, דערווארים מיך...

און יולקע וואַרימט אים, אָטעמט אין אים אריין איר הייסן אָטעם, ער זאָל לעבן מיט אים, נאָר ווען ער פאלט ארויס פון אירע הענט, ווי אַן אונטערגעהאקטער בוים, — צעבעקעט זי זיך ווי א קוה ביים אָפקעלבן:

— נישט געקענט דיך מער דערווארימען, איוואן, נישט געקענט...

פון שרעג

דער יונג איז נעקומען אהיים מיט א שטיק שנעזן אין קאָפּ ; אויפן פּנים האָט זיך אפילו ווייניק־וואָס נעשפּירט דער טיפער אומרו, וואָס האָט אים ארומגעטריבן מיט אזעלכע פינסטערע באהאלטענע כוחות ; עס איז אויך דעם נעווען באַרגליווערט איטלאכעס נעפיל, אזן ס׳האָט זיך בלויז נעטינקלט אין דער פֿאַרב, גאַנץ נאטירלאָך, פּון דעם וואָס ס׳איז אָפּגעברענט נעוואָרן פּון אויסערגעווייניליך שטאַר־קע היצן.

זיין אהיימקומען האָט אויפנעלעבט די שטוב, איר אריינגע־בלאָזן א נייע נשמה ; צעטריבן די קאלטע מרה־שחורה, וואָס האָט זיך געשפּירט אין דרינען, ווי דער ווילנאָטש אין די וועגט, אזן עפּעס פּרייאכעס האָט אויפגעלויכטן, — ס׳האָט זיך גיכער עפּעס נענומען רירן, פּונקט ווי א צייטיק פּעלד מיט זאנגען אונטער א בארכמארעט שטיקל הימל, מיט א רענן־ווינטל.

אזן באזונדער איז דעם פּאַטער׳ס בליק הייטערער געוואָרן, זיך ארויסגעקליבן פּון טריבן, אויסגעריניקט, אויפגעהערט ראָפּיען, אזן רויט־צינדן.

— א — הא! ביזט טאקע געקומען, זונעלע, דעם טאטנס גערויטסן האָבן א וואושנעם כח, ציען פּון טויזנט מיל !..... וועז אפילו אָרימע... הא? צו דער רעכטער צייט, בנ׳אָקל, — אים נעקלאַפּט איבער דער פּלייצע, — גים אויך בוימל, די מאשין ראָסט, טיק־טאק... שטיי נישט, דיינע הענט זיינען מיר נייטיק, ס׳לעבן !

ביים יונג בליצט דער שנעזן פּון קאָפּ, ס׳שפּירט זיך, קוקנדיק, א מאָדנע עקשנות אין זיין טאָן. א פּארביסנקייט פּון א הונט, אזן אזן אויסגעהונגערטן דערצו, — וואָס ווילּ דורכאויס דעם בייז

צעקנאקן צווישן די ציין ; דאָס אַרומפּליען פון זיינע בליקן ביים סטרינגעווען — גיט־אָן ווי זיין קאָפּ וואָלט עפּעס דערביי אַרומ־געפּלויגן אין שווארצע, געדיכטע, פינסטערע וועלדער, וואָס באָר־טעמפּען נאָך מער אין אים איטלאכעס געפיל ; מאכן אים פּאר א חיה, א חיה־רעה, וואָס קען זיין גרייט אויפצושפרינגען יעדע רגע פון טיש, אויסגלאָצן א פּאָר אויגן אוון, זיך אליין, אָדער — וועמען אן אנדערן צו צעפּלעטן נ׳קאָפּ...

אויפן אלטן ווירקט עס אומגעהויער ; ער זעט איין אינם יונג — ווי ער וואָלט עפּעס צוריקגעקומען אין אן אנדערן גלגול, איבער־געניצעוועט; אוו לויט זיין אמאָליקע בריייטקייט, אויפגעהייטערקייט ביז איצט, איז עפּעס א שטייגער — ווי ער וואָלט אראָפּגעפּאלן פון זיבעטן שטאָק אין א קעלער אריין... יאָ, ער קען זיך נישט פּארשאפן דעם ריכטיקן באגריף וועגן מלחמה, דער אלטער, אוו ווידער משפּט׳ן לויטן זון, — אז מ׳זאָל אָנהויבן ליידן פון משוגעת, וועו מ׳נעפּינט זיך א צייט אין איר, אוו מיט איר — קומט אים אויף שוועריאָן צו גלויבן ; ער קען זיך אליין נישט דאָס דערקלערן אוו טענה׳ט זיך, ווי־נישט־ס׳איז אוים מיטן זון :

— זאָג נאָר, דו, זונדעלע... כ׳וויים : וואָס דו האָסט דאָרטן געטאָן אויף דער מלחמה דיינע... זיך נעדראָפּעט, למשל, אויף די גלייכע וועגט, צו — זיך געגראָבן ווי א מילדוואָרים אונטער דר׳ערד... ביזט דו דאָך פינסטער ווי א מילדוואָרים !...

ס׳ריידן מאכט אויפן יונג קיין שום אויפדרוק נישט, אזוי ווי מ׳וואָלט נערעדט צו דער וואנט ; ס׳לאָזט קיין וואָרימען שפּור ביי אים אויפן פּנים, אוו ער איז, בלייבט אזוי ווי צוגעשניטן פון איין שטיק, אויסגעקאָוועט פון בלעך, א ליימענער גולם, אין וועלכן ס׳שוי־מען נישט קיין רעגונגען, סיערט נישט קיין מאטעריע, — אוו ס׳דערהאלט זיך אין אים ס׳חיות אויף אזוי פיל, אויף אזוי לאנג, אויף ווי לאנג מ׳האָט אים ארונטערגעליינט א שם אונטערן אָרעם, אוו וועו מ׳זאָל דעם דאָזיקן שם פון דאָרטן אַרויסנעמען, אזוי בלייבט נישט מער ווי א שטיק ליים, א ריכטיקער גולם...

ער טוט, דער יונג, און זיין מלאכה טראגט דעם כאראקטער פון איין און דעם־זעלביקן פארמאט ; און דער פארמאט, די פארם — די איינע ; נישט מער : ס'בייטן זיך די פארהעלטענישן.. מ'זעט: א כח ארבעט אין אים ארום, און דער עיקר — א ווילדע צערייצט־קייט, וואס קען ווערן געשפאנט ביז גאר, דורך א קליניקייט, א האראלע, — מ'גיט א קלאפ, צום ביישפיל, נאגלע מיט דער טיר, א קלונג מיט דער שער, און ס'הויבט אים גלייך אינטער, ס'נעמט זידן ביי אים, די ציינער צו דריזגען...

דער פאטער קען נאך ריכטיק נישט באגריפן דעם טיפן ערנסט פון זיין געמיט; די שווערקייט, וואס ליגט דארט אזוי, ווי פון גאנצע הייזער... ער זעט : א שטיק חוש, א תם, און מיינט, אז דערמיט וואס ר'וועט אים אנקרינג אויפן צימבל, אויפן שפיץ, אין יענער אנגעשטרענגטער רגע, ווען דער יונג גלאצט אוים א פאר אויגן, גראר ווי א לאקאמאטיוו וואלט ארויפגעלאזן אויף אים ; און מיינט אים אויפצוועקן, מאכן לעבעדיקער, באוועגלאכער, אז ער וועט אונטערשטעלן די שער הארט אונטער זיין באק, און א געשריי טאן מיטן גאנצן כח : „מאיר !" אז דער יונג זאל ווירקלאך ראפטום אומקערן דעם קאפ און באקומען א שטאך אין דער באק ; ס'איז טאקע א חכמה, אן אומגעראטענע, אבער ער ווערט נישט דערמיט לעבעדיקער, דער יונג, נאר פארקערט : פארקרימט דערביי זויער ס'פנים, כפי א קראנקער, וואס מ'גיסט אים אריין א לעפל פון א ביטערע רפואה אין מויל ; ביים אלטן רייסט זיך אפ א געלעבטערל, אין ווערכן עס ליגט נאך לעת עתה א ביסל גוטמוטיקייט, אבער — האט שוין אין זיך די ערשטע שפורן פון שרעק, טאקע באלד אייגענעם זון, וואס טראגט דעם טיפן שגעון אין זיך, ווי א שוואם איר ניפט...

די פרייד איז גיך צעפלאסן געווארן. און נאך א טיפערע זארג איז אריינגעקראכן אינם יונגס מוטער, אן אלטע, צוזאמענגעפאלענ: אידענע, ביי וועלכער די וואנגען אונטערן האלז האבן אראפגעהאנ־

נען ווי די שווערע קייטן פון משאות; און זי האָט נאָך שווערער אָנגעהויבן טראָגן דעם קאָפּ, שטייפער, נאָר ווייל זי איז געווען א ביסל טויבלאָך, און אַליין געליטן אויף א געוויסער טעמפּעראַטור, האָט זי טאַקע מער געקענט פּערשטיין איר זונס צעמישטקייט, מער ווי דער אַלטער, אָבער גאָנץ־ענגאַל, ווי ער אויך — נישט געקענט זיך צונויפריידן מיט אים, דעם זון.

— מאיר, וואָס ארבעט אין דיר ארום? מאיר?...

מאיר, דער יונג, הערט, און רעט נאָך דערווייל, — נאָר דאָס איינע, וואָס ער קוקט סטראשנע מיט די אויגן, באַוועגט שטייף מיטן קערפּער, און חדוש'ט זיך אויף איר, דער מוטער:

— וואָס, מאַמע, ארבעט אין מיר ארום?

ביים פּאָטער רינצלט זיך א קלאָר שמייכלדיק מינעלע אויף די ליפּלאָך, אזוי ווי א שנירעלע די לענג, און לאָכט זיך באַלד אויס:

— גולם, נאָר, וואָס ווילסטו זאָל ער דיר זאָגן, אז א רבֿיס זיצט אין אים?... ער איז דען גלייך צו א קראנקן, וואָס פילט, אז ס'טוט אים ווייַ? זעסט נישט אין זיינע אויגן, אז ר'האָט א מישונג אויף די נעהירן?

דער אַלטער האָט אויך נישט ווייניק יסורים, כאָטש אויף זיינע ליפּן שלענגלט זיך ס'קלאָרע שמייכעלע; ס'קריינקט אים טיף פּאַרן זון, און אין געוויסע צייטן וועט ר'איז מיט אים אַליין אין שטוב, כאָפּט אים אָן א מורא צו זיצן אין זיינע ד' אמות.

— א קשיא אויף א מעשה, מיט אזעלכע זאכן, איז זיך נישט גוט צו שפּילן; אז ס'משוגעת זאָל זיך אָנכאַפּן אין אים, צעשפּרייטן אין א העלישׁ פּייער, קען עס נישט חרוב מאכן קיין וועלט?

און כאָטש ס'האָט ביי אים נאָך קיין איינמאָל זיך נישט אָנגעכאַפּט, און נישט אויסגעבראכן אין ספּאזמען, נאָר מיט איטלאכן טאָג אים מער פּאַרטיפּט אין זיך, איז די שרעק ביים אַלטן נעוואָקסן, און ער האָט מיט יערן טאָג זיך אַלץ מער געשראָקן;

אויפנעהערט זיך מיט אים צו מאכן געלעכטערלאך, טרייבן הלצה׳־לעך, און נעוואלט ניכער עפעס מער דערגיין פון אים א תוך, כאטש ר׳האט נוט נעוואוסט, ס׳א פארפאלענע זאך.

— זאג נאר, מאיר, דערקענסט דעם טאטן?

שטעלט דער יונג אויף די אויגן.

— וואס, ס׳ארא שאלה, טאטע?

— און די מאמע?

— איז מאמע.

— און דער ברודער?

— ברודער.

— נו, אויב דו זעסט ווידער די שטיב ווי זי איז, ס׳איז נישט קיין גרויסער חלוק אפילו, טא וואס־זשע ביזטו אזוי פרעמד צו איר?

דער יונג פארשווייגט, און דער אלטער, צוליב דעם דאזיקן שווייגן, זוכט נאכמער ארויסצופרעסן ביי אים, אזוי ווי ר׳וואלט באמת נעוואלט אויפנעריכט מיט יעדן ווארט, וואס ער קריגט ארוים; און ער פארשט אים ווייטער:

— זאג־זשע מיר, מאיר, דעם יסוד, אויף וואס ס׳האלט זיך ביי דיר אט ס׳משונעת דיינס, אפשר קען מען געפינען אן עצה ותחבולה עם אויסצוראטן?...

דער יונג רעט נישט; ער פארבייסט נאר די ליפן, ציט איין די באקן, — אזוי ווי ר׳וואלט נעהאט לעכערדיקע יאשלעס, אן ציין; ער ווייזט ארוים אזא פארביסנקייט נישט צו רירן קיין ווארט, אז דעם אלטן וועלט קאלט אין די ביינער.

אן אנדערש מאל. דער אלטער פארגעסט ווידער אין די שטומע, אומגעווויינלאכע רציחה, אין וועלכער ער טרייבט אריין דעם יונג, און ער זעט אים א רואיקן, נאר א טעמפן, א געפיל־לאזן, אזוי הויבט ער ווייטער אן זיך אויסצופרעגן ביי אים שטיל, געלאסן, מיט א קאלטע לונג־און־לעבער, פון אנפאנג נאר־נאר וויך, דעליקאט:

— מאיר, דערשראָקן?
ער שווייגט.
— מאיר, אויסגעמישט זיך אין קאָפּ עפּעס, אָפּגעריסן, הא?
ר'זאָגט נאָר נישט.
— מאיר, נישט א מאָל חרטה? וועמען נעשטאָכן?
דערמאָנט זיך דער יונג עפּעס, ס'גיט א פּיק אינעווייניק, און באַלד א שאָקל אויפגעלייגט מיטן קאָפּ:
— יאָ, נעשטאָכן...
— איינמאָל?
— ניין, א סך מאָל.
— אויפ'ס טויט?
— אויפ'ס טויט...

אזוי קומט שוין אוים ביים פּאָטער נאָנץ נאָטירלאָך זיין משוגעת, און ער לאָזט אראָפּ דעם קאָפּ, טראַכט גאָנץ נעלאָסן, גראָד אזוי ווי איבער אן אָנטדעקונג ביי א פּרעמדן, און פּאַר־נעסט זיך אזוי לאָנג, ביז ער הויבט נעווייניגטלאָך אויף דעם קאָפּ, דערזעט א פּאָר אויגן בליצן, אין בלייבט שטיין אקוראט ווי אייגער וואָס גייט פּאַרטראַכט דערשפּרינדיק במחשבה, ער איז אַרויף אויף דער גלייבער וואָנט...

און די שטוב האָט זיך בישלאַכווייז אויפגעלעבט מיט אים; כאָטש זיין פּעלץ האָט שוין באַלד נישט קיין סך מער אויסגעמאַכט ווי ס'איצטיקע זיין אין דער היים, וויל דער שוועדער עול פון דעם יונגן זיין אויף דער מלחמה האָט נישט אָפּגעטראָטן אויף קיין רגע, אזוי גוט ביים עסן, ביים שלאָפן, אין צוגעלייגט ווי א שווערע משא, — האָט דאָך אן אנגענעמע צופרידנקייט אזוי געגלעט פון דעם זיין באַנאַנד מיט אים, מיט דעם יונג:
— זאָל זיין מיט א שטיק משוגענעם אין דער היים, און זיכער, ווי — מיט א מישוב'דיקן, א קלאָרן, ערגעץ אין דר'ערד...

מ'האט זיך איינגעלעבט מיט אים, ווי מיט א סובאטניק אין שטוב, פאר וועלכן מ'גייט ארום מיט שטילע טריט, און מיט א באהאלטענעם ציטער, מיט א שטומן פיין, וואס גריבלט בסדר ביים הארץ, און מיט אזא טיפע, קאלטע, אויסגערעכנטע און אומ'ברהמנות'דיקע געלאסנקייט, ווי ס'לעבן פון אזא שטייגער מענטש איז; מ'האט זיך איינגעלעבט, ווייל ס'איז פאריבער א וואך, א חודש, און דער יונג האט זיך נעפירט שטיל, ארטיק, — האט מען שוין מער נישט געקלערט וועגן אים; ער איז אויך קיינמאל נישט ארויס פון דער ליניע, דער יונג, נאר אזוי איינטאניק, מאנאטאן, איז געווען זיין האלטונג, אזוי ווי פון איין באשטימטער פארב, פון איין מאשטש; אזוי האט ער ממילא מיט יעדן טאג נעמוזט ווערן אלץ מער נאטירלאכער פאר דער שטוב, נאטירלאכער פאר די מענטשן, און אפילו פאר טאטע־מאמע; א מענטש ווערט קראנק, — פיבערט, ס'וואקסט אים אין קדחת, שטרענגט ער אן א נאנצע שטוב מענטשן, א הויזגעזינט, ביז ער וועט איבער־האלטן, ס'א קריזיס; אבער, אז ס'פארשלעפט זיך, נישט אויף קיין טעג, וואכן, חדשים, ס'א לאנג־יערלאכע גסיסה... ווערט מען אפ־געקילט... הערט מען אויף צו חלש'ן... צו פלאטערן... און דאס ווערט שוין א זאך, וואס מ'ברויך נישט מער איבערקומען, נאר אזוי לעבן דערמיט...

און אזוי האט עס געשיינט אויך צו זיין מיטן יונג..

די מוטער האט זיך סוף־כל־סוף, נאכן נאנצן ריידן, זעענדיק, אז זי האט זיך נישט געקענט נאר דערשלאגן, — פארדראסט אין א ווינקעלע, אינגאנצן מיאש געווען, און געהויבן מיט די שוועכע וואנגען אונטערן האלז, ווען ס'מויל האט נאר בלויז באשטעטיקט איר אומגליק:

— אז ס'קומען זיינם האט נאר בלויז קלארער און זיכערער נעמאכט איר בראך; אזוי איז עס געווען צעשווימען, צעפאלן, און די רעיונות האבן א סך מאל איבערגעשטיגן די שרעק גופא, נאר א צינד ווייסט מען ווי ס'זעט אויס; מ'קען עס אנטאפן.

ס'האָט א ממשות... און ס'איז נישט מער קיין בלינדע זאַך...

אויפן אלטנם ליפן האָט זיך ס'שמייכעלע איינגעצויגן אין די ווינקעלאַך, געווארן בלאַסער, בלאַסער, ביז ס'איז איינגאַנצן אויסגעגאַנגען; אויך ער האָט ס'אייגענע געהאַט קלעפן אויף דער שפּיץ־צונג און דאָס נישט אַראָפגערעדט, נאָר בלויז ביי יערער גלעזענהייט מסכים נעווען:

— א לעבעדיקער בר־מנן...

אויפגעהערט צו פארפירן שמועסן מער, נאָר זיך געמומען צוקוקן צום משוגעת, געוואָלט עס קענען לערנען און וויסן: אויב ס'קען נישט ווערן גלעבערלאַך פאַר אים און פאַר'ן הויזגעזינט; און טאקע נאָך א לאַנגן קוקן באמערקט, ווי ס'האָט זיך פלוצלינג אַנגעהויבן מיט איטלאַכן טאָג צו פארענדערן ביי אים ס'משוגעת, באַקומען א שינוי, אן אנדער קאָליר; אזוי, למשל, האָט מען נעקענט באַמערקן, ווי ס'נעמט זיך עפעס אָפרייסן דאָרט, אינווייניק, ס'פלאַמענדיק אויף די באַקן, א בלישטשל אין די אויגן.

און ער, דער פּאָטער, וואָס האָט זיצנדיק בשכנות מיטן יונג, נעשפּירט, ווי ס'קומט צו אן איבערבראָך ביי אים האָט עס אים פאַר א רגע דערפרייט ביז נאָר און זיך נישט נעקענט מער אייגענהאלטן, אויסצושרייען:

— יענטל, כ'זאָג דיר, ער וועט נאָך ארויסקומען!...

אָבער באלד אראָפּגעלאָזן פון דער גדולה, און זיך נישט צו גלויבן זיינע אייגענע רייד; און גיכער איז אים אויסגעקומען איצט זיך צו פארטראכטן איבער עפעס א ווילדקייט, וואָס וועט זיך אמאל אנכאפן אין אים, אין א צערייצטקייט — א טעמפּע, וואָס וועט אמאל אראָפוואַרפן בון אים דעם מענטש, אנטפלעקן די הוילע חית, דעם רויען אינסטינקט פון א חיה, אז ער זאל עלול זיין צו ממית'ן, דערשטיקן... און וועלן זען ס'בלוט פון אייגענע, פון טאטע־מאמע...

דער יונג גייט אין נאַס; ער נייט קוננעצוינן, שטייף, פונקט ווי מ'לאָזט נאָך א שפרונזשינע; פון אנהויב — אזוי ווי א נראנאט.

ארויסגעשאסן מיט א שטארקן אימפעט, און וואס א רגע — באמעלאכער, פאמעלאכער, ביז ער בלייבט אינגאנצן שטיין : ט־ר־ר.. קוקט מיט אויסגענלאצטע אויגן, און צוריקגעהאלטן, מיט אזעלכע פינסטערע כוונות, גראד ווי ער וואלט דא געהאט צו טאן מיט עטלאכע מענטשן אויף א מאל, וואס האבן אים געפאקט אין א פינסטערן ווינקל, און דורכאויס געוואלט אוועקלייגן אויף די שינעס פון אונטער אן אנקומענדיקן טראמווייי, צו די רעדער זאלן איבער אים אדורכגיין און צערייבן...

דער יונג שפירט די נאס נישט; ס'בלענדעניש, דאס פיל־פארביקע אויסגעמישטקייט פון'ם גיין, און פילפאכיקע צוזאמענ־רויזן פון לשונות, דער כאאס, — ס'ווירקט נישט אויף אים, און פארנעמט נישט זיין מח; ער איז, פאר זיך געגומען, איינציק און אליין אויף דער נאנצער נאס, און א חוץ אים איז קיינער, קענטיק, מער ניטא; זיין באסט, די גבורה, דער כח, — דאס געוועלטיקט איבער אים, און ער איז שטארקער פאר אלעם וואס ס'איז ארום אים, און טרייבט אים אזוי צווישן אלעמען ווי א ריז צווישן קארליקאך, מילבן, מיט א שטאלערן הארץ, שטא־לענע שלייפן, נעשטאלטע מוסקולן, צענליטן אטעם, — אלץ קאכט אין אים אזוי ווי אין אן אויפגעזידטן קעסל, וואס נעמט ברומען, כאפן, און ברויך נאר־וואס אויסזעצן און אנמאכן חרבונות, אנ־קאכן אוים'ס טויט אלץ אויף ארום און ארום.

און עפעס, א פנים, פילט ער דאך, דער יונג; ווייל, רגע'ס־ווייז פארשארפט זיך דער אויסדרוק אויף זיין פנים, ס'ווערט ערנ־סטער, כמורנער, און רגע'ס־ווייז — מילדער, ווייכער, ס'הויבט אן צו שמייכלען, שמייכלען אזוי ווי פון טיפע אינערלאכע הנאה און צופרידנקייט...

און דאס איז אויך צו זען צום בעסטן דענסטמאל, ווען עפעס א באקאנטער גיט אים פריינטלאך א קלאפ אין פלייצע:

— העי, מאיר, א שטיק חיה נאר?...

פארקוועטשט ער די ליפן מיט א זויערע מינע און זוכט אים

שבל'דיק אויסצומיידן, צו פּטר'ן; ער לויפט באלד אוועק פון יענעם אויף א מהלך; און דאָס דוקא נישט באוואוסטזיניק, ווייל ס'קען זיין, אז ער ווייסט אפשר גאָר נישט ווי אזוי זיך צו האלטן נאלאנט, אפּגעמאסטן און אפּגעוואויגן איטלאכן טריט — טיק־טאק, טיק־טאק... און גראָד וועז עמיץ, אזעלכער, פּאקט אים, און נעמט גיין מיט אים האנד ביי האנד, און וויל זיך א דורכשמועסן, ווי ס'גיט זיך...

— וואָס איז, מאיר, דיין קאָפּ טראָגט נישט אויס די גאָס? ביזט נעוואָרן א שונא די מענטשן?

נעמט ער דענסטמאל גיין אזוי מאשינאל־גיך, אז יענער בלייבט באלד אונטערשטעליק אויף א ווייטן מהלך, און הערט גאָר נישט ס'נאָכשרייען, ווי יענער שרייט:

— מאיר, מאיר, וואָס טראָגן דיך די רוחות אוועק?

אין שט:ב פּארשאפט ער צרות, מאכט כסדר צורעכט וואָך־נעכט. דער יונג פּארגעסט אפּטמאל דעם חשבון, ווייסט נישט וועז ס'נעמען זיך אויס די נאָרמאלע שפּאציר־שעה'ן אין גאָס, אז ארום דריי־פיר פּארטאָג איז נישט ס'אייגענע וואָס תחלת־נאכט, און ווערט אפּט־מאל פּארפאלן ביז'ן גראָען טאָג אריין...

טאטע־מאמע קריכן ארום נישט דערשלאָפן, ווערן משוגע וואָרטנדיק, פּארלירן יעדע געדולד, ווערן גרין און געל פון זאָרג און קאָפּדרייעניש; מעסטן די נעכט אין דער לענג און אין דער ברייט, די שעה'ן, וואָס ציען זיך ווי פּעך; און דער אלטער גייט קיינמאל נישט שלאָפן, נאָר שלאָנדרעוועט ארום צו גאנצע נעכט, וואָרקעט עפּעס שטיל, וואָרקעט:

— נו, יענטל, נישט געהאט קיין מנוחה, האָט ער זי מיר פּארשאפט, הא?

די מוטער זאָגט גאָר נישט, ווייל דער אלטער רעט באלד נישט, אויף עפּעס זיך צו דערוואָרטן א תשובה פון איר; נאָר דערנאָך,

וועו ער דערשפירט שוין די שפּעטקייט פון דער דריטער אשמרה אין די ביינער, מיט דער מאטקייט וואָס צעלייגט זיך אויף זיין גוף, און אלץ ווערט אויף אים שווער, ער קען מער נישט איינשטיין אויף די פים, — אזוי כאכט ער זיך קוראוש, נעמט זיך צום ווייב, און רעט מיט פארדראָס:

— יענטל, כ'זאג דיר, יענטל, ס'וואלט גלייכער געווען ער יואלט נעשטאָרבן איידער אזא לעבן...

די אלטע שאקלט מיטן קאָפּ אויף־אזוי־זיך, און רעט ווייטער נישט, — ווערט שוין דאָ דער אלטער מער אָנגע'ברוגז'טער, און זאָגט ס'אייגענע העכער:

— יענטל, גלויב מיר, ער וואלט זיך און אונז מער טובה געטאָן, — ער וואלט נעשטאָרבן, אָדער — אויסנגעבליבן דאָרטן... די אלטע שפּייט אויס און בטל'ט אויס אלע בייזע חלומות צו יין קאָפּ.

אָבער דער אלטער האלט זיך פעסט ביי ס'זיניקע:

— גלויב מיר, יענטל, ס'וועט שוין פון אים קיין לייט נישט זיין; נישט מער, ער וועט זיך און אונז דערגיין די יאָרן...

די אלטע קומט אין כעס אריין און שרייט־אָן אויף אים:

— נו, מילא, נעם א מעסער, שעכט אים, וועסטו זיינע פּטור ווערן...

דער אלטער רעט מער נישט, נאָר טראכט, און אז דער זון קומט ענדליך אהיים, פרעגט ער שוין מער נאָר נישט, מאכט קיין טענה נישט, נאָר פארלעשט גלייך ס'לעמפּל, און נעמט זיך אויסטאָן, ברומענדיק:

— שלאָפן... שלאָפן...

דער יונג בלייבט שטיין ארומגעכאפט פון דער פינסטערניש ווי א שטיק נעשפּענסט; זיין קאָפּ צעהיצט זיך, און ער נעמט בלאָזן פין זיך ווי מיט א בלאָז־זאק, ביז דער באָטער קריגט מורא; ער דערזעט פלוצלינג א פּאָר אויגן גרינען, און לייגט זיך באלד איבער, תוך כדי־דבור, ס'עסק:

— א שאלה, ס'שטיק משונעת זאל זיך אין אים צעקאכן, קען עם, ווער ווייסט, — אומבריינגען מענטשן ?...

צינדט ער אן אויף דער ניך ס'לעמפל און נעמט אים אייז :

— מאיר... מאיר גאפ... ביזט דאך א גאפ! אז כ'לעש אויס ס'לעמפל, ווערסטו ווילד ווי א חיה ?... געווייז א גאנג־וועגלע נישט צו שלאפן אין דער פינסטער, טאמער ווייסטו ?... אהיים געקומען, גאט דער לעבעדיקער ווייסט, ס'חיות ארויסצונעמען...

דער יונג לאזט שווייגנדיק אראפ דעם קאפ, ווי ס'וואלט אים גובר געווען די ליכטיקייט, אדער ער וואלט ריכטיק דערשפירט די טיפע קריינקונג פון פאטער, און טיף חרטה נעהאט...

ס'קומט פארנאכט, דער יונג שטייט אויף פון טיש, האלט אים דער פאטער שטארק־אן :

— מאיר, ווהו ווועסטו ניין ?... ווהם האסטו דארטן אזעל־כעם צו טאן ?...

די הויט אויפן לייב גרוילט אים, שפירנדיק די שפעטע חצות'ן, ווען אלץ ארום ווערט לינגן פארזונקען אין א טיפן שלאף, און ער ווערט ברויכן זיצן, כאפן א דזשים און אויפכאפן זיך, אזוי א גאנצע נאכט, זיך אויסקוקן די אויגן פון קאפ, טיילמאל : אין גראען טאג אריין, ביז ר'ווערט אים דערלעבן צוריק צו זען, דעם יונג; און דער יונג, ער בלייבט לכתחילה שטיין, עפעס באדענקט, נאכגיביג, און זעצט זיך ס'רוב אווען אויף א בענקל, זיצט אפ שעה'ן, גיט נישט קיין פינטל מיטן אויג, מאכט נישט קיין שום תנועה צורעכט, נאר ווהם ער גיט אלץ אינאיינעם א שאם אין מיטן שטוב אריין דאם אנגעקליבענע שפייעכטם פון מויל, און מיט אזא כח, גראד ווי עס וואלט אים שטארק געבריט אינווייניק אונטער דער צונג, אבער — ס'וואלט אים שטארק נעעקלט דערפאר...

דעם פאטער ווערט נודנע אויפן הארץ, און רופט זיך אן צו אים :

— מאיר, בנאמנות, אויב דו זאלסט נישט אויפהערן שפייען, קען מען ברויכן אפגעבן ס'נאכט עסן...

דער יונג גיט א גלאץ מיט די אויגן, א כלישנע מיטן מויל, און א שאם דאס שפייעכטס אין מיטן שטוב אריין.

דער פאטער, פאר זיך:

— ס'איז שוין נישט אויסצוהאלטן; ס'וועט שוין באלד נישט זיין קיין אופן אינצוזיין מיט אים אין שטוב...

דער יונג גיט נישט קיין מינגע מיטן אויג, א קלייניע ווייסע און ווידער א שפיי אין שטוב אריין.

ווערט דעם פאטער סוף כל סוף נמאס און ער קוקט זיך שוין מער נישט אום, נאר ברומט שטיל:

— אלע גוטע תנועות שטעקן אין אים! א קאטשקע אין מויל, וואס האלט אין איין שפייען!

דעם יונג ווידער ווערט אפגעמאוסט ס'זיצן, און נעמט זיך רירן, צו ערשט, — פאמעלאך, א שעה — א טריט, באלד — גיכער, ניכער, ביז ער קומט אריין אין א ברען, לויפט, זוכט, שנופט, די נאז־לעכער צעשפרייטן זיך, די אויגן ווערן גרויס, א ווילדע, אונגעווײנלאכע מורא הויבט אן ארויסצושיסן פון זיי, עפעס א פלאטערניש, א צאפלענישׂ פארוואנדט אים־לאכם גליד זיינם...

און דעמסטמאל שטייען שוין טאטע־מאמע פארבראכן די הענט, אפגענומען ס'לשון, און קוקן נאר צו ס'גרייטע...

עפעס מיינען זיי, אז ס'קומט דא זיין סוף, דעם יונגס, ס'וועט אים א חולה־נופל אומוואוהרפן צו דער ערד, און אזוי לאנג האקן קאפ אן ברעט, ביז ס'לעצטע ביסל חיות וועט זיך אפטאן פון אים, און, בלייבן לינן א שטיק שטיין...

אין א שעה, וועו דער יונג דערקענט נישט דעם וועג צו זיין היים, און די שטוב מאטערט זיך, ווערט געפיינגט, — זיצט דער אלטער פארטראכט איבער זיך, און קומט נאך א ברייטן ישוב־הדעת צום אלטן אויספיר:

— אז, ס'וואלט גאר נישט געווען צו באדויערן וועז ער זאל דאָרט געווען פארבלייבן, אויף דער מלחמה...

די אלטע שווייגט, און ער בלייבט ווייטער שטיל, אוז האָט אלץ מורא ארויסצוברייננגען פארן מויל דאָס ריכטיקע, וועגן וואָס ער קלערט שוין זייט א לענגערע צייט.

— אז ס'איז אן אימה מיט אים צו זיין אין שטוב...

ס'גייט אוועק א קליינע ווייל, אוז ער גיט דערווייל עטלאכע מאל א קוק דורכ'ן פענסטער אונטן־אראָפּ, זעצט זיך צוריק אייבן פריערדיקן אָרט, אוז רעט ענדלאָך ארויס, כמעט נישט ווילנדיק אָבער זיכער:

— גלויב מיר, יענטל, מ'איז נישט זיכער ביט איב איז שטוב צו זיין...

די אלטע רעט נישט.

אוז דער אלטער פירט ווייטער אויס ס'זייניקע:

— טאקע רואיק, א שטיל משוגעת, אָבער גאָט באהיט, ס'זאל זיך אָנכאפן? יענטל, דענסטמאל זיינען מיר גאָר ניט זיכער מיט אים, יענטל...

די מוטער ווערט געשטערט פון זיינע רייד, ווערט א שטיפ זאלץ; דער אלטער ברעכט זיך אן אויפהער דעם קאָפּ, די מורא פארן יונגן משוגעת, וואָס איז צו אים בארוקאכן אוי נעדיכט אוז טיף אין קאָפּ, וואקכט פון טאָג צו טאָג, באדגייט ציבילאָך ווי א בלאָנע איבער די געהירן; אוז צום ערגסטן איז אים בייגאכט, ווען ער גיט זיך איבער צום שטיקל שלאָף, אן א שכירה. -- דער יונג זאל עפעס נישט אָפּטאָן מיט אים א קינצעלע, א שטייגער: ווי חם האָט נח'ן אָפּגעטאָן...

דער יונג ווידער, שלאָפט זייער שלעכט, אז ער לייגט זיך אריין אין בעט, — לויפט אים אויף דער קאָפּ ווי א בייל; ס'פנים נעמט אן א שרעקלאכן גרימאס, א פינסטערע מראה, אוז די הויט ווערט צוזאמענגעצויגן ווי אויף אן איינגעפאלענעם פענכער.

נאכמער רעגט אים ווען ס'איז פינסטער ; די נעדיכטע שוואַרצקייט, קומט אים אויס, אזוי ווי ער וואָלט געלעגן אייגענעווערט אין איר, וויל זי איז האַרט ווי א וואנט, נישט א רירצו־טאָן זיך ; און די פינסטערניש איז טאקע מסוגל דערצו, וויל זי איז ממשות'דיק נעדיכט, קלעפיק, אז מ'קען טאקע פארגיין אין איר ; די שטוב־זאכן זיינען שוין פארנאנגען, און א צינער פארגייט ער אליין אויך צו ביסלאך, אברים־ווייז, און ס'וועט אזוי באלד פון אים אויך ווערן אוא גרא־קלעפיק צעפלאָסן שטיק פינסטערניש, מיט וועלכע די נעדיכטקייט וועט נאָר שטארקער אין פעטער ווערן מיטן ביסל־קלעי אויך עטלאכע גראד...

דער כח־הדם נעמט דאָ ארבייטן, פאר דער דערהאלטונג פונם שטיקל קערפער, אלע חושים נעמען זיך צונויף לגבאי דער פינסטערניש, איר גובר צו זיין, פארטרייבן, צעבלאָזן ; אינאיינעם ארויין דריקט אים אויך דאָס שטילע שנאַרכן, וואָס וואקסט זיך ארוים פון אָט דער דאָזיקער פינסטערניש, און זעט אויס אין זיינע אויגן ווי עפעס א לעבעדיקע צאפלדיקע חיה מיט א גוף און א פּאָר אויגן, און אָט די חיה מיט איר שווארן אָטעם, וואָס צעשפּילט זיך רגע'ס־ווייז, שטארקער, שוואכער, — וואַרפט אים ווי א שייטל האלץ אין פייער...

זיינע הענט נעמען זיך צוזאמען, ער פארהאלט אויך נאנצע רגע'ס דעם אָטעם, גראד ווי אן אָקס וואָס שטעלט זיך אנטקעגן מיט די הערנער גרייט צום שטויסן, און פאלט פלוצלינג באלד אוועק, אזוי ווי ער וואָלט אינגאנצן אויסגאנגען, ס'איז אלט זיך ראפטום אלץ אין אים אויסגעלאשן...

און דאָס נעמט זיך אויך באלד אויס, ער דערשפירט צוריק ס'חיות, — ווי עס הויבט זיך אן ביי די שפּיצנפינגער פון די פים, און גייט בליץ־שנעל ארויף אזוי ווי עפעס א ווארימער שטראָם איבערן גאנצן קערפער; און ער האָט דאָס געפיל, ווי עס וואָלט עפעס ארומגעטאנצט אין אים, אין בלוט, א שטייגער ווי ס'איז ווען א פוס ווערט אנטשלאפן, אנגעשיט פולע אדערן מיט

זאמד; אין קאָפּ רויעט, עס דוכט זיך: מייז, פּלעדערמייז, פּלינן, חיה'לאָך, היישעריקן, —אָלץ צוזאמען און אינאיינעם, — א נאנצע כּאַראַוויסקע; און דאָס האָט אים באזעצט, נראָד ווי עס באזעצט א נבלה, א פּגירה, ערגעץ אויפן פּרייען פעלד, און פון וואָס ער האָט אויך מער קיין מאכט נישט זיך אַרויסצובאַקומען; און ער לינט אזוי, מאכטלאָז, אָפּגענומען הענט־און־פּיס, א שטיק לייב־און־לעבן, נאָר מיט א פּיל שטאַרקערן שכל ווי ביי א געזונטן, וואָס פּאַרשטייט, פּילט און לעבט א דורך ביז צו די קלענסטע פּרטים יעדע איבערלעבעניש, וואָס דרייט זיך מיט דער ניכּקייט ווי פּאָסן פון טראַנסמיסיעס, און זעען אוים ווי אויפגעמישטע זיילן שטויב אויף דער זון... ברעקלאָך שטויב... צעשפּלי־טערטע...

ער לויפט דאָ ערגעץ, פּראָלט, פינסטערע כחות יאָגן אים אין א פינסטערע געדיכטעניש, צווישן שוואַרצע מחנות, מחנות שאָטנס; ארום אים, אין א טיפן וואָלקן, אין א ניכטן קריין, רינגלען אים ארום מחנות קראָהען, פּלעדערמייז, וואָס ציפּן, בייסן, פּליקן, און ער קען נישט — לויפנדיק ארויסלויפן פון דעם פּאַרכשופּ'טן קרייז: מאָדנע קולות הילכן ארום, בראָזגען, און ער שפּירט נישט די ערד אונטער די פּיס, קיין אנטוצע אויפן לייב, אָלץ איז ביי אים אָפּגעשיילט, צעפּליקט... די פינסטערע כחות טרייבן אים, טרייבן, ביז ער פאַלט, שטרויכלט זיך איבער עפּעם, און בלייבט שוין ליגן אויף דער ערד, פּאַרטויבט, מער זיך נישט אויפצוהויבן; איבער אים באַלט נאָך עמיץ, איבער זיי בוידע, — נאָך עמיץ, און איבער איין רגע לינט שוין א נאנצער בארג איף אים, א קלימפער, און ער איז גאָר פון אונטן, צוגעלייגט, ס'פעלט באַלד אוים אָטעם, ס'שטיקט, אויפן האַרץ ווערט ענגער, געפערלאַכער, אָט — שפּייט ער אוים דאָס לעצטע שטיקל אָטעם...

און דאָ קומט ער אויף, — — —

ער שפּירט נאָך נישט קיין אבר, אינגאנצן פאַרשווייסט איז ס'לייב, פאַרשטיפט ווי א האָרן, — און טרעפט זיך שוין דאָ

ווידער אויסערן שלאָף, מיט דער אייגענער פינסטערניש, אטנקענן וועלכער ס'פארשאפן זיך די זעלבע אומהיימלאכע געפילן, און ער הויבט אָן בורטשען, צוערשט שטיל, באלד העכער, טיפער, אומגעלומפערטער, ביז ער שפרינגט ארויס, ס'ניט אים א הויב אין דער לופטן, א וואָרף אראָפ פון געלענער, די אויגן קריכן שוין פון קאָפּ, די האָר ווערן שטייף ווי די דראָטן, די נאָז־לעכער שניפן נעפערלאָך, ביז ער נעמט שארן מיט די הענט, אָפּטרייבן פון זיך די פינסטערניש, ארויסקריגן זיך פון איר, און ס'הויבן אָן פאלן בענקלאָך הינטער אים, כלים, שענקלאָך... אלץ נעמט שפרינגען כאנצן, קלינגען, זיך דרייען אין א ווילדן מיתה'משונה'דיקן קאראָאָד, און צוואמענפאלען אין איין קופּע...

דער פאָטער שפרינגט ארויס פון בעט, אויפגעוועקט פון געקלאָפערי, און פארביסן, אָן לשון, נעמט ער זיך ראנגלען מיט אים אין דער פינסטער, וועלנדיק אים אָפּשטעלן, איינהאלטן און בייקומען, אָבער דער יונג ווערט מיט יעדע רגע ווילדער, און וואָס מער ער דערפילט: מ'שטעלט זיך אים דאָ אנטקענן, — אלץ מער ארבעט ער מיט זיך, און וואַרפט מיט נאָך מער גבורה, שליידערט מיט אזא כח, אז קיין צען פּאָר פערד זיינען שוין נישט אימשטאנד אים איינצוהאלטן; דענסטמאָל שארן זיך אלע גיך ארויס הינטער דער טיר, איבערלאָזנדיק דעם יונג אליין ארבייטן מיט זיך, און מאכן א תל פון אלץ און אלעמען...

דער אלטער איז איינגעבוינן אין דרייען, ציטערט ווי א פיש און ברומט:

— כ'האָב נעוואוסט, יענטל, אז ס'וועט אמאל אָנקומען ביי אים, וועט מען נישט קענען מער איינזיין מיט אים אין שטוב... כ'האָב נעוואוסט...

זיין חטא

דאָס איז געווען א יונג, א פֿרא־אַרם, — א שטיק חוש ; אויסגע־
וואַקסן — א שטיק גלאָמב ; א בריייטע צעלאָבערטע בריאה, פֿלאַט־
פֿים, און מיט א גרויסן קאָפּ — אָרים אין שכל ; אויגן — פֿיצלאַך,
און אונטער גרויסע ברעמען, וואָס האָבן געמריושעט ווי ביי א
פֿערשלאָפענע קאַץ.

ער האָט זיך אויפגעכאַווען אויף ברעקלאַך, פֿונקט ווי א הונט,
וואָס כאַפּט אַראָפּ פון די טישן ; אַרומגעלאָפן זוכן אויף די קופּ־
קעלאַך מיסט, אויסגענראָבן דאָרט שטיקלאַך, זיי אַרומגענריזשעט,
אַרומגעלעקט, און א סך מאָל אַוועקגעטריבן א הונט טאַקע : „א
פֿודשעם פֿש־א יוכא !...“ אים נעקיילט מיט א שטיין איבערן קאָפּ
און אויפגעהויבן פון דער ערד, וואָס יענער האָט אַרויסגעלאָזן
פון פֿיסק מיט א נעהייל — דאָס אַרומגעלעקט, אַרומגעלעקט, און
וואָס ער האָט נישט געקענט אַראָפּלאָזן אין מאָגן, מיט עגמת־נפש
אַרומגעקוקט, אַרומגעקוקט, אזוי ווי ר׳וואָלט מקנא נעווען דעם
הונט וואָס האָט שאַרפֿערע ציין פֿאַר אים, און דעם בייז יאָ געקענט
צעקנאַקן — און נעמוזט אָן חשק נעבאַך אַראָפּלאָזן...

אין קיין אידישע שטוב האָט מען אים נישט אַריינגעלאָזט,
פֿשוט, — ווייל מ׳האָט פון אים קיין נוצן נישט נעהאַט ; אי
מ׳האָט אים א מאָל ווען דערלאַנגט א קאַן :

— גיי, בריינג אַביסל וואַסער...

האָט ער א רגע יענעם געקוקט אין די אויגן אַריין, נעקוקט —
א שטיק חוש, און באַלד א הויבגעטאָן מיט די אַקסלען, ווי ער וואָלט
דערמיט שכל נעהאַט צו זאָגן :

— כ׳וויל נישט...

נאָר די חדר אינגלאַך וואָס ער האָט נעווואוסט נאָכצולויפן,
און אויסנארן ביי זיי שטיקלאַך ברויט, קעז, — פֿאַר קונצן ;

און קונצן האָט ער נעמאכט זעלטענע; זיך געוואָרפן, געדרייט, געפאטשט אין בויך, געקרימט ווי א מאלפּע, געמאכט אזעלכע מיתה משונה'דיקע גריסאסן, אז מ'האָט נעקענט פּלאצן פאר נעלעכטער:

— אזא גרויסער יונג און מאכט זיך אזוי נאריש...

די אינגלאָך, זיי זיינען נעווען זיינע סטאלע שפּייזער, און פון זיי זיך מפרנס נעווען; אין דער היים נאָך, ווען מ'האָט זיי למשל, מיטנעמען: צוויי זעמל מיט קעז, זיי זאלן האָבן פאר א האלבן טאג וואָס צו עסן, — האָבן זיי אין זיי־נען געהאט בשתיקה צו נעמען נאָך א חלק פאר אים אויך, פאר דעם יונג; אבער אזוי ווי זיי האָבן מורא נעהאט, דאָך קינדער — אים דאָס צו דערלאנגען אין האנט אריין; האָבן זיי דאָס אים צוגעוואָרפן אויף דער ערד, א שטיק פּארדאָרט ברויט, חלה, וואָס ס'האָט נישט נעוואָלט זיין, און צוגעשריגן:

— נא, משה לופּע, טאנץ!..

האָט ער דאָס צוגעכאפּט, מיט איין בים פּארשלונגען, — אומגעקייט, און געטאנצט; אפּגעטאנצט — זיך געשטעלט קוקן מיט די אייגעלאָך, בלישטשען, נישט גערעט, נישט געזאגט, נישט צומאָלט קיין וויע נעטאן — ביז ס'האָט אים ווידער וועלכעס איינגל עפעס צוגעוואָרפן — א שטיקל קעז, לאָז זיין.

— נא, משה לופּע, און גיי אויף די הענט!...

אזוי האָט ער צוגעכאפּט דאָס שטיק קעז, פּארשלונגען, האָם, האָם — אומגעקייט, און גלייך געגאנגען אויף די הענט; אפּגענאנ־גען — ווידער א מאל זיך געשטעלט קוקן די אינגלאָך אין די הענט אריין, אן א שיעור און א סוף...

ביז צוועלף־דרייצן יאָר נישט גערעט; פלעגט זיך פארקלייבן אויפן מיסט, און ארויסלאָזן א זעלכע אנגעהיילישע קולות, פינסטערע, — אז מ'האָט זיך א סך מאל טועה געווען, נענארט, און אויס־געשפּינן:

— די הינט היילן, דער מלאך־המות איז דאָ אין שטאָט...
און לסוף אויסגע'בטל'ט אלע בייזע חלומות צו זיין קאָפּ, צו זיינע הענט און פיס, און צו זיין לייב און לעבן:
— נא דיר נאָר משה לופע, שונא ישראל...

אונטערוואקסנדיק האָט זיך זיין שכל צוביסלאָך פאַרבריי־טערט, געוואָרן קלאָרער, ס'לשון — זיכערער, מיט איין וואָרט: א יונג א דאָרוּאָל, וואָס האָט זיך שוין שפעטער גאָנץ לייטיש אָרום־געדרייט אויף דער דאָגאָטקע, קרועה־ובלועה, און נאָכגעקוקט מיט היץ די וועגענער וואָס זיינען אריינגעקומען אין שטאָט, און אַוועק־געגאַנגען אין דער וועלט אריין...

זיין לעבן איז נעוואָרן די דאָגאָטקע; ס'האָרץ האָט אים נע־פישטעט פאַר א פאָר לייצן; געארבעט עבודת הפרך, — נעוואָשן די וועגענער אין „סטאוו", געפויעט די פערד, זיי געלאָזט אָנקאָווען פאַדקאָווען, און נעווען גליקלאָך, אז ר'האָט באַקומען דערפאַר די לייצן אויף א האַלבע שעה, א שעה א מאָל, וועו דער וואָגן איז שוין נעווען געפאַקט מיט פאַרשוינען, מיט אן אָנזאָג פון בעל עגלה:
— נא, פאָר, אָבער נישט וווייטער פון לייביש פסח'ן, פון וויאָרסט...

וויי אַליין איז ער פאַר דער איינער וויילע נאָך שטיין נעבליבן, כאָטש ר'האָט שוין דעם וואָגן נעמוזט אַוועקלאָזן, אוים מורא פאַר די פאַרשוינען וואָס האָבן זיך נעבונטעוועט און נעוואָלט צעלויפן — טאָמער מאַכט זיך אים נאָך א מענטש וואָס באַדארף אַוועק־פאָרן, אזוי איז ער מיט אים אָנגעלאָפן צום וואָגן וואָס איז זיך ווידער גאָנץ בריוח געשטאַנען אויסן שטאָט, און גאָר נישט קיין מורא נעהאַט אז מ'וועט זיך דאָרט פון אים צעלויפן...

און דערפאַר האָט אים די דאָגאָטקע אזוי שטארק געגייטיק באַדארפט צו האָבן, — ער זאָל צוכאָכן ס'מויל ביים וואָגן מענטשן, מיט וועלכן ער האָט בלויז ארויסגערירט הינטערן שטאָט, און אויפ־סניי מיט זיי דאָרט געבליבן שטיין...

א מקום מנוחה האט ער זיך פארשאפט, אויף סטאלע, — ביי לייביש פסח'ן אין גארקיך; דא אפגעווארט ביז א בעל עגלה האט אנגעצויגן מיטן וואגן אויף דער ראגאטקע, און תיכף ארויס אויפן „קאשאל", ארויסגענומען די לייצן פון זיינע הענט.

— גיב, כ'וועל אליין אראפארן אין מארק ארײן...

א זעלטענע גבורה האט אין אים געשטעקט; אז א פאר פערד האבן זיך ווי געווינטלאך, איינגעשפארט, אדער זיך נישט געוואלט רירן כ'הארץ ביים ארויסשלעפן דעם וואגן פון דער בלאטע, — האט מען נאר געברויכט א זאג־טאן כמשה לופען:

— משה לופע, דו שלאפסט?...

אזוי האט ער גלייך אונטערגעשפארט דעם אקכל אין „פאר־שלאדעק", עטוואס פארקוועטשט די אויגן, און — העפ!... ארויס־געהויבן דעם וואגן אין דער לופטן, און זיך דערבייי גאר נישט וויגעטאן, אז אלע האבן געמוזט קוועטשן מיט די אויגן:

— ס'א בייזע גבורה אין דעם יונג שטעקט...

דער יונג האט אויך באקומען געשלאגן, ג'הרג'עט, א מינוט צום טויט, און דאס אלעס — אויף א געלעכטער, פארשטייט זיך, זיען חברה בעל־עגלה'ס זיינען געווען אויפגעלייגט, נעהאט א כוסה אין קאפ, און זיך אומגעוואלרן מיט אים: פון דאנען א צופ, פון דארט — א קלאפ, דא — א באכע, און אלע מיטן אייגענעם פזמון:

— זעסטו, משה לופע!

— געווארן א לייט, משה לופע!

ביז ער פלעגט זיך קוים אדויסראטעווען פון אונטער זייערע הענט, אנטלויפן מיטן לעבן, און זיך אוועקשטעלן הארט ביים שווארצען סלופ וואס מיט דער שווארצער טאבליצע, און אזוי שטיין, — א דראנג, א צווייטער סלופ, קוקן א תם, נישט ריידן א שעה א וואכט.

ס'נרעסטע פארגעניגן פון די בעלי עגלות איז געווען, דעמסט־מאל מיט אים אויפסניי א טשעפע צו טאן:

— משה לופע, דעם גלח׳ס שיקסע וויל דיך פאר א חתן... ער שוויגט.

— משה לופע, אויך בעזעם ריטעלס טאכטער באשטייסטו?.. ער רירט זיך נישט, א שטיין.

— משה לופע, דער גרעבער׳ס אייניקל וועט גוט זיין?... דאס האט אים שוין געפערלאך געריצט, אבער נאך אלץ נישט קיין פינטל געטאן מיט קיין אויג...

— משה לופע, טו־טו־טו...

און איינער צעזינגט זיך.

משה לופע, משה לופע,

אוי, גוואלד, משה דו...

און דא שפירט זיך, ווי ס׳הויבט עפעס אן ציטערן ביי אים, זיך צו רירן דאס פארגליווערטע; ס׳געשטויעטע אויפן פנים אפצוגיין, די אויגן — איבערדרייען אין די לעבער, די פינגער אויס־צוקרימען, נעמט זירן ווי א טשיניק וואסער, איידער ער הויבט־אן קאכן; און ס׳איז זיך צו ריכטן, ער זאל ארויספליען פון דער הויט, זיך געבן א וואלף איבער וועמען, נישט פארשטיין זיך אז ס׳איז א געלעכטער, און דערלאנגען א טויט־קלאפ, — אין ווי עם דערלאנגט אים עמיץ א ברען איבער די פלייצעס, פון די בעל עגלות:

— וואס שטייסטו, חוש! זעסט נישט יעקב אריה איז אנ־געפאלן?... גיי, פאר ארופ מיטן וואגן אין „סטאוו" אריין!...

און די אויגן זיינע נעמען גלאצן, איבער א רגע, ער זיצט שוין אויפן וואגן, — ניי־געבוירן, אפגעוויישט דעם כעס מיט איין גלעט, און פאכעט שוין ברייט מיט דער בייטש:

— ווי־א־א!...

די בעלי עגלות קייכן הינטער אים, און ווערן צעפלאצט פאר עלעכטער:

— נא דיר א חיה; מ׳זאל אים נישט האבן צו פארבלענדן די אויגן מיט א וואגן און א פאר פערד, וואלט דאס גע׳מזיק׳ט

מענטשן, וועמען איינגעשלונגען, אויפגעפרעסן מיט די קאָפּיטעס.

און נאָכאלעם איז ער געלעגן און געווארוועט ווי א הונט; קיין נעץ האָט אים נישט אראָפּגעטריבן; די קעלט נישט פארשאָגט; זיין גאנץ גליק איז געווען די ראָגאטקע; א פּאָר לייצן; און האָט ער א מאל אָנגעטריבן א לידיקן וואגן איבערן שטעטל, אז ס'האָט געהילכט, — האָט מען אים פארשאלטן די ביינער:

— משה לופע, ער וועט אמאל וועמען איבערפּארן נאָך אויס'ס טויט, א נישט, — אליין אראָפּפאלן און צעברעכן ס'גענים אונטער אים...

און געטראָפן האָט, ער איז אומנעריכט געוואָרן אויפגעריכט מיט א וואגן און א פּאָר פערד, משה לופע, געוואָרן א יושב־ראש אויף דער קאָזלע, — אין א פרייטיק פארנאכט, וועו ער איז געשטאנען אן אָפּגעוואָרט שמואל אריה'ן, וואָס האָט באדארפט אנטרייבן א היים צו ליכטצינדן, ער זאל פארפּאָרן מיטן וואגן אין הויף אריין, אויסשפּאנען די פערד און אוועקשטעלן אין סטיינע, ווי ס'האָט אים אָנגעכאפט א סאלדאט פארן גאָרנל, און פארפּאָרן א ברען אין קארק אריין:

— וואָס שטייסטו?... אויב דו קענסט נעמען א פּאָר לייצן אין דער האנט אריין, טא קוק נישט ווי א נאר, נאָר פּאָר!...

זיינע אויגן זיינען געוואָרן גרויס, גלאנציק, נישט צוגעגלויבט די אויערן וואָס זיי הערן, און פונדעסטוועגן זיך ארויפגעוואָרפן ווי אויף א היים געבראָטנס, — אויפן וואגן; נאָך איידער ער האָט געוואוסט פּאָר וואָס־אונ־וועו ס'קומט אים, — האָט ער שוין אויסגעקנאקט מיט דער בייטש זיין הילכיק: „וויא־א־א!...“ אז ס'האָט געפלאטערט... א פּאָר פערד האָט ער געהאט — לייבן, וואָס מ'האָט נאָר באדארפט א שמיצער־טאָן, אזוי זיינען זיי שוין ארוים פון די כלים, און צעטראָגן דעם וואגן אין לופטן...

צווישן די אבאזניקעס איז ער באלד געוואָרן אן אייגענער;

ער האָט ארויסגעקריגן א פּאָר זעלנערשע הויזן, א סאָלדאטסקע „יופקע", מיט א הויכע ווייסע „פאפאכע", געוואָרן אן „אבאָניק" פון דער העלער הויט מיטן פולן מויל, מיט א וואָגן און א פּאָר פערד, פון וואָס ער וואָלט גאָר קיינמאָל נישט גע'חלום'ט, — געווען כשר וישר כאטש ער האָט קיינמאָל אין מיליטער נישט נעדינט, פאר'ן דאָקטאר נישט געשטאנען, וועלכער וואָלט אים אודאי גאנץ גוט געווען אויסבראקירט...

די סאָלדאטן פלענן זיך ארומשטעלן קוקן ווי דער בחור זופט די טריפה'נע „יושקע", פרעסט אויפזעצנדיק די סאָלדאטסקע קאשע. און אים דאָס נישט פארגונען, — כאטש ס'האָט זיי אליין קיין עסן נישט נעפעלט; און פונקט אזוי ווי די בעלי־עגלות באלד אין אים דערטאפט דעם שטיק נאָר, די טעמפּקייט זיינע, און אויך ליב געהאט א טשעפּעטאן אים; ווער מיט א שטופּ, ווער — מיט א שטורק, אז דער לעפל זאָל זיך אים אנשטויסן דאָ אין דער נעמבע, דאָ — אין באק, אין נאָז, און דערצו זיך נאָך אויסגיסן...

ער האָט נאָר נעבורטשעט...

און זיי האָבן געלאכט:

— דאָס האָט עפעס א קישקע אָן א רנא...

— ס'א חיה, נישט קיין מענטש...

— ווייסט נישט פון קיין גאָט און נישט פון קיין טאָטער...

פון ריידן האָט מען גאָר נישט נעקענט ביי אים ארויסקריגן, און זיך אפּגעשמועסט:

— מ'וועט זיך ברויכן א מאָל נעמען צו אים אויף כח, און זען מיט וואָס ער שמעקט...

אבער איטלאכס מאָל ווען מ'האָט זיך צו אים צוגערירט, האָט ער נענומען זידן, אז מ'האָט זיך גלייך אפּגערוקט פאר דער פינסטערע גבורה, וואָס האָט זיך געשפּארט פון אים.

— טפו, צו אלדי רוחות... ס'א מאלפע...

דער סטארשי פון „אבאז", א פראפארשטשיק, האט אים ליב געהאט, ס'לעבן; געקלאפט ביי יערע געלעגנהייט אין פלייצע, און צוגעבאמקעט:

— פון גאנצן „אבאז" האט ער איינעם, משה לופע; און וועו ער זאל וועלן ארייגטרעטן אויף „סלוזשבע" — וואלט ער אים צוגעשטעלט צום ראפארט, ר'זאל קריגן א בענדל...

דאם האט אזוי געדויערט, דער גוטער יאר ווייסט, — משה לופע האט נישט מער געדיינקט באלד פון שטעטל, וואם ר'האט געלאזן ערגעץ שטעקן הינטער זיך, און וואו מ'האט אודאי געטראכט איבער אים:

— ער איז ערגעץ פארפאלן געווארן אין דר'ערד אריין, און שוין מער אודאי קיין תחית־המתים נישט אויפשטיין...

ער איז אליץ געפארן מיט'ן וואגן, געפירט מעל, גרויפן, און זיין צעשעקעט פנים האט געלויכטן זיצנדיק אויף דער ערד, צווישן די „אבאזניקעם", אין די שווערע פעלצן, וויסע, הויכע פאפאכעם, ביי א צעלייגט פייער, און זיך געווארימט די ביינער; ביז ס'האט אים עפעם אנגעשפארט, איבערגעקערט זיך, עפעם וואם א קאפויר געקומען: לייבישׂ־פסח, שמואל־אריה, די ראגאטקע, דער „וויארסט" און זיך אפגעשטעלט:

— הע? וואם איז דאם פאר א פארן ביי אים?.. וואו שלעפט ער זיך ארום אין אל־די־רוחות... צו וואם?...

ער זיצט אויפן וואגן. די פערד שלעפן פויל, נאכלעסיג, און ער האט אפגעלאזן די לייצן, איינגעדרימלט, — אזוי האט זיך אים אויסגעדוכט ווי שמואל אריה שטורקעט אים מיט א געבייזער:

— א סוף, משה לופע; ריר מיטן וואגן, ס'איז פרייטיק פארנאכט, באלד ליכטצינדן, — אבאל!...

און ער האט זיך אויפגעכאפט; עפעם גע'תם'עלט, געפינטלט כיט די אויגן, זיך ארומגעקוקט — צי מ'זעט טאקע נישט ערגעץ שמואל אריה'ן, און דערשמעקט, ר'איז אין א פרייטיק צונאכטס, נאך ליכטצינדן ערגעץ אין א קליין שטעטל; און אזוי גיך ווי מ'האט

זיך אפגעשטעלט לאדענען, האט ער אלץ איבערגעלאזט, נישט גע־
ברעגט קיין שאלות, און זיך געלאזט גיין א היים; דער וועג איז
אים געווען גוט באקאנט — דער אלטער היימישער וועג אויף
וועלכן ער האט זיך נישט איינמאל מיטגעכאפט מיט די היימישע
בעלי־ענלות; דאך האט ער זיך אים איצט אויסגעווייזן צו זיין
אזוי פוסט, פארפינסטערט, און וואס מער, ער איז אויף אים
אוועק, — מער איכה'דיקער אויסגעזען, אלץ זעלטענער וועמען
אנגעטראפן; ביז ר'האט מיט אלעם אויפגעהערט צו זען א מענטש
פאר די אויגן, און בלויז אנגעטראפן די אייזערנע סלופעס פון די
„וויארסטן" וואס האבן אויסגעזען ווי וועכטער, וועלכע מ'זאל האבן
צעשטעלט פאר א שמירה איבער דער גאנצער לענג פון וועג...

ער איז אנגעקומען אין וועלדל, וועלכעם ער האט באדארפט
א דורכגיין, און שוין נישט כער געהאט ווי צוויי „וויארסט" וועג
א היים אין שטעטל צו זיך, האט מען אים אפגעשטעלט; א זעל־
נער, שווער אנגעפעלצט, נאר נישט אזוי וויית צוליב די קעלט,
ווי אפצושרעקן מסתמא, מיט א הויבע „פאפאכע" איבער די אויערן,
— האט אים ארויסגעקוקט אין פנים, דורכגעשטאכן מיט די אויגן,
און כיטרע שארף א פרעג געטאן:

— וואו האסטו דאס חשק געהאט צו גיין?...

משה לופט האט נישט געוואוסט פון זיינע הענט און פים
צו זאגן, און געזאגט פשוט, כמשמעו:

— א היים...

האט דער סאלדאט געפיפן און פון ערגעץ איז אנגעקומען א
רייטער אויף א פערד, וועלכער האט זיך שטיל בסוד סודות צע־
רעט מיטן פריערדיקן סאלדאט; עטלאכע מאל אויפגעהויבן די
אויגן אויף משה לופען, ווי ער וואלט אים נאכדעם, ווי יענער
האט אים אנגעהאקט א פולן קאפ — גוט באטראכט, און זיך
אזוי ווי נישט געוואלט צו גלויבן, אדער באוואונדערט, און מלאם־
קענדיק מיט די ליפן ווי ער וואלט זיך באלעקט מיט א געשמאקן
ביסן, א זאג־געטאן:

— קום מיט...

איז ער מיטגענאנגען ביי דער זייט פון פערד, ביז ר'איז מיט אים צוגעקומען צו א „פונקט"; דא איז ארויסגעקומען עפעס איינער, וואס איז גלאט געווען צערריט, אין בלאנקן העמד אויפן לייב, בלויזע הויזן אויף די פים, אויף וועלכע ס'האט נאך חלילה נישט געפעלט דער קנייטש; דער רייטער האט זיך אנגעבויגן פון פערד צו אים, און אויף דעם סמך וואס יענער האט אים אנגעהאקט א פולן קאפ, — נאכמער זיך צעשפרייט, און דערציילט וועגן אים וואונדערלאכע זאכן: ווי דער חברה־מאן וואלט געפלאנט, גאט דער לעבעדיקער וויסט — וואס; און אז מ'זאל אים נישט געווען אנקריגן באצייטנס, וער ווייסט, — אויב ס'וואלט נאך דא עפעס געבליבן א שריד־וופליט פון וועמען; אזוי ווייט און בריים, אזש דער מענטש האט שוין נישט געקענט דערשטיין און דאס אויסהערן מיט אזא קאלטע לונג־און־לעבער, און אים ארויסגעשריגן אין די אויגן, משה לופען, — וועלכער האט נישט געווואוסט, וואס פאר א צימעס מען מאכט דא מיט אים.

— מ'וועט דיר נעבן, הונט אייגער, בליי, וועסטו האבן צו לעקן און צו שמעקן...

און באזונדער אנגעזאגט, זהיר וזהיר, דעם רייטער:

— ר'זאל אים וויסן אפצושיקן אין שטאט אריין, באלד אין דערפרי, וואו מ'בעראף...

קענן טאג האט מען אים שוין געטריבן, משה לופען, מיטן אייגענעם וועג צוריק; מ'האט אים צונויפגעפארעט מיט נאך אנדערע צוויי, אייגער — א באשניאק, א מין לאנג־אויסגעצויגענער נפש, אן א פיצל הויט אויפן לייב, א טיפיש סעמיטיש פנים, מיט א קליין קייליעדיק טערקיש היטעלע אויפן שפיץ קאפ, און דער אנדערער — א סערב, גרויס ווי א ענגיץ, מיט א פארלענג פנים; זיי האבן זיך געשלעפט זאלבעפירט איבערן אייגענעם שאסע, און ער, משה לופע, האט זיך אזוי געטריי געהאלטן ביי זייער

חברים, נישט חלילה אפגעווענט ס'אויג פונם סאלדאט, וועלכער האט זיי געפירט ; דאס סאלדאטשיקל, אן אלט באוואקסן פייערל. וואס האט זיך אין „סטראי" נישט געטויגט, — האט זיך קנאפ־וואס אומגעקוקט אויף זיינע מענטשן ; טויט־הונגעריק, אדורכ־געפרוירן, איז ער געלאפן פאראויס, געטאפטשעט מיט ביידע אויס־געקאשלויועטע שיך, אזוי ווי צום פריסטן געוואלט אנקומען אין שטאט, און דעריבער געלאזן די עטלאכע לייט זיינע א שטיק הינטער זיך, — וועלכע האבן אים אבער נאכגעצויגן ווי געטרייע הינטלאך ; אויפן באשניאק איז נעבאך געווען א ביסער רחמנות — ער איז נאר נישט געווען צוגעוואוינט צו די קעלטן, און געצי־טערט ווי א קראנק פערדל; און דער סערב ווידער, האט זיך אלצאינ־איינעם געריבן ס'באוואקסענע פנים, און אהן חרפה געבעטלט ביי די אנטרייבער פון די פורן :

— כ'האב דאך צוליב דעם די ביקס אוועקגעוואָרפן, זיך צו אייך איבערגענעבן, כ'זאל האבן צו עסן... גיט מיר א שטיקל ברויט...

משה לופע איז אויך נישט וויניק געווען אויף צרות, כאטש דער יונג איז יא געווען ביי זיך אין דער היים און נאכדערצו אויפן וועג, וועג איבערהויפט, יעדער וועג — איז דאך זיין היים געווען ; נישט טילקע דער דאזיקער שאסע, הינטער דער נאז פון זיין שטעטל, וואו יעדער שטיין האט אים געקענט ; וואו : אריה, לייביש, פסח און אלע איבעריקע בעלי עגלות האבן געטאגט און גענעכטיגט ס'גאנצע לעבן — האט ער דאך זיך געפילט ווי נישט ביי זיך ; שוין דערמיט וואס ער איז געווען ערשעפט פון די כחות — פון זיינע כחות, די פינסטערע, וועלכע האבן זיך אזוי ווי אפגעטאן פון אים, און זיך אלע מינוט געמוזט צוזעצן אויף א שטיין, וואס פון יענע וויסע שטיינער, מיט וועלכע דער שאסע איז אנגע־זעצט פון ביידע זייטן, לענג־אויס; און דאס נישט אויף לאנג, ווייל אזוי ניך ווי דער עטאפ איז פון אים אוועקגעגאנגען, האט ער זיך שוין נעמוזט אויפכאפן, נאכלויפן א שטיק וועג, אזוי ווי ס'וואלט

אים, מי־יודע, אויסנעקומען ס׳ארא גליק צו פארליזן, — ביז ר׳האט אים געקענט אניאנן, דעם עטאפ, העט איבער א בארג, א טאל, ארי־בערשרייענדיק :

— שטייט נאר א ווייליגקע, וואס נעמט אויך דער שווארץ־יאר פון מיר אוועק...

און נישט ער, משה לופע, ווי דאס זעלנערל מיט דער ביקס, וואס האט זיי מכלומרשט באדארפט אפפירן אין שטאט, — האבן נישט געוואוסט, אז ער איז נישט גלייך מיט די אנדערע גע־פאנגענע, און אז מ׳ברויך אים גוט האבן אויפן אויג, זיך גאנץ באזונדער מיט׳ן אומגיין ; דער יונג אליין, ווען ער וואלט געהאט פארשטאנד, און באנומען ווי דער רייטער מיטן שלעפעריקן מענטש ביינאכט האבן אים ערנסט געזומען, — וואלט ער עפעס זיך דאך געווען משער זיין; אבער אזוי ווי אין זיין פינסטערן מח האט זיך נישט אריינגערישן א פונק שכל ווי א פלעמל די גרויס פון א גראשנדיק ליכטל, א שפילקע קעפל, אז ער זאל דא עפעס פארשטיין; און ס׳איז נישט געווען אויך קיינער, וואס זאל אים אויפטאן מיט א ווינק, צי אפילו מיט געבייזער, אויפ׳ן אנשרייען :

— ס׳איז גלייכער פאר דיר, הונט, מענטש, חיה, וואס דו זאלסט נישט זיין, איז אלץ טויזנט מאל גלייכער פאר דיר, — אז דו זאלסט אפשטיין פון זיי, זיי נישט נאכגיין, און איננאנצן בלייבן הינטערשטעליק.

איז ער אזוי געגאנגען, א שטיק פנע...

און ערשט אין שטאט, וואו מ׳האט זיך מיט אים אויפן גרויסן אָרט, ארומגעכאפט ווי מיט א היסנעבראטענעם, און יעדער איינער פון „נאטשאלסטוא" איז געלאפן קוקן אויף זיין שווארץ־וואונדער, האט זיך יא עפעס געזומען ביי אים רירן, און נעבאך געזוכט אויסצומיידן די שטעכנדיקע אויגעלאך, וואס האבן אים אדורכגענומען מיט עגטציקונג און בלוט־דארשטיקע פרייד ; און נאכמער אויפגעהויבן דעם קאפ, אויפגעוואכט טיף, ווי א נאנצער פארשטענדיקער מענטש, ווען מ׳האט אים אפגעטיילט פון

די אנדערע צוויי לייט, און ארײנגעלייגט אין א תפיסה; איז ער דאָ געבליבן שטיין אזוי ווי אויסגעניכטערט פון א שכרות, געקוקט מיט די אויגן, נעדרייט די גאלעס, ווי אן אָקס:

— הע, פארוואָס דאָס אזוי?...

— און פאר וועמ דאָס אזוי?...

און ער האָט זיך שוין פאר דער האנט געפונען צווישן א באנדע אָפּ־געריסענע, אָפּגעשלײסענע סאָלדאטן, דעזערטירן, מורדים, — אין א גרויסע, שמוציקע, קאזארמע, אין א חזרים־שטאל, וואו זיי זיינען געוועזן אזוי צוזאמענגעקוועטשט ווי די הינער אין א שטייג; אלע צוזאמען האָבן דאָ געשאָלטן, זיך געזידלט, געקלאָנט, אויסגערעט אויף די אָפיצירן מיט די ענערעלער אסור לדבר, וואָס ס'איז אין דער קאָרט נישטאָ...

די קישקעס האָבן אים געשפּילט א מאַרש, און ער האָט זיך פריער באר אלעם צוגעכאָפט מיט ביידע הענט צום קעסעלע „ווזשקע", געזופט מיט אזא אָפעטיט ס'הויסע וואָסער מיט די גרויפן, פונקט ווי איינער וואָס שנאַרכט פון מיטן שלאָף־ארויס; נאָר די אנדערע זעלנער, חצי זעלנער, וואָס זיינען שוין נישט איינמאָל אראָפּ־אָנטלאָפן פון פראָנט, אָדער סתם זיך קיין אָרט נישט געקענט געפינען, און זיך אזוי ארומגעוואלגערט מיט א באַזונדערע ליבשאפט, קען זיין, אין די ערטער, האָבן זיך באלד מיט אים ארומגענומען; אזוי ווי געוואלט דערגיין פון נאָך איינעם אזעלכן פון זייער'ס גלייכן — ס'ארא שטראָף ער האָט באקומען, זיי זאָלן וויניקסטנס וויסן, מיט וואָס זיי וועלן האָבן אָפּצוקומען... און צוגעשטאנען צו אים נישט קיין חלוק, אזוי ווי צו יעדן איינעם פּריש־צוגעקומענעם.

— ס'ארא פּאָלק, ברודערל?...

— נישט קיין פּאָלק...

— אן אנטלאָפענער?...

— ניין...
— און פארוואס האט מען דיך אהערגעברענגט?...
ער ווייסט נישט.
און איינעם, וואס זיין צורה, דעם יונגס, איז פון לכתחילה. נישט זייער איבעריק געווען געפעלן, האט זיך אנגערופן:
— טרעט אים אפ; דער רוח ווייסט, ס'א שטיק חוש... אין דער דאזיקער מלחמה, האט מען נישט ווייניק מיט זיי זיך אפצוואנגן... כ'האב אליין געהערט, דערציילט א מעשה, וועו מ'איז געגאנגען ארויז אין מזרח פריסן, איז אונז ארויסגעלאפן אנטקעגן אזא חברה מאן, א שטיק משוגענער, און געפטראשעט מיט א פינגער: מ'זאל נישט ארויינגיין אהער, וואלרים ער וועט אליין ניין אויסזאגן פאר די דייטשן... נו, האט אים חברה צעשאסן, געמאכט פון אים א זיפ...
עפעם איינער, אן אלטער, וואס האט זיך גאר מיטגעשלעפט מיט זיין בין־יחיד אזש אהער פון פאלטאווער גובערניע, — מיט א גרויס אפיצערסקע היטל וואס איז אים געלעגן איבער די אויגן.
— איז שוין אזוי גיך נישט אפגעטראטן פון אים.
— טי, גאלובטשיק, זאג מיר נאר: וואו מ'האט דיך דא צוגענומען?...
— אויפן וועג! — ווייסט ער צו זאגן, משה לופע.
— וואס האסטו געטאן אויפן וועג? — פרענט ער אים.
— גאר נישט, כ'האב געוואלט גיין אהיים...
— וואו שטעקט דאס דיין היים?...
— אט־א־דא, הינטערן נאז, נישט ווייט, עטלאכע מיל וועג. אז מ'גייט גלייך מיטן שאסע — צענעמט משה לופע די הענט, ווי ער וואלט געוואלט דערגרייכן צו איר...
— כ'קען נישט דא די וועגן! — האט זיך דער אלטער רום פארטראכט, און געפרעגט ביי די אנדערע — וואס איז עס אזעלכעם אויף דעם שאסע, וואו דער יונג האט געוואלט גיין?...
— דער פראנט! — האט מען זיך צעלאכט.

— אזוי ?... אדורכגיין דעם פראָנט האָסטו געוואָלט ?... — האָט דער אלטער זיך אָנגעכאפט ביים קאָפ — אוי, בריי־ערל, נישט גוט מיט דיר... גאָר נישט גוט... צו וואָס האָסטו עס געוואָלט טאָן ?...

און די ארומיקע, אז זיי האָבן דאָס דערהערט, איז ביי זיי שוין געווען א זיכערע זאַך, אז דער יונג וועט קריגן ס'שטריקל...

נאָר בלויז זיין גראָבער קאָפ, וואָס האָט שוין אפילו יא עפעס געמומען בעגרייפן, סתם אין דער וועלט אריין, — האָט דאָך אלץ נישט געקענט אויסטראָגן, וואָס ער האָט דאָ אָפגעטאָן פאר א מעשה־רע, מ'זאָל זיך מיט אים וועלען מאכן אזא געבריי ?...

פאר'ן סאָנד, וואו מ'האָט אים באלד, אזוי ווי דער טאָג איז נאָר אוועק, — געשטעלט, האָט ער זיך אין־לי, געהאלטן ביי ס'זייניקע :

— ר'האָט געוואָלט ניין א היים...

— וואו א היים ?...

— א, דא, אין שטעטל...

— מיט וואָס א היים ?...

— מיט גאָר נישט...

— צו וואָס א היים ?...

— גלאָט אזוי, ווייל ס'איז אים אָנגעקומען...

— צו וועמען אהיים ?...

— צו לייביש־פסח'ן אין גאָרקיך ; צום „וויאָרסט"... צו שמואל אריה'ן... צו הירשל'ן... און צו אלע איבעריקע בעלי עגלות וואָס אויף דער ראָגאטקע...

זיין משפט איז פאָרגעקומען אין א קליין זייטיג חדר'ל, ביי דער אייגענער קאָזאָרמע ; און ס'קען זיין, אז מ'האָט אים אפילו נישט געמאכט אויף דער מינוט, צוליב אים, נאָר פשוט ווייל מ'האָט נאָך אנדערע, פון פאר אים געברויכט משפט'ן פאר אזעלכע און

ענליכע חטאים ; און זיין מזל, או ר׳האט גראד באדארפט אנטרעפן אויף דער הייסער מינוט, מ׳זאל אים אויך פארבעטן אויף דער חתונה...

ביי די עטליכע אפיצירלאך, וועלכע זיינען דארטן געזעסן ארום׳ן טיש, זיינען, פון דער טונקלער אבאזשור ווי אויפ׳ן נאפט־לאמפ, — זייערע פנים׳ער אויסגעקומען מער עלטער און שארפער, ווי זיי זיינען עס געווען אויף אן אמת ; און אייניגער פון זיי, וואס האט זיך געוויגט ווי א שכור, און באשטימט גאר נישט געהערט ווי דער צווייטער האט זיך נעריסן איבער אים, משה לוי־פען :

— זאג, צו וואס דו האסט דארט געוואלט גיין ?... וועד כ׳האב דיך געשיקט ?... און מיט וואס ?...

האט ער נעקוקט ווי אן אקס, משה לופע, און אויף זיין פנים האט זיך, מערקווערדיק, גארנישט אומגעביטן פון יענעם׳ס שרייען, סטראשען און טופען מיט די פיס ; עס איז געבליבן אזוי אייגן פארגליווערט, נישט מער וואס אין זיין מח איז עפעס געבליבן שטעקן א געדאנק, געבליבן שטעקן ווי א נאדל.

— ס׳מוז דא עפעס זיין א טעות מיט אים ; און אז מ׳האט אים דא אנגענומען פאר עפעס אנדערש ווי דאס וואס ער איז אין אמת׳ן...

אבער אנשטאט א מויל, א פיסק, ער זאל ארויס מיט לשון, און נעמען רייד פאר פייער און וואסער, — האט גאר א ביטערער פארדרוס, א פייערל, ווי א קליין שפילקע־קעפל די גרויס, זיך אנגעצונדן, און ער האט זיך נישט געקענט שענקען דאס ברעקעלע נארישקייט צוליב וואס די גאנצע חתונה איז ארויסגעקומען ; נישט חלילה, וואס ער האט געוואלט גיין א היים, וואס מ׳האט נישט געטארט, נאר ווי וואלט, למשל, געווען, — וועו ער זאל נישט אניאגן דאס זעלנערל מיט דער ביקס, וועלכער האט אים באדארפט אהערבריינגען ?... וואריס יענער האט אים דען געגייט : ער זאל יא גיין, נישט גיין, און אים געפירט ווי א הונט אויף א שטריצק ?..

אלמאי האָט ער אים נאָך געהאט נאָכצולויפן א מהלך וועג, און נאָך נאָכשרייען : „וואו לאָזט איר מיך אליין איבער ?...“ וואלט ער נישט געוועז פיל גלייכער געטאָן, וועז ער בלייבט הינטערשטעלירן ? ... מיט אלעמען הינטערשטעלירן, און גייט זיך זיין וועג, וואו ס'הארץ גלוסט אים ?...

איין אפיציר ביי וועלכן דעם יונגן פנים, האָט זיך טאקע נישט מיט אלעם אויסגעוויזן — האָט אים א קאפויערגעהויבן נ'קאָפ ביי דער שפיץ־גאָמבע, אוועקגעמאכט די אונטערשטע לעפ־לאָך פון די אויגן, און געפרעגט :

— ביזט נישט אמאל קראנק געווען ?...

האָט ער אלץ נעהויבן מיט די אקסלען, משה לופע :

— ר'וויסט נישט...

און מ'האָט אים צוגענומען פון זייערע אויגן, אין קאזארמע...

געוואוסט עפעס מער, האָט ער נישט, דער יונג ; און געזאָגט, האָט אים קיינער פון די אפיצירען אויך נישט ; נאָר די אנדערע, וואס זיינען אנגעקומען פאר אים און נאָך אים פאר די אייגענע שופטים,

— האָבן אים באדויערט :

— וואס וויסטו נישט, ברודערל, אז מ'וועט דיר געבן ס'שטריקל ?...

זיינען די וויסלען פון זיינע אויגן געוואָרן גאל ווי געשלאָ־גענער וואקס ; די האָר, פייכט און נאס אויפן שטערן, — ווי א בייזע פינסטערע קריינק וואלט זיך ביי אים מיט איינמאל אנגערופן...

אין קאָפ איז געוועז שטארק ענג, און ער איז געוואָרן גרויס, דריי מאל אזוי גרויס ווי א געווייטלאכער קאָפ, און שרעקלאך שווער צו דערהאלטן אויפן קארק ; זיך געכאפט עסן פונם קעסלע. און באלד געגומען ברעכן מיט דער גרינער גאל — אזוי האָט ער זיך אראָפגעלייגט אין א ווינקעלע, זיך איינגעדרייט ווי א חולה־וואטע הונט, צוגעמרוזשעט מיט די אויגן, שווער געצויגן נ'אָטעם און געפרייכט...

מ'האָט אים גע'עצה'ט:
— אָנצושרייבן א בקשה צום קייסער...
אָבער אנדערע האָבן געלאכט:
— ביז וועז־וואָס, אהין־און־אהער, — האָ־האָ!... וועט ער זיך שוין פון לאנג האבן אויסגעלייכט, דער יונג..
— נאָר וואָס דען טוט טען, אז זיי זאָלן וויסן, זיי האָבן א טעות? — האָט משה לופע געפרענט.
— גאָרנישט, — האָט עמיץ באמערקט — ס'איז בחנם; מ'וועט זיי דאָס זאָגן, וועלן זיי זיך אויך נישט מאכן וויסנדיק... א דאגה, זיי וועלן האָבן א מענטש וועניקער...
— אויב אזוי, איז שוין א פארפאלענע זאך...

און דער קאָפּ האָט זיך אים צעברענט, צעגליט; נישט געקענט מער שלאָפן; קוקנדיק — געוואָרן אוים מענטש, אויסגענאנגען ווי א ליכט; ביי איטלאכן טריט וואָס אין דרויסן, סקריפּ פון טיר, האָט עס אפגעשלאָגן ביי אים אין הארץ, און זיינע אויגן האָבן געגומען לייכטן אין דער פינסטער ווי צוויי גרינע פלעמלאך; צוגעמאכט די אויגן, — דערזען ס'שטעטל, די רא־גאטקע, שמואל אריה'ן, לייביש־פסח אין גאָרקיך, דעם „וויארסט", און זיי דערציילט ווי אויך חדושים, ווי מ'האָט אין אים א טעות געהאט; און נישט מער און נישט וויניקער ווי געוואָלט אים הענגען, וויל ער האָט געוואָלט גיין אהיים, זיך אביסל פרייען מיט זיי, כאפן א גלעזל בראנפן, און זיך טאקע אויך אביסל אדורכפאָרן מיט א וואָגן איבער'ן מארק, ווי ער קען — פאר וואָס דאָס נישט?...
און זיך אויפגעכאפט, וועז מ'האָט אים געשלעפט פארן אקסל: „שטיי אויף... מ'וועט דיך באלד לייגן שלאָפן..." און דערזען: דער טויט שטייט אים פאר די אויגן... האָט דער כח־הדם זיך ביי אים צעשפּילט, די פינסטערע גבורה זיך אנגערופן, און זיך איינגעבוינן ווי א ווילדער אקס, גרייט צו שטויסן מיט די הערנער...
עמיץ האָט ערגעץ פאראכטליך א שאָסגעטאָן מיט א מויל שפייעכטם אויף דער ערד.

— די כאָליערע וויסט : צו זיי זאָלן זיין אזוי בלינד און פּאַרנאַרט, און אויף אַן אמת נישט ווּיסן, אז זיי גייען אומבריינגען א שטיק משוגענעם, א פּאַרנאַרטן...

און א צווייטער האָט זיך איבערגעדרייט אויפן נעלעגער, אריבערגעשלעפּט די אָפּגעקראָכענע קאָלדרע איבערן קאָפּ, און זיך אָנגעהויבן ווי ס'וואָלט שוין ביי אים געווען א נאַנץ נאַטירליכע זאַך :

— וואָס וויסטו נישט, ברודערל, אז אין דער איצטיקער מלחמה, ריכטן זיך אלע משוגעים און פּאַרנאַרטע אויס א ווּיסטן כוח...

דער פלעם

אין שטוב האָבן זיך אַרומנעדרייט צווישן מיידלאַך, דערוואקסענע, וואָס וואָלטן אפשר ערגעץ־אַנדערש־וואו געווען א ברכה, און דאָ געטריקנט ווי צווישן אויסגעוואקסענע פון דר'ערד זאנגען, אָן א קאָפּ רעכט איבערן קאָפּ.

זיי האָבן זיך געזוכ שיין צוגעקליבן, די מיידלאַך, און ס'האָט אלע מאָל פון זיי אַראָפּגעשמעקט ; די הויכע ליכטיקע קעפּ האָבן זיך אויף זייערע אקסלן געווינט, און אין דער לעבעדיקער וועלט אַריין, וואו זייערע אוינן האָבן מונטער געקוקט, — האָבן זיי פונדעסטוועגן קיין שום אינטערעס צו זיך נישט אַרויסגערופן, פונקט ווי זיי וואָלטן נישט געווען מיט אלע אַנדערע מיידלאַך צוגלייך, געבענטשט מיט וואַרימע הערצער, וואויל געזיכטער און גלוסטיקע קערפּער.

און נישט בלויז וואו זיי זיינען געקומען, די מיידלאַך, איז מיט זיי געווען ליידיק ס'אַרט, נאָר אפילו דאָרט וואו זיי זיינען פון תמיד געווען, אין זייער אייגענער היים ; גאָרנישט ווי ס'גיט זיך אין הייזער, וואו ס'זיינען פאַראַן דערוואקסענע מיידלאַך, — יונגע לייט זאָלן זיך צוזאַמענקומען ; די פּריוילאַכע יונגקייט — אַדורכשפּאַרן די וועגט, פּאַרכאַפּן, וויניקסטנס, א שמאָל שטיקעלע פון בריטן, זייער בריטן דרויסן...

אָן אָפּגעטאָן הויז. צווישן פענסטער צו דער גאַס, — איז אויך די שטוב פון אינווייניק תמיד געווען פּאַרשטעלט מיט טונקעלע פּאַרהאַנגען ; בלויז אַנטקעגן אוונט האָבן זיי זיך צענומען, די פּאַרהאַנגען, און אויף אזוי פיל, אז די צווישן פול־אויפגעקעמטע און רונד־אָפּגעטאָקטע קעפּ, זאָלן בלייבן איינגעפאסט, און קענען אַרויסקוקן פון צווישן זיי...

און אזוי ווי די צוויי מיידלשע קעפ האבן פאר יאָרן צייט, יערן אָוונט ארויסגעקוקט פון די פענסטער, — איז שוין דאָס ביי איטלאכן געווען אזוי נאטירלאך, אזוי ווי ס'וואלט שוין אזוי באדארפט זיין פון זייט־ווען, האָהאָ, וואָס קיינער געדיינקט נישט מער, און פאר אלע מאל אויך...

האָט געטראָפן: אז ס'האָט זיך עמיץ יא פאר'ן פענסטער א צאפלגעטאָן; אז די גרויסע אויגן פון די צוויי אזוי ווי פאר־גלאָזטע קעפ, — האבן וועמען געפאקט, אים געהיימס בלייבן שטיין, און קוקן — — — איז אבער נאכמער חדוש געווען: וואָס יענער איז פאר א גאנץ קליינער ווייַלע שוין געבליבן מיט אלעם אפגעקילט; און נאָך מיט א ווייַלע — שוין אויך מיט גאָר נישט אוועקגענאנגען... האָט דער יענינגער אפילו אליין געמעגט חלש'ן נאָך אזא בילד־שיינעם קאָפ, באלד אויסניין, האָט ער זיך פונדעסטוועגן אפגעטראָגן, אזוי ווי פאר א שאָטן; אזוי ווי די קעפ זאלן האבן געווען ארויסגעשטעלט אין א טונקעלן שאָטן; און — אוועקגייענדיק שוין כּמעט אין זיי נישט געדענקט, פאלקאָם געהאט פארגעסן...

און דאָס אויך האָט בלויז געקענט טרעפן מיט אזעלכן, וואָס איז דאָ פלוצלינג, ווי פון הימל אראָפגעפאלן; ווייטער, פאר אלע איבעריקע, וואָס אויף די גאסן פון דעם דאָזיקן שטאָט־פערטל, האָט שוין יעדער איינער געהאט די קעפ פאר די אויגן, און בלויז דענסטמאל, אז זיי האבן אויסגעפעלט צו זיין אין די פענסטער, זיך גע'חדוש'ט:

— הע?... איז מעגלאך, אז די פענסטער זאלן קענען בלייבן צו דער צייט אין ווייַלע לידיק, אן די צוויי קעפ פון די מיידלאך?...

*

די צוויי מיידלאך זיינען נישט געוואקסן פון דר'ערד ארויס; מיט זיי אין שטוב איז אויך געווען א מאמע, וועלכע איז גרא געווארן אן יאָרן, און א טאטע, וואָס האָט גיכער איינגאנצן קיין טאטע נישט געמעגט זיין; ווייל, ס'איז אים א פנים, א קנאפער חלוק געווען,

אויב די מיידן זיצן שוין אזוי באלד צוואנציק יאר אין די פענסטער, אדער זיי האבן ערשט נעכטן, אייערנעכטן אנגעהויבן זיצן.

אן אפגעטאנענער טאטע: אפגעטאן פון דער שטוב, און פון די קינדער, — האט ער זיך ביי זיין לעבן ארומגעדרייט אויף די וועגן פון דער נרויסער שטאט, און מיט זיינע פינסטערע בליקן גיריק גערויבט ביי מענטשן דאס שוואַרצאפל פון אויג; נעקומען דא אהיים איז ער, דער פון אייביק נאל־ביטערער, נישט בארואיקטער, אזוי ווי פון וועמענס הענט־אנטרונענער, און נעלעגן דא, צי בארארפט איבערלינן אזוי לאנג און אויף אזוי פיל, ביז ס'וועט דאָרט מיט אים שטיל ווערן, אדער צייטיק זיין דער רויב, וואס זאל אים נאכגיכער פון דער שטוב ארויסנעמען...

מער ווי זיין צעטראגנקייט, ווילדער רשעות, וואס האט אזוי, בעת זיין זיין אין שטוב, — מערדערלאך דערשלאגן און צוגעלייגט די ביידע מיידלאך, זיי די קעפ אראפגעהאקט, אפגעשניטן די יאר, — מער ווי דאס גוטס האבן זיי פון אים קיינמאל נישט געהאט; נאר וואס שפעטער, איז די מאמע זייערע אויפגעשטאנען איבער אים, און אים געפרואווט בייקומען, זיך ארונרייסן דורך דער אומרואיגקייט צו אים, און אים דערנענטערן צו דער שטוב, צו די קינדער:

— יא, ס'איז געווען גוט... און כ'האב דיך נעקענט לאזן ליפן, וועז די ביידע מיידלאך זיינען נעווען קליין; ס'איז נישט געווען ווער, וואס זאל דיך אנגיין... אבער איצט, וועז זיי זיינען שוין אזוי גרויס און ווערן אלט אן יארן, — קענסטו זיך נישט אפהאלטן אויף א טאג, א שעה, און זיך פארטראכטן וועגן זייער גורל?... וואס זייער סוף וועט זיין?... טראכטן כאטש, אויב די קענסט זיי נישט העלפן?... און וויסן, אז זיי גייען דיך אן, זיינען דיר אן עול אויפ'ן קאפ?...

אבער דער טאטע איז געווען אויסגעטאן פון דער שטוב, און פאר זיינע קינדער נישט געלעבט; נישט געהאט דאס געפיל, דאס פאטערליכע געפיל, וואס זאל דערשפירן זייער צער; ער איז אזוי

ווי פון אייביק געווען געבוירן און אריינגעטאָן מיט אַלע זיינע חושים אין רויבן, און מיט אזוי פיל קאַלטבלוטיקן אויסדויער געלעגן אויף די וועגן, זיי אָפּגעהיט, ביז ס'וועט א מענטשעלע צו אים אריינפאַלן... כיק־כיק... איבערפירן דאָס קלינגל איבער'ן גער־נעלע, און לאָזן פּאר א ווייַלע זיך אזוי שיין צאָפּלען אין זיינע הענט...

נעדאַרט האָט די מאמע; נעדאַרט פון אייביק צוליב דעם ביטערן מאן, וואָס איז צו איר אַליין אויף נישט מער נעווען ווי א שטיק ניפט; און גענגלויבט, אז זי איז, נישט אנדערש, ווי אין איר מאמעס בויך פּאַרשאַלטן געוואָרן, מיט אזא מכשף אָפּצופינסטערן איר לעבן...

אָנגעהויבן שטראַלן האָט זי ערשט, די מאמע, ביי אירע קליינע מיידלאָך, — מיט יענער מוטערלאכער פרייד, וואָס זי האָט נישט געבוירן קיין גיפטיקע הינט, ווייל אזוי הפקר ווי מיט א הונט האָט זי געלעבט, — נאָר פיינע שפּראָצונגען, איידעלע קינדער, וואָס קענען זיין א פרייד פּאר יעדער שטוב, און פּאר יעדן האָרץ.

אָבער איר פרייד, וואָס איז לכתחילה אזוי שיין אויפגעאָנגען, איז נאָכגיכער פּארגאַנגען, מיט די יאָרן וואָס די ביידע מיידלאָך האָבן פּלוצלינג אויף זיך אָנגעהויבן נעמען, און געבליבן זיצן... דאָס איז איר אין פּלוג נישט אין קאָפּ אריין, אָבער באַלד דערנאָך שוין געמומען אַרומלויפן א פּאר'סם'טע איבער די נאָסן, שרייען אין דער וועלט אריין:

— וואָס ווייכט מען אזוי פון די מיידלאָך אירע?... און אז זייער טאַטע איז שוין א גזלן, א רוצח, א כל־בו, — וואָס זשע האָט עס צו טאָן מיט אירע קינדער, וועלכע זי האָט מיט אזוי פיל וויטאָק אויסגעפיעשטשעט אין דעם שלאָנגען־נעסט, און אזעל־כע זיידענע, טייערע קינדער פון אים אַרויסגעבראכט?...

ביז זי איז מיד געוואָרן שרייענדיק, און זיך אריינגענומען אין קאָפּ אריין, די מוטער פון אירע קינדער, וועלכע זיינען אַליין

כשר׳ע, ערלאכע, און מיט אלעם גוטן נעבענטשט, — אז זייער וועלט איז זיי אונטערגענגען נאָר דורך דעם פינסטערן טאטן זייערן... און אז עם פעלט זיי נישט מער ווי די שטיקער וועלט, וואָס זיינע הענט האָבן ביי מענטשן אויף די וועגן צוגענומען; די שרעק, וואָס ער האָט זיי נעמינערט ביים רויבן, — דערווייטערט די גאנצע וועלט מענטשן פון זיינע קינדער, פון זיינע אייגענע קינדער...

און זי האָט גענומען פון צרות אייניגיין; אוועקקומען לעבעדיקערהייט; געבליבן איז בלויז ביי איר אזוי אומפארענדערט, דער קאָפּ, אזוי גרויס ווי ער איז געווען, און אפשר נאָר זיך נאכמער אויסגעוואקסן, נאָר — אויף א קליין קערפערל, א דינ׳ס, וואָס האָט אין אָנהויב פון די מיטעלע יאָרן שוין אויסגעזען ווי דער קערפער ביי א זקנה, א נייניציקערן...

דער פאָטער פון די מיידלאָך, ווי זעלטן ס׳האָט אים נישט אהיימגעבראכט, אויף איבערצעוואָרטן די ציים, ביז זי וועט פאסיק ווערן פאר׳ן רויבן, — האָט נאָך געהאָט אויף אזוי פיל חוש, צו זען איטליכס מאָל דאָס אייגענע ווייב אין אן אנדער געשטאלט; און דאָס העלישע רויב־פייער וואָס האָט אים תמיד געהאָט פארנומען ביז איבער די אויערן, האָט אים פאר א רגע אויסגעלאָזן, און ער האָט נענומען מרוקעז, פירכטלאָך מריקעז:

— וואָס פאר א וואָרים טאָטשעט דיין לייב, און צופרעסט אים?..

און זי, אויב איר מזל האָט א מאָל יא געשיינט ביי אים; און זיך נישט געמאכט, נישט געוואלט מאכן פון די קלעפ, זיי געזוכט צו פארגלעטן דערמיט, וואָס זי איז אפגעזעסן וואָכן און מער אין שטוב, צוליב אן אונטערגעשלאָגן אויג, אויסגעלינקטן אבר, געשוואלענעם אָרעם; און אפשר גאָרנישט געשפירט דעם וויטאָק פון די אונטערגעשלאָגענע אויגן, ווען ס׳האָט צו זיי אומשולדיק געלאכט א פיצל אומפארשטענדיק פייגעלע פון דער האנט

אראפ ; און נאך, נאכווייניקער שוין נעליטן שפעטער, וועז די קינדער זיינען נעווען מער דערוואקסן, און פול מיט ליבע און צערטלאכקייט דעם קראנקן אָרעם נעהיילט...

זי, די מאמע, וועלכע האט נאר רק נעווארלט איבערקומען, איבערקומען, פארשטופן די יאָרן, וואס מער און וואס ניכער, ביז די קינדער וועלן גרויס, נאר גרויס ווערן, און אנהויבן לעבן פאר זיי, פאר די קינדער אירע, — איז געבליבן שטיין אנטקעגן אים הימל־בריט אויפגעפראלט, ווי דער ים פול אנגעלאדנט, און אננע־הויבט ווי די וועלט ; און דער גרויסער קאפ אויף איר דינעם קארק האט זיך אנגעצונדן, געמומען ברענען מיט יסורים פון אלע קלעפ, וואס זי האט פון אים באקומען אין אלע צייטן :

— אויב די וועלט איז פאר זיי אפגעשניטן, וואס האב איך ווידער נעהאט פון דיר אזוי פיל און בחנם צו ליידן ?...

איז דער אלטער צעטראגנער רויב־פויגל אויף א ווייע ארויס פון זיין צעטראגנקייט, און געבליבן זיצן אין שטוב, שוין נישט אזוי ווי אויף איבערצווואנצן די צייט, ביז זי וועט פאסיק זיין צום רויב, נאר ווי א פאטער, א טיפגעקרייענקטער טאטע, וואס פילט פילייכט נישט ווייניקער פאר איר דאס צער, און נאר ווייל ער קען ווייניק־וואס העלפן, — זיך ווילד צעשרייגן :

— כ'קען שעכטן, אויפשארצן בייבער, אבער נישט צולייגן יענעם א מעסער צום האלז, — אויב דו ווילסט נישט ווערן מיין מאכטער'ס מאן, שנייד איך אים דיר איבער ! סיי, אויב זיי באשטיין אויף יענע לייט, וואס העלפן מיר ארויס ; האלטן צו די הענט ביים שטיקן... זעצן זיך ארויף אויפ'ן בויך.. אויף די פיס... וואו מ'קען...

האט דער גרויסער קאפ די מאמעס, וואס האט העל־רויט, העל־גרין, אזוי וואונדערלאך געפלאמט — זיך נעמומען לעשן,

ווערן טונקלער, און ס׳האט זיך נעדוכט, אז מיט דער רגע וואס ער ווערט מיט אלעם טונקל, און לעשט זיך אויס, איז ביי איר אויס מיט אלעם...
און ער האט אפגעהאקט.

אין פינסטערן אלקער, וואו זייער פאטער בלענט איבערקומען די צייט, איז ער יעדעס מאל דארטן אזוי שווער געלעגן, געכראפעט, מערדערליך געפייפט מיט דער נאז, פונקט ווי א געבונדענע חיה ; און פון דער מאמען, וואס האט אים באדארפט אפהיטן, איז געווען אזוי שטיל, אזוי מערקווערדיק שטיל, גראד ווי ז׳ וואלט דארטן נאר נישט באדארפט זיין, און אויב יא — לינן ציגעלייגט אונטער אזא שווערע משא, זי זאל אפילו נישט קענען דעם אטעם כאפן...

די מיידלאך פלענן דאן שטארק איבערקלערן וועגן דעם גורל פון זייער מאמען, ליגן אין טויט־שרעק, און אפווארטן די מינוט, די רגע, ביז זיי פלענן איר דערלעבן צו זען ארויסקומען נישט צעשלאגן, און מיט א ריין פנים, — ערשט אויפהויבן די הענט :

— נאר אונזער בעטן, גוטע, טייערע מאמע, איז דיר בייגעשטאנען, וואס דו ביזט אים איבערגעקומען, און נאנץ ארוים פון זיינע הענט...

און איצט, וען דער גזלן איז מיט איינמאל געווארן א טאטע ; און ס׳האט אים אזוי מורא׳דיק אפגעשראקן דאס פינסטערע איבערבליבענישׂ פון זיין ווייב, און געווען גרייט זיי צו בריינגען וועלכן פון זיינע יונגען, וואס העלפן אים ארוים ביים רויבן ; ווארפן ארויף א זאק איבער׳ן קאפ... שיטן זאמר אין די אויגן...

האבן זיי, די מיידלאך, ווידער דערזען דאס אפגעהאקטע לעבן, די מאמע׳ס ; געהאט פאר די אויגן דאס פינסטערע געטאלט איר׳ס, ס׳טויטע פנים, וועו זי בלענט ארויסקומען פון אלקער, און ברויכן גומל בענטשן בלויז פאר א צעשלאגן אויג ;

און זיינען אויפגעשטאנען אויף אים, נאָרנישט ווי שטילע טייבעלאַך, נאָר אַרויסגעשטעקט ווי די קליינע טיגערלאַך, די שארפע נעגל:

— זיי וועלן די לייט די אויגן אויסרייסן, די פּנים'ער אָפּשיילן, אויב זיי וועלן פּרואווון קומען איבער דער שוועל פון דער טיר...

האָט דעם טאטן דאָס בלוט, וואָס איז אפילו אין די גוטע צייטן ביי אים געווען אין די אויגן, — זיי אויפאמאל אינגאנצן פאַרגאָסן, און זיין שוועכע האנט האָט זיך אויפגעהויבן איבער זיי אַרנטלאַך צו דערלאַנגען, און איז אזוי שווער ווי ביים רויבן, — אַראָפּגעפאלן אויפ'ן וויב'ס גרויסן קאָפּ, וועלכע איז נעבאך אונטערגעלאָפּן אָפּראָטעוועט די קינדער; און ער־האָט דערלאַנגט א שאָס, דער קאָפּ, א הילכגעטאָן, און איינגעפאלן ווי א געפלאַצטער פּענכער... קליין געווארן... זיך צוזאמענגענומען, א בלעזל... און זיך שוין מער נישט אָנגעזען אפילו אויף דעם, לפי־ערך, פאַר־העלטניסמעסיק קליינעם קערפּער אירן, וועלכער האָט זיך איצט אזוי ווי אויף צו להכעיס געפלייסט גרעסער צו ווערן, און לענגער אויסצוזען...

די שטוב איז נאָך דער מוטערס טויט נישט איינגעפאלן, נעבליבן ווייטער שטוב, בלויז דער אלקער איז נעבליבן פאַרווייסט, ס'האָט נישט קיינער מער געהאט אין אים צו שלאָפן; דער פאטער האָט אויך אויפגעהערט נאָכדעם צו קומען שלאָפן דאָרטן, אדער, סתם לינן, ווי נעווויינטלאַך, ער פלעגט אלץ אינאיינעם באַדארפן איבער־לינן א צייט, ביז ס'וועט מיט אים ווערן שטיל, און ווידער פאַסיק זיין צום רויבן...

אמאל, אמאל פלעגט ער ראָפּטום אויפמאכן די טיר, זיך בענבה ארויסרוקן, נאָר נישט ווי ער וואלט בדעה געהאט דאָ צו זיין, נאָר אזוי ווי דאָס אחריות פאר די מיידלאַך וואלט אים אהער־

געבראכט ; נישט געלאזט אים דאָרטן אין ערגעץ, דער רוח ווייסט, וואו, — איינליגן; און ארומזוענדיק זיך, אז די מיידאלך זיינען מיידלאך, די שטוב — שטוב, צוריק אנטקומען ווערען, אזוי גיך און פלוצלינג ווי קומען...

די מיידלאך זיינען אליין געווען מיט דער שטוב ; איר אפגעהיט, באדינט, אזוי ווי א היליק איבערבלייבעניש פון זייער גרויסער מאמען ; און ס׳האט איצט אויסגעזען ווי זיי וועלן זיך שוין אזוי עלטערן מיט איר, ביז די שטוב וועט זיי אויף די קעפ איינפאלן...

ביז דאן, פלעגט זיך נאך באוועגן, ווי א טיף ווייך נעבעט, דאס מאגערע געשטאלט פון זייער זעליגער מוטער, וואס פלעגט אנאויפהער ארומוואגלען, בעטן רחמים, צווישן באפעלקערטע נאסן, אלצאיינס, ווי אויף זאמדיקע מדבריות, — אבער דאך געווען א נע־בעט, וואס האט וועניגשטוועז, לאמיר זאגן, דאך נעקענט דער־ווארימען א הארץ, רירן א שטיין...

מיט איר אפשטארבן, ווי ס׳האט זיך ארויסגעוויזן, האט שוין זייער וועלט אינגאנצן געזאלט האבן אונטערגענגען ; און ס׳זאל נישט זיין מער קיין תקוה צו זיי ; עמיץ וואס זאל זיך קימערן, — אויב זיי לעבן, די מיידלאך, גייען אום און ווארקען ווי צוויי אלטע מויבן, אדער גייען ארום זינגען, קאנאריקלאך אונטער פרעמדע פענסטער...

און — — —

ס׳האט זיך אויפגעמאכט בריוט די טיר, דער פאטער איז ארייגגעקומען, אנדערש ווי אלע מאל, און מיט זיך מיטגעבראכט א פרוי, פאר איר פארגעשטעלט :

— דאס איז די שטוב.. די קינדער... די מיידלאך מיינע... א נידערציקע פרוי, אויפ׳ן קוק : דער טאטע, זיינע קעציש־לייערנדיקע אויגן, פארשניטן פנים, און זי איז גלייך מיט׳ן ארייגקומען אירן שוין געווען אזוי היימיש, אויסגעקאכט מיט דער שטוב, מיט׳ן קלענסטן ברעקעלע וואס אין דער שטוב, פונקט ווי

זי וואלט שוין פון יאָרן אהער דאָ געזאָלט זיין, האָבן פּאַרקערט מיט איר, אָדער כאָטש מיט'ן בעל־הבית פון הויז, אז מ'זאָל קענען האָבן אזא דרייסט צו אלעם וואָס קער זיך אן מיט דער שטוב פונ'ם בעל־הבית...

— צו וואָס האָט דער פאָטער די פרוי אהערגעבראכט ? — האָבן זיך די מיידלאָך אָנגעצונדן, — וואָס, איז די שטוב נישט גענוג שיין געווען אין זייגע אויגן, ווי זיי האָבן איר געהאלטן ?...

וואַרים, איר באַנעמען זיך, דער פרויס, צו דער שטוב, האָט זיי גאָר־נאָר אונטערגעהויבן ; יענע האָט זיך גלייך פון דער ערשטער רגע געוואָרפן מיט אזא אימפעט איבערשטעלן זאכן, וואָס זיינען שוין פון יאָרן אהער געווען איינגעשטעלט ; ארויסוואַרפן אזעלכע אנטיקן, ווי צום ביישפיל, די אלטע פּארוועגלטע בלומלאָך פון זייער מוטערס וועלאָן, וואָס זי האָט געטראָגן צו דער חתונה מיט זייער פאָטער ; און גלייך דערשמעקט, אז איר רייסן שטיקער פון די וועגט וועדט נישט געטאָן פון א מענטש, וואָס האָט נישט מער ווי א קלייגע וויילע דאָ צו זיין, נאָר וואָס קלערט שוין מער נישט אוועקצוגיין, ווילּ זיך באזעצן, און אזוי איינשטעלן אז ס'זאָל איר זיין צום הארץ, און נאָך איר געשמאָק...

און די צוויי פּארלטערטע, בטבע שטילע מיידלאָך האָבן זיך אָנגעצונדן, געגומען קוואָקען ווי די אלטע הינער ; כאָטש די פרוי האָט נאָר נישט געדענקט, אז דאָס זאָל אזוי די מיידלאָך פּארדריסן, און ווי נישט פּאָרט געזוכט נושא־חן צו זיין ביי זיי, — האָבן זיך די מיידלאָך רק אָפּגעשאָקלט פון איר, פון איר איטלאכן קער און טראָט, צוזעענדיק, ווי יענע פלייסט זיך אויסצואוואָרצלען יעדן זכר פון זייער פּארשטאָרבענער מוטער מיט'ן וואָרצל, איר אָפּמעקן מיט אלעם פון שטוב, אזוי ווי איר געבויין וואָלט דאָ נאָר קיינמאָל נישט געווען...

דער פאָטער וואָס איז איצט גיכער געווען באַנאַנד מיט דער שטוב, האָט זיך געוואָלט צושאָרן צו זיי, און זיי האָבן זיך אָפּ־

נערוקט פון אים, זיך דערווייטערט ציטערנדיק אפטמאל מיט די קערפער פון גרויס כעס:

— אהא! ער ווילּ ניין זוכן א היתר אויפ'ן פרישן ווייב, דערמיט וואס ער וועט אונז צושמייכלען; פון דער העלער הויט ווערן א טאטע, וואס ער איז ס'נאנצע לעבן נישט געווען...

די מיידלאך זיינען נעווען פלאם־פייער; די שטוב האט מיט זיי נעברענט; דער אלטער פאטער זייערער איז נעווען אין קלעם, זיך נישט געקענט העלפן; ס'האט אים נענומען ברענען א כעס, יענער כעס, וואס האט אים ארומגעטריבן אויף די וועגן, נישט האבנדיק ס'רוב מאל מער ווי די בלויזע הנאה פונ'ם פארגיסן בלוט; די זעלטענע הנאה פון יענעם'ס שרעק און צאפלען זיך, און איר נעוואלט אויך דערשפירן אין דעם וויכן פלייש פון זיינע טעכטערס העלזער, — און באלד דארויף אפפאלן, וויט־וויט אפּ־פאלן, ביז צו א דערשלאגן בחור'ל, וואס מ'האט נעכאפט ביי זייער א מאום'ע מעשה...

ס'האט אין אים נעזאטן די שטילע רציחה, וואס פון אייביק, און זי איז נעווארן א שרייענדיקע ביי אים; זי האט נענומען ארויסשרייען פון אים, און מיט די מורא'דיקע געשרייען נעוואלט איינעמען די טעכטער, אבער די טעכטער האבן זיך נישט געלאזט איינעמען; זיי זיינען נעווען שטייף, פארביסן, נישט אויפגעהערט ברענען, בלאזן אין בלאז־וואק, אז ס'פייער זאל זיך אלץ מער צעשפרייטן...

די פרוי האט געזען, ס'איז אזוי, האט זי צוגעהאלטן דעם אלטן אין שטוב, און אים נישט אוועקגעלאזט:

— זי ווילּ נישט בלייבן אליין אויף נאנצע טעג צווישן שונאים, וואס ווילן זען איר בלוט...

און דער אלטער גזלן, לינגדיק איבער דער שטוב, האט זיך נעווארפן ווי א געבונדענער אין תפיסה; ס'האט אים נעברענט א וויטאק, א צווייפאכער... יענער וואס פון דער פארשטארבענער

וויב זיינער, — וועלכן ער האָט נישט ארויסגעוויזן, און אפשר, אויך נישט געקענט ארויסווייזן אזוי אפן ווי זי, די מוטער זייערע: אז ער עסט זיך אויף לעבעדיקערהייט, וואָס זיינע קינדער ברויכן איבער אים פארזיצן... ס'איז נישט געווען אין זיין נאטור... און נאָכמער, וואָס זיינע קינדער קענען זיך נישט דאַרוף, וויסן נישט אז ער לידט נישט וויניקער באר איר, די מאמע, ווי ווען זי האָט געלעבט, און ברויכט דערצו זיין דער שלעכטער ביי זיי אין די אויגן, דער היצל...

ס'האָט אים וויגעטאָן, וואָס זיי קענען זיך נישט אויף דער פרוי, און וויסן נישט, אז ער איז איינגעגאַנגען איר צו נעמען אין שטוב אריין, נישט ווייל ער האָט איר געוואָלט האָבן... איר... זיך נעניטיקט אין א וועג... נאָר ווייל זי האָט געדארפט זיין פאר זיי ריכטיקע ישועה... זי האָט געהאט דערוואקסענע זין, און אזעלכע זין ווי ער אליין האָט זיך אויף געוואונשן פאר זיי צו האָבן, — שטילע, איינגעהאלטענע, יונגעלייט; און נישט ווי ער פלעגט, פון גרויס פארלעגנהייט, ווען מ'איז אים דערגאַנגען די יאָרן, זאָגן: ער וועט זיי ברייגען פון יענע לייט, וועלכע העלפן אים ארויס ביים רויבן, — וואָס ער אליין וואָלט געווען דער ערשטער זיי די קעפ אראָפצושניידן, אויב זיי וואָלטן באמת זיך צוגערירט צו וועלכער ס'איז פון זיינע מיידלאָך...

— נאָר ניי, דערציילט דאָס די מיידלאָך, און זאָלן זיי אים דאָס גלויבן, ער זאָל זיך באלד ס'הארץ אויפשניידן; זיך אפילו אויסציען זיי אין די אויגן!...

אז די מיידלאָך האָבן בלויז געזען דאָס, וואָס ער גייט אריין שלאָפן צו איר אין אלקער, איז ער שוין דערמיט אליין געווען גענוג טריפה; דער ערגסטער מענטש אין דער וועלט... א רשע... א צורר... וואָס איז נישט ווערט, וואָס די ערד טראָגט אים, און מ'ברויכט אים פארשטיינען... און נישט אזוי וויט אים, ווי —

איר, נישט פארגינענדיק איר, וואם אזא עלטערע פרוי זאל זיין מיט וועמען, און זיי, עלטערע, דערשטאנענע מיידלאך זאלן ברויכן אפוויסטן אליין...

— כע־כע... ניי און גלויב אים, צוליב וואם און וועז ער טוט עם?...

און אפשר נאר נעווען פארביטערט צוליב אן אלטע שנאה, וואם פון פאר זייער מוטער:

— איצט לינט ער אין דער שטוב, היט אף דאם ווייב, און פריער וועז זייער מאמע האט נעלעבט איז ער ערגעץ־וואו געלעגן אין דר'ערד; דער גוטער יאר וויסט אים, אויף די ראגן...

און ער האט א געשריי נעטאן:

— זי זאל אים גיין בריינגען די זין אירע, אין שטוב אריין...

די מיידלאך האבן נאך דענסטמאל געפראוואוט אויפשטיין, אויפשטיין מיט דער גאנצער גבורה, וואם זיי האבן פארמאגט; נישט אנדערש, נאר ווי ס'וואלט זיי פארגעשטאנען מיט'ן קומען פון אירע זין, אפילו דאם לעבלאזע לעבן זייערם אויף צו פטר'ן; און שרעקלאך מורא געהאט, נישט אריינצופאלן ביי זיי א״ יענעם אייביקן גהנים, אין וועלכן זייער מוטער איז געוואָרן געפייניקט, ביז זי האט איר לעצטן אטעם אויסגעהויכט... והא ראיה: די פרוי אליין?... אויב זי האט נעקענט איינגיין מיט אזא גריינגע לונג־און־לעבער צו נעמען איר פאטער, כע־כע... וואם פאר א פייגעלאך קענען שוין זיין אירע זין, אויב נישט געראטן אין זייער מאטן, און אפשר נאך מיט א שמיציק אריבער?... און ווי שייך, האט זי פריער נישט געזאלט ווסן, מיט וואם זייע־ טאטע שמעקט?

אבער אירע זין האבן די מיידלאך יא איינגענומען, אז זיי זאלן נישט אזוי דרייסט און אפן שפרינגען אין פנים אריין; בלויז מיט'ן אריינקומען פון מענער, סתם מענער, האט אין דער דאזיקער שטוב, וואם איז געווען אפגעשלאסן פון דער וועלט, ערגעץ אויסער־

האלב די וועלט, — עפעס א ציטערגעטאן, א ווינט אדורכגעלאפן, די לופט — פייכטער און זאפטיקער נעמאכט, מיט מער געשמאק... און די לידיקייט וואס פון אייביק, די פוסטקייט, איז מיט איינמאל נעוואָרן אויסגעפילט... ס׳האט אויסגעזען, ווי ס׳וואלט מיט זייער קומען זיך געענדערט דער הילוך, דער נאנצער הילוך פון טעג, חדשים און יאָרן...

יא... מיט די מענער איז די אלטע איינגעפאלענע שטוב נעוואָרן פעסטער, אזוי ווי מ׳וואלט איר אינטערגעשפּארט מיט שטאַרקע בוימער... די מיידלאך האבן זיך אוועקגעוואקסן אין א ווינקעלע, פארהאלטן דעם אטעם, ווי קעץ ביי וועלכע מ׳האט אוועקגעשטעלט א הונט אין א שטייג אונטער קראטן... דער שרייענדיקער, צאפלדיקער כעס, איז ביי זיי צוריק פארקראכן אין די ביינער, און ס׳האט בלויז געברענט דער טיפער אינווייניקסטער פארדרוס, אזוי ווי א שווערע אונהיילבארע וואונד... זיי האבן שוין מער נישט הויך געשריגן, נישט געקענט שרייען, ווייל די מיידלשע שעמעודיקייט וואס פון פאר פרעמדע מענער, האט זיי אפּגעהאלטן, און זיי האבן בלויז געקענט טראָגן די שטילע, באַ־האלטענע שנאה, וואס האט שוין אבער אויך געמוזט זיין שטיל און באשיידן...

די צוויי יונגעלייט, אירע זין, זיינען נישט אויסנעווען נאָר ; און זייענדיק מיט די מיידלאך אינאיינעם אונטער איין דאך, האט זייער געווייסן נישט אויסגעטראָגן, אז זיי זאלן זיך אינגאנצן פון זיי דערווייטערן ; נישט נאכטראָגנדיק דא קיינעם פון צו־פריער און דערנאך קיין שום שנאה, — איז עס ביי זיי געווען נאָנץ פּשוט, אז די מאמע האט געגומען א צווייטן מאן ; און נישט מער ווי רעכט, אז זי האט זיי דערנאך, איינלעבנדיק זיך אין דעם הויז, — ארויסגענומען, און דאס אויך געמאכט פאר זייער היים... עס האט זיי נישט גע׳חדוש׳ט די נאַיוויטע בליקן, ווען האבן

זיי באגלייט אויפ'ן נאנצן אָרום ; זיי האָבן געַרעכנט, אז דאָס איז, מסתמא, פון געווײנלאכן נייניר, וואָס מ'האָט צו א פּריש פּנים פון א שכן, וועלכער קומט אין אן אומבאקאנטער נעגנט, ביז ער פּרעמדט זיך אויס, און ווערט מיט אַלע צוגלייך, היימיש...

און אפשר, ווייל זיי זיינען ווי די אייגענע מיידלאָך דא, אליין אויך ערגעץ־אַנדערש געווען אַרומנעקרײידט מיט שוואַרצן קרייד, באר קינדער פון קרעציקע, מצורעים, פון וועלכע מ'קען זיך חלילה, אנשטעקן, און דאָס צרעת צעטראָגן איבער דער בריטער וועלט, אז ס'זאל זיך אָנהויבן בילן מיט אזא מיאוס'ן, עקלהאפטן גערוך... און אפשר דערפאר בכיון אוועקגעקוקט, וויסנדיק זאָגאר געגוי פון דעם הויז, אין וועלכן זיי גייען אַריין און אַרויס, — ווייל זיי האָבן געהאט דאָס איינענע מזל אין דער וועלט, וואָס די מיידלאָך, צוליב א טאטן א גזלן, וואָס האָט ערגעץ געשאָכטן און גערויבט, און פאַרפאלן נעווארן אויף די וועגן?...

און צוליב דעם איינענעם זיך אויך נעזוכט צו דערנענטערן צו די צוויי מיידלאָך ; נאָכדעם ווי זיי האָבן איינגעזען, אז די צוויי מיידלאָך האָבן אָפּגעלעבט זייערע יאָרן, געווארן פאַרעלטערט, די פּנים'ער — נעריגלט, צוליב דעם טאטן, דעם רוצח, וואָס האָט מיט זיין רויבן, ביי זיי אָפּגעשניטן די יאָרן צום לעבן?... האָבן זיי אזוי שטאַרק נעזוכט ריינצעוואשן זיך פון דעם איינענעם חשד, וואָס האָט די מיידלאָך פון זיי דערווייטערט, און זיי געפּרואווט דערקלערן :

— זיי זיינען נישט אזעלכע ווי זיי מיינען, די מיידלאָך, — וואָס פאַלן־אן אויף די וועגן, נאָר קרבנות פון אזעלכן... קרבנות אזעלכע, ווי זיי אליין זיינען... און אז ס'איז דעריבער גאָר נישט וואָס קיין מורא צו האָבן, און זיך פון זיי צו דערווייטערן?...

ביי דעם אלטן פּאָטער האָט דער גזלן אויפגעהערט, וווינקסטנס, אין שטוב, ארויסצוקוקן פון די אויגן ; דער טאטע וואָס ביי אים,

האָט אָפּגעהיט יעדן קער, איטלאכן בליק, וואָס ביי די צוויי יונגע־לייט, אָפּגעהיט מיט גרויס חשק און הנאה, און מיט צופרידנקייט געריידט צו די מיידלאָך:

— לייטישע יונגעלייט ביי מיר אין שטוב, כע־כע... איר ווילט נאָך אלץ נישט גלויבן, הע?...

די מיידלאָך האָבן נישט געגלויבט, אָבער די איידלקייט פון די יונגעלייט, זייער פיינקייט — האָט אלעין פון זיך אראָפּגערעדט; און ביי איטלאכן קער, וואָס די מיידלאָך האָבן אין דער געווייג־לאכער ענגשאפט נישט געקענט אויסמיידן, זיי זאָלן זיך נישט אנשטויסן, — זיך גלייך אָנגעקוקט און גע'חדוש'ט:

— ווי קומט עס טאקע, ביי איר, דער פרוי, מיט אזא פאר־דעכטיק צעשניטן פּנים און גזלנ'ישע אייגעלאָך, — אזעלכע פיינע זין צו האָבן?...

און זיי האָבן פארגעסן, אז דער אייגענער חדוש עסט זיי אלעין אויך נישט וויניקער אויף, די יונגעלייט:

— וואַרים, ווי קומט עס צו אים, דעם גזלן, אזעלכע פיינע טעכטער צו האָבן?..

הינטער זיי ווידער זיינען געזעסן די מיידלאכס פאָטער, די יינגעלייטס מיטע, זיך געפּראוועט אויפקלערן דאָס רעטעניש, און זיך אלעין נישט וויניקער גע'חדוש'ט:

— ווי אזוי?... און אין וואָס ס'ארא אופן ס'באדארף זיך מאכן!.... האָט אין די קינדערס זכות איר מאן באַ־דארפט אוועק, און זיך מער קיינמאל נישט אומקערן; און זיין ווייב פאלן א קרבן אונטער זיינע הענט... אז זיי זאָלן זיך, די אלטע לייט, אזויערנאָך טרעפן, זיך פריער קענען נעמען, און די קינדער — דערנאָך...

צוקוקנדיק, ווי די יונגעלייט, וואָס האָבן אפשר נישט וויניקער געטראָגן זייער פאָטערס שאנד, ווי די מיידלאָך זיינע פון אים — ווערן מיט זיי איינס, האָט דער אלטער זיך אויסגע'טענה'ט מיט די

קינדער, איבער זייער פאַרשטאַרבענער מוטער, און אַזוי ווי דערמיט געוואָלט האָבן פאַרגיטיגט פאַר איר משונה'דיקן טויט:

— זי וואָלט דאָך יעדער רגע און צו יעדער זייט געווען באַשטיין אויפ'ן גוטן אופן זיך צו לאָזן אומבאַרויגען, אויב ס'וועט דורכדעם ארויסקומען א טובה פאַר אירע קינדער...

און די מוטער, צו אירע זין:

— איר זעט איצט אַליין, מיינע ליבע זין, אַז איר האָט פריער נישט געקענט אויף דער בריטער וועלט ארויס, ביז אייער פאָטער איז ענדלאָך פאַרפאַלן געוואָרן, זיך מער נישט צוריק אויפ'געקערט פון רויבן...

די יונגעלייט האָט דאָס הארץ נישט אַזוי וויגעטאָן פאַר זייער פאָטער, פונקט ווי ס'וואָלט נישט געקענט ווייטאָן די מיידלאָך זיין מ'זאָל זיי נעווען פריער קומען זאָגן: אַז זייער פאָטער איז ג'הרג'עט געוואָרן... אָבער די מיידלאָך האָבן נעבאָך יא באַוויינט זייער מוטער:

— וואָס זיי האָבן נישט געקענט חתונה האָבן, ביז די מאַמע זייערע, די גוטע מאַמע, האָט געמוזט גיין פון דער וועלט... זייער מאַמע איז דאָך נישט נעווען די יונגעלייטס טאַטע?... יענער גזלן וואָס האָט אפשר באַראַרפט אומקומען, און נישט דערלעבן די גדולה?...

און שיעור נישט משוגע געוואָרן ביי דעם נעראַנק:

— אַז נאָר דאָס, וואָס זי האָט אַזוי לאַנג געלעבט, איז אפשר נעווען די אינציקע סבה, וואָס זיי זיינען אַזוי לאַנג נעזעסן, געזעסן אַליין...

די קלה

צווישן ברייטע שטחים אויסגעהאקטן וואלד, פון וועלכן די פיע־
ניעם זיינען שוין פון לאנג געווען אויסגעפוילט און אויסגעהוילט
ווי די באק־ציין ביי א זקן אין מויל, — איז געלעגן פארוואַרפן
א הייזל, וואס די מראה דערפון, איז זייער ענלאך געווען צו דער
האריקער ערד פונם אויסגעהאקטן וואלד.

אויף א ברייטן מהלך האבן זיי זיך נעצויגן, די אויסגעהאקטע
שטחים וואלד; ברייט־ארום, וואו־ווייט ס'אויג האט נאר גע־
גרייכט און אנגעכאפט, — איז אויסגעקומען צו טרעטן אויף עט־
וואס אזא ווייכן און נאכמער אבער אויף פארדארטן וואלד־גראז,
וועלכעם איז אויף א סך ערטער נישט אדורכגעווייקט געווארן,
אפילו פון די גרעסטע גאס־רעגנס, נאר געבליבן אזוי אייגן הארט,
טרוקן און פארדארט, פארסיסעט; עפעם שטשעטשינעם אזוינע,
צו וועלכע ס'פלעגן אין די וואריימע לינדע טעג ארויסקומען אלטע
גויעם מיט באַרוויסע פיס און אפגעטראגענע בגדים, און דאס גע־
שניטן...

טאפנדיק אין די טונקעלע נעכט א וועג צום הייזל, וועלכעם
איז דארט געלעגן אזוי ווי באהאלטן פאר די טאג־ליכט, אין אן
אויסגעהוילטן בארג, האט מען שוין לכתחילה געקענט האבן א
באגריף און זיך אויסמאלן, — אויב ס'איז דא ווירקלאך אמאל
א וואלד געווען, א מהלך־רב ברייטער וואלד, דורך וועלכן מ'האט
זיך גאר נישט געקענט אדורכקאפן — אזוי האט דאס הייזל אין
אים געברויכט זיין א יאמע, די לעגענדארע, פינסטערע יאמע, וואו
די אויסגעטראכטע גולנים האבן זיך אויפגעהאלטן, און ס'אנגע־
רויבטע גוטס אין די קעלערן באגראבן...

דער טיפער שפור פון דער אמאליקער ווילדקייט און רציחה,
האט נאך, אזוי צו זאגן, נערוט אויף די קרעצינע פעלדער, נאכ־

דעם אפילו ווי דער וואלד איז שוין פון לאנג נישט מער נעווען, — פונקט ווי אויפן שטערן פון אן אלטן גזלן, וועו אפילו ער האט שוין לאנג פון זיין גזלנישקייט אפגעהאקט; יענער פינסטע־רער שארך וואס אין די אמאליקע פינסטערע וועלדער, בעת זיי זיינען נאך געווען, און וועלכע האבן צוגענומען ס׳לעבן ביי אזוי פיל מענטשן, וועלכע האבן אים נישט געקענט אויסמיידן — האט זיך כמעט אזוי אייגן ווי ביים לעבן פון וואלד, אמאל אויפגע־הויבן, בריים אויפגעהויבן, און זיך אדורכגעטראגן ווי א שוידער צווישן די ריפן פון א גוסס...

אין טריבע טעג, נאכמער: רעגנדיקע פארנאכטן, האבן, דוכט זיך, ווי נאך אראפגעהאנגען די שווערע כמורנע ברעמען פון די גזלנישע אויגן, מיט די בקשות׳דיקע בליקן פון יענע אומגליקלאכע, וואס האבן צו זיי אין די הענט באדארפט ארייפאלן, און שוין מער נישט ארויסקומען...

ערשט ארום אויסגעהוילטן בארג, ביים הייזל, האבן זיך גע־לאזט שפירן פלעקן פון ישוב; זייענדיק נאך פון דערווייטנס, בלויז אין שכנות, האט מען שוין געקענט הערן ס׳קרייען פון הענער, כ׳מונטערע גערעדעריי פון געזנז, א ליב ווארקען פון טויבן, און ס׳איז עפעס געווען אזוי, ווי ס׳וואלט דערמיט גרינגער געווארן אויפן הארץ, זיך באפרייט פון א שווערע, דריקנדע משא, און לייבטער אפ־געצויגן נ׳אטעם; נעהאט ס׳איינענע נעפיל, ווי מ׳זאל זיך האבן ערגעץ נאך א לאנג ארומשלעפן פון א גאנצע נאכט אויף א פוהר, בלאנדזשענדיק אן א וועג און אן א שטעג — ענדליך דערווארט אויפן שטיקל טאג, ס׳זאל ווערן ליכטיק, און מ׳זאל זען וואו מ׳האט זיך ארויסצוקאפן...

אזוי אייגן איז אויך ליכטיק געווארן אין די אויגן, מיטן הייזל, אין מיטן פן צווישן די בריטע מדבריות פונ׳ם אויסגעהאקטן וואלד: ס׳הייזל איז געווען א קוועלונג; ס׳האט דא געשמעקט מיט דראב־נע בייטן. מאגערע ביימעלאך און זונ־בלומען, וואס האבן ארא־פגעקוקט פון זייערע הויכע שטאקן אזוי נדלות׳דיק, פונקט ווי זיי

וואלטן עפעס אפגעהיטן דאס איינצינע געדעכעניש פון א הייזל וואס אויפן גאנצן שטח ארום, זיך דערמיט געצאצקעט, עס באקריינט און באשיינט...

אין דרויסן, פארן הייזל, האט מען ס'רוב געקענט זען דעם אלטן ווייסן איד, חנן, אנגעטאן אויף די גרעסטע היצן אין א וואריס לייב־פעלצל, אין טיפע פילצענע שטיוול אויף די פיס, און מיט א פארשמאלצן אויסגעפעצט קאפל אויפן קאפ; ער האט עפעס אזוי פיל ענלאכקייט געהאט אין פנים, דער ווייסער איד, — צו דער ווילדקייט פון די אויסגעהאקטע שטחים וואלד, פונקט ווי ער וואלט אויף זייער שוים אויסגעוואקסן, און זייערס א גע־טרייַ קינד נעווען; אז ער האט אויפגעהויבן די ברעמען, אזוי האט מען געקענט באמערקן א בלישטש אין זיינע שוין אלטע טונ־קעלע אויגן, — מיט דער נאנצער שארפקייט וואס ביי א גע־שליפענעם בליץ אין א פינסטערע נאכט; נאר דער דאזיקער קוק האט שוין נאכאלעמען, געשיינט צו זיין ווי טויט, בלויז נאר צוליב דער נאטירלאכער אלטקייט פון זיין קערפער מסתמא, וואס איז שוין נעווען אויסגעטריקנט ווי א שפענדל; און נאכמער זיך באמיט אים אפצושוואכן, דעם בליק, — האבן די אלע איב־רינע גוטע אייגנשאפטן, וואס קומען צו א מענטש אן אלטן, אויף דער דאזיקער הויכער עלטער; זיין־היימישקייט מיט די הינער און נענז, וואס ער איז נעווען אזא נאנטער שמעלקע מיט זיי, — האט אפגעווישט און אפגעמעקט יערן חשד, אז ער האט אמאל עפעס געקענט האבן א חלק אין די ביינאכטיקע וואלד־שחיטות; די נענז און די הינער האבן אים ליב געהאט, ווי געווינטלאך, א נעטרייען שפייזער, און נאכגעקראכן אויף איטלאכן טריט, ווי א טאטן; אים באבלן און באזעצט, ס'רוב הונטערן פענסטער, אויף דער באנק, וואו ער האט ליב געהאט אפצוזיצן די גאנצענע טעג ביז פארנאכט, זיך באקן אויף דער זון, און זיך לאזן ארויס־פיקן די זשארנעס פון דער האנט, פון דער קעשענע, פון אומע־טום, וואו ער האט זיי געהאט...

דאָס יונגע ווייבל דאָ אין הייזל, זיין שנור, מיט די פולע קיילעבדיק־אויסגעפילטע ברוסטן ווי די אייטערס, — האָט זיך שוין ווידער זעלטן ארויסגעווייזן פֿאַרן טיר, פֿונקט ווי זי וואָלט זיך זייער שלעכט געפילט מיט די אויסגעהאקטע שטחים וואָלה, וועלכע האבן אויף איר געמאכט דעם אינדרוק פון אַלטן פאר־פאלענעם בית־עולם; נאָר־וואָס אין די נאכמיטאג שעה'ן פון וואָר־רימע, זוניקע טעג, ווען דער שטה ארום האָט כאטש נישט נע־האָט אזא קלאָגנדיק אויסזען — האָט זי זיך ארויסגעווייזן, און דאָס ערשט דורכן פענסטער, מיט די אויבערשטע העלפט פון איר קערפער; מיט'ן ארויסבייגן, פלעגט ס'פלייש אויף איר פעט לייב זיך איינקנייטשן און אריבערפאלן איבער דער לייסט, פֿונקט ווי א גוידער איבער דער גאמבע; זי האָט זיך צוגעקוקט צום אַלטן, און די מורא פֿאַרן אויסגעהאקטן וואָלה, ווי אויף פאר זיין אַלט פנים, האָט באלד אָפּגעטרעטן פאר דער לעבעדיקער יונגקייט פון די עופות, וואָס האבן געשריגן און געמאַנט:

— גיב אונז ברויט... גיב אונז קליין... שאָלעכטס... מערן... צוויקל... ריבן...

אָבער ווען ס'איז געווען טריב, די הינער נישט געווען אויפגע־לייגט צו שטיפן, נאָר געזעסן און געזונקען אויף זייערע דרעננלאָך, און געהאלטן פאַרשטעקט די קעפלאָך צווישן די פערערן; און אויפן אַלטנס פנים איז געלעגן אזוי דייטלאָך דער טיפער פחד פון אמא־ליקן וואָלה, — האָט זי זיך ערשט ענומען באקלאָגן, און אויסגיסן איר ביטער הארץ:

— א ריין בית־עולם דאָ; ס'איז שיין, גייט זיך נאָך מיט, א האלבע צרה; זיינען דאָ די הינער, די נענז, און אז ס'מאכט זיך אזא טאָג, ווען די עופות האבן אפילו קיין השק נישט צו לעבן, — וואָס זאל זי נאָך טאָן?...

— בא, שוין גאָלד היינט! — שאקלט דער אַלטער חנן מיטן קאָפּ, און מ'זעט: ווי ס'הארץ וואקסט אים — געגוג, אז מ'זעט שוין א שטיקל הימל, א זון... מ'זעט: וואו זי קומט

אויף, פארגיס... נאר נישט לאנג, איז נאך דער וואלד געווען... פינסטערער וואלד... און שטענדיק נאכט אין אים... נאר קיין טאג נישט...

— אודאי, דער שווער נאך דענסטמאל נאר א יונגערמאנ־טשיקל געווען, — פינקלען אירע אייגלאך מיט א בלאם פייערל...

— נישט אזוי יונג ווי דו מיינסט...

— מוז ווידער דער שווער נאר־נאר אלט זיין, אויב שוין דענסטמאל נישט יונג געווען ; יאָרן, ווי ס'איז מער קיין וואלד נישט...

— אודאי אלט, זייער אלט, און אין וואלדס צייטן א יונג ווייב געהאט...

— א יונג ווייב ! — חדוש'ט זי זיך — אודאי געמוזט זיין ס'צווייטע ווייב...

— ניין ; נאך די ערשטע נישט מער חתונה געהאט..

— יונג אייך אפגעשטארבן ?

— קיין אלטע געווים נישט געווען...

— וואו ?... דא ?.. אין הויז אויך ?..

— אין הויז, יא...

— קראנק געוואָרן, און נישט באקומען קיינעם צו איר, אין אזא העק, — ציטערט זי אויף, — איז שוין קיין חדוש נישט, וואס זי איז געשטארבן...

— דאס גראד נישט ! — צושאקלט זיך דער אלטער — געווען דוקא געזונט ; נאר אמאל, וועז די וועלדער זיינען נאך געשטאנען, און אין שטוב איז פינסטער געווען ווי אין זיי אין דרויסן, איז זי געגאנגען צום בעט מיט דיין מאן, שמעון ; האט אין וואלד אזא ווינט געריסן, אזוי פיל בוימער אויסגע־פליקט, און דאס הייזל מיט אזא הויכן בארג פון צווייגן און בלעטער פארוואָרפן, אז מ'איז געבליבן מיט אלעם צוגעלייגט, און מ'האט נישט מער געקענט נישט אריין און נישט ארויס ; ווער שמועסט — צוצוקומען ערנעץ צו א ישוב, און זען קרינן

א מענטש, וואָס מ׳האָט אזוי נייטיק מיטן לעבן באַדאַרפט האָבן, איז גאָר נישט מעגלאַך געווען; נו, איז דערווייל שמעון, דיין מאַן, אויף דער וועלט געפאַלן, און זיין מאַמע האָט די אויגן פארגלייזט, זיי ווי א טייבל פארגלייזט...

עפעס האָט דאָס אומעטיקע מעשה׳לע וואָס דער אַלטער חנן האָט אַזוי ציטעריק פאר איר געשפונען, און איז אינגאַנצן געווען אדורכ־געגומען מיט דער אור־לופט פונם וואַלד, פונקט ווי די שטחים ערד מיט די וואַרצלען פון די אויסגעהאקטע בוימער — ביי איר נאָכגיכער פארשארפט דאָס אומהיימלאַכע געפיל, און נאָכמער אָפּגענומען דעם חשק זיך צו ווייזן פאר דער טיר; זייענדיק טעג נאָכאַנאַנד איינגעשלאָסן אין שטוב, האָט איבער אירע אויגן געשוועבט אזא דינער, לייכטער טרויער, א מאַטער, ווי אויפן הימל באַלד נאָך א רעגן, ווען ער לייטערט זיך נאָר־וואָס אָפּ פון די וואַלקן, נאָר איידער די זון באַווייזט צוריק אויף אים ארויס־צוקומען....

איר אומעט האָט זיך נאָר נישט געטאָרט אָנזען אין יענע טעג, ווען איר מאַן, שמעון, דער שוואַרצ־האָריקער, — איז מיט איר באַאַנד געווען; דענסטמאָל האָט איר פּנים בלויז לגבאי אים געמוזט שמייכלען, ארויסווייזן איר חן אין די לעכלאַך ביי די ליפּן, אָבער די זאָרג האָט אַלצאיינס ווי פריער וויטער אין איר שארף געשטעקט, און דורכדעם זיך פארקראָכן אין די בייד־נער, זיך אָפּגעשטעלט ווי הייוון אויפן דעק פון א פלאש־מעטה; נאָר בשעת דער שוואַרצ־האָריקער שמעון מיטן ציגיינעריש פּנים און גזלנישן בליק אין די אויגן, איז גראד געווען אזוי גוט צו איר ווי א טויב, און מיט א טיפער ליידנשאפטלאכער ענטציקונג איר געלאסקעט און געצערטלט:

— דו ווערסט מיר גראָב ווי א חזיר׳ל, באשקע; נעמסט אויף דיר דאָ פיין עין־הרע...

האבן אירע אויגן, צוליב דער באהאלטענער אומצופרידנקייט מיטן וואלה, מער אפן זיך געקענט פייכטן, און מיט דער צולעג־ בענקשאפט צו מער א ליכטיקערע וועלט, זיך ארויסרייסן :

— נישט אמת, שמעון, כ׳האב דאָ גאָר נישט, וואָס זאָל מיך אזוי פארנעמען !...

פילט שמעון, ווי א פינסטערע כמארע רוקט זיך אן אויף אים ; און ער ווי̈ל זיך באפרייען פון א ווייטע אימה, א שפיציקע, וואָס בויערט א דורך זיין קאָפ אפילו אין די נוטע ליכטיקע טעג, און טראָנט אין זיך אלע סמנים פון א בייז נעוויטער אין וואלה... אָבער אזוי ווי ער ווי̈ל דאָס פאַרלויפיק פאר איר נישט ארוים־ ווייזן, און נאָכמער : פארטרייבן ס׳איינענע ביי איר, וואָס איז נאָר בלויז אויף אן אנדערן אופן — נעמט ער איר, לפנים, ביי דער דיקער האנט אויף וועלכער ס׳פלייש וואַרפט זיך נאָר ; צי ער הויבט גאָר אויף א פולע קיילעדיקע ברוסט, וואָס הענגט ביי איר אזוי שוואר אראָפ, און דערלאנגט דאָס איר כאָטש אין דער האנט אריין :

— נו, און דאָס מיט וואָס שמעקט?... א?... אז כ׳האב דיך גענומען, געדענקסטו שוין נאָר נישט, ווי דו ביזט געווען דאר, אן א ברעקל פלייש אויפן לייב, הויט און ביין...

— טאָמער וווייסטו?... מיך א גליק געטראָפן : כ׳בין גראָב ! זאָג מיר בעפער, וואָס שטעקט אין דעם, וואָס כ׳קען דאָ נישט אויס־ טראָגן, האָבן א לעבעדיק שטיקל קינד?...

— דוקא דאָ?.. — וואַרפט ער זיינע שוואַרצע בליקן, און בלייבט קאלט ווי ער וואלט זיך שוין פון לאנג דא־ רויף געריכט, און נאָר נישט געוואוסט, וועז ס׳וועט אים צו האנדן קומען — און ערגעץ אנדערש מיינסטו, וואלסטו יא געהאט?... אויב דו האסט א שלעכט כח, און קענסט נישט אויסטראָגן?...

ווערט צוגעשנירט איר האלז, ווי מיט שטריק ; זי זעט : ווי ער ווערט הינטיש־צעריצט, און לויפט משוגענרהייט, האָט נישט מער קיין פנים, קיין געשטאלט, א ריינע חיה, — ווערט איר

שוער זיך מיט אים דעריבער אויסצוטענהן ; מאדנע : ווי די שווער־קייט לייגט זיך אויף איר, פונקט ווי ס'וואלט געווען יענע שווער־קייט, וואס וויעזט פון די פוסטע שטחים ווא־לד, פון וועלכע זי איז איבערצייגט — ס'וואקסט ארויס איר אומגליק, וואס זי קען נישט אויסטראגן, און האט נאך לעת־עתה נישט קיין הארץ, נישט קיין כח זיך אים אנטקעגנצושטעלן, און אפן דאס זאגן :

— יא... ערגעץ אנדערש, ווייס איך — אז כ'וואלט אלע מיינע קינדער געהאט, און רק נאר דא וואס זיי ווערן מיר אויס־געכאפט... איין גאט ווייסט, וואס ס'איז דא אזעלכעס...

ווייניק האט שמעון פארברענגט אין שטוב, אין געקליבענע טעג, אזוי ווי מ'וואלט זיי אומישנע געברויכט צו קלויבן פאר זיין כבוד־וועגן ; און דענסטמאל ווען ער האט ערגעץ געשטעקט, האט זי, כל־זמן זי איז נאך אליין און מיט אלעם נישט געווען זיכער אין איר בראך — געשטעקט איבערן קאפ אין דער בעל־הבתישקייט ; גערוימט, פאלירט און געשלייפט די מעשלאך פון די שווערע מא־סיווע שענק ; אויסגעבעט און אויסגעפלאסטערט די שטילע, אזוי צו זאגן, טויבן־נעסט, אין אזא העסליכע מדבר, וועלכע האט זיך ניכער געטוינט פאר עקרישן און שלאנגן ; זי האט גערוימט, קען זיין, פאר משוגעת, אזוי ווי איינער שלייפט זיך יערן טאג עטליכע אמאל די נעגל פון די פינגער ; אין טאן אירן האט געשטעקט א שטיק אמביציע, וואס האט זיך ארויסגעריסן ווי א ליידנשאפט־לאכער פלאם, און צוליב א שטומן ווייטאק, וואס זי מוז פאר־שוועדעריש אויסברייננען אירע כחות אויף אזעלכע זאכן, וואס זי וואלט גיכער באדארפט אפלייגן אויף א לעבעדיק קינד ; און דוקא ווען שמעון איז גראד דערבייַ געווען, האט זי זיך געוואלט באר'שכור'ן מיט דער זיסער משוגענער ארבייט.

— ס'גיפעלט דיר, שמעון, אז דו קומסט ארויין, און האסט נישט וואו פריער די אויגן אהינצוטאן ?...

— כ׳וויים, דו ביזט א בריה, — זאָגט ער, — וואָרים־וועז ס׳קומט וועד אמאל אראָפּ דאָ אויף ביינאכט, וויסט יענער גאָר נישט ווי דיך אפצולויבן...

— אזוי ? — שטייט זי אין גרויסן — זאָג זשע מיר : וואָס ס׳שטעקט אין דעם, וואָס כ׳טו און ס׳פּארנעמט מיך גאָר נישט...

— פּארשטיי איך נישט, ווי די הענט לייגן זיך דיר צום טאָן...

שוין; רעדט זי נישט מער ; און אז שמעון איז דערנאָך מער נישטאָ, און זי ליגט אזוי אויף דער פּאדלאָגע, רייבט די ברעטער, רייבט, און העלפט זיי כמעט גלעטן מיט אירע אראָפּהענגענדע שוואַרצע ברוסטן, — קומט ערשט אויף ביי איר א ווייט נעדעכעניש פון אירע קורצע אָפּגעהאקטע שמועסן מיט אים ; ווי נעטראָפּן ער וועדט, אויס מענטש, — אז זי נעמט אים עפּעס זאָגן פון דעם אויסגעקראָכענעם וואלד ; און שפּירט נישט, ווי זי עבט זיך אָן מיטן שטיקענדיקן פּארבן־ריח, פון צו לאַנג לייגן און ווי לעקן מיט דער צונג די פּאדלאָגע ; די שטיקעניש רודערט אויף אירע לונגען, און אז זי מוז זיך, נישט ווילנדיק אפילו אויפשטעלן, אזוי גייט זי שוין ממילא צו צום פענסטער, בייגט זיך ארויס אָן א באוונדערן חשק, דעם אטעם אָפּכאָפּן...

אין דרויסן לייגט ווי תמיד, אָן שום ענדערונג, דער אויסגעהאקטער וואלד, וואָס האָט דאָס אויסזען פון אלט־פּארעלטערטן בית־עולם ; אויף וועלכן ס׳קענען שוין צוליב די שוואַרצע עלטער, קיין ביימלאָך נישט ארויסשפּראָצן ; א פּארלענענער, טויטער בית־עולם, וואו, אויף וועלכן — קיין פייגעלע קומט נישט א טרילער־טאָן, א גרין גרעזל שפּראָצט נישט ארויס, נאָר וואָס שוואַרצע קראָען לאָזן זיך אויף אים הערן אין מיטן זומער... א בית־עולם, וואו מ׳זאָל זיך וועלן די מיה געבן, און מיט א שויפל ארויסנעמען בלויז אויף אן אייל די ערד, אזוי וועלן שוין נעמען ארויסקוקן די ביינדעלאָך פון יוננע עופה׳לאָך : און דאָס הייזל, ווידער, אין

וועלכן זי לייגט אריין איר נאנצן כח און קראפט, ברויכט עפעס זיין אן איבערבלייבעניש פון א קברן, וואס האט אליין, נאכדעם ווי ער האט אלע אנדערע אריינגעלייגט אין דר'ערד אריין, — געמוזט אוועקפאלן, און זייט־דאן געבליבן הפקר, פארלאזן, פאר־ווייסט, אזוי ווי מיט זיין טויט וואלט מען שוין לנמרי אויפגע־הערט צו שטארבן, און שוין מער קיין גרעבער נישט באדארפט האבן וואס זאל נאך וועמען באגראבן...

זי טרייסלט זיך אויף און ווערט א קליין ביסל מונטער, ווען דאס געדושימעריי, געריידעריי פון די נענט מיט די הינער, קומט־אן אינאיינעם מיטן אלטן חנן, און מאנען זיך אלע איינ־איינעם און אויף אמאל ביי אים :

— האבער... ווייז... קארן... אונזער מיטאג., אונזער פריש־טיק... און אונזער נאכט־עסן...

דער אלטער חנן זעצט זיך, ווי זיין שטייגער איז, געמיטלאך הינטערן פענסטער ; ווארפט הויפנס פאר די געגנלאך באר־זונדער, פאר די קאטשקעלאך, און לאזט זיך פון די הינער, אזוי ווי זיי וואלטן ביי אים געווען מער חשוב'ער — שפרינגען אין פנים אריין, זיי זאלן אים פיקן פון דער האנט ארויס, דושאבן ; יאגט זיך אפ ווי מיט פיצלאך קלייניוואַרג, ווען ס'מישן זיך אים אויס די געגנ מיט די הינער אינאיינעם, אזוי ווי ס'גרעסטע אומגליק וואלט אים דאָ צוגעקומען, און נעמט שרייען, צעריסט זיך :

— וואס גייט איר, נארישע הינער, צו די געגנלאך, עסן פון שאלעכטס, אז כ'האב דאָ פאר אייך פון בעסערע מאכלים... פון הירוש... און פון ארבעס...

און כ'באנעמט איר לכתחילה אזא טיפע פרייד צו דעם אלעם לעבעדיקן, וואס פויזעט דאָ ארום אויף דער ערד ; און מיט א באנגן ווייטאק, וואס זי איז נישט בכח צו ברענגען עפעס לעבע־דיקעס אויף דער וועלט, ס'זאל זיך אויך אזוי שיין צאפלען, — נעמט זי וועקן דעם אלטן חנן :

— שוועך, אודאי נישט נעמוזט האבן קיין סך קינדער, כ'וואר?... כ'זע: איר זענט אזוי אייגנעליבט אין די עופות...

הויבט דער אלטער חנן נישט צומאלט אויף נ'קאפ צו איר, נאר רעדט אזוי ווי ער וואלט זיך אוועקגעלאזט, העט, ווייט־אוועק, — און דער טונקעלער עבר וואלט צו אים ארויפגעקומען פון זיין אלט יאריקע טיפענישן...

— נעהאט זיי, ווער זאגט דיר: נישט?... א סך, נעהאט... נאר א קללה נעלעגן אויפן הויז, א קללה... און זיי האבן זיך נישט נעהאלטן...

— א קללה?... — ציטערט זי אויף — איז דאך ווידער נישט גלאט, וואם כ'קען נישט האבן קיין קינד; האב איך דאך זיך נישט נענארט... און וואם באהאלט דאם שמעון ווידער באר מיר?...

—ווער ווייסט! — שאקלט דער אלטער חנן מיטן קאפ, — פארוואם ער זאגט דיר נישט?...

— אזוי? — שטייט זי וואם א רגע מער אויף — איז דאם איבערגענאנגען פון אייער ווייב, צו מיר; דאם וואם איך קען נישט האבן, האט זי לכתחילה יא נעהאט, און דערנאך נע־פטר'ט... איז זי שוין דערמיט מער מזל'דיקער נעווען, וויל זי האט ווייניקסטנס געבוירן און עפעם נעהאט...

— ניין, — ציטערט אויף דער אלטער, — דו האסט מער מזל; איידער צו האבן און שפעטער עס צו באגראבן; איז גלייכער מ'האט באלד נישט...

— כ'וויל בעסער האבן! — צושרייט זי זיך — זען א קינד, און ס'זאל בארוי נישט לעבן...

— ווארט־זשע צו, — טרייסט ער איר, — ביי מיר, זעסטו, האט זי פארלאנגט לעבעדיק קינדער; ביי דיר לאזט זי זיך שוין באנוגן דערמיט, וואם זי לאזט דיך באלד נישט האבן גאר; איז אז זי וועט נאך א קליין ביסעלע ווערן צוריקגעהאלטן — וועסטו נאך אפשר האבן א לעבעדיק קינד אויף?

— וועד, שוועד, און צוליב וואָס, האָט דאָ ס'אָרט פאר־שאָלטן, — שטייט זי אויף ווי א לייב, — דאָס וועלן די עטלאכע מענטשן וועלן שטאַרבן, זאָל נאָך זיי קיין שרי־וּפליט נישט בלייבן?...

— וועד ווייסט? — ציטערט די שטים ביים אָלטן חנן, און א ווינט לויפט א דורך, צווישן זיינע ברעמען, — אויב נישט דערפאָר, ווייל ס'זיינען דאָ אזוי פיל מענטשן אומגעקומען?... דאָך אמאָל א וואָלד געווען, און גזלנים אין אים זיך אויפגעהאָלטן... פינסטערע טעג אָנגעשטאָנען... די זון קיינמאָל נישט אין אים אריינגעבליקט...

— און אפשר נאָך דאָ, שוועד, — ציטערט זי, — אין דעם הייזל זייער יאָמע געהאָט?... ווארים, ס'האָט דאָך אזוי פיל ענלאכקייט צו א נארע פון דרויסן, צו א הייל; וועלן מ'זאָל אַוועק־נעמען די שטעלעכאָך, וועלכע מ'האָט פאַר־געווויזן שפעטער צוגע־בויט, און מיין בייזל פראצע פון אינעווייניק, — אזוי בלייבט דאָך לעולם נישט מער ווי א חורבה, ס'גרייטע לאָך פון די אמאָליקע גזלנים, אינם אויסגעהאקטן וואָלד...

און אנדערש מאָל נעמט זי ריידן איבערן וואָלד ווי וועגן א בית־עולם:

— שוועד, וואָס פאָלט אייך עפעס איין: א וואָלד!... ס'אָרא וואָלד?... זאָגט בעסער: א בית־עולם!...

— ס'אָרא בית־עולם, האָסטו דיר עפעס אריינגעהאקט אין קאָפּ?...

— און כ'האָב שטענדיק מורא געהאט, שוועד, אז כ'האָב גע־זען, ווי די הינער נעמען זיך אריינגראָבן אין דער ערד — זיי זאָלן נישט אַרויסשאַרן די ביינער פון די טויטע...

— מ'זאָגט דאָך דיר: א וואָלד!... א געדעכעניש פון א בריטן וואָלד, וואָס איז אַוועקגעקומען...

— ווי אזוי קומט דאָס איבער א נאכט, אזא בריטער וואלד אוועק, שוועך?...

— מ'האָט נישט געקענט פון אים אויסרוימען די גזלנים, — צעשאקלט זיך דער אלטער מיט גרויס אימה, ווי א בוים וואָס פילט ווי זיינע וואָרצלען נעמען אים דאָרן, — וואָס האָבן די מענטשן אזוי דערקיטשעט, אזוי האָבן זיי זיך צוזאמענגענומען, און אים מיט העק אויסגעהאקט... מיט העק... איז דאָס, זעסטו, פון אים געבליבן... און זייער קלאָה רוט אויף די איבערגעבליבענע...

און זי ווערט אנטשווינגן...

שמעון, דער שווארצ־האָריקער זון פון חנן, האָט שוין לכתחילה עפעס גזלנישעס מיטגעטראָגן אויפן פנים; דער שווארצהאָריקער באוואקסענער האלז, דאָס צעפלאָכטן בערדל וואָס מיטן שווארצן, פעכ־שווארצן גלאנץ אין זיינע אויגן — איז שוין עפעס אזוי ווילד פאָרגעקומען, און כמעט דעם אייגענעם חשד געטראָגן, וואָס די גאנצע ארומיקע געגנענד פון די אויסגעהאקטע שטחים וואלד; ער האָט דאָ וויניק וואָס און זעלטן־ווען, זיך גע'עוסק'ט און געצאקעט אין שטוב, נאָר פאָרדעכטיק זיך ארומגעטראָגן אויף די וועגן צו ישובים, אויף זייערע מארקן, און קומען א היים, אין נישט אויסגעוצטע צייטן... ס'רוב: א פארכמורעטער, אומרואיקער, מיט א פארטיקע בייזקייט פון ערגעץ־וואו און אן פאָרוואָס, נאָר אזוי שווארץ און דערופן ווי א בייזע חיה, וואָס מ'האָט אירע נאָר־וואָס געבוירענע קינדערלאָך פארציקט... און טיילמאָל, פארקערט, אריינפאלן אזוי אויפגעלייגט, מיט א בריט צעוינגען הארץ, און איבערקערן די פולע קעשענעס מיט גאלד אויפן טיש:

— באשקע, דו זעסט: די אוצרות וואָס כ'ברענג דיר אין שטוב אריין?...

איז זי אבער שוין מיינסטנס, אזוי זאט געווען מיטן בלאסק פון גאלד, מיטן בליציקן שליף פון די בריליאנטן, און שנירלאָך

פּערל, — אז זי פלעגט בלייבן קאלט, און ברייט אפּגעניצן, וועז ס'האָבן זיך געקוילערט די גאלד־שטיקער, און זיך צושיט מיט א געקלאנג איבער דער פּאדלאָגע.

— ס'וואָרימט מיך נישט, מיין מאן, — זאָגן מיט א האלב מויל.

אויף וואָס ער, שמעון, וואָס האָט נאָך געפּאָכעט מיט דער נשמה צוליב דעם, — פלעגט באלד קריגן א בייז פּינסטער פּנים: „גיי, הרגע דיך אַוועק דערפּאָר", און אויפשטיין ווילד:

—אודאי, א קינד, וואָלסטו גיכער געוואָלט, כ'זאָל דיר ברענגען...

און דאָס: אין גילדענעם־גוטן, אז ס'הארץ האָט ביי אים נעזונגען...

אָבער, וועז ער פלעגט ארויפּגיין אָן אָטעם, וואָס ס'האָט נישט זעלטן געטראָפן, — מיט אן איינגעפּאלן הארץ, און געפּרייכט, פונקט ווי מ'וואָלט אים דאָ נאָכגעיאָגט אויף די וועגן, און רק נאָר צוליב די ווילדקייט פון די אויסגעהאקטע שטחים ערד, געקענט אָפּנארן זיינע פּארפּאָלגער, און פּארפּאלן וועלן אָן שום חשד אונטער זיך, אין דער גליקלאָכער היים...

דענסטמאל האָט זי שוין אפילו דאָס אויך נישט געטאָרט ריידן, און אזוי אים געמוזט לאָזן לינן, אָפּלינן זיין צייט, וואָס אין שוין גאָר נישט געווען אויסגעוצט; אמאל געקענט אויסמאכן נעציילטע שעה'ן און אויך טעג גאנצע, און שוין אזוי גוט געוואוסט ווי דער אלטער חנן, זיין טאטע, וואָס איז דאָך עפּעס א מינוט לענגער געווען מיט אים, — אז מ'טאָר אים נישט טשעפּען, ווייל ער קען נאָך ווילד און פּארציטערט ווערן, ווי דער וואלד א מאל, אז דער שטורם האָט זיך צוהיצלט אין אים...

זי האָט זעלטן־וועז מיט אים איבערגערעדט פון זיין ליכטיק האָרצגעוואָנג, און פינסטערע נשמה־צאָפּלענישן; לפּנים, געוואוסט פון פערד, אז ער טרייבט ערגעץ פערד איבער גרעניצן... איז פינסטערע נעכט... און אויף וואָס דער שכל איז אפילו מחייב:

אז מ׳קען אמאל ווערן אזוי הויך דערפרייט און זיין טיף אראפ־
נעזונקען... און גאר דערנאך, אז ס׳האט איר אנגעשפארט דער
פינסטערער געדאנק פון דער קלקה, האט זי שוין געמוזט אפפאלן
פון די בבא־מעשיות, כאטש זי האט אינסטינקטיוו פון פריער נאך
געשפירט אן עקל צו די אוצרות, און גאר קיינמאל נישט געווען
איינגעלויבט: „אז מ׳פארדינט אזעלכע גראבע שטיקער גאלד ביי
די עסקים, און אז מ׳קען ביי די פערד אזוי געזונט אנבייסן...״

ביים אויסשיטן, יעדעם מאל, דאס גאלד, מיט אזוי פיל
הפקרות אויפן טיש, און באווייזן די בריליאנטן מיט די שנירלאך
פערל, — האט אין זיינע אויגן אויפגעבליצט יענער אינסטינקט
וואס ביי א גזלן, וועו ער שפירט נאך די וואריאציעס פון קערפער,
וואס ער האט אומגעבראכט, — ביים באראובן אים; און ס׳הארץ
איז איר איינגעפאלן ווי ביים באראובטן, וועלכן ער האט נאכן בא־
רויבן ערשט געמוזט אוועק׳הרג׳ענען, כדי ר׳זאל נישט דערנאך אליין
זיין די כפרה פאר אים; דער קאפ אירער האט אים ערשט
איצט געגומען, דעם בחור, אויבנאן, צו זיך; נאכדעם, ווי זי האט
שוין געהאט אפגעלעבט מיט אים אזא שטיק צייט, ערשט איצט
נעזוכט צו דערגיין אים, קענען אים, און ווער ווייסט, — אויב
נישט דערפאר, ווייל זי האט אין אים, ווי אין אמאליקן וואלד,
געזוכט די פינסטערע קלקה; און ביים אויסשיטן ס׳גאלד, ס׳זיל־
בער מיט די בריליאנטן, אזוי מורא געהאט, און דאך אזוי גערן ג׳ע־
וואלט אויף די ליפן ברענגען:

— וואריס, כ׳וויים דען שמעון, וואס אין דיר שטעקט, און
ווי אזוי, ס׳קומט צו דיר דאס?... און אויב דו האסט נישט
אמאל דערביי וועמען געשאכטן?... ג׳ע׳הרג׳עט?... ארער דער־
שטיקט?..

און פון שמעונ׳ס אויגן פלענט פינסטער ווערן אין שטוב, פינקט
ווי אין יענע גוטע צייטן, וועו דער וואלד איז נאך אינדרויסן ג׳נ־
שטאנען, און ער וואלט נעווען דער גזלן, דאס הייזל, — די יאמע,

וואו זי ליגט אליין א געבונדענע, א ווייסע געפאנגענע בת־מלכה, ביי א שווארצ־האריקן גזלן, וואס מוז נאך זוכן עצות ותחבולות אים געפעלן צו ווערן, אים דערפרייען אין זיינע פינסטערע נעכט, וועו ער קומט אהיים פון וואלד א דערשלאגענער, א מידער, פאר־האראוועטער... און פון וועלכן זי וועט זיך מער קיינמאל נישט ארויסכאפן, אויב זי וועט אים נישט אמאל איינשלעפן אויף איר אנטבלויזטע שוים, און מיט דער איגענער שארף פון די מע־סערס, מיט וועלכע די וועגט זיינען באהאנגען, — אים אדורכ־שניידן דעם האלז, און ארויס א נאקעטע אין דער טונקעלער נאכט... זיך לאזן ליפן מיט העלע אויסגעשפרייטע אראמס דער ווייטער וועלט אנטקעגן, וועלכע ברויך ליגן מסתמא, אין זיסע דרימלען פארוויגט...

זי האט אויך געוואוסט פון שותפים, וואס ער האט; ווייל ער האט זיי אמאל, כאטש זייער זעלטן — ארופגעבראכט צו זיך אהיים, אמאל אין א יובל, און רק אין ווייסע, העלע, זילבערנע לבנה־נעכט, וועו פייגל זעען אפילו צו פליען, און קיין ווינטל גליטשט זיך נישט צומאלט איבערן פעלד...

מיטן דא זיין פון די שותפים האט זיך נאכמער פארשטארקט איר חשד, ווייל זיי האבן זיך אזוי אייגן ווי ער — געקריעט הינטער די וועגט, און מורא געהאט די נאז ארויסצושטעקן; און אויב זי האט נאך אין עפעס געצוויפלט, — האט זי מער נישט באדארפט ווי אווקזעצן זיך אין א ווינקעלע, גלייכער: אוונט־צייט, וועו גרוי־סע שאטנס נעמען זיך אויסלייגן פון די קלענסטע קליניקייטן; און בלויז ארופלאזן די ברעמען, אזוי זעט זי זיי, די לייט, וואס דרייען זיך ארום ביי איר אין שטוב, און הינטער די וועגט פון איר הויז, — די אלטע גזלנים, וואס זי האט זיך אויסגעמאלן, וועו זיי האבן אמאל ארומגעבראדשעט מיט די לאנגע קידלעס, שווארצע אויגן און ווייסע אננעשארפטע העק; זי זעט ווי ס'קוקן אויף איר די שטומע פארגלייזטע אויגן ביי נעבונדענע, וועלכע ברויכן

ערנעץ לינן פֿארן שעכטן אין די ווינקלאָך פון אירע שטובן, אדער צעווארפן אויף א מהלך פון די ברייטע שטחים אויסגעהאקטן וואלד...

און נישט אנדערש ווי אויף צו להכעיס, קומט דער אלטער חנן, וועו זי זיצט אזוי, מיט א שמיי־דריי, און וועקט איר: „באש־קע, מ'ברויך ניין אין קעלער...“ טויכט דער דאזיקער קעלער או ף ווי א פינסטערער גרוב, אין וועלכן כ'ברויכן נאָך לינן די געבונ־דענע צו דער ערד, און אפֿוואַרטן זייער ביטערן גזר־דין, וואָס איז שוין אפֿגע'חתמ'ט — און האבן נאָך בלויז אויף אזוי פיל אפ־צולינן, ביז די גזלנים וועלן זיך אויסניכטערן, קענען אויף די פים שטעלן, ס'זאָלן נעמען בליצן די שארפע העק, וואָס האבן שוין אזוי פיל קעפ אראפגעהאקט...

שמעון, איר מאן, דער וואָס מיטן שוואַרצהאריקן באוואקס־נעם האלן, צעפלאכטן בערדל, פעכ־שוואַרצן גלאנץ אין די אויגן, — איז געבליבן טויב און פארשלאָסן צו איר שטילע אומרואיקע בליקן; ער האָט, דאָס גרעסטע, וואָס ער האָט געקענט טאָן, כאָטש קענן זיין ווילן, געזוכט מיט כל התּעלות אויסצומיידן — זי זאָל טראָגן; ווייל, וועו זי איז געווען ליידיק, איז איר דאָך פּאַרט נישט אויסגעקומען צו טראָגן דעם עול פון דער קללה; און כאָטש, נעם, טו זיך א מעשה אן — האָט עס ביי איר רק אָנגענומען; פון א שפּרינקלע, דער גוטער יאָר ווייסט; ס'איז, אסור, די ווייב נישט ווערט געווען, און זיך אָנגעשטעקט דערמיט ווי מיט א פייער; און באלד געלאָזט אויפגיין ווי א בארג — דעם בויך, אז די גרויזאמע מורא פון דער פינסטערע קללה, זאָל אייביק איר אָנ־האלטן, און זיך האבן ווי באזעצט אין איר...

ס'גזלנ'ישע הארץ האָט זיך אים געווארפן, ארוינקלערנדיק: דאָס ער אליין קען גיכער פאר אלעם זיין איר אומגליק, צוליב דעם צופעליקן אומוואַרפן זיך אויף די נעמארקן, וועגן, און בע'עולה'ן אזוי פיל און אן א שיעור, — מענטשן, וועלכע פאלן צו אים אריין אין די הענט, און לויפן נאָכדעם באלד ארויס ווי אונטערגע־

שאָסענע, פֿארצווייפֿלטע, קריכן אריין מיט די הענט אין די האָר, פֿליקן זיך אויס גאנצע פֿאסמעס, און גלאָצן משונה מיט די גלעזערנע אויגן, ערגעץ אויף א מארק, א וואָגן, צי אויף א באן, נישט קיין חלוק: וואו ס'אומגליק האָט זיי געטראָפֿן, און באפאלן:

— גוואלד, מ'האָט דאָך מיך אומגליקלאָך געמאכט!...

— ברייל הדל געשטעלט.

— ביים איינעם העמד געלאָזט...

— ס'איז נישטאָ באלד מער צו וואָס אהיים צו פֿארן...

— ס'קומט דאָך פֿשוט אויס, נישט אנדערש, נאָר ווי ס'לעבן זיך צו נעמען...

און נאָכמער, אז ער האָט געוואוסט, אז זי איז נישט וויניקער ווי זיינע פֿארפֿאלגער — אויף זיינע שפורן; אז ס'גייט איר שוין גוט אין קאָפּ אריין פון אלעם, און נאָר־וואָס ס'פעלט איר דער־וויל אויס כח, און האָט נישט דאָס דרייסטקייט אים צו זאָגן, אז ער טראָגט וואַרשיינלאָך די ירושה פונם אוועקגעקומענעם וואלד, איז דער אייגנטלאָכער יורש פון די פארשוואונדענע גזלנים; דער שטח און ער, איז לכתחילה נישט מער ווי די פארקערפערונג פונם אמאָליקן וואלד; די שטומע שרעק, די נשמה אירע, וועלכע שוועבט איבערן געגנד אזוי פריש און צאפלענדיק נאָך אזא לאנגע צייט ווי דער וואלד איז נישטאָ — ווי פריש ס'איז די ראָסט יערן פרימאָרגן, וואָס פאלט פון הימל אראָפּ...

ר'האָט איר, וואָס דוואָרעט, נישט גערן געזען: טראָגן... וויל דאָן האָט ער נאָר נישט געקענט זיין מיט איר באַאַנד; אָבער אז זי האָט אויך אָננעהויבן ארומצוגיין נישט ווי מ'באדארף אפילו וועז איז נעווען לייריק, אזוי האָט ער שוין באלד נישט געוואוסט, ווי ר'האָט זיך מיט איר צו באנעמען; ער זעט: זי איז רק פאר'חושכ'ט, — אזוי נעמט ער קודם ניין מיט בייזן, נישט שוינען איר כבוד:

— ווילסט זיך מאכן פאר א שטעקן ?... אראפעסן ס'פליישׂ פון לייב ?... ס'אלטע פנים אויף זיך צוריק ארויפנעמען ?...

און זי — נישט ווי איר מיינט מען ; ס'ארט איר נישט פאר אים אזוי גוט ווי פאר די שטובן ; אלץ איז איר דערווידער, יאָ־לא, און אויב אזא בעל הבתישקייט, ווידער, — נעמט דאָך שוין אויף אלעם וואקסן שטויב, זיך אנקלויבן ברעקלאָך, איבערגעבלי־בענע רעשטלאָך פון נעכטיקע טעג, וואס לאָזן נאָך זיך סמנים : דאָ א הייפעלע מיסט, דאָרט — א גאלער פלעק, וואס ווערט נישט מער אָפגעוואשען, און אוועקגעקליבן מיט יענער זאָרנפעלטיג־נעטרוישאפט פון א מיזאמער באלעבאסטע ; ס'נייט קידער־ווי־דער, פון זיך אליין, מיטן קאָפּ אראָפּ און מיט די פים קאפויר...

ווייסט נישט שמעון, וואו ר'איז ערגעץ מיט איר אין דער וועלט ; צי זי איז גלאט, אן אלעם, שוין אזוי מיטן קאָפּ אין דר'ערד, אדער — ס'איז פאר עפעס... ווידער אויפסניי א טראָגן, און נעמט צושטייַן צו איר :

— כ'וויל וויסן : וואס ס'איז מיט דיר ?... אויב דו גייסט ארום אהן א קאָפּ, וויל די ביזט שוין אנגעקליידט ?... אדער... מאכט באשקע דאָס נישט פאר קיין סוד און זאָגט:

— יאָ... שטארק אנגעקליידט.

וואלט ער דאָך אייגנטלאָך ווידער באדארפט זיין צופריד, שמעון, וואס די שרעק איז אויף איר אנגעוואָרפן דערפאר וואס זי איז אין פעקל, און איז נישט גלאט אזוי ווי ביי מאנכע היצ־קעפּ, אדער ריכטיקער : משוגעים, — גלאט אין דער וועלט אריין !. קריכט ער פונדעסטוועגן אריין מיט א האנט אין די שוואַרצע האר, נעמט מיט איר פלינק ארומדרייען, ארומדרייען, און די אויגן ווערן שפיציק ווי קאנטיק־נעשליפענע ברעקלאָך גלאָז :

— די כאָליערע ווייסט, ווי אזוי ס'נעמט זיך עפעס ביי איר צונויף ?... וואס אלץ ער טוט נישט, אום אויסצומיידן די פינ־סטערע קללה, זי זאל פארשפּאָרן חל זיין אויף איר ; דארט־איי־ליט : ס'בלוט זאל אים נערונען ווערן אין די אדערן... און —

טראָגט נאָכאַלעמען... איז פּוֹל... אז, סד־הכל, קען ער איבערצייגן אויף די פינגער, וויפֿל מאָל ר׳האָט מיט איר געהאט צו טאָן...

אָבער ניי, טו עפּעס, אז זי טראָגט פּאָרט ; און אז ער דערפילט דעם שטריק אויפן האַלז, וואָס וויקלט זיך אים אריבער פון אַלע מאָל מיטן טראָגן אירן, — אזוי ווערט ער פריער פאר אַלעם, צוריק שמעון ; נע־זעצט ; און וווייסט : אז ווי באַלד איר נאַנץ משוגעת איז נישט סתם אין דער וועלט אריין, צוליב משוגעת, נאָר ווייל זי האָט מורא, אז זי וועט דאָ ווידער ווי די פריערדיקע מאָל, — נישט קע־נען אויסטראָגן ; ווי באַלד אזוי, אז ס׳וועט ווידער נישט לענ־גער אָנהאַלטן אויך ווי ס׳טראָגן, און פּאַרשווינדן אזוי גיך ווי זי וועט אויסשפּייען, וואָס ס׳האָט זיך אָנגעקליבן אין אירע נע־דערים ; ווי באַלד אזוי, — ארט אים נישט אזוי שטאַרק, און ס׳שטייט אים נישט גע׳הרג׳עט צו ווערן דערפאר :

— מילא, וואָס זאָל ער טאָן?... ס׳וועט דאָך נישט נע־מען אן אייביקייט ביי איר?... מ׳קען זיך נאָך ווי ס׳איז אן עצה געבן, און פּאַרשטופּן א שטיקל צייט!...

נאָר וואָס פון ערפּארונג אין די זאָגענאַנטע טעג, ווען ער קען נישט מיט אַלעם לינן אין אַל־די־רוחות, זיך ארומוואַלגערן, נאָר מוז זיין אין שטוב אויך אַביסל, לכל הפּחות, נעצייַלטע טעג.. און ס׳זאָל אים ממילא אויסקומען צו זען ווי זי פּראַווט אירע משוג־נע שטיק, און פּייניגט זיך... אזוי נעמט אים אָן א חשק, און א שטאַרקער חשק, צו וועלן זיין דורכאוים מיט איר באַנאַנד אין שטוב, און זען מיט די אייגענע אויגן, אָנטאָפן מיט די אייגענע הענט, — ביז ווען זי גייט ריכטיק, ווי יעדע אייגע פּרוי, און ווען זי קומט צו צום ברעג, ס׳נעמט זיך אויס, ס׳גייט נישט ווייַ־טער און ס׳ווערט אויסגערונען — — — — — — — — — — — — נאָך קיינמאָל איז ער נישט געווען ביזן סוף, ווען דער סוף איז אריבער, נאָר באַקומען אָנגעזאָגט די פינסטערע בשורה ,קאָ־פּענדיק זיך אין דעם וויסטן שטח פונם אויסגעהאַקטן וואַלד :

„ס'איז שוין נאָכאלעמען..." אזוי ווי ס'וואלט שוין נעקענט זיין פארגעסן פון א וואָך אהער, אדער זייט א שעה צוריק און נאָכ־ווייניקער...

האָט אים איצט אָננעהאלטן, ווער ווייסט: אויב נישט ס'שטר־מע פאָטערליבע געפיל, — אז ער זאָל דאָ לינן ווי א הונט אי־בער איר, איר אָנהיטן, אויב זי טוט זיך דאָס אמאָל נישט אליין, נישט גאָנץ באַוואוסטזיניק, אדער ס'קומט צו איר, — צוליב איר מרה־שחורה; נאָר אזוי ווי דער גזלן האָט אים געצויגן, געשלעפט מיט שטריק צו די אָפענע געמארקן, ברייטע טראקטן, וואו ס'זיי־נען פארן אזוי פיל פשוט'ע מענטשן, וואָס ווייסן זיך נישט ווי צו היטן מיט זייערע שווער־אָננעהאַרעוועטע פאָר גראָשן, און פאלן אומגערן אריין אין די געדיכטע נעצן פון זייערע שוואַרצע גזלנ'ישע קונצן; און אליין מיט זיך, האָט ער זי אויך נישט מער געוואלט לאָזן, אזוי האָט ער צוליב דאָס און יענע — נע־ברענגט אין שטוב אריין, די מוטער אירע; א שפּאָרע באיאַרטע אידענע, מיט האַר־וואַרצעלאָך אויפן פנים, און א גראָב־באסאָווע מאנסביל'ש קול, וואָס קומט ווי ביי א שכור פון א פאס, — און איר אָנגעזאָגט, זהיר וזהיר, זי זאָל זיין געוואָרנט אין איר, אין די טאָכטער אירע:

— נישט בלויז פון איר נישט אָפצוטרעטן, נאָר טאקע אויך נישט קיין אויג ארונטערצונעמען; אז וואו יענע גייט, זאָל זי אויך גיין, און וואו יענע קערט זיך און וועגדט זיך — זיך אויך קערן און וועגדן....

און ווי ס'האָט זיך ארויסגעזען, האָט מיט איר, מיט דער מוטער, פילפאכיק געזאָלט בעסער זיין, ווי מיט אים; ווארים, אויף וויפל ער זאָל אליין נישט האָבן געווען אייננעגלויבט, אז ס'איז אויף איר חל די קללה פונ'ם וואלה, פונם שוואַרצן, פינסטערן שטח, פון וועלכן ער איז, ריכטיק — דאָס אייניציקע איבערבליי־בעכץ, דער שטיק חושך, די שטומע פארקערפערונג, די אָננעהוי־רע שרעק, — איז דאָך פארגעווים פיל גלייכער, אז ער זאָל זיך

מיט איר גאָר נישט געפינען אינאיינעם ; און אויב ס׳איז נע־
שייטער, אז זי זאָל זיין מיט וועמען, אויב זי נייטינט זיך אין
נאָך א מענטש, — איז דאָך טויזנט מאָל גלייכער, מיט א פרעמדן ;
א פרעמדער וועט מיט איר זיין, איז דאָך מענלאָך, אז די קללה
זאָל איר גאָר נישט קענען שולט זיין ; ווי נעשיקט זיך עס, אז
פאר א מענטש מיט ריינע הענט, וואָס האָבן נאָך צו קיינעם
נישט קיין עולה געטאָן, — זאָל זי זיך נישט אָפשרעקן, און גאָר
מורא האָבן צו צוטרעטן ; און אגב, אז ס׳איז איר אייגענע מו־
טער, וועט עס באַזונדער ווירקן אויף איר, און איר נאָך דערווייל
א ביסל ארויסהייבן פון דער בלאָטע, יענע זאָל נישט ליגן אזוי
פאַרזונקען אין חושך, ביז זי וועט איבערקומען, ווי ס׳זאָל נישט
זיין, צום גוטן — אָדער חלילה, — צום שלעכטן...

די מוטער, א פליישיק אויסגעקנאָטענע אידענע, האָט זי זיך, ווי
לאַנג איר טאָכטער האָט נאָך דערווייל נישט געהאַט קיין לעבעדיק
קינד און עס געזאָלט האָבן באַגראָבן, וואָס דער אמת, מצער גע־
וען, אָבער ווייט נישט אוועקגעברענגט ; ווארים, א פרוי וועט
בכלל, זאָגט מען, נישט אזוי שטאַרק זיך אוועקברענגען ביי א
מאַפליגג, ביים געבוירן א טויט עופה׳לע, ווי מ׳זאָל ביי איר ארויס־
רייסן פון די הענט — א לעבעדיק קינד, מיט וועלכן זי האָט זיך
שוין אזוי געהאַט צוגעבונדן, און אריינגעלעבט אין די אלע נא־
רישע און דערפריענדע סיגה׳לאָך ; מאַפלען, נישט קענען אוים־
טראָגן, אזוי לאַנג ס׳איז נישט מער ווי צופליק, און נישט נאָכאַנאַנד
— וועלט נאָר נישט באַטראַכט פאַר אזא גרויס אומגליק ביי ווייּ־
בער ; און מ׳וועט זיך קיינמאָל נישט אין אזא פאַל, מצער זיין
איבער דעם מענטשל וואָס האָט געקענט זיין און איז נישט, ווי
פרייען זיך מיט דער מוטער וועלכע איז דאָס איבערגעקומען, און
בשלום זיך ארויסגעדרייט פון דער צרה.

און די מוטער, וועלכע האָט אפשר נישט געוואוסט, אז ס׳איז
ס׳ערשטע מאָל ביי איר ; און נאָכווייניקער געהאַט אן אנונג פון

דעם גאנצן פלאַנטער מיט אים, שמעון'ן, פון דעם וואלד מיט די גזלנים, און דאָס אָננעמען ווי נעווינטליך, פאר א שלעכט כח אין גלייכן וועג, — האָט איר אויסגערעט :

— זי זאל זיך טאקע נישט אוועק'הרג'ענען. באשקע ; וואר־רים, ס'איז נישט, אויב מ'קען נישט אויסטראַגן. — אויך אייביק אזוי ; זי ווייסט פון ווייבלאַך, וועלכע האָבן זיבן־אכט מאל נע־מפול'ט, און איר נעזאָגט — ס'א ליכטיקע קינדער, זיי האָבן דער־נאָך נעהאט...

— יא, — האָט באשקע צוגעשאָקלט מיטן קאָפּ, וויסנדיק גוט וואו דער הונט לינט באגראָבן, — וועז נישט דער וואלד... די גזלנים ?...

—ס'א וואלד ?... ס'ארא גזלנים ?...

— און די קללה... מ'זאל נישט האָבן פארשאָלטן, מאמע...

—וער האָט פארשאָלטן ?... — האָט איר די מוטער אָננע־קוקט.

און זי, וועלכע איז באלד פון דער היים־אויס, א פנים — אזוי ווי די אייגענע טאכטער וואלט דערמיט אין איר געווען נע־ראטן — נישט געוואוינט געווען צו רוען, איז דא, ארויסקומענדיק אויך נישט געבליבן זיצן מיט קיין פארלייגטע הענט ; און אזוי ניך ווי ביי דער טאכטער איז דער חשק צו די שטובן אָפּגעפאלן, — איז ער אויפגעקומען ביי איר; און זי איז נישט געשלאָפן ; די שוינק, די בעטן, די טישן, — אז זי האָט זיי א נעם ארויס־געטאָן אין אירע הענט, האָבן זיי שוין קוים געזשופעט פאר די עטלאכע טעג ; זי איז א חוץ דעם, נישט ווייניק אויך נעלעגן אין די טעפּ; מ'האָט אויך איר נאָך פון דער היים קיין נויט נישט אָנ־געזוען, און האָט אזוי שטארק נעהאלטן פון קייען, און אז מ'באַ־דארף, א פנים, רק מעלה־גירה'ן בלויז צוליב הנאה ; זי האָט אזוי שטארק אָפּגעהיט די אכילה, אז די אייגענע טאכטער, וואָס ברויך מען נאכמער — האָט נישט ווילנדיק געשמייכלט מיט איר פארוואלקנט פנים ; און דער אלטער חנן, האָט נאר בליז

נעקענט שטיין און גאפן, מלאסקען מיט לידן פון טיפע ענטצי־
קונג אדער גאר באדויערן, וואס ער אליין האט שוין נישט קיין
איין צאן אין מויל, און טויג זיך קוים אויס צו א ביסל שיטערע
קאשע, נישט צו די קעלערן מיט ווייגען, טעפ שמאלץ מיט פע־
טע הינער...

זי האט געגעסן און געדודערט מיט די שטובן; זיי געהייסן
גיין דובאם, אין דער לופטן; און שמעון, וועלכער פלעגט פאר־
פאלן וועלן אויף טעג פון הויז, און האט קאפנדיק זיך אלצאינאיי־
נעם אויף די בריייטע פוסטע שטחים, זיך צוגעהערט מיט גרויס
האצקלאפונג, אויב ס'לאזט זיך דא ערגעץ נישט הערן קיין
גערויש, און מ'קומט אים נישט אנזאגן די פינסטערע בשורה:
„ס'ווייב דיינס האט שוין אויסגעשפיגן דאס באשעפענישל פון
אירע נעדערים"; שמעונ'ען, דעם איידעם אירן, וועלכער האט
נישט טויט, נישט לעבעדיק, געשטעלט א פוס איבער דער שוועל,
און באלד געוואלט מיטן ערשטן אטעם־צי זען ס'ווייב: א לעבע־
דיקע, א גאנצע, א פולע, — איז זי אים נאכגיכער אנטקענן־געקומען
מיטן טאפ־עסן, מיט איר פעטן שמאלציקן פנים, און מיט דער נע־
זעצטקייט וואס קומט פון א רואיקע זאטקייט:

— דו וועסט אודאי גיין עסן, שמעון, ביזט גוט הונגעריק?...

— יא, — זאגט ער, און אזוי ווי א גאנצע משא וואלט
זיך אים אראפגעקייקלט פון הארץ — און באשקע?... וואס טוט
באשקע?... זי האט שוין עפעס געהאט אין איר מויל?...

— וואס ארט דיך פאר דיין ווייב? — צעגייט זיך איר
פנים פון גרויס נחת — אויב זי האט נאך נישט געהאט אין
איר מויל, וועט זי שפעטער האבן... זיך שפעטער אפנעמען איר
עולה... ס'מאכט נישט אוים, אז זי וועט זיך נישט אנעסן צו דער
זעט, אויף אזא צייט...

און באשקע טראגט דערווייל נאנץ געשמאק: נייט ריזיק אנטקענן
די צייט, וען זי וועט ברויכן וועלן א מוטער; און די דאזיקע צייט

שמייכלט איר אזוי ממזר'ישׂ־ליבליך־צו, כאטש נאך פון אזא ווייט, וועו די וואל איז נאך אויפן שפּאס, און שוין אזוי הארציק, מאַ־מעדיק :

—דו וועסט דיך אליין חדושן, און זיך נאר נישט צו גלויבן, דו וועסט זען וואס ס'וועט פון דיינע געדערים ארויסקו־מען...

און אז זי הויבט אויף דעם קאפּ, דערבליקט דעם שטח, איר מלאך־המות, גלאצט זי באלד אויס א פּאר אויגן ווי א קאלב, וואס מ'בינדט עס צו דער שחיטה.

— יאָ, כ'וועל א סך האבן, אז כ'לויג דאָ בייזאמען אייגע־לייגט...

און שמעון, וואס האט אזוי דורכאויס נעוואלט זיין מיט איר, און דוקא נעמוזט מיידן ס'הויז אויס מורא, ווי ס'האט זיך אים אליין אויסגעדוכט : אז ער זאל ווירקלאך זיין די ריכטיקע קללה, דאס פינסטערע איבערבלייבענים פונם וואלד, דורך וועמען זי קען גע'נזק'ט ווערן ; און אויף וויפל ער האט זיך נישט דערווייטערט פון הויז — האט ער פּאַרט נישט געקענט איינלייגן אין ער־נעיז, און זיך נעמוזט ברענגען אלצאינאיינעם צו שלעפּן און פון דערווייטנס כאטש צאטעוועז אויף איר, האלטן אויפגעשטעלט די אויערן :

— הע?... וואס זאגט איר?... זי גייט נאך ארום?... ס'מאכט זיך נאר נישט מיט איר?...

און אז ס'האט זיך ווירקלאך נאר נישט נעמאכט, נישט נע־וועו אויסטערליש, און ס'גיין איר'ס, האט זיך אים פאר נענוג לאנג נעהאט אויסגעווייזן ; אז ס'האלט לענגער־אן ווי־וועג־אמאל, — קומט דאך אויס, אז ס'איז נאר דערפאר טאקע, וואס ער קומט נישט וואו זי איז ; און נאכמער אפשר : וואס א פרעמדער, כאטש איר אייגענע מוטער, אבער דאך פרעמד וויל זי האט נאר נישט ניט צו טאן מיטן וואלד, מיטן שטח, — גייט זיך מיט איר אום ; אוז א שטן : טאקע דערפאר, וואס זי האט נעשיינט צו זיין

מיט אלעמען, דערפאר וויל ער האָט זיך דערווייטערט פון איר, — אזוי האָט עס אים ערשט געשלעפט, מיט קייטן געצויגן, כאָטש פאר א רגע ארויינצושטעקן די נאָז, א שמעקטאָן, א לעקטאָן, זיך אריינ־ריסן מיט אימפעט, און בלייבן שטיין אנגעבוינגן נ׳קאָפ, ווי אייר־נער וואָס קוקט אריין זיין בלוט־שונא אין די אויגן, וועו ר׳האלט אויף אים א מעסער אויסגעשטרעקט.

— שוויגער, וואָס טוט זי?

— וואָס זאָל זי טאָן? — האָט זיך די אלטע נישט נערירט, נאָר געלעגן פארהאקט אין די טעפ, און נישט אנגעהויבן צו וויסן, וואָס ר׳האָט אזוי ס׳קרחות פאר איר, — וואָס זאָל זי טאָן?...

— נייט ארום, באשקע?

— נייט ארום, אודאי...

— נאָך קיינמאָל נישט, דוכט זיך, אזוי לאנג ארומנענאנגען...

— ס׳מוז דען אלעמאָל אלצאיינס זיין? — פארשטייט נישט די אלטע.

— אין וועלכן חודש, שוויגער, איז זי, איר וויסט נישט?...

— באשקע, ווי לאנג גייסטו שוין? — ניט זי זיך א קער אום צו איר, — באשקע, ווי לאנג גייסטו שוין?...

גיט זיך באשקע א שטעל־אָפ, א וואָרף מיטן קאָפ, א פלי ארויף ערגעץ, א פאל־ארָאָפ, א דורכבויערנדיק די טיף, אויסמעסטנ־דיק די בריים פון דער צייט, און באווייזט זיך א שטראליקע, ווי ס׳וואלט זיך פאר איר אנטדעקט דער סוד פון האבן א קינד:

— קיילעכדיקע פיר חדשים באלד, שמעון...

— נאָך קיינמאָל נישט ביי דיר אזוי לאנג דאָס נעווען! — ברענען רויט זיינע אויגן.

— טאקע נאָך קיינמאָל נישט אזוי לאנג ביי מיר דאָס נע־ווען. — ציט זיך א ליכטיגקייט פון איר פנים.

שוין; און מיט איטלאכן טאָג, וואָס דער בויך צעוואקסט זיך ביי איר, — מער צעוואקסט זי זיך אליין, דאָס צום־טויט פאר־לוירענע ווייבל, ווי זי וואלט עפעס דערזען איר אויסלייזונג אינם

בויך, וואם האט זיך ביז דאן נאך קיינמאל נישט אזוי הויך ג־
הויבן, ברייט און קיילעכריק געשפרייט, כאטש ער האט דאך בטבע
נעברויכט זיין צו לאסט; האט זי אים דאך געטראגן ווי א זיסע
לאסט, די איינציגע משא אפשר וואס א פרוי טראגט נערן, פאר ליב
נעמענדיק וועג אפילו ער פארקריפלט איר קערפער, מאכט אים
כאום, העסלעך, און שטערט איר אין גיין און אין לינן: דער
בויך איז איר אנגענעם־ליב, און זי טראגט אים ווי א הייליקע
מארטירער־משא, כאטש זי פילט זיך אומכאהאלפן שוואר אינ'ם
גיין; לינגדיק — מאכט ער איר עפעס אזוי, ווי דער גאנצער
קערפער מיט די פיס און מיט די הענט, זאלן שוין זיין אזוי
איינגעפאלן, אוועקגעקומען, פארהוילן, אזוי ווי ס'וואלט נישט ג־
וועג פון איר מער ווי דער בלויזער בויך, וואס גייט אויף ווי א ריזי־
קער קלויסטער־קופאל, ווי א לעבעדיק־באוועגלאכער בארג, בשעת
אלע אנדערע גלידער גייען איין, ווערן קליין, איינגעשרומפן, ווייל
זיי האבן שוין פון לאנג אויפגעהערט צו לעבן, אדער זיך אפגע־
שטעלט אין מיטן וואקסן, געבליבן אזוי ווי זיי זיינען: נישט גרע־
בער, נישט דינער, — בשעת דער בויך האט זיך אזוי שיין ארויפ־
געארבייט, און ס'פעלט נישט מער, נאר ס'זאל אין אים אנהויבן
לעבן; זוכט זי לעבן אין אים, האלט זיך איין מיט אלע חושים,
מיטן שארפן געהער פון א שפיר־הונט, וועלכער לייגט אראפ דעם
קאפ צו דער ערד, אזוי דערפילט ער די טריט פון פאר מיילן־ווייט,
בלייבט צייטנווייז אן אטעם, לאזט טויט אלע אברים, זי זאל זיי
פאר א רגע נישט שפירן, נאר בלויז דעם אויפגעאסענעם בויך;
און ווי איינער וואס קומט צו זיך נאך א גרויסע איבעראשונג
— אזוי האט זיך ביי איר ס'פנים אנגעצונדן, העלישרויט אנ־
געכאפט, וועלכע ס'איז נעקומען די לאנג־ערוואַרטעטע מינוט, די
זיסע לעבנס־דער־פרייטע רגע; ס'בלוט האט גענומען קאכן, זיך ג־
ריסן און נעשפארט מיט דער גאנצער קראפט, אין די דראבנע ווי־
כע אדערלאך, וועלכע זיינען געווען צו אייד, צו דין, — און
נעמוזט ווערן גראב, אנגעשוואלן, ביז צום פלאצן; ס'הארץ האט נע־

קלאפט, בריט און הויך געקלאפט, אזוי ווי זי וואלט טאפלט שטארקער געוואָרן, צו־באקומען די כחות פון א צווייט לעבן, וואס האט זיך אויסגעפיקט ביי א פיצל קינדעלע אין איר בויך, און זיך הויך צושרינן:

— שמעון, שמעון, לייג צו א האנט; כ׳האב געשפירט ווי ס׳לעבט אינווענדיק ביי מיר...

פארגעסן: אז ער איז איר אומגליק, און אז נאָר דורך אים האט זי אלע עופה׳לאך פאר דער צייט אויסגעשפינן, און אצינד פון טיפער חרטה, וואס זי האט אויף אים געהאט אויסצוטראכטן א בלבול, ארויסלייגן אין א פאלשן שם, בשעת ער איז נאָר נאט די נשמה נישט שולדיק — א כשר׳ער, ערליכער מענטש, א צדיק, א ריינע, אומבאפלעקטע נשמה, וואס האט נאָך אויף זיין לעבן קיין־נעם חלילה נישט בא׳עולה׳ט, און א האָר אויפן קאָפ געקרימט...

— שמעון, שמעון, וואס זאָגסטו נישט דערצו, — ס׳קינד האט אָנגעהויבן לעבן?... לעבן!...

און דא מיט אמאל, זיך ווי איבערגעבראכן; צו נאָר פון צו הויכן אויפהויבן זיך — אראָפגעפאלן, און זיך געגעבן מיט אזא קראך א קויקל, אז ס׳האט נישט באדארפט בלייבן אין איר קיין איין גאנצער ביין; און בלויז דורך א נס — נישט צעשאטן גע־וואָרן אויף שפענדלאך און זיך געקענט ווי־ס׳איז אויפדערהאלטן מיט אלעמען...

— יא, כ׳וועל האבן א קינד, שמעון; כ׳וועל דיר ברענגן א לעבעדיק קינד אויף דער וועלט, נאָר צו ווייסטו, אויב איך וועל נישט שטארבן ביים האבן?...

ס׳גיט אים א שלאָג איבערן קאָפ, די שטוב מיט אלעמען זיך א ווינג פאר די אויגן, אזוי ווי זי וואלט פארשווימען געוואָרן כהרף עין, אין איין מיש־מאש, אבער דער גזלן וואס אין אים, בא־קומט באלד די אויבערהאנט, און ער גיט זיך א וואָרף איבער איר:

— דו ביזט משוגע, און ווייסט שוין נישט וואס אויסצו־קלערן?...

בלייבט זי שטיין העפטיק, ווי אייגער וואָס זעט דעם טויט פאר די אויגן.

— דיין מאמע איז דיר נישט אפגעשטאָרבן, וועז זי האָט דיך געהאט א לעבעדיקן ?...

שמעון איז עפעס פאר דער האנט געבליבן געשטעקט, ווי אייגער וואָס ס'בלייבט אים שטעקן א ביין אין האלז, נישט אהינ־אונ־נישט אהער.

— גיי, און שפּאר איר איבער, אז זי וועט נישט שטאָרבן, פונקט ווי מ'זאָל איבערשפּאָרן וועמען, וואָס רעדט זיך איין : ער האָט א לונג־אונ־לעבער ביי דער נאָז אראָפּהענגען, אז ער האָט דאָס נישט...

און נישט די גדולה, נאָר ס'צער וואָס ס'קינד לעבט — איז נישט בלויז צערונען ביי איר, נאָר אפילו זיך שווער געלייגט אויף אים. שמעונ'ען, ביי וועלכן איר זיבערקייט : אז ס'קומט איצט איר סוף מיט'ן האָבן ס'קינד, האָט אים אפילו נישט דער'כעס'ט נאָר, ער זאָל אויפשטיין, זיך ווארפן אויף איר, ווי ר'האָט דאָס נאָכאָנאנד געטאָן : „הער נאָר. דו... מאַך דיך נישט גע'פּגר'ט..." נאָר גי־כער אים פּארשאָפט יסורים, ווי צו א זאַך וואָס איז טאקע אונאָנגע־נעם, און מ'קען זיך פּארלויפיק דערפון נישט ארויסדרייען, זען אויסצומיידן...

און דאָס, א שטיק — צוליב זיין אייגענע מוטער, וועלכע איז נעשטאָרבן ביים האָבן נישט קיין אנדערן, ווי אים אליין: געמוזט פּריער נאָך אפּגעבן איר לעבן, פּאר די אלע לעבנס וואָס ער וועט שפּעטער כמעט ווי אומפּארמיידליך מוזן צוריבן אויף די וועגן ; און גיי, ווייסט, אויב זי, דאָס ווייב זיינס, וועט נישט געבוירן אויף אזא אייגן קינד, ס'עפּעלע פּאלט דאָך נישט ווייט פונם בויי־מעלע, — און זי זאָל טאקע באצייטנס מוזן אוועקגיין פּאר דעם קליינעם משחית'ל, וואָס וועט שפּעטער אמאָל, אזוי גוט ווי ער — באַרבן די וועלט, צונעמען ביי די מענטשן ס'לעבן...

—גיי, ווייסט, אויב ס'רעדעלע וועט זיך ווידער נישט אי־ בערדרייען?...

און ווי געטראָפן ער איז נישט, און האָט באלד אויף אן אמת מורא פאר איר, פארן ווייב, אז זי זאל זיך נישט אפטראגן — צינדט זיך דאָך אן ביי אים א פייערל, א העלם, א ליכטיקם, אזוי ווי ס'לעבעדיקע קינד, וואָס איז דאָך מיט אלעם זיין, — וואלט ביי אים מער אויסגעמאכט פאר איר, און בלויז מורא נעהאט דאָס ארויסצווייזן, אז ס'זאל נישט אויסקומען ווי ער קוקט אוים ס'קינד זאל לעבן, ווען אפילו זי זאל שטארבן... און בלויז ווייט, ערגעץ־ ווייט ביי זיך, אויב ער האָט דאָס געקענט זיין, — זיך געפרייט, אזוי שיין זיך צעלאזט דארטן, ווי די ערגסטע באזויפענע שכורים, אין שיינק: „בע־כע... דאָך איינמאל כאטש אנגעלעגט ביי איר...“ און דאָ, זיך טרעפנדיק מיט איר, זיך ענו'דיק געהאלטן, און צום טויט־דערשלאגן געפרעגט:

— אבער ס'קינד, באשקע, שפירסטו?...

— יאָ, — זאגט זי — רעגירט ארום, צעלייגט מיר נ'בויך אינווייניק...

— אודאי זיין א אינגל! — גיט ער זיך א דערהויב.

— וואָס וויים איך א חלוק אין שפירן א טעם פון א אינגל ביז א מיידל — זאגט זי אזוי פארלעגן, אזוי ווי ס'קינד וואלט איז גרינג געווען אויף דער נשמה, נאָר נישט ניחה, און זיך גיכער מער דערפרייט, ווען ס'זאל אויסרינען, נאָר נישט דערפון ווערן...

טרעפנדיק זיך מיט דער שווינער, און זעענדיק: ווי יענע איז נאָר דעראויסן פון אלעמען, און ס'וואלט איר נאָר נישט אנגע־ נאגען: איר אפענע מורא און זיין פארבאָרגענע פרייד, אזוי ווי זיי וואלטן ביידע נישט פאר איר געווען, נישט קיין פרייד און נישט קיין מורא, נאָר סתם אזוי ווי ביי א געווענלאָך טראָגן און האבן ביי יעדע אייניציקע, — האָט ער דאָך, ווייסדיק, לויט זיין פאָטער האָט דערציילט, — אז ס'נאנצע אומגליק ביי דער מוטער זיינע איז ארויסגעקומען צוליב א הייוון; אז זי איז אויסגעאנגען,

ווייל מ׳האָט נישט געקענט קריגן וועמען אין שטוב ארײן — קודם־כל געוואָלט זיין זיכער מיט עמיצן, אז מ׳וועט באדארפן...

און טרעפנדיק זיך מיט דער שוויגער, האָט ער שוין בריִט נעכאפט א שמועס מיט איר:

— מ׳ברויך שוין אודאי, שוויגער, באלד אין זינען האָבן א הייוון!...

די גראָבע אידענע, איר מוטער, וואָס האָט אָן אלעם גוט געוואוסט, דאָס א קינפעטאָרין מוז זיין גרייט מיט א הייוון, איר האָבן כמעט אונטערן אָרעם, זיך לייגן שלאָפן און אויפשטיין מיט איר, — איז שוין ווידער דאָ פון אים נישט אראָפגעקראָכן:

— אודאי מוז א געווינערן האָבן א הייוון; און נאָך אין אזא העק, שמעון, ווי ס׳מאכט זיך — קען מען דאָס נישט אָפשלעפן, זיך איינרײדן: ס׳וועט נאָך אביסל געדויערן... אויב ס׳איז טאקע נישטאָ קיינער אונטער דער האנט, — קענען נאָך חלילה, צוויי נפשות גיין פון דער וועלט...

זי איז ארײנגעקומען אין נייגטן חודש, באשקע, — איז עפעס געוען אזוי, ווי ס׳וואָלט אלץ פארגליווערט געוואָרן; וואָס זי האָט אלץ נישט געהאט פארלייגט קיין ארבייט, אז די קללה, זאָל באציטנס קומען, געהאָלטן פשוט אויסגעשטרעקט די הענט, — ווי לאנג ס׳קינד קען נאָך טויט געבוירן ווערן — און זי זאָל דערפאר בלייבן לעבן; נעזוכט איר איבער א גוואלט אָנצוקרינגן מיט א שפרונג, א וואַרפטאָן זיך פלינק, זי האָט איצט מיט אמאָל אָפגעהאקט פון אלעם, וויסנדיק:

— איין טאָג אין נייגטן חודש, מ׳לייגט זיך ארײן אין בעט, לעבט שוין ס׳קינד...

און געווען אנגענעהם אויפן ערגסטן, וואָס ס׳זאָל נישט מיט איר זיין...

ער ווידער, שמעון, האָט זיך דאָ געגרייט מיט אלץ כחות; וואָרים, אזוי ווי ס׳נפש׳ל האָט איצט געהאט די אויבערהאנט, נישט

קיין חלוק: צו דערפאר וויל ער איז מיט איר נישט געווען, און די מוטער, — יא געווען, ווי ס'האט נישט געזאלט זיין, איז דאך די קלאה געבליבן אפהענטיק, פאר'חלש'ט ערגער, און נישט געהאט מער דעם כח עם אומצוברענגען, ווען ס'איז נאך געווען אין דער מוטער'ס בויך, — אזוי האט ער איצט געזוכט א טויט פאר איר מיט אלעם, אז זי זאל אויך נישט קענען אויפשטיין איבער דער מוטער, ווי־ווען אפילו דענסטמאל זי וועט זיך געפינען אין גרויס סכנה, ווי ווייבער מיינען...

די מוטער, ווי די מוטער, — זי האט נישט געוואוסט קיין חכמות, אזוי גיך ווי זי האט געזען ס'יונגע ווייב באקומט די פארבן אין פנים, און באקומען האט זי זיי באלד אין די ערשטע טעג פון ניינטן חודש, — אזוי האט זי גלייך נענומען וועקן, ריין פון אים שטיקער:

— שמעון, גיכער, גיי ברענג די היוון, באשקע קריסט...

שמעון האט שוין אויך גוט געוואוסט וואו די היוון שטעקט; נישט קיין היוון, ווייל אזעלכע איז דא נאר נישט געווען צו באקומען, — נאר א באבע, א געוועניכע באבע, וועלכע האט נאר געוואוסט צו טאן כשוף מיטן ווינטן קראם פון א האן, הינערשע־פיסלאך, צו גלאט מיט די וואל פון א שעפס, אין אויך געלעגן ערגעץ דא אויפן שטח, פארשטעקט, צוליב א טעם, אויפן דרייסיק־סטן וויארסט...

און אזוי ווי ער האט איר געברענגט מיטן קוק, די באבע, האט זי צו זיין גרויס וואונדער, — זיך נאכגיכער צוזאמענגענומען, און געהייסן אפפירן צוריק אהיים:

— ס'איז נישט אויף קיין האבן נאך...

— און די ווייען? — האט שמעון גע'חלש'ט.

— די ווייען, זי וועט זיי אזוי האבן פארן גאנצן חודש, ביזן סוף...

און די מוטער אירע, זי האט נישט מער באדארפט האבן; זי האט דערנאך געמיעגט זעען, ווי באשקע קריכט זיך, ווערט ברויז־

אונ־בלאָ, באקומט אלע זיבן קאָליר, ציט זיך פשוט אוים צו אירע פים, — האָט עס איר א האָר נישט א טשעפע געטאָן; האָט זי שוין נעהאט איר פזמון:

— פאלשע ווייען...

שמעון אבער האָט זיך נישט באנוגן געלאָזט, וואָם די באבע האָט אזוי גע׳פסקנ׳ט, און ביי עפעס־וואָס־נאָר, שוין געמינטערט די שוויגער:

— שוויגער, וואָם זאָגט איר?... גלייבער: אן איבריק מאָל איר ארויסברייננען, ווי לאָזן איר אליין, באשקען, וועט מ׳קען איר גראָד באדארפן...

האָט דאָס די אידענע שוין אביסל אראָפגעקלאָפט פון די פלינקן, זי זאָל זיך פארטראכטן:

— ביזט באלד נישט אומגערעכט, שמעון; וואָרים, די צרה איז, וואָם ביי אן ערשטלינג, איז שווער צו וויסן די טבע פון דער גע־ווינערן: אויב זי גייט אוים נאנצע ניין, צי בלויז עטלאכע טעג אויפן ניינטן חודש...

און שמעון, האָט זעצנדיק דארויף, שוין נישט געוואָרט מער, ביז מ׳וועט אים קומען וועקן, זאָגן, נאָר זעענדיק אויף איר פנים עפעס א שטיקל שינוי, — שוין געשפאנט דעם וואָגן, און גע־פלויגן פייל פון בוינן נאָך דער באבע, וועלכע האָט זיך צעבייי־זערט און שוין נאכער נישט געוואָלט מער פאָרן.

— ניי, פארדרוי נישט א קאָפ, כ׳קען מיר נישט אָפשלאָגן די זייטן איטלאכס מאָל ביי דיר אויפן וואָגן, בחנם...

אבער אז באשקע האָט זיך שפעטער געמומען קנייטשן, זיך פארגיין, און שמעון האָט נאָך אלץ געהאט א קלער, וויל ס׳איז אים שוין געווען אפגעמאוסט פאר דער אלטער באבע, — אזוי האָט אים די מוטער אירע, א שטעלגעטאָן אויף די פים:

— יאָ, שמעון, מ׳ברויך איר צו האבן; אויף איין פוס, כ׳האב מורא — ס׳וועט שוין נאָר נישט לאנג געדויערן...

איז אים באפאלן א היץ, שמעונ׳ען:

— אזוי ראפטום, שוויגער?...

און זיך געלאזט לויפן, און קלינגען מיט'ן וואגן, איבער די לייזיקע, פוסטע שטחים ערד, איבער שטאק איבער שטיין, און וועלכע איז אים כמעט אזוי ווי אליין פרעמד געווען; אן א הימל איבערן קאפ, און אויסגעזוען צו גלייך ווי איינער וואס אנט־לויפט פארן טויט; דער וואגן האט זיך נאר געהוידלט איבער די אויסגעפוילטע פיעניעס פון די אויסגעקראכענע ביימער, זיך גע־שאקלט, איין ראד אראפ, ס'אנדערע — ארויף, און זיך נאכאלעם געשפירט גליקלאך:

— וואס דער וואגן איז לייזיק; וואכרים, וואס ס'זאל נישט זיין אויף אים, — וואלט עם באשטימט צעפלוינן געוואקרן איבער דער פוסטער לייזינקייט פון'ם וועג...

צו דער באבע האט ער זיך ארויינגעריסן מיט א גוואלט:

— שוין, די מינוט, באבע־לעבן...

זי, קענענדיק אים, דעם היצקאפ, — האט זיך אפילו נישט קיין ריר געטאן.

— ס'אודאי נאך אויף נארנישט...

— ניין! —איז אים שיעור ס'הארץ נישט ארויסגעפאלן, — וועז כ'בין ארויס פון שטוב, האבן אירע גוואלטן מיר שוין נע־לעכערט נ'קאפ...

— ס'ערשטע מאל זי מאכט גוואלטן, — האט זיך די אלטע באבע געקרימט. — זאל איך זיך דאריבער שלעפן אין אזא נאכט, אויף אזא וועג...

— כ'האב לייבן אין וואגן, נישט קיין פערד! —האט זיך שמעון איר קוים איינגעבעטן.

און ארויסקריגנדיק איר צו זיך אויפן וואגן, — האט ער זיך שוין איינמאל געלאזט אין וועג אריין; א וועג — זינט זיינע אויגן זיינען אפן! ס'האט אים נאר געבליצט אין די אויגן פון די פייערן, וואס האבן זיך ארויסגעריסן ביי די פאדקאווען פון אונ־טער די פערדס פיס; שטיקער רויך, קנוילן, האבן פארדימפן נע־

שלאגן פון יעדן אויסגעפליקטן בוים, און ס׳האט אויסגעזען ווי דער וואלד וואלט פון פאר א קלייניע ווילע אהער, אפגעברענט ביז צום גרונט, און אז דאס זאלן נאך זיינע וואר־צלען פון די ערד ארויס אלץ נישט האבן אויפגעהערט צו רויכערן ; ער האט נישט מער דערקענט דא ס׳ארט, דעם גאנצן שטח ; די ערד — נישט מער געווען די אייגענע ערד, און די שטחים ? דער גוטער יאר ווייסט זיי, וואס זיי נעמען זיך גאר נישט אוים ; זינט וועו ער פארט און פארט, — וואקסן זיי זיך אלץ מער אויס, אזוי גוט אין דער לענג און אין דער ברייט... פאר... פאר... אז ס׳איז קיין אנהויב, קיין אויסלאז, ס׳האט קיין סוף, קיין גרענ־יץ נישט... און נאך ערגער : וואס די הארטע פארווארצלטע פיעניעס, זיינען מער נישט נאר הארט, און פון דער וואריימקייט, א פנים, געוואר־ן קלעפיק... און א סברא : אז ער פארט נאר נישט, די רעדער קוילערן זיך, און דער וואגן שטייט אויף אן ארט ; זיי דרייען זיך טאקי ארום׳ן אקס, אבער דער וואגן גייט דערפון נישט ווייטער ; ער באוועגט זיך בלויז אין אזא קלעפיקע, צוגאנגענע מאסע, הייבט זיך אויפ־אונ־אפ, אויפ־אונ־אפ, און גאר נישט... דער וואגן שטייט...

און דערשפירט דא א הייב, א הילך, א קלאפ, — ס׳האט דער־לאנגט אריס, אזוי ווי דער גאנצער שטח וואלט זיך פון ערגעץ אפ־נעריסן, אזוי ווי א שטיק אייז אויפן ים, ווען עס רייסט זיך אפ, צעפליט, און יעדעס שטיק באזונדער, איטלאכע פאצענע — שטעלט זיך דובאם, אויפן שטארץ ; און ווערט שוין, נאכגיכער, אוועקגע־שלעפט, נאך איידער ס׳האט זיך באוויזן אוועקצולייגן... ער האט געשפירט : א קלאפ.... און אז ער פאלט ערגעץ, ווערט פאר־פאלן, אזוי ווי די ערד וואלט איר מויל אויפגעמאכט, און צוליב עפעס א שרעקלאכע נקמה, אים דא פארזוכט איינצושלינגען מיט איין שלונג און פאר איין מאל; און זיך באלד דא געמען שטארקן דעם קערפער מיט דעם קלייניעם ביסעלע כח, וואס ס׳איז נאך נע־בליבן ביי אים ; געמען שטארקן די גלידער, זיי שטייפן, און מיטן לעצטן ביסעלע פארשטאנד, וואס האט שוין ערגעץ־וואו געהאט

נעשטעקט ביים סאמע אויסגאנג, וואו — אויב ס'גייט נאך דאָרט אריבער, אזוי איז שוין אוים מיט אלעס ; און גענומען ציען ארויף, ארויף, און באלד ארויסגעשטעקט נ'קאָפּ פון אונטער א גאנצן בארג מיט שטיקער, געבליבן צוריק שטיין אויף די פים, און שוין אזוי גוט נעוואוסט :

— ס'איז די קללה ; ר'האָט זיך דאָ אנגעטראָפן מיט איר, און אז זי האָט אים צעשמעטערט דעם וואָגן, צוליב וואָס, נארנישט: א פיעזן... אן אויסגעפוילטן פיעזן פון א בוים... א ווייכן וואָרצל...

און זיך אראָפּגעבויגן צום הויפן בראָכוואָרג, מיט בלוט אין די אויגן — איר אפירגעצויגן, די באבע, וואו זי איז דאָרט ער־געץ געלעגן אריינגעדרייט, און אָן לעבן.

— שטיי אויף, באבע... כ'מוז דיך ברענגען באצייטנס א היים, צו מיין ווייב...

אירע קרעכצן צעריסן ס'הארץ.

— נישט קיין וואָגן, נישט קיין פערד, אליין — צעבראָכן, צוקאָליטשעט... נישט קיין איין גאנץ אבר...

און אזוי איר געכאפט אויף די פליציעס, ווי א בינטל, און געלאָפן דאָ מיט איר, ווי מיט אן אוצר.

— ס'וועט נישט העלפן דיין קרעכצן, דיין ווייגען, באבע, אז מיין ווייב ברויך דיך האבן...

ער האָט געפילט די קללה, אז זי איז דאָ מיט אים אויפן וועג, און האָט זיך פארמאָסטן מיט אים ; אויך דענסטמאָל וועז זיין מו־טער איז מיט אים געגאנגען צום בעט — ווער ווייסט דאָס נישט, — דאָס זי האָט אויך אזוי צוגעכט געמאכט, אז זי זאָל דאריבער באדארפן גיין פון דער וועלט !...

און דער ווייטאָק פון זיין מיטער'ס טויט, די מורא פארן ווייבס לעבן, — האבן אים ביידע געטראָגן ; ס'בלוט האָט זיך אים געגאָסן אין האלז אריין ; ער האָט געשלונגען דאָס בלוט, וואָס האָט פון אָנפאָנג געטריפט און באלד געיורזשעט פון די אויגן, פון די אויערן, דורך אלע רערן און קאנאלן — עמערס־ווייז ; און

דאך נישט אפגעשטאנען, נישט מיד געוואָרן, נאָר געפלויגן ווי א ווינט, זיך געטראָגן ווי העליש בראנד־פייער, מיט דער ניכקייט פון א בליץ, נישט פילנדיק: שטיינער ליגן פאר זיינע פיס... קיזל־שטיינער... בערג הויבן זיך אויף פאר אים... ער איז זיי ארי־בער ווי א פייל אויסן בויגן, אריבער, אלץ אריבער, ביז ס'הויז איז אים ענדליך געקומען פאר די אויגן; און ער האָט דערהערט ס'קרעכצן פון ווייב, וואָס איז שוין געווען אזוי דין־אָנגעצויגן — ווי־וועו ס'איז שוין נישטאָ מער וואָס צו שרייען, און מ'האלט, מיט יעדע רגע, מיט יעדע רגע, ביים אויסגיין; דאָ איז ער מיט איינמאָל אפגעשטאנען, און זיך געגעבן, ווי א פערד וואָס האָט זיך איבער־נעריסן פון לויפן — א לייג אוועק, אוועקגעפאלן; ווייטער האָט ער שוין מער נישט געקענט גיין, און דאָס נישט באדארפט אויך, נאָר בלויז צוגערופן צו דער באבע — איר געווינן:

— דאָ ניין אריין, דו ווייסט דאָך אליין וואו... ביזט דאָך נישט איינמאָל שוין נעווען... נאָך די עטלאבע טריט, סך־הכל... מאָך־אויף די טיר... אזוי...

און צוגעמאכט די אויגן...

א וויילע שפעטער, נאָכדעם ווי די באבע האָט, שוין־שוין, אין דער לעצטער רגע — זיך א וואָרפגעטאָן, און אפגענומען ס'קינד א לע־בעדיקס; אזוי, אז די יונגע, פון כחות־פארלאָזטע מוטער, האָט נאָך געקענט מוטערליך א שמייכל טאָן דערצו, — איז מען אוועק זיך אומקוקן, ווי געווויינטלאָך אויף שמעון'ן; אים אָנזאָגן די גוטע בשורה:

— ס'קינד לעבט, און די מאמע לעבט...

איז ער געלעגן אויסגעשטרעקט אויף דער ערד, טויט...

און דער אלטער חנן האָט זיך אראפגעבויגן איבער אים, נע־קוקט אויף די בריייטע שטחים ערד, איבער וועלכע, ס'האָט אויס־געזען ווי ס'וואלט דאן מיט עפעם מילדער געוואָרן; נישט גע־זען: ס'איז פון טאָג, וואָס וועט... און צוגעשאקלט מיטן אלטן

קאָפּ, אויף וועלכן ס'איז געלעגן א פינסטערער שאָטן, יענער בייזער שאָטן וואָס אין די פינסטערע וועלדער, נאָך אייידער זיי זיינען געוואָרן אויסגעהאקט; אזוי ווי ער וואָלט געווען דאָס אויסציקע איבערבלייבענדיש פון יענע אלטע נזלנים, וועלכע האָבן אמאל אין אים געשאָכטן, — און געקלאָגט:

— אלמאי, האָט דאָס מיך נישט געטראָפן, מיין זון, וועז דיין מאמע האָט דיך אויף דער וועלט געברענגט, און זי זאל געווען בלייבן לעבן, און אויך דו איצט פארשפאָרן אוועקגיין?...

אינהאלט:

עטלאַבע ווערטער — — — — — — — — — — — — — — — —

דער תיליקער — — — — — — — — — — — — — — — — 5

דער מאַן — — — — — — — — — — — — — — — — — 17

אַ שווערע נאַכט — — — — — — — — — — — — — — 45

די קאַפריזנע — — — — — — — — — — — — — — — 67

די ערשטע ציוט — — — — — — — — — — — — — — 85

לעבן — — — — — — — — — — — — — — — — — 105

דער געוועזענער — — — — — — — — — — — — — — 129

דער ריטער — — — — — — — — — — — — — — — 155

מון שרעק — — — — — — — — — — — — — — — — 169

זיון חטא — — — — — — — — — — — — — — — — 189

דער פלעק — — — — — — — — — — — — — — — — 211

די קללה — — — — — — — — — — — — — — — — 231